

Innvandrere og stortingsvalget 2017

Valgatferd blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre
sammenliknet med øvrig befolkning

TALL

SOM
FOTTELLER

Øyvin Kleven

RAPPORTER / REPORTS

2019 / 17

Øyvin Kleven

Innvandrere og stortingsvalget 2017

Valgferd blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre sammenliknet med øvrig befolkning

I serien Rapporter publiseres analyser og kommenterte statistiske resultater fra ulike undersøkelser. Undersøkelser inkluderer både utvalgsundersøkelser, tellinger og registerbaserte undersøkelser.

© Statistisk sentralbyrå
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

Publisert 21. juni

ISBN 978-82-537-9944-5 (trykt)
ISBN 978-82-537-9945-2 (elektronisk)
ISSN 0806-2056

Standardtegn i tabeller	Symbol
Tall kan ikke forekomme	.
Oppgave mangler	..
Oppgave mangler foreløpig	...
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
Foreløpig tall	*
Brudd i den loddrette serien	—
Brudd i den vannrette serien	
Desimaltegn	,

Forord

Denne rapporten gir en samlet oversikt over valgdeltakelse og stemmegivning til innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre ved stortingsvalget 2017. I rapporten sammenliknes personer med innvandrerbakgrunn med personer uten innvandrerbakgrunn etter kjennetegn som kjønn, alder, utdanning og yrkesstatus. I større grad enn tidligere er det gjort analyser av forskjeller i holdningsmønstre mellom personer med og uten innvandrerbakgrunn.

SSB har siden 1997 gjennomført manntallsundersøkelser for å avdekke valgdeltakelse blant innvandrere som har blitt norske statsborgere og dermed har stemmerett ved stortingsvalg. Fra 2013 har det blitt gjennomført spørreundersøkelser blant et utvalg innvandrere. Det er så langt datamaterialet tillater det lagt vekt på å sammenlikne utviklingen over tid. Datamaterialet for 2017 er større og mer detaljrikt enn for tidligere stortingsvalg, noen av analysene beskriver kun valget i 2017.

Rapporten er skrevet av Øyvind Kleven. Tove Bergseteren har tilrettelagt deler av datamaterialet samt enkelte av tabellene. Kåre Vassenden fant frem og leverte historiske tall om stemmeberettigede. Anne Vedø konturerte vektene som er benyttet i analysene av datamaterialet. Natasza P. Sandbu har lest igjennom og gitt verdifulle innspill til rapporten.

Hoveddelen av arbeidet er finansiert av Integreringsavdelingen i Kunnskapsdepartementet

Statistisk sentralbyrå, 13. juni 2019

Ann-Kristin Brændvang

Sammendrag

Ved det siste stortingsvalget hadde 7 prosent av de stemmeberettigede innvandrerbakgrunn. 6 prosent var innvandrere som har blitt norske statsborgere, mens 1 prosent var norskfødte med innvandrerforeldre. Størst andel av stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn er det i fylkene Oslo og Akershus. De fleste har bakgrunn fra Afrikanske og Asiatiske land.

Valgdeltakelsen er lavere blant innvandrere sammenliknet med norske borgere uten innvandrerbakgrunn. Dette har vi sett i valg etter valg siden SSB begynte å måle dette. I de to siste stortingsvalgene lå valgdeltakelsen på 80 prosent for norske borgere uten innvandrerbakgrunn, mens den var rundt 55 prosent blant innvandrerne.

Valgdeltakelsen blant mange innvandrere økte litt fra 2013

Blant mange innvandrere som hadde stemmerett både i 2013 og 2017 gikk valgdeltakelsen litt opp fra 2013. Dette gjelder i første rekke innvandrere fra Afghanistan, Irak, Iran, Kosovo, Vietnam, India, Bosnia-Hercegovina og Pakistan. Blant innvandrere fra Norden, Vest-Europa og østeuropeiske EU-land gikk valgdeltakelsen blant dem som hadde stemmerett i begge valg ned i 2017.

Norskfødtes valgdeltakelse er lavere sammenliknet med jevngamle

Norskfødte med innvandrerforeldre ligger i sin valgdeltakelse nærmere sine foreldres deltakelse enn jevngamle uten innvandrerbakgrunn. Samlet sett var deltakelsen på 57 prosent blant norskfødte med innvandrerforeldre i det siste stortingsvalget. Også blant de norskfødte med innvandrerforeldre var det en økning i deltakelsen sammenliknet med 2013.

Tilliten til samfunnsinstitusjoner litt lavere

Andelen blant stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn som uttrykker høy tillit til de samfunnsinstitusjonene hvor det generelt er høy tillit i hele befolkningen (domstolene, politiet, Stortinget), er om lag 10 prosentpoeng lavere sammenliknet med norske uten innvandrerbakgrunn.

Flertallet av innvandrerne fra Afrika, Asia etc. stemmer Arbeiderpartiet

Nær 60 prosent av dem med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. stemte på Arbeiderpartiet, til sammenlikning gjør omtrent 26 prosent av velgerne uten innvandrerbakgrunn det samme. Personer med innvandrerbakgrunn fra øst-europeiske EU-land stemmer i større grad på høyresidens partier og spesielt Frp. De med bakgrunn fra vesteuropeiske land stemmer i stor grad som befolkningen forøvrig.

Færre støtter fri abort, likestilling og homofiles rettigheter

Flertallet av velgerne på venstresiden med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. uttrykker holdninger som i stor grad samsvarer med venstresidens øvrige velgere. Men disse velgerne støtter i mindre grad enn venstresidens øvrige velgere opp om fri abort, likestilling og homofilt samliv.

Flere med minoritetsbakgrunn på stortingspartienes lister

Kun fire prosent av stortingsrepresentantene har innvandrerbakgrunn. For partiene representert på stortinget har det i de senere år vært en økning med kandidater med innvandrerbakgrunn på listene. I 2017 var det 137 kandidater med bakgrunn fra Afrika Asia etc. De fleste stiller på venstresidens lister, men alle partiene på stortinget har personer med innvandrerbakgrunn på listene sine.

Abstract

Seven per cent of eligible voters in 2017 had an immigrant background. Six per cent were immigrant who had naturalised in Norway and one per cent were Norwegian-born to immigrants' parents. Most eligible voters with an immigrant background live in Oslo or Akershus. Most have backgrounds from African and Asian countries.

The voter turnout is lower among immigrants compared with Norwegian citizens without an immigrant background. In the last two general elections, the turnout was 80 per cent for Norwegian citizens without an immigrant background, while it was around 55 per cent among immigrants.

Voter turnout increased slightly from 2013 among many immigrants

Among many immigrants who was eligible to vote both in 2013 and 2017, the turnout went up slightly from 2013. This applies primarily to immigrants from Afghanistan, Iraq, Iran, Kosovo, Vietnam, India, Bosnia-Herzegovina and Pakistan. Among the immigrants from the Nordic countries, Western Europe and Eastern European EU countries, the turnout went slightly down among those who was eligible to vote in both elections in 2017.

Norwegian-born electoral turnout is lower compared to the same age group

Turnout among Norwegian-born to immigrant parents are closer to their parents' participation than non-immigrants without an immigrant background. Overall, the participation of 57 per cent among Norwegian-born to immigrant parents in the last parliamentary election. There was also an increase in participation among Norwegian-born to immigrant parents compared to 2013.

Immigrants with background from Africa, Asia etc. vote for the Labour Party

Nearly 6 out of 10 immigrants with background from Africa, Asia etc. vote for Labour. Approximately 26 per cent of the voters without an immigrant background vote for the same party. Among immigrants with background from EU/EEA countries in eastern Europe the support for the Progress Party is higher than in the electorate.

Slight increase in candidates with a minority background

Only four percent of the Members of Parliament have an immigrant background. Among the parties represented in the Storting, there has been an increase in recent years regarding candidates with immigrant backgrounds running. In 2017, there were 137 candidates with a background from Africa Asia etc. Most of them represents parties on the left, but all parties

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
Abstract	5
Innhold	6
1. Innledning	7
1.1. Definisjoner	7
1.2. Datakilder.....	8
2. Stemmeberettigede	11
2.1. 7 prosent av de stemmeberettigede hadde innvandrerbakgrunn i 2017.	11
2.2. Flest innvandrere med stemmerett fra asiatiske og afrikanske land.....	14
2.3. Mange norskfødte med innvandrerforeldre fra Pakistan og Vietnam	15
2.4. Størst andel i Oslo, Akershus, Buskerud og Østfold	17
3. Valgdeltakelse	20
3.1. Valgdemokratier og valgdeltakelse	20
3.2. Valgdeltakelsen er lavere blant innvandrere sammenliknet med norske uten innvandrerbakgrunn.....	24
3.3. Valgdeltakelsen blant innvandrerne økte fra 2013	28
3.4. Norskfødtes valgdeltakelse er lavere sammenliknet med øvrige jevngamle	33
3.5. Sosial bakgrunn forklarer ikke hele forskjellen	39
4. Politisk interesse, organisasjonsdeltakelse og tillit til samfunnsinstitusjoner	44
4.1. Interesse for politikk og kommunikasjon i valgkampen	44
4.2. Tillit til samfunnsinstitusjoner	47
4.3. Organisasjonsdeltakelse og valgdeltakelse	48
4.4. Oppgitte årsaker for ikke å stemme	50
4.5. Politisk deltakelse forøvrig	52
5. Partivalg	54
5.1. Innledning	54
5.2. De fleste med innvandrerbakgrunn stemmer på venstresidens partier	58
5.3. Norskfødte stemmer som sine foreldre	61
5.4. Asymmetri mellom utdanning og partivalg	64
5.5. Høy oppslutning om venstresiden uavhengig av yrke og sektor	67
5.6. En sammenlikning av velgere med og uten innvandrerbakgrunn i Oslo.....	69
6. Offentlig opinion, politiske stridsspørsmål og stemmegivning	76
6.1. Politisk saker og stemmegivning	76
6.2. Holdninger til politiske stridsspørsmål	77
6.3. Religion og partivalg.....	84
6.4. Venstreorientert stemmegiving, men også venstreorienterte holdninger?	90
7. Stortingsrepresentanter og kandidater	97
7.1. Innledning	97
7.2. 4 prosent av stortingsrepresentantene har innvandrerbakgrunn	98
7.3. Flere med bakgrunn fra Asia, Afrika etc. på stortingspartienes lister	100
Referanser	103
Vedlegg A: Velgerundersøkelser 2017	108
Vedlegg B: Standard for yrkesklassifisering	115
Vedlegg C: Tabeller	118
Figurregister	134
Tabellregister	136

1. Innledning

Denne rapporten gir en samlet oversikt over valgdeltakelse og stemmegivning til personer med innvandrerbakgrunn og deres norskfødte etterkommere barn ved stortingsvalget 2017. I rapporten sammenliknes personer med innvandrerbakgrunn med personer uten innvandrerbakgrunn etter kjennetegn som kjønn, alder, utdanning og forhold til arbeidsmarkedet. Det er også lagt vekt på å gjøre sammenlikninger tilbake i tid der datagrunnlaget tillater det. I større grad enn tidligere er det gjort analyser av forskjeller i holdningsmønstre mellom personer med og uten innvandrerbakgrunn. Oslo er det fylket med flest stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn, i enkelte av analysene ser vi nærmere på oslovelgere med og uten innvandrerbakgrunn.

Datakildene er forskjellige registre SSB har tilgang til samt velgerundersøkelser gjennomført i månedene etter stortingsvalget 11. september 2017. Velgerundersøkelsene ble gjennomført i samarbeid med forskere ansvarlig for Valgforskningsprogrammet ved Institutt for samfunnsforskning og Universitetet i Oslo.

Det er så langt datamaterialet tillater det lagt vekt på å sammenlikne utviklingen over tid. Datamaterialet for 2017 er større og mer detaljrikt enn for tidligere stortingsvalg, slik at noen av analysene også står alene og beskriver kun valget i 2017. I tillegg til analysene er det også lagt ved mer detaljerte vedleggstabeller bakerst i rapporten. Her er blant annet valgdeltakelse fremstilt etter innvandrernes fødeland og kjønn hvor det er minimum 25 observasjoner.

Kapittel 1 gjennomgår noen begreper og gir en beskrivelse av datakildene som er benyttet. Kapittel 2 gir en oversikt over stemmeberettigede personer med innvandrerbakgrunn og en beskrivelse av den historiske utviklingen. Kapittel 3 sammenlikner valgdeltakelsen blant innvandrere, norskfødte med innvandrerforeldre og øvrige befolkning etter sosioøkonomiske kjennetegn. Kapittel 4 til 6 er i hovedsak basert på velgerundersøkelser som ble gjennomført i forbindelse med valget. Kapittel 4 handler om interesse og tillitt til det politiske system, samt informasjonskanaler i valgkampen og oppgitte årsaker for ikke å delta i valget. Kapittel 5 handler om hvilke partier de ulike gruppene valgte, mens kapittel 6 handler om sammenhengen mellom partivalg, politiske stridsspørsmål og innvandrerbakgrunn. Kapittel 7 viser hvor mange listekandidater med innvandrerbakgrunn det var ved stortingsvalget 2017, og hvor mange som ble representanter etter valget. Her er det også med historiske tidsserier.

1.1. Definisjoner

Stemmerettsvilkårene

Stemmerett ved stortingsvalg har norske statsborgere som fyller 18 år innen utgangen av valgåret, og som noen gang har vært folkeregisterført som bosatt i Norge.

De stemmeberettigede må være ført inn i manntallet. Manntall er en systematisk oversikt over hvilke innbyggere som har stemmerett til valg. Manntallet er offentlig, og er lagt ut til offentlig gjennomsyn i periodene før valgene til Stortinget, fylkestinget og kommunestyret.

Norske statsborgere, innvandrere er personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre. Innvandrere har på et tidspunkt innvandret til Norge og tatt norsk statsborgerskap.

Etter lov om norsk statsborgerskap av 2005 kan man bli norsk statsborger etter søknad etter 7 års opphold i riket i løpet av de ti siste årene, dersom lovens øvrige krav også er oppfylt (jfr paragraf 7, første ledd):

- har dokumentert eller på annen måte klarlagt sin identitet
- har fylt tolv år
- er og vil forbli bosatt i riket
- fyller vilkårene for permanent oppholdstillatelse i utlendingsloven
- fyller kravet om norskopplæring
- er ikke ilagt straff eller strafferettslig særreaksjon eller har utholdt karenstid
- fyller kravet om å være løst fra annet statsborgerskap

Noen grupper av søkere kan få statsborgerskap etter kortere botid enn 7 år. Det gjelder for eksempel de som er gift med norske borgere. For disse kreves 3 års opphold i riket i løpet av de siste ti årene. Oppholdstiden i riket og tiden som gift må utgjøre minst syv år, men denne tiden løper parallelt.

Norske statsborgere, norskfødte med innvandrerforeldre er personer som er født i Norge av to foreldre som er født i utlandet, og som i tillegg har fire besteforeldre som er født i utlandet.

Personer med innvandrerbakgrunn

I denne rapporten er personer med innvandrerbakgrunn en samlebetegnelse for personer som enten er innvandrere med norsk statsborgerskap eller norske statsborgere som er norskfødt med innvandrerforeldre.

Personer uten innvandrerbakgrunn er personer født i Norge av to norskfødte foreldre, utenlandsfødte med én norskfødt forelder, norskfødte med én utenlandsfødt forelder, utenlandsfødte med to norskfødte foreldre og adopterte. Ofte brukes betegnelsen øvrige befolkning synonymt med personer uten innvandrerbakgrunn.

Fødeland er hovedsakelig mors bosted ved personens fødsel.

Landbakgrunn er eget fødeland. For norskfødte med innvandrerbakgrunn er dette foreldrenes fødeland. Når begge foreldrene er født i utlandet, er de i de aller fleste tilfellene født i samme land. I tilfelle der foreldrene har ulikt fødeland, er det mors fødeland som blir valgt.

Det er innvandrere i Norge fra 200 forskjellige land, og de må derfor i noen av tabellene grupperes sammen siden vi ikke har stort nok datamateriale til å vise alle landene. Vi benytter i denne rapporten ulike landinndelinger avhengig av antallet på observasjoner og formålet med analysen. Definisjonene er derfor satte inn fortløpende i teksten.

1.2. Datakilder

Befolkningsstatistikksystemet – BeReg

Folkeregisteret har en nøkkelrolle når det gjelder persondata i Norge. Siden 1946 har det i hver enkelt kommune vært et lokalt folkeregister som skal registrere alle bosatte i kommunen i samsvar med lov om folkeregistrering og forskrifter til loven. Folkeregistrene får meldinger om fødsler, dødsfall, giftermål, skilsmisser, flyttinger mv. fra ulike kilder. Det sentrale personregisteret (DSP) ble bygget opp i SSB mellom 1964-1966 med utgangspunkt i folketellingen i 1960, samtidig som det 11-sifrede fødselsnummeret ble innført som identifikasjon (Soltvedt 2004, Furseth og

Ljones 2015). Registret inneholdt de som var med i folketellingen og senere alle som har vært bosatt i Norge fra og med 1. oktober 1964. I 1995 tok Det sentrale folkeregister (DSF) i Skattedirektoratet over som offisielt register. Det norske folkeregisteret tildeler id-nummer, og det registrerer sentrale demografiske og juridiske opplysninger. Grunnlaget for statistikken over endringer i befolkningen er elektroniske kopier til Statistisk sentralbyrå av alle slike meldinger som oppdaterer registeret.

Meldingene oppdaterer en egen database, Befolkningsregisteret (BeReg), til statistikkformål i Statistisk sentralbyrå, som danner grunnlaget for statistikken over befolkningens sammensetning. Når data er mottatt i SSB, må det foretas en omfattende bearbeiding av dataene før de kan benyttes i statistikkproduksjon. Detaljerte opplysninger om hvilke bearbeidinger av data og kontroller som foretas er beskrevet i Interne dokumenter 12/2013 (Dzamarija et al. 2013).

SSBs befolkningsregister, BeReg, er grunnlaget for informasjon om de stemmeberettigede (personer i manntallet) innvandrerbakgrunn og benyttes også i analysene av listekandidatene og stortingsrepresentantene.

Valgdeltakelse - avkryssede manntallslistene fra kommunene

For å ha stemmerett i stortingsvalg må man være norsk statsborger og stå i manntallet i den kommunen er skal stemme. Folkeregisteret danner grunnlaget for manntallet. I henhold til valgloven skal velgerne «krysses av i manntallet før de legger stemmesedlene i urnen». Valgloven pålegger kommunene å oppbevare «avkryssede manntallslistene» i to valgperioder før det kasseres på en betryggende måte.

Fra og med 2017 benyttet 255 kommuner det elektroniske valgadministrasjonssystemet (EVA). Resultater fra de enkelte kommunene rapporteres inn via det elektroniske valgadministrasjonssystemet (EVA) til Valgdirektoratet, som er ansvarlig for å gjennomføre valget. I henhold til Statistikkloven leverer Valgdirektoratet administrative registerdata til SSB.

Ved stortingsvalget 2017 var det 3 765 000 stemmeberettigede, hele 87 prosent av disse bodde i kommuner hvor valgstyrene benyttet EVA til å krysse av manntallslistene. SSB har dermed fulltelling i 255 kommuner. Det var 170 kommuner som ikke benyttet EVA til å krysse av i manntallslistene, men benyttet papirlister. De 170 kommunene er blant de minst folkerike kommunene i Norge, til sammen bor 13 prosent av de stemmeberettigede her. I disse kommunene trakk SSB et utvalg på 5 900 stemmeberettigede som vi sendte til valgstyrene i kommunene og ba dem rapportere tilbake til SSB om disse hadde stemt eller ikke.

Analysene av valgdeltakelse i 2017 er basert på totaltelling gjennom EVA i 255 kommuner samt et representativt utvalg trukket i alle de øvrige 170 kommunene i Norge. Datakilder er de avkryssede valgmanntallslistene i de ulike kommunene. For å kunne undersøke innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre mer inngående er disse gruppene overrepresentert i utvalget.

Utvalget (de 255 kommunene det er fulltelling og de resterende kommunene hvor det er trukket utvalg) blir så vektet etter kjennetegn i populasjonen slik at det har tverrsnittegenskaper for landet som helhet og etter fylke. For 2017 baserer vi estimatene om valgdeltakelse på fulltelling i 255 kommuner med til sammen 3 263 700 stemmeberettigede og et utvalg av 5 900 personer som er manntallskontrollert av de 170 kommunene som ikke leverer gjennom EVA

I 2013 var det fulltelling i 15 kommuner (de mest folkerike kommunene var blant disse), som utgjorde 1 008 500 stemmeberettigede. I de resterende kommunene var det til sammen 2 635 100 stemmeberettigede, av disse ble det trukket et utvalg på 13 100 personer som ble manntallskontrollert av kommunene.

For tidligere årganger er estimatene om valgdeltakelse basert på utvalg av om lag 10 000 stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn.

Velgerundersøkelser

Analysene av valgdeltakelse baserer seg altså ikke på opplysninger fra velgerne, hvor vi har stilt dem spørsmål om de har stemt eller ikke, men fra administrative regisistre. For en rekke andre analyseformål vi er interessert i har vi selvsagt ikke administrative registre, vi må derfor gå ut å spørre de stemmeberettigede om deres valgdadferd. Analysene av valgdadferd ut over valgdeltakelse i denne rapporten er fra intervjuundersøkelser blant utvalg av stemmeberettigede foretatt rett etter valget.

Ved valget 2017 gjennomførte Statistisk sentralbyrå og Institutt for samfunnsforskning fire forskjellige velgerundersøkelser:

- Undersøkelse av valgkampen (VPU),
- Den tradisjonelle stortingsvalgundersøkelsen (SVU)
- Undersøkelse med spørsmål fra en internasjonal modul (CSES)
- Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige (VU)

I tillegg ble alle som ikke deltok i undersøkelsene invitert til å svare på en kort versjon av undersøkelsen. Analysene og resultatene om partivalg er basert på de fire undersøkelsene og dermed et langt større utvalg enn tidligere.

I noen av analysene ser vi på trender og eventuelle endringer fra tidligere valg. Fra og med 1987 har SSB gjennomført egne velgerundersøkelser blant innvandrere i forbindelse med kommunestyre- og fylkestingsvalgene. Fra 1999 i samarbeid med valgforskere ved Institutt for samfunnsforskning. Fra 2013 er også stortingsvalgene undersøkt. I disse undersøkelsene er kun de som stemte i valget tatt med, og utvalgene er vesentlig mindre enn i det siste valget.

I *Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017* er det trukket ett tilleggsutvalg av innvandrere og norskfødte barn av innvandrere med stemmerett, slik at statistikken for disse gruppene gir mindre usikkerhet enn ved enkel proporsjonal, tilfeldig trekking. Undersøkelsen er dokumentert i en egen dokumentasjonsrapport (Falnes-Dalheim og Lise Snellingen Bye 2018). Data fra denne undersøkelsen er samlet inn ved et Internettbasert skjema, og respondentene kunne svare på PC, Mac eller smarttelefon. For de fleste tok det under 10 minutter å besvare undersøkelsen. Utvalget ble kontaktet via brev, epost eller sms, og de mottok brukernavn og passord i epost, sms eller brev. De som ikke besvarte undersøkelsen ble kontaktet per post og invitert til å svare på papirskjema. En kunne velge om en ville svare på norsk, engelsk, polsk, litauisk, urdu eller somali. En vurdering av feilkilder og opplegg er drøftet i appendiks.

2. Stemmeberettigede

2.1. 7 prosent av de stemmeberettigede hadde innvandrerbakgrunn i 2017.

Innvandring til Norge fra nærliggende land som Sverige, Danmark og Tyskland har lang historie. Etter krigen kom det også innvandrere og flyktninger fra en rekke land i Europa. Blant annet kom det etter oppstanden i Ungarn flyktninger som fikk permanent opphold og etter hvert ble norske statsborgere. Denne innvandringen var imidlertid svært beskjeden sett i dagens målestokk. Fra slutten av 1960-tallet ble Norge, i likhet med mange andre europeiske land, berørt av den globale sør-nord migrasjonen. Først kom arbeidsinnvandrere fra land i nærheten av Europa som Marokko og Tyrkia. Senere også fra Asia, spesielt kom det mange fra Pakistan (Brochmann og Kjeldstadli 2014). Fra 1980-tallet har det kommet flyktninger fra krig, blant annet fra Vietnam, Irak, Iran, Somalia og det tidligere Jugoslavia. Innvandrere og innvandrernes etterkommere har gått fra å være en svært beskjeden gruppe blant velgerne til å bli en større andel. I 1983 fikk alle utenlandske statsborgere med lovlig opphold og registrert bosatt i Norge i de tre siste årene før valgdagen stemmerett i kommunestyrevalg. Det var først på 1990-tallet at innvandrerne i stor grad ble norske statsborgere og dermed fikk stemmerett ved stortingsvalg.

I det siste stortingsvalget var det i alt 3 765 000 stemmeberettigede. Det er en økning i antall stemmeberettigede med om lag 760 000 siden 1981. Denne økningen skyldes hovedsakelig at folk lever lenger, men også innvandringen har ført til at det er flere stemmeberettigede. I 2017 hadde 274 600 av de stemmeberettigede innvandrerbakgrunn, 233 300 var innvandrere og 41 300 var norskfødte med innvandrerforeldre. Til sammenlikning hadde i 1981 kun 33 000 av de stemmeberettigede innvandrerbakgrunn. I 1997 var antallet økt til omtrent 75 000, og i 2013 var det over 200 000.

Norskfødte med innvandrerforeldre er en relativt liten gruppe, men den har økt relativt mye ved de siste stortingsvalg. Tilbake i 2005 var det kun 11 000 personer, ved det siste valget i 2017 hadde gruppen økt til 41 300. I følge framskrivningene vil om lag 100 000 velgere rundt 2030 være norskfødte med innvandrerbakgrunn, og de vil da utgjøre rundt 2 prosent av velgerne. Det er således først ved det siste stortingsvalget at andelen blant norskfødte med innvandrerforeldre er såpass stor at det gir mening å se dem i et statistisk perspektiv. Selv om norskfødte med innvandrerforeldre i lang tid fremover vil utgjøre en liten andel av de stemmeberettigede er de interessante å studere siden de er vokst opp i Norge, har gått på norsk skole og er sosialisert inn i det norske demokratiet, samtidig som deres nærmeste foresatte også har andre kulturelle, samfunnsmessige og politiske erfaringer.

Tabell 2.1 Antall stemmeberettigede i alt, personer med innvandrerbakgrunn, og fordelt på innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn. Stortingsvalgene 1981-2017

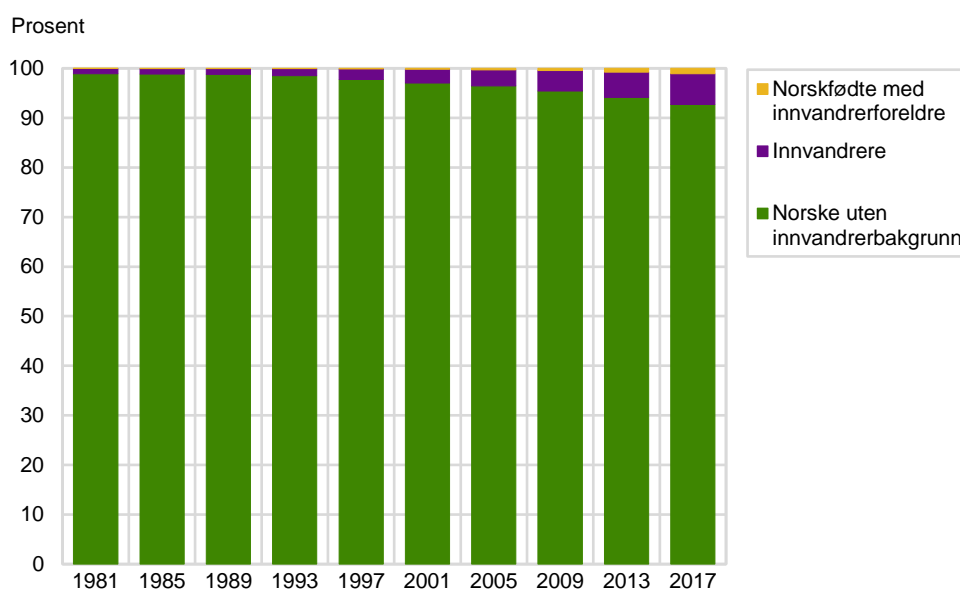
År	I alt	Personer med		Norskfødte med innvandrerforeldre
		innvandrerbakgrunn	Innvandrere	
1981	3 004 000	32 720	31 700	1 020
1985	3 100 000	35 230	33 890	1 340
1989	3 190 000	39 310	37 670	1 640
1993	3 260 000	48 590	46 340	2 250
1997	3 311 000	74 770	70 820	3 950
2001	3 359 000	99 290	92 600	6 690
2005	3 422 000	122 100	111 100	11 000
2009	3 554 000	163 100	146 100	17 000
2013	3 644 000	213 400	185 400	28 000
2017	3 765 000	274 600	233 300	41 300

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Andelen med innvandrerbakgrunn blant de stemmeberettigede avhenger av hvor stor nettoinnvandringen er, hvor mange av innvandrerne som får norsk statsborgerskap og hvor mange barn innvandrerne får. Overgang til norsk statsborgerskap er for de aller fleste mulig etter å ha hatt fast opphold i syv år.

I alt 7 prosent av de stemmeberettigede ved det siste stortingsvalget i 2017 hadde innvandrerbakgrunn, 6 prosent var innvandrerere, mens 1 prosent var norskfødte med innvandrerforeldre. Selv om gruppen med innvandrerbakgrunn, innvandrerere og norskfødte med innvandrerforeldre, samlet sett er en relativt liten andel av de stemmeberettigede, har det vært en stor vekst i gruppen. I 1981 var om lag 1 prosent av de stemmeberettigede innvandrerere eller norskfødte med innvandrerforeldre. I 1997 var andelen økt til 2 prosent av de stemmeberettigede mens de i siste valg altså var 7 prosent.

Figur 2.1 Andel stemmeberettigede fordelt på norske uten innvandrerbakgrunn, innvandrerere og norskfødte med innvandrerbakgrunn. Stortingsvalgene 1981-2017

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Gruppen innvandrerere fra Pakistan, Tyrkia, Marokko og Vietnam, som hadde vært i Norge siden 1970-tallet og begynnelsen av 1980-tallet, søkte og fikk norsk statsborgerskap først fra midten av 1990-tallet.

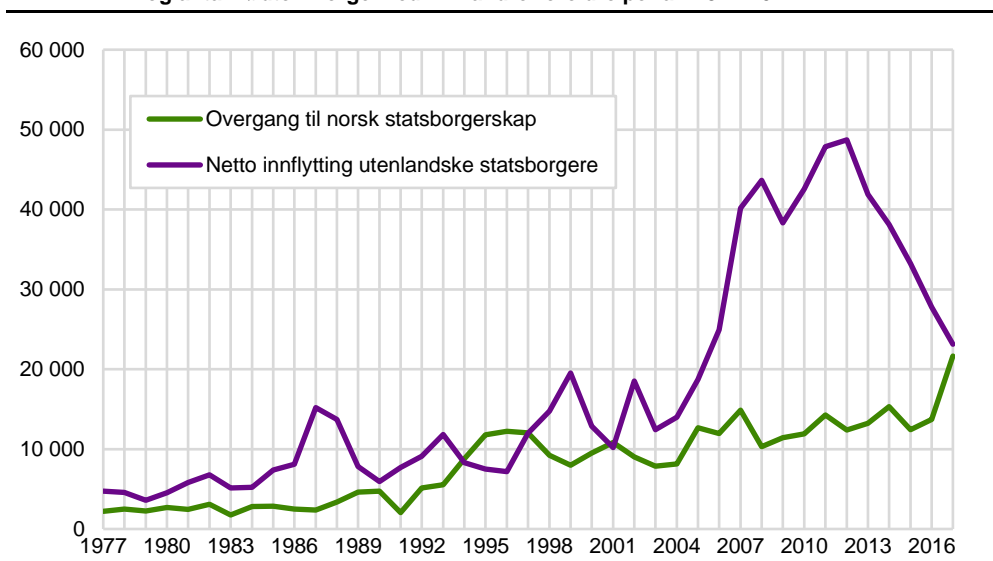
Tabell 2.2 Stemmeberettigede innvandrere fra ulike land. 1981, 1997 og 2017. Antall

Innvandrere fra:	1981	1997	2017
Irak	10	480	17 400
Somalia	:	780	15 400
Pakistan	400	6 160	14 740
Iran	30	3 420	12 140
Vietnam	20	6 420	12 050
Bosnia-Hercegovina	.	70	9 730
Filippinene	165	2 500	9 280
Afghanistan	:	110	8 910
Tyrkia	35	3 040	8 210
Kosovo	.	.	7 980
Sri Lanka	15	2 430	7 460
Thailand	15	480	7 430
Russland	:	120	6 490
Eritrea	:	240	5 320
Polen	980	3 000	5 300
India	250	1 850	4 740
Marokko	80	2 020	4 590
Chile	105	1 990	4 160
Etiopia	10	840	3 820
Kina	410	1 260	3 640
Sverige	5 455	3 610	3 370
Tyskland	3 220	2 960	3 360
Danmark	5 085	5 180	3 230
Palestina	.	.	2 360
Myanmar	:	10	2 200
Kroatia	.	150	2 070
Syria	15	160	1 710
Ukraina	.	10	1 660
Makedonia	.	160	1 650
Libanon	20	430	1 500

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Innvandringen til Norge lå på et historisk høyt nivå mellom 2005 til 2015 (Figur 2.2). Sammenliknet med disse årene har den avtatt noe de senere år. Økningen i den generelle innvandringen fra midten av 2000-tallet var fra østeuropeiske EU-land, blant disse er det mindre vanlig å søke overgang til norsk statsborgerskap. Innvandringen fra østeuropeiske EU-land har gått ned de senere år og nettoinnvandringen har gått ned. Antallet som har fått norsk statsborgerskap har imidlertid økt de senere år. Kurvene for nettoinnflytting av utenlandske statsborgere og antallet som får norsk statsborgerskap følger hverandre altså ikke nødvendigvis. Det er en naturlig årsak til det, først må det komme en innvandringsbølge, så må innvandrende bestemme seg for å bli, og cirka etter 10 år kan de bli norske statsborgere.

Figur 2.2 Overgang til norsk statsborgerskap, netto innflytting av utenlandske statsborgere og antall fødte i Norge med innvandrerforeldre per år. 1977-2017

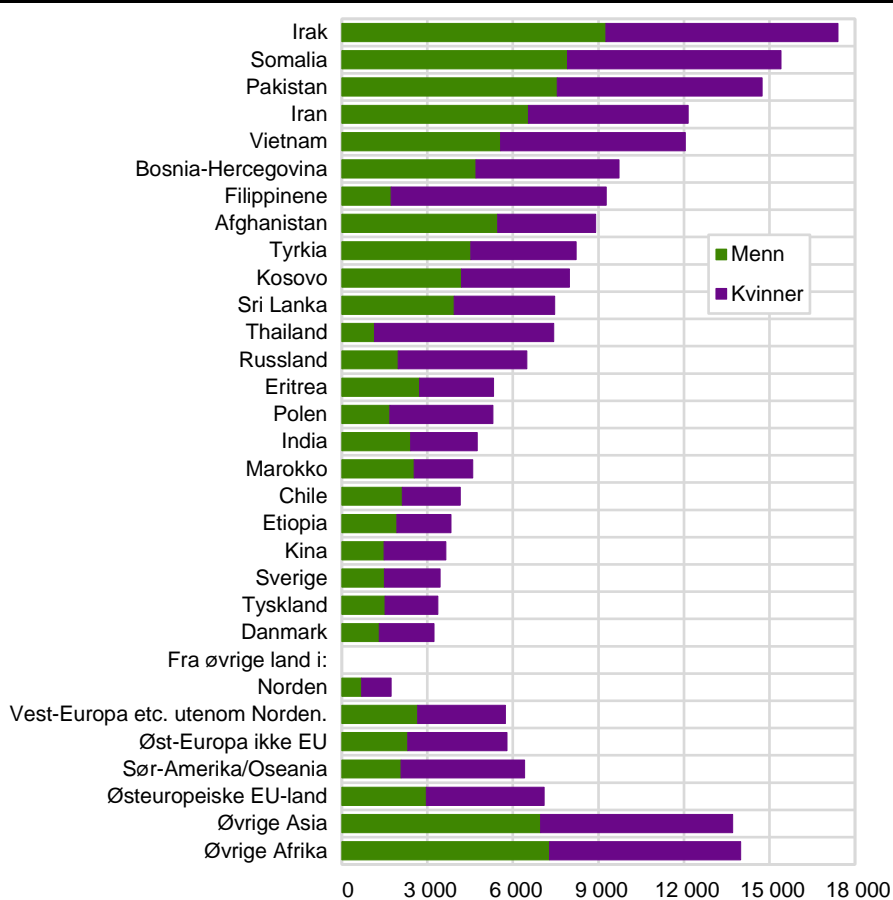

Kilde: Overgang til norsk statsborgerskap, Statistisk sentralbyrå.

2.2. Flest innvandrere med stemmerett fra asiatiske og afrikanske land

Ved valget i 2017 var det stemmeberettigede innvandrere fra om lag 200 forskjellige land i Norge. For 150 av disse landene er det under 500 personer med stemmerett. Fra 23 land er det over 3 000 stemmeberettigede. Det største landet er Irak, etterfulgt av Somalia, Pakistan, Iran og Vietnam. Antallet stemmeberettigede fra nordiske land som Sverige og Danmark har gått ned siden 1981 (jamfør tabell 2.2). I den videre analysen slår vi sammen en del av landene etter region eller verdensdel. Dette gjør vi for å forenkle analysen. Inndelingen er foretatt etter hvor mange det er fra fødelandet, hvor lenge innvandrerne fra dette landet har vært i Norge, samt homogenitet. For fullstendig liste over antall stemmeberettigede etter

Figur 2.3 Antall stemmeberettigede innvandrere etter landbakgrunn og kjønn. Stortingsvalget 2017

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Kvinnene i flertall blant innvandrerne fra Filipinene, Thailand, Russland og Polen

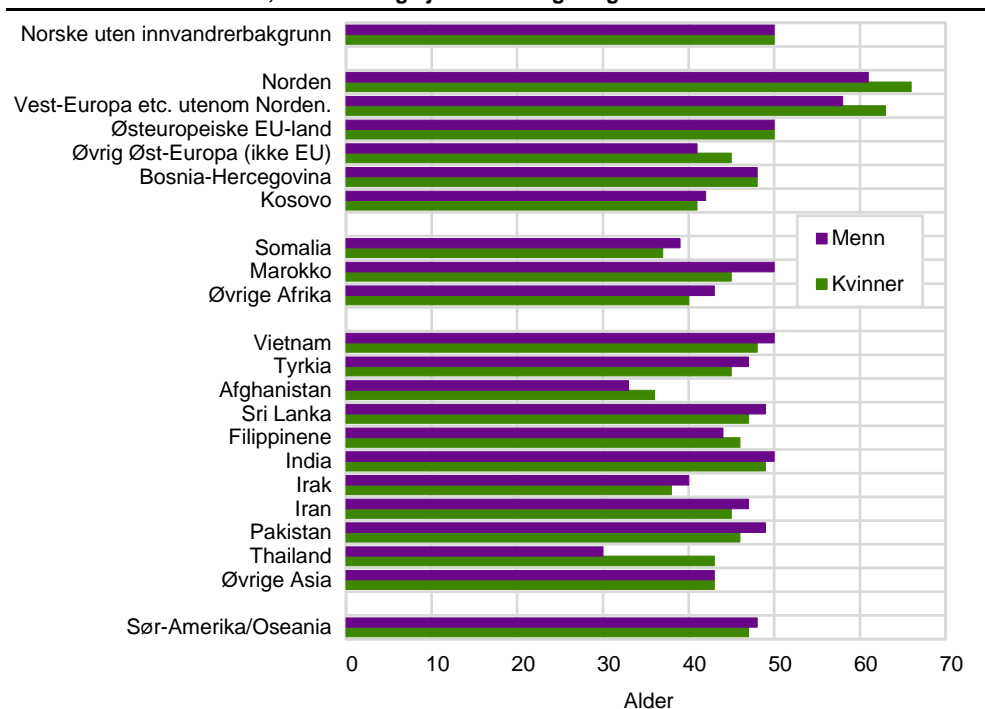
For noen land er det en markert forskjell med hensyn til kjønnsbalanse. Blant personer fra Filipinene, Thailand, Russland, Polen er det en klar overvekt av kvinner. Det samme gjelder østeuropeiske land for øvrig, samt Sør-Amerika og Oseania. Blant innvandrere fra Afghanistan og Tyrkia er det en overvekt av menn.

Innvandrerne med stemmerett har lavere gjennomsnittsalder

Samlet sett er gjennomsnittsalderen lavere blant innvandrerne med stemmerett sammenliknet med stemmerettsbefolkningen uten innvandrerbakgrunn. Men gjennomsnittsalderen blant innvandrere fra nordiske og vesteuropeiske land er høyere enn blant andre norske borgere. Den er lavest blant innvandrere fra Afghanistan, Irak og Somalia. Blant menn fra de landene hvor innvandringen

startet på 1970 tallet, som Pakistan, Marokko, Vietnam og Marokko, er gjennomsnittsalderen omtrent som for norske uten innvandrerbakgrunn.

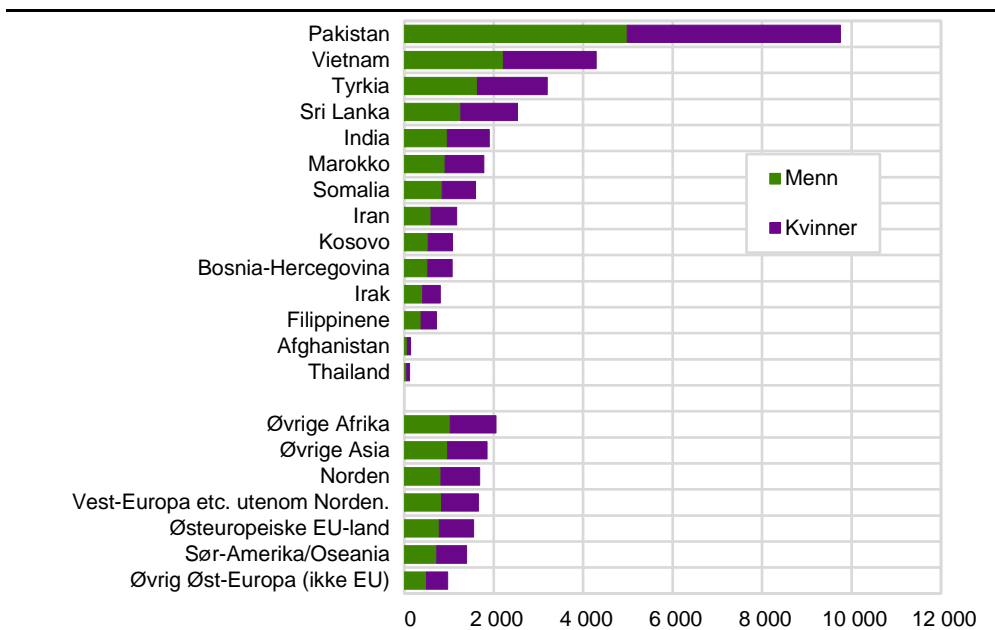
Figur 2.4 Gjennomsnittsalder blant stemmeberettigede uten innvandrerbakgrunn og innvandrere, etter land og kjønn. Stortingsvalget 2017

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

2.3. Mange norskfødte med innvandrerforeldre fra Pakistan og Vietnam

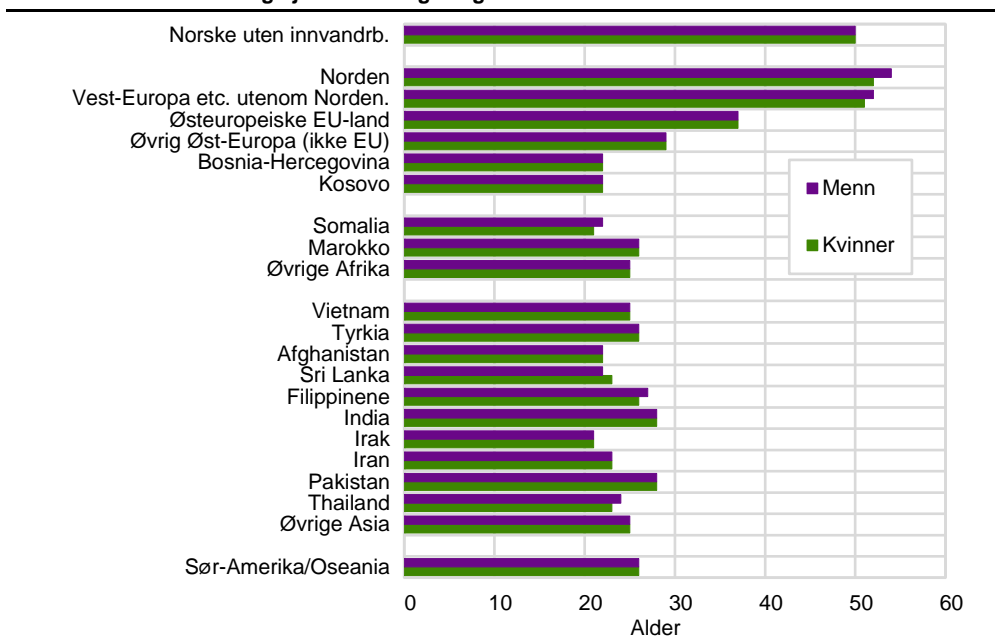
Det var om lag 41 300 stemmeberettigede norske statsborgere som er barn av innvandrere ved stortingsvalget 2017. Til sammenlikning var det 17 000 ved stortingsvalget i 2009. Altså mer enn en fordobling på åtte år. Den største gruppen blant norskfødte med innvandrerforeldre har foreldre fra Pakistan, 9 750 personer har det. Av andre grupper har 4 300 av de stemmeberettigede foreldre fra Vietnam, 3 200 har foreldre fra Tyrkia, mens 2 500 har foreldre fra Sri Lanka. En av de raskest voksende gruppene er norskfødte med foreldre fra Somalia. Også norskfødte med foreldre fra Bosnia-Hercegovina er blant de raskest voksende gruppene blant stemmeberettigede.

Figur 2.5 Stemmeberettigede norskfødte med innvandrereforeldre fra ulike land, etter kjønn. 2017. Antall

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

De fleste norskfødte med innvandrereforeldre er i midten av 20-årene

Gjennomsnittsalderen for personer med innvandrereforeldre fra Pakistan er 28 år. For personer med foreldre fra Sri Lanka, Somalia og Bosnia-Hercegovina er gjennomsnittsalderen 21-22 år. Gjennomsnittsalderen for norskfødte med foreldre fra Norden eller Vest-Europa etc. er rundt 53 år, altså langt høyere enn for norskfødte med innvandrereforeldre fra afrikanske og asiatiske land. Naturlig nok er det ingen store forskjeller i gjennomsnittsalderen mellom landbakgrunnene med hensyn til kjønn. I analysene av valgdeltakelse senere i rapporten ser vi primært på dem under 29 år i sammenlikningene av norskfødte med innvandrereforeldre med befolkningen for øvrig. I analysene av partivalg begrenser vi oss stort sett til dem under 35 år.

Figur 2.6 Gjennomsnittsalder blant stemmeberettigede norskfødte med innvandrereforeldre, etter land og kjønn. Stortingsvalget 2017

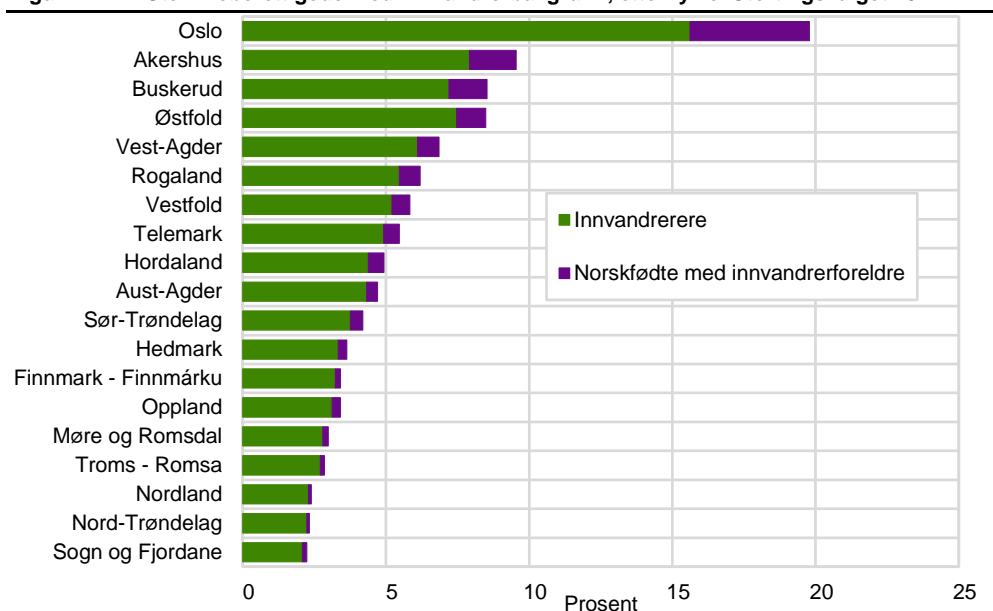
Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

2.4. Størst andel i Oslo, Akershus, Buskerud og Østfold

I Norge er fylkene valgdistrikt til stortingsvalgene, det vil si at det er fra fylkene stortingsrepresentantene velges. Det er store regionale forskjeller med hensyn til hvor personer med innvandrerbakgrunn bor. Riktignok bor det stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn i alle landets fylker, men i 11 av 19 fylker er andelen med innvandrerbakgrunn under 5 prosent. Oslo er det valgdistriktet med flest innvandrere, og her utgjorde de med innvandrerbakgrunn rundt 20 prosent av de stemmeberettigede i det siste valget. Også i kommunene rundt hovedstaden bor det mange med innvandrerbakgrunn som har stemmerett – i Akershus er det rundt 10 prosent, i Buskerud og Østfold er det rundt 9 prosent. Færrest er det i Sogn og Fjordane, her har 2 prosent innvandrerbakgrunn.

Den største andelen norskfødte med innvandrerforeldre finner vi i Oslo, 4 prosent av de stemmeberettigede. I Akershus, Buskerud og Østfold er mellom 1 og 2 prosent norskfødte med innvandrerforeldre. I de resterende fylkene er andelen norskfødte med innvandrerforeldre under 1 prosent.

Figur 2.7 Stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn, etter fylke. Stortingsvalget 2017

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Økning av stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn i alle fylker

I alle fylkene er det en økning i antall stemmeberettigede sammenliknet med valget i 2013 (tabell 2.3). I alle fylkene er det også en økning i antall stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn. Det bør nevnes at det i Nordland, Hedmark, Telemark, Oppland, Finnmark og Sogn og Fjordane er en minimal økning eller sågar en liten nedgang i antallet stemmeberettigede i gruppen øvrige befolkning (norske uten innvandrerbakgrunn). Økningen i antallet stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn er størst i de mest folkerike fylkene, som Oslo, Akershus, Hordaland, Rogaland og Sør-Trøndelag. I Buskerud, Østfold og Møre og Romsdal er økningen blant dem med innvandrerbakgrunn større enn for norske uten innvandrerbakgrunn. I gruppen norskfødte med innvandrerforeldre er økningen størst i Oslo og Akershus.

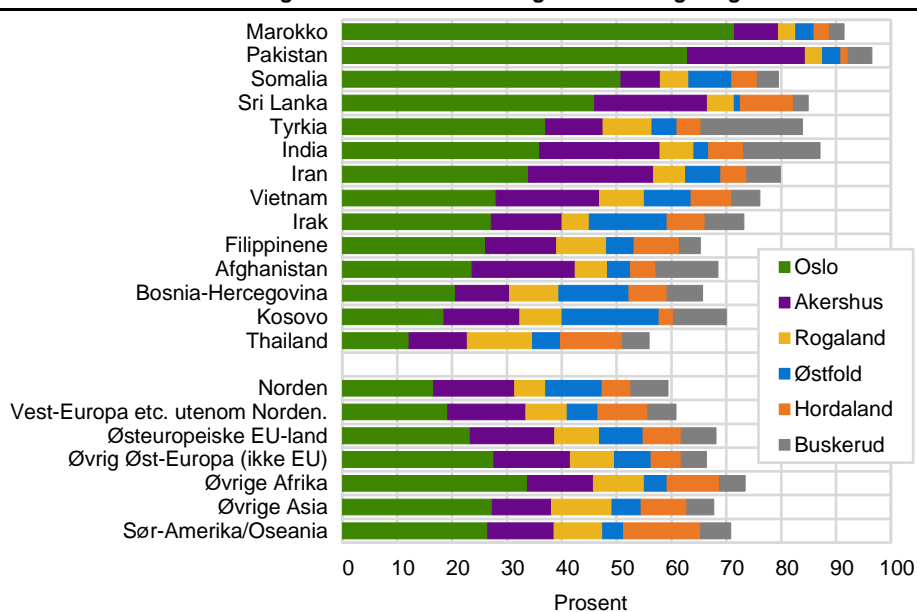
Tabell 2.3 Stemmeberettigede etter innvandringskategori og fylke. Stortingsvalgene 2013-2017. Antall

	2013			2017		
	Norske uten innvandrerbakgrunn	Inn- vandrere	Norskfødte med innvandrereforeldre	Norske uten innvandrerbakgrunn	Inn- vandrere	Norskfødte med innvandrereforeldre
Østfold	194 750	12 900	1 500	197 950	16 150	2 200
Akershus	365 400	24 850	4 250	377 350	33 000	6 800
Oslo	358 400	62 950	13 850	369 050	71 850	19 200
Hedmark	144 100	3 900	300	144 450	5 000	450
Oppland	138 600	3 400	250	138 350	4 500	400
Buskerud	180 050	11 500	1 950	181 750	14 300	2 650
Vestfold	168 350	7 650	750	171 000	9 450	1 150
Telemark	122 900	5 100	450	122 600	6 400	700
Aust-Agder	78 850	2 900	200	80 450	3 650	300
Vest-Agder	119 300	6 400	700	122 650	8 050	1 000
Rogaland	294 450	13 250	1 450	301 300	17 550	2 300
Hordaland	343 950	12 450	1 300	352 300	16 250	2 050
Sogn og Fjordane	77 050	1 300	100	76 950	1 650	150
Møre og Romsdal	183 800	3 800	250	185 200	5 350	350
Sør-Trøndelag	215 100	6 550	650	222 300	8 700	1 050
Nord-Trøndelag	98 450	1 550	50	99 650	2 300	100
Nordland	176 650	2 950	100	176 950	4 150	200
Troms - Romsa	116 350	2 250	100	118 100	3 300	150
Finnmark – Finnmark	52 000	1 300	50	52 250	1 750	100

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

De fleste med pakistansk og somalisk landbakgrunn bor i Oslo

Litt over halvparten av alle stemmeberettigede bor i Oslo, Akershus, Rogaland, Østfold, Hordaland og Buskerud, mens nær 74 prosent av de stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn bor i ett av disse fylkene. Men det er store forskjeller med hensyn til hvor innvandrerne fra de ulike landene er bosatt. Blant dem med landbakgrunn fra Pakistan bor over 60 prosent i Oslo, og 20 prosent bor i Akershus. Blant personer med landbakgrunn fra Somalia bor litt over 50 prosent i Oslo (figur 2.8). Personer med bakgrunn fra Irak, Iran og Vietnam bor i langt større grad utenfor Oslo sammenliknet med dem med bakgrunn fra Marokko, Pakistan og Somalia. Innvandrere fra Norden, Vest-Europa etc. og østeuropeiske land bor også i stor grad spredt ut over alle landets fylker. Flyktninger til Norge blir i stor grad bosatt rundt i landet. Arbeidsinnvandrere bosetter seg naturlig nok der de finner arbeid.

Figur 2.8 Andel personer med innvandrerbakgrunn, etter landbakgrunn, i de 6 fylkene med flest stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn. Stortingsvalget 2017

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

I tabell 2.4 viser vi antall stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn etter fødeland og fylke, noen av fylkene er slått sammen siden antallet med innvandrerbakgrunn er lavt.

Tabell 2.4 Stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn, etter landbakgrunn og fylke. Stortingsvalget 2017. Antall

	Oslo	Akers- hus	Roga- land	Østfold	Horda- land	Buske- rud	Vestfold/ Telemark	Aust- og Vest- Agder	Nord- og Sør- Trønde- lag	Hed- mark/ Oppland	Nord- Norge	Møre og Romsdal Sogn og Fjordane
Norden	1 680	1 490	570	1 040	530	680	1 080	550	510	800	840	330
Vest-Europa etc. utenom Norden.	2 070	1 530	810	600	980	550	1 070	950	560	550	580	500
Østeuropeiske EU- land	3 250	2 150	1 140	1 100	970	890	1 180	830	690	660	510	570
Øvrige Øst-Europa, ikke EU	3 660	1 850	1 070	880	730	610	830	750	690	560	1 140	480
Sør- Amerika/Oseania	3 170	1 450	1 060	450	1 680	660	750	1 000	630	300	360	450
Øvrige Afrika	8 510	3 020	2 330	1 050	2 410	1 180	1 300	1 030	1 430	960	1 250	730
Øvrige Asia	5 250	2 070	2 120	1 020	1 600	940	1 500	1 680	860	820	830	540
Tyrkia	4 230	1 190	1 020	520	500	2 110	340	170	790	210	200	140
Bosnia- Hercegovina	2 230	1 060	970	1 380	750	700	990	830	550	720	210	410
Kosovo	1 680	1 250	700	1 600	240	870	1 080	790	210	460	110	90
Marokko	4 560	510	200	210	180	170	120	70	90	90	100	70
Somalia	8 630	1 220	890	1 320	800	650	1 030	350	550	720	580	260
Afghanistan	2 140	1 700	530	380	420	1 020	560	570	610	440	460	220
Sri Lanka	4 600	2 050	490	110	970	270	120	90	290	50	230	730
Filippinene	2 610	1 300	910	500	830	380	710	390	620	350	620	770
India	2 390	1 460	410	180	420	930	300	130	200	80	90	70
Irak	4 950	2 350	900	2 580	1 270	1 280	1 850	780	750	740	450	320
Iran	4 520	3 040	770	860	630	810	700	520	590	580	190	110
Pakistan	15 410	5 260	770	820	330	1 050	230	280	100	130	100	20
Thailand	920	800	900	380	850	370	620	350	600	420	780	560
Vietnam	4 580	3 080	1 340	1 390	1 210	840	1 360	890	810	690	50	120

Nord-Norge: Nordland, Troms, Finnmark.

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

3. Valgdeltakelse

I dette kapittelet ser vi på i hvilken grad norske borgere med innvandrerbakgrunn benytter seg av stemmeretten. Hvor viktig høy eller lav valgdeltakelse er for legitimiteten til de demokratiske beslutningene som fattes vil variere med hvilken demokratimodell en legger til grunn. Det eksisterer ikke universell enighet om slike spørsmål. Før vi presenterer resultatene redegjøres det kort for ulike syn på demokratiet og valgdeltakelse.

3.1. Valgdemokratier og valgdeltakelse

I fremveksten av de moderne vestlige representative demokratiene sto kampen om allmenn stemmerett sentralt. De representative demokratiene innebærer at folket velger seg representanter i politiske beslutningsorganer. En gjengs definisjon av demokrati lyder: «*Demokrati er et system for samfunnsstyre, der medlemmer av et samfunn i det store og det hele deltar eller kan delta direkte eller indirekte i utformingen av beslutninger som angår dem alle* (Cohen 1984:305)». Alle norske borgere kan delta i stortingvalgene, men ikke alle gjør det. Valgloven i Norge stiller ingen krav til et visst nivå på valgdeltakelsen, Nedgang i valgdeltakelse fra det ene valget til det andre kan tolkes som uttrykk for misnøye blant velgerne med tingenes tilstand, men lav valgdeltakelse kan også tolkes som at folk er fornøyde og mener de styrende gjør en såpass god jobb at det ikke er nødvendig å engasjere seg for å få forandringer (Offerdal 2003:363). I Norge har det vært en nedgang i valgdeltakelsen ved de seneste Kommunestyre- og fylkestingsvalgene, dette har fått noen til å fremme tiltak for å stimulere til økt deltagelse. Men blant valgforskere er det delte meninger om hvor klokt dette er: «*Er valgdeltakelsen bare en kvantitativ størrelse, eller burde vi også tenke på kvaliteten på deltagelsen?*» (Saglie 2015). Det kan føre til at stemmeberettigede som ikke setter seg spesielt godt inn i sakene og hva de ulike partiene står for i større grad vil stemme. Hvor viktig nivået på valgdeltakelsen er for legitimiteten til de demokratiske beslutningene som fattes vil variere innenfor ulike forståelser av demokrati.

Tre perspektiver på demokrati

Det teoretiske perspektivet som er mest utbredt er nok konkurransedemokratiet. Det sentrale her er at ulike elitegrupper konkurrerer om makten gjennom regelmessige og frie valg. Velgernes primære oppgave er å kontrollere at de folkevalgte utfører jobben sin på en måte som er i samsvar med velgernes interesser. Hvis de folkevalgte ikke gjør jobben sin slik velgerne ønsker, kan velgerne la være å gjenvelge dem ved neste valg. Oppsummert i en berømt spissformulering fra den østeriske-amerikanske økonomen Joseph Schumpeter: «*the democratic method is that institutional arrangement for arriving at political decisions in which individuals acquire the power to decide by means of a competitive struggle for the people's vote* (Schumpeter 1942/1987:299).

I større grad enn "konkurransedemokratene" legger teoretikerne innen det såkalte *deltakerdemokratiet* større vekt på den enkelte samfunnsborgers engasjement og involvering i de politiske prosesser (Pateman 1970). Her vil en være opptatt av i hvilken grad folk flest har samme evne og mulighet til å delta i beslutninger som angår dem. Demokrati er ikke bare et spørsmål om å kunne velge mellom konkurrerende eliter med jevne mellomrom, det legges også vekt på valgdeltakelsens egenverdi ved at den bidrar til kunnskap, innsikt, samfunnsansvar og selvaktelse for den som deltar (Lafferty 1983).

I *deliberativt demokrati* er en mer opptatt av hva slags deltagelse som foregår enn hvor mye deltagelse det er fra samfunnsborgerne. Ordet *deliberasjon* stammer fra latin (*deliberatus*) og betyr overveielse eller rådslaging. En kritikk her av både konkurransedemokratiet og deltagerdemokratiet er at de er for opptatt av hvordan

man aggregerer, registrerer og oppsummerer samfunnsborgernes preferanser om politikk, og ikke like opptatt av hvordan preferansen er blitt til. Hovedsaken i et deliberativt demokrati er meningsdannelsen, og idealet er at det skal foregå en fri og saklig utveksling av argumenter, slik at man kan komme frem til felles enighet (Habermas 1996, Elster 1998). I dette perspektivet er politikk noe mer enn flertallsbeslutninger og fokus settes på argumentene og gjensidige overveielser.

Er høy valgdeltakelse viktig?

Hvor viktig nivået på selve valgdeltakelsen eller forskjeller i valgdeltakelse for ulike grupper i samfunnet er, vil være forskjellig innen de ulike demokrati-perspektivene. Svingninger i valgdeltakelsen og forskjeller mellom grupper i valgdeltakelse anses for å være av størst betydning i det deltakerdemokratiske perspektivet. I dette perspektivet blir gjerne høy deltakelse i valgene sett på som et mål i seg selv. Men enda viktigere er det at det ikke er betydelige forskjeller mellom ulike grupper i samfunnet.

Innen konkurransedemokratiet vil det viktigste være at samfunnsborgerne har institusjonelle rettigheter til å stemme og at det ikke er store hindringer for å kunne delta ved valgene. Eventuelle svingninger i valgdeltakelse eller forskjeller mellom grupper i valgdeltakelse vil ofte bli sett på som mindre viktig. Det er ikke noe poeng at deltakelsen er høyest mulig. Høy og særlig raskt økende valgdeltakelse kan være et signal om underliggende uro og sterke motsetninger i samfunnet. Veldig høy deltakelse kan tyde på at uvitende velgere med begrenset interesse og kunnskap om politikk stemmer ved valgene. Det har blitt hevdet at mange av disse velgerne kan være intolerante, bærere av autoritære holdninger og lite motstandsdyktige overfor sterke ledere (Schumpeter 1942; Lipset 1981). På den annen side vil også konkurransedemokrater hevde at svært lav valgdeltakelse og svært store forskjeller i valgdeltakelse over tid ikke er bra for demokratiet.

For tilhengere av deliberativt demokrati er ikke nivået på valgdeltakelsen nødvendigvis så viktig. Det er meningsprosessene som går forut for og uavhengig av valgene som betones. Argumentenes egyptyngde kan komme i konflikt med idealet om én person, én stemme (Rasch 2000:42). Tilhengere av deliberativt demokrati vil nok ikke mene at nivået på valgdeltakelsen er uviktig siden det er nødvendig å ha en viss bredde i argumentasjonen, men det er ikke det viktigste i det representative demokrati.

Høy valgdeltakelse – høy integrering?

Hvorvidt innvandrere stemmer i stor eller liten grad kan også sees på som en indikasjon på hvor godt de er integrert i det norske samfunnet. Lav deltakelse er i så måte et tegn på lav integrering, og høy deltakelse er et tegn på høy integrering. I et «snevert integrasjonsperspektiv» kan det derfor hevdes at høyst mulig deltakelse blant innvandrere er bra.

Hva kan forklare nivået på valgdeltakelse?

Det er ingen som kan gi et enkelt og entydig svar på hvorfor noen velger å stemme mens andre lar det være. Det er lagt frem flere ulike forklaringsmodeller for variasjoner i valgdeltakelse. Noen tar utgangspunkt i institusjonelle rammebetingelser, andre er opptatt av den sosiale og politiske kontekst mens andre er mest opptatt av trekk ved individene. Skal en forsøke å forklare forskjeller i valgdeltakelse vil nok de fleste se på samspillet mellom rammebetingelser, sosial og politisk kontekst og trekk ved individene.

Rammebetingelser

De største forskjellene i valgdeltakelse mellom land kan knyttes til forskjellige institusjonelle rammebetingelser med hensyn til valgordningen eller valgsystemet.

I Belgia, Australia, New Zealand og Luxemburg er det for eksempel obligatorisk å stemme ved valgene, og disse landene ligger dermed også på topp i internasjonale sammenlikninger. I Norge er man automatisk med i manntallet og kan stemme, mens i USA må man selv aktivt registrere seg som velger. Valgdeltakelsen er lavere i USA enn i Norge.

Land med proporsjonale valgsystemer (flere partilister i flermanskretser) har gjerne høyere valgdeltakelse enn land med flertallsvalg i enmannskretser. Dette kan skyldes at velgerne i land med proporsjonalvalg har flere valgmuligheter og ikke «kaster bort» stemmen på partier eller kandidater som ikke kommer inn i den valgte forsamlingen. I Sverige har de lokalvalg og rikvalg på samme dag, noe som sannsynligvis gir en høyere valgdeltakelse for lokalvalget sammenliknet med lokalvalget i Norge, som er et separat valg. Valg over flere dager med mulighet til å forhåndsstemme kan gi høyere valgdeltakelse sammenliknet med et valg som avholdes på kun én dag. Hvor betydningsfullt valget er for politikktutforming i samfunnet påvirker også valgdeltakelsen. For eksempel er deltakelsen til fylkestingsvalgene i Norge lavere enn deltakelsen til stortingsvalgene og kommunestyrevalgene, samtidig som fylkestinget oppfattes som et mindre viktig styringsnivå, og fylkespolitikken oppfattes som mindre betydningsfull for folks hverdag. På samme måte er også legitimiteten til det organet det skal velges representanter til, viktig for valgdeltakelsen.

Institusjonelle rammebetingelser som har betydning for valgdeltakelsen blant personer med innvandrerbakgrunn handler også om hvilke tiltak myndighetene retter mot innvandrer miljøer. I Norge brukes det statlige midler til informasjonskampanjer på ulike språk og opplysningskampanjer i innvandrer miljøer, organisasjoner og nettverk. Hvis myndighetene ikke foretok slike tiltak ville sannsynligvis valgdeltakelsen blant dem med innvandrerbakgrunn ha sunket noe.

Partiene oversetter også valgkampmateriellet sitt til flere av minoritetsspråkene i Norge. I nominasjonsprosessene sørger også partiene for at enkelte av kandidatene på listene har innvandrerbakgrunn. Dette gjelder nok i større grad i Kommunestyre- og fylkestingsvalgene sammenliknet med stortingsvalgene. Valgordningen i Norge gjør det mulig ved Kommunestyre- og fylkestingsvalgene å gi kandidater personstemmer, slik at velgerne kan påvirke hvem som kommer inn i de folkevalgte organene. Det er grunn til å tro at en valgordning som ga velgerne liten innvirkning på hvilke kandidater som ble valgt inn, ville føre til lavere valgdeltakelse blant personer med innvandrerbakgrunn i lokalvalgene.

Sosial og politisk kontekst

Den sosiale konteksten individet beveger seg i familien, blant venner, naboer, arbeidskollegaer osv. vil påvirke om en velger å stemme eller bli hjemme på valgdagen. Kjennetegn ved nærmiljøet der en bor kan bidra til å stimulere eller svekke valgdeltakelsen. De tidligste analysene og forsøk på å forklare forskjeller i valgdeltakelse mellom sosiale grupper baserte seg på fremstillinger av valgdeltakelse i ulike geografiske områder (Tingsten 1937). Dette er senere blitt kalt for *Tingstens lov om sosial gravitasjon*, som sier at valgdeltakelsen innen en sosial gruppe øker med den relative styrken til gruppen i valgdistriktet (Tingsten 1937:230).

Det samme fenomenet ligger til grunn for såkalt «krysspress». Individet kan komme i klemme mellom egne oppfatninger og de oppfatninger som dominerer i nærmiljøet. Individet kan løse dette dilemmaet ved ikke å delta i valget (Lazarfeld et al. 1948).

I analyser av innvandrere og valgfater er det fruktbart også å inkludere transnasjonale relasjoner (Rogstad 2007). Mange med innvandrerbakgrunn er deltakere i nettverk på tvers av nasjonalgrensene. De kan ha utstrakt kontakt med familie, venner osv. i opprinnelseslandet. I vår tid er det selvsagt lett å ha samkvem selv om man ikke geografisk bor i samme område. I denne sammenhengen kan det for eksempel virke positivt inn på valgdeltakelsen hvis noen opinionsledere forsøker å påvirke andre i det samme nettverket til å stemme for eksempel på et parti hvor noen fra det samme innvandringsmiljøet stiller på liste.

Studier av geografisk mobilitet viser at folk som flytter til et nytt sted er mindre integrert i lokale nettverk sammenliknet med fastboende, noe som bidrar til lavere valgdeltakelse blant disse (Pettersen 1988). I analysen av innvandreres valgdeltakelse er dette relevant, både med hensyn til hvilke politiske ressurser innvandrere har med seg når de ankommer, og i hvilken grad de sosialt og politisk integreres i det norske demokratiet.

Mange av innvandrerne i Norge kommer fra land hvor en ikke er vant til å ha frie valg, andre kommer fra land hvor valgdeltakelsen er lav. Mange er arbeidsinnvandrere som har tenkt å være relativt kort her i landet og derfor ikke ønsker å sette seg inn i norsk politikk. Det er mange tegn på at erfaringene fra hjemlandet preger valgfaterden. De fleste som kommer fra land med relativt høyt politisk engasjement, tar i større grad del i det politiske liv i sitt nye land enn innvandrere som kommer fra land med relativt lavt politisk engasjement.

Den politiske konteksten, den politiske rammen rundt et valg, kan ha betydning for valgdeltakelsen. Hvis det er lav intensitet i valgkampen, eller det er vanskelig for de stemmeberettigede å se forskjell på de ulike politiske alternativene, kan det føre til lavere valgdeltakelse. Hvis det er klare forskjeller på partiene og kandidatene, er det sannsynlig at dette virker stimulerende for valgdeltakelsen (Campbell 1966).

Politiske ressurser betyr mye for valgdeltakelsen

I studier av variasjoner i valgdeltakelse er det lang tradisjon for å ta utgangspunkt i individets sosiale og økonomiske bakgrunn (Tingsten 1937, Lipset 1960). Her er begrepet 'politiske ressurser' sentralt, og i det ligger alle former for egenskaper et individ kan gjøre bruk av for å få innflytelse i samfunnet (Dahl 1963). Individuelle forhold som skaper politiske ressurser, eller innsatsfaktorer, som gjør enkeltpersoner bedre rustet og motiverte til å stemme i valget, også individets koplinger til grupper, organisasjoner og partier spiller en sentral rolle ved at dette bidrar til sosial og politisk integrasjon (Dahl 1963). En oppsummering av 80 års studier av valgdeltakelse i moderne demokratier på tvers av kontinenter og land kan lyde: «*Sammenhengen er enkel og grei: jo høyere sosial status og jo bedre integrert maner i samfunnet, jo høyere er valgdeltakelsen*» (Aardal 2002:24). I statistikken kan vi ikke lese «sosial status» og «bedre eller godt integrert» rett ut av tabellene. Utdanningsnivå, yrkestilknytning og hvilket yrke en har, kan imidlertid gi en god pekepinn på «sosial status».

Personer som ikke er tilknyttet arbeidslivet, som lever av trygde og andre sosiale overføringer, har lavere valgdeltakelse enn de som er yrkesaktive. Det er også solid valgdeltakelse blant personer som har vært i arbeid, men som har pensjonert seg. Personer med yrker som krever universitetets- og høyskoleutdanning, stemmer oftere enn personer med yrker som krever kortere skolegang. Personer med høy personlig inntekt har høyere valgdeltakelse enn personer med lav personlig inntekt (Kleven 2019a). Alle disse forskjellene i valgdeltakelse kan imidlertid ikke forklares utelukkende på bakgrunn av disse kjennetegnene. Det er mange eksempler på at folk med høy sosial status sitter hjemme på valgdagen, og det er på den annen side mange eksempler på folk med lav status som deltar i valgene.

Det må også være andre forhold som spiller inn. Det eksisterer også en norm, nærmest en borgerplikt, i moderne demokratier om å stemme. Hvis det eksisterer en «borgerplikt», en moralsk forpliktelse til å stemme og de fleste medlemmene i et samfunn følger denne normen, vil en som medlem bli utsatt for press for å følge den. Normer skiller seg fra verdier ved at det å bryte normen kan få konsekvenser sosialt. Det litt nedsettende begrepet «sofavelger» er et uttrykk for normen at det er en borgerplikt å benytte stemmeretten. «Hjemmesitter» er et annet ord i norsk språkbruk.

Ut fra et rasjonelt aktørperspektiv kan det forklares hvorfor noen bryter normen om å stemme. Anta at velgere som vurderer å stemme, tar en avgjørelse på samme måte som de ville gjøre ellers i dagliglivet: Hvis fordelene for den enkelte velger overstigerulempene ved å stemme, deltar man i valget, hvis ikke blir man hjemme (Downs 1957). I et snevert nytte- og kostnadsperspektiv er det lite rasjonelt for den enkelte å stemme, siden den enkelte velgers stemme som regel har svært liten betydning for valgresultatet. Det skal svært lite til før kostnader som tidsbruk og eventuelle reiseutgifter overstiger nytten for den enkelte velger. Dette betegnes som «stemmeparadokset».

Til tross for at det er «irrasjonelt» å stemme, stemmer flertallet av velgerne i Norge. Folk stemmer heller ikke nødvendigvis fordi de tror de får individuell innflytelse, men fordi de stimuleres av å kunne uttrykke sine meninger og delta i den demokratiske prosessen. Dermed kan det rasjonelle aktørperspektivet ikke brukes som forklaring på hvorfor folk stort sett stemmer. Derimot viser det seg at rasjonelle vurderinger har større betydning for dem som hverken føler noe «borgerplikt», eller er spesielt opptatt av politikk. Studier viser at blant dem som ikke ser det som en borgerplikt, synker valgdeltakelsen hvis de mener det ikke spiller noen rolle hvem som vinner valget, at utfallet av valget med høy sannsynlighet er gitt, eller det er vanskelig å få avlagt stemme (Blais 2000).

3.2. Valgdeltakelsen er lavere blant innvandrere sammenliknet med norske uten innvandrerbakgrunn

Valgdeltakelsen er lavere blant innvandrere sammenliknet med den øvrige befolkning (norske borgere uten innvandrerbakgrunn). Dette har vi sett i valg etter valg siden SSB begynte å måle dette i kommunestyre og fylkestingsvalget i 1983. I 1997 begynte SSB også å undersøke valgdeltakelsen blant innvandrere i stortingsvalgene. I de to siste stortingsvalgene lå valgdeltakelsen på 80 prosent for norske borgere uten innvandrerbakgrunn, mens den var rundt 55 prosent blant innvandrerne.

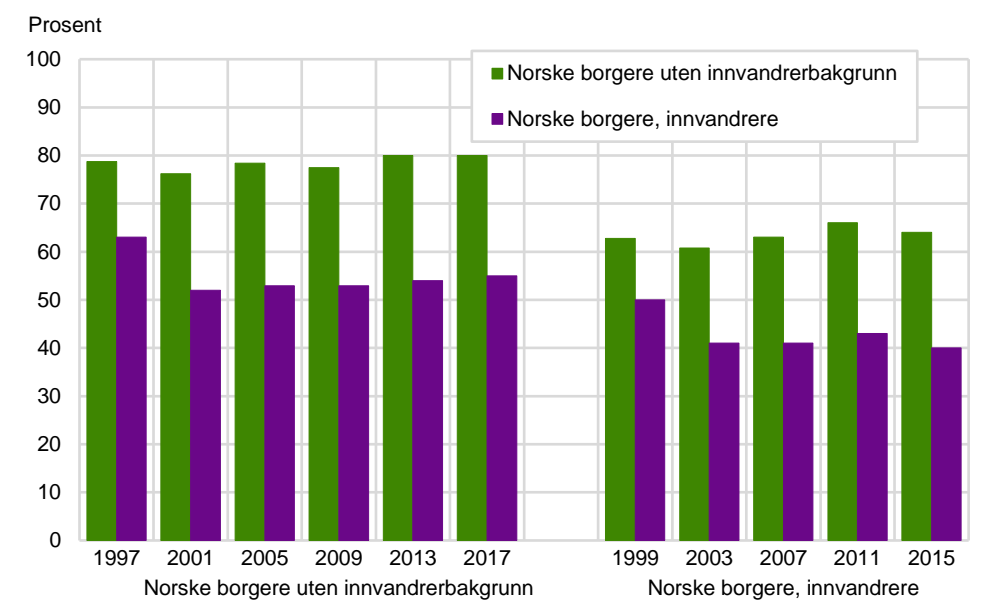
Generelt er valgdeltakelsen lavere i kommunestyre- og fylkestingsvalgene sammenliknet med stortingsvalgene, dette gjelder også for innvandrere (Kleven 2019b, Kleven 2017b). I figur 3.1 viser vi valgdeltakelsen i stortingsvalgene og kommunestyre- og fylkestingsvalgene de siste 20 årene for innvandrere som er blitt norske statsborgere og norske borgere uten innvandrerbakgrunn. Utenlandske statsborgere er utelatt siden de ikke har stemmerett i stortingsvalgene.

Valgdeltakelsen er i de siste valgene omtrent 25 prosentpoeng høyere for den øvrige befolkningen sammenliknet med innvandrere som er blitt norske statsborgere, dette gjelder uavhengig av om vi ser på stortingsvalgene eller kommunestyre- og fylkestingsvalgene. Valgdeltakelsen har gått noe opp blant norskfødte med innvandrerbakgrunn i de siste valgene, slik at differansen mellom denne gruppen og de øvrige er 22 prosentpoeng.

Valgdeltakelsen blant innvandrerne var høyere på slutten av 1990 tallet enn den har vært i de siste valgene. Innvandrere som hadde stemmerett på slutten av 1990-tallet hadde lengre botid og til dels en annen landbakgrunn enn tilfellet er i dag. Flertallet av innvandrerne som har fått norsk statsborgerskap de siste tiårene kommer fra regimer med svake demokratitradisjoner, og de er også forholdsvis unge.

Valgdeltakelsen blant norske uten innvandrerbakgrunn har gått litt opp de seneste valgene, dette har delvis sammenheng med at elektoratet blir eldre, og eldre personer har gjerne høyere valgdeltakelse enn yngre. Innvandrerne er i gjennomsnitt yngre enn den øvrige befolkning.

Figur 3.1 Valgdeltakelse blant innvandrere, norske borgere og norske borgere uten innvandrerbakgrunn. Stortingsvalgene 1997-2017 (til venstre) og kommunestyre og fylkestingsvalg. 1999-2015

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Tabell 3.1 Valgdeltakelse blant innvandrere og i øvrige befolkning. Utvalgte land. Stortingsvalgene 1997-2017. Prosent

	1997	2001	2005	2009	2013	2017
Norske uten innvandrerbakgrunn	79	76	78	78	80	80
Norden						
Danmark	81	81	79	79	80	75
Sverige	74	74	80	81	75	72
Finland	69	71	...	...	76	70
Vest-Europa etc. utenom Norden.						
Storbritannia	77	77	...	...	74	75
Tyskland	79	76	78	74	79	72
USA	75	72	...	...	65	69
Østeuropeiske EU-land						
Ungarn	71	70	...	...	71	66
Polen	63	53	59	62	63	59
Kroatia	...	...	...	...	36	40
Øst-Europa ikke EU						
Bosnia-Hercegovina	...	49	40	37	47	51
Russland	...	...	52	54	53	50
Kosovo	...	...	...	26	32	36
Afrika						
Somalia	...	37	48	53	57	60
Etiopia	46	39	...	...	57	59
Eritrea	...	...	51	...	51	55
Marokko	46	36	38	52	50	51
Asia med Tyrkia						
Sri Lanka	60	53	66	63	59	64
India	57	55	61	60	59	62
Pakistan	61	43	54	55	57	61
Afghanistan	...	...	...	50	53	59
Filippinene	54	50	53	53	58	59
Thailand	...	41	49	53	52	56
Iran	49	42	51	52	48	55
Irak	...	38	42	49	43	50
Syria	...	...	...	...	31	49
Vietnam	60	43	42	36	48	49
Tyrkia	49	44	43	42	47	48
Libanon	...	32	...	...	40	46
Kina	43	29	34	37	40	44
Sør-Amerika						
Chile	63	44	54	55	53	58

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Valgdeltakelsen høyest for innvandrere fra Norden og andre vestlige land

Valgdeltakelsen er høyere blant innvandrere som kommer fra land med demokratiske tradisjoner sammenliknet med innvandrere som kommer fra land med svakere demokratiske tradisjoner. Den er høyest for innvandrere fra land som Sverige, Danmark og Storbritannia. Innvandrerne fra disse landene vil ofte kjenne igjen valgsystemet og partifloraen fra sitt opprinnelsesland. Hvis man er ideologisk bevist konservativ eller sosialdemokrat vil man «finne» igjen partiet i den norske partifloraen.

Valgdeltakelsen er lavest blant innvandrere fra det tidligere Jugoslavia. Blant de landgruppene som har vært lenge i Norge som innvandrere fra Marokko, Tyrkia og Vietnam er ikke valgdeltakelsen høyere sammenliknet med de gruppene med kortere botid i Norge. Gjennomsnittet for alle de landbakgrunnene listet i tabell 3.1 er ved det siste valget lavere enn gjennomsnittet for norske statsborgere uten innvandrerbakgrunn. Valgdeltakelsen blant dem med bakgrunn fra Pakistan er blant de høyeste for innvandrere fra utenfor Norden og Vest-Europa etc., det samme er valgdeltakelsen blant innvandre fra Somalia. Somalierne er en relativt ny gruppe, den gjennomsnittlige valgdeltakelsen blant dem har steget i alle valg siden 2001. Valgdeltakelsen blant dem fra Pakistan har gått opp og ned over årene. Valgdeltakelsen blant innvandrere fra Vietnam var høyere i 1997 sammenliknet med alle senere valg.

Tabell 3.2 Valgdeltakelse blant innvandrere og i øvrige befolkning. Etter kjønn og fødeland. Stortingsvalget 2013 og 2017. Prosent

	2013			2017		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
Norsk uten innvandrerbakgrunn	80	78	81	80	78	82
Norden	77	70	82	73	71	75
Vest-Europa etc. utenom Norden.	72	71	72	70	71	69
Østeuropeiske EU-land	53	45	58	55	51	57
Øvrige Øst-Europa ikke EU	50	40	56	50	41	55
Sør-Amerika/Oseania	57	54	59	58	56	60
Øvrige Afrika	53	52	54	54	56	53
Øvrige Asia	46	43	48	50	49	50
Tyrkia	47	45	49	48	49	47
Bosnia-Hercegovina	47	46	48	51	50	52
Kosovo	32	33	30	36	38	33
Marokko	50	49	53	51	52	50
Somalia	57	53	60	60	59	62
Afghanistan	53	56	48	59	61	57
Sri Lanka	59	59	59	64	66	61
Filippinene	58	49	60	59	45	62
India	59	61	57	62	61	62
Irak	43	42	45	50	50	49
Iran	48	49	48	55	55	55
Pakistan	57	59	54	61	62	59
Thailand	52	42	53	56	44	58
Vietnam	48	42	53	49	47	50

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Ingen klar kjønnsforskjell

I Norge er valgdeltakelsen generelt tre prosentpoeng høyere for kvinner sammenliknet med menn. Da ser vi helt bort i fra forskjeller mellom ulike aldersgrupper og utdanningsnivåer osv. Men blant innvandrere er det ingen klar trend med hensyn til kjønn og valgdeltakelse. Ved det siste stortingsvalget var for eksempel valgdeltakelsen 3 prosentpoeng høyere blant menn med bakgrunn fra Pakistan sammenliknet med kvinnene med samme landbakgrunn. Mens blant dem med bakgrunn fra Somalia var valgdeltakelsen 3 prosentpoeng lavere blant mennene sammenliknet med kvinnene. I tabell 4.14 bakerst i kapittelet viser vi valgdeltakelse for langt flere landbakgrunner enn i tabell 3.15 tabell. Tabell 3.3 viser valgdeltakelse etter aldersgrupper, kjønn og utvalgte innvandrergrupper etter fødeland.

Tabell 3.3 Valgdeltakelse blant innvandrere og i øvrige befolkning. Etter alder, kjønn og fødeland. Stortingsvalget 2017. Prosent

	I alt						Menn						Kvinner					
	18-19 år	20-24 år	25-44 år	45-66 år	67-79 år	80 år og eldre	18-19 år	20-24 år	25-44 år	45-66 år	67-79 år	80 år og eldre	18-19 år	20-24 år	25-44 år	45-66 år	67-79 år	80 år og eldre
Norske uten innvandrerbakgrunn	74	66	77	85	87	69	69	61	73	84	87	77	79	72	80	87	86	65
Norden	43	36	62	78	80	66	:	29	60	79	74	70	:	47	64	78	84	64
Vest-Europa etc. utenom Norden	48	48	61	74	77	66	47	48	61	74	78	72	50	48	62	75	76	64
Østeuropeiske EU-land	39	42	52	57	60	55	32	37	49	52	62	60	49	47	54	60	59	51
Øst-Europa utenom EU	46	39	51	53	40	33	38	28	42	46	33	33	54	50	56	56	44	33
Sør-																		
Amerika/Oseania	49	34	56	62	58	57	50	28	54	60	57	67	48	39	58	63	59	51
Øvrige Afrika	51	39	53	60	58	49	53	40	55	60	58	53	49	39	52	59	57	46
Øvrige Asia	55	38	49	53	44	44	51	36	49	53	42	47	60	41	49	54	47	42
Tyrkia	54	44	51	49	28	23	:	40	51	52	30	27	47	48	51	45	25	:
Bosnia-																		
Hercegovina	58	46	52	54	36	24	:	42	49	53	39	39	:	50	55	55	33	17
Kosovo	35	32	34	39	28	:	32	29	37	41	32	:	39	37	31	36	23	:
Marokko	58	41	53	52	40	21	:	39	53	55	43	:	:	44	53	49	29	:
Somalia	58	54	59	65	56	37	55	51	58	62	61	:	62	58	60	69	51	30
Afghanistan	59	55	60	65	45	:	54	56	62	68	59	:	64	54	57	60	31	:
Sri Lanka	46	42	58	69	55	22	:	38	57	72	62	:	:	46	59	64	47	17
Filippinene	41	35	56	65	57	34	36	37	40	51	52	54	45	33	59	67	60	19
India	54	49	56	65	70	52	57	41	56	62	73	50	:	58	56	68	64	:
Irak	52	41	49	56	44	25	48	37	49	57	49	43	56	46	48	55	36	11
Iran	58	39	54	58	50	36	59	34	54	58	52	49	56	47	54	57	48	23
Pakistan	66	47	59	63	60	36	67	44	59	66	63	39	64	51	59	61	54	32
Thailand	45	40	56	61	51	:	47	26	37	79	:	:	43	49	60	59	51	:
Vietnam	33	36	44	53	54	31	:	43	41	50	60	39		30	47	55	48	25

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

3.3. Valgdeltakelsen blant innvandrerne økte fra 2013

For de fleste landbakgrunnene var valgdeltakelsen høyere for 20 år siden. Dette gjelder slett ikke alle, men gjennomsnittlig var valgdeltakelsen høyere da. De som var blitt norske statsborgere i 1997 var en gruppe som hadde bodd lenger i Norge sammenliknet med alle dem som hadde blitt norske statsborgere i 2017. At valgdeltakelsen blant dem med bakgrunn fra Pakistan gikk ganske kraftig ned, fra 61 prosent i 1997 til 43 prosent i 2001, skyldes nok ikke at mange av dem som stemte i 1997 lot være å stemme i 2001. Det er større grunn til å tro at det skyldes at en stor gruppe unge innvandrere fra Pakistan fikk stemmerett i 2001 og at valgdeltakelsen blant disse var lavere.

Dette fenomenet, at det hele tiden kommer nye innvandrere til som i mindre grad stemmer, vil føre til at tverrsnittmålinger av valgdeltakelse kan gjøre det vanskelig å avdekke om valgdeltakelsen går opp eller ned blant innvandrere. Det er ikke den samme populasjonen vi studerer fra valg til valg. På samme måte vet vi ikke om valgdeltakelsen blant dem med bakgrunn fra Somalia gikk opp fra et valg til et annet, eller om det er sånn at førstegangsvelgerne fra Somalia i større grad stemte i valget sammenliknet med dem som hadde stemmerett også ved forrige valg.

Tabellen tidligere i dette kapitlet (for eksempel tabell 3.1) viser kun gjennomsnittet etter landbakgrunn ved hvert valg. Den viser at det er en økning i gjennomsnittet for de fleste som kommer fra land i Afrika og Asia, mens for dem fra Vest-Europa og Norden viser den en nedgang. Valgdeltakelsen svinger over livsløpet, den er høyest midt i livet og synker mot slutten, den er i gjennomsnitt også lavere blant de yngste. Innvandrere fra Vest-Europa og Norden er i gjennomsnitt eldre enn den øvrige befolkningen, mens innvandrere fra Afrika, Asia etc. er i gjennomsnitt yngre. Denne alderssammensetningen vil derfor påvirke de gjennomsnittstallene vi ser i tabellene.

Vi skal nå se på endringen i valgdeltakelsen blant dem som hadde stemmerett i både 2013 og 2017. I figur 3.2 viser vi andelen som har stemt i de to siste stortingsvalgene, for dem som hadde stemmerett i begge valgene. Dette gir fire utfall:

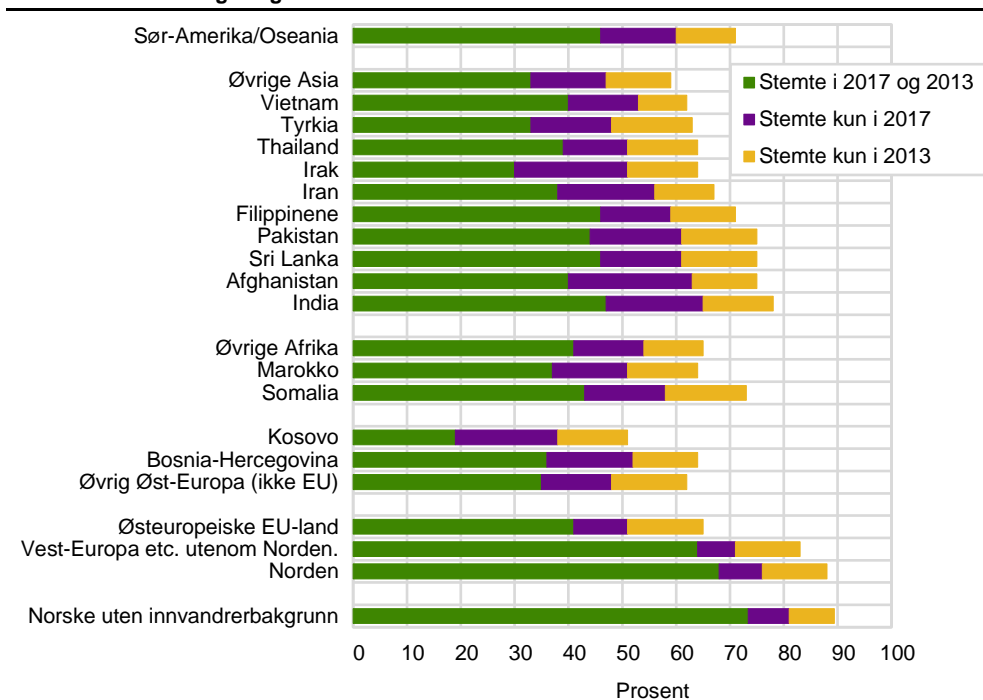
- stemte i begge valg
- stemte kun i 2017 (stemte ikke i 2013)
- stemte kun i 2013 (stemt ikke i 2017)
- stemte hverken i 2013 eller i 2017 (dette viser vi ikke i figuren).

Blant norske uten innvandrerbakgrunn er det 74 prosent som har stemt i begge valg. For alle innvandrerne er andelen som har stemt i begge valg klart lavere. Det er kun blant innvandrere fra Norden eller Vest-Europa etc. at andelen er over 50 prosent. For alle andre landbakgrunner er andelen under 50 prosent. Lavest er den for dem med landbakgrunn fra Kosovo, kun 19 prosent har stemt i begge valgene. Deretter følger Irak hvor 30 prosent har stemt i begge valg.

Blant innvandrere fra Norden, Vest-Europa og østeuropeiske EU land gikk valgdeltakelsen blant dem som hadde stemmerett i begge valg ned i 2017. Stolpen som viser de som kun stemte i 2013 er kortere enn stolpen som viser andelen som stemte kun i 2017. For innvandrere fra Afghanistan, Irak, Iran, Kosovo, Vietnam, India, Bosnia-Hercegovina og Pakistan er det omvendt, her er det en større andel som stemmer, dvs. går ut av hjemmesittergruppen fra 2013 til 2017.

Blant alle landgruppene er andelen som har stemt i minst ett valg over 50 prosent. Lavest er den for de fra Kosovo. Blant dem med landbakgrunn fra India, Afghanistan, Sri Lanka, Pakistan og Somalia er andelen som har stemt i minst ett valg over 70 prosent. Blant norske uten innvandrerbakgrunn og innvandrere fra nordiske land er andelen nær 90 prosent. Blant innvandrerne med bakgrunn fra Pakistan er det 75 prosent som har stemt i minst ett stortingsvalg.

Figur 3.2 Andel som har stemt i ett eller to stortingsvalg blant dem som hadde stemmerett i begge valg. Norske uten innvandringsbakgrunn, innvandrere etter landbakgrunn. Stortingsvalgene 2013-2017

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

I tabell 3.4 og tabell 3.5 viser vi andelen som stemte i henholdsvis to, ett eller ingen valg blant de som hadde stemmerett i 2013 og 2017. Økningen i valgdeltakelsen gjelder ikke generelt alle innvandrere nå vi tar hensyn til landbakgrunn og kjønn og alder. Men det generelle bildet er at økningen er størst blant de under 35 år og at den er større enn økningen blant norske uten innvandrerbakgrunn i samme aldersgruppe.

Tabell 3.4 Andel som har stemt i ett eller to valg blant dem som hadde stemmerett i begge valg. Norske uten innvandringsbakgrunn, innvandrere etter landbakgrunn. Etter alder. Stortingsvalgene 2013-2017

	18-34				35-49				50-70			
	Stemte ikke	Stemte kun i 2013	Stemte kun i 2017	Stemte i 2017 og 2013	Stemte ikke	Stemte kun i 2013	Stemte kun i 2017	Stemte i 2017 og 2013	Stemte ikke	Stemte kun i 2013	Stemte kun i 2017	Stemte i 2017 og 2013
Norske uten innvandrerbakgrunn	15	11	13	61	9	6	8	77	8	5	6	81
Norden	31	10	14	45	16	14	11	59	11	7	7	75
Vest-Europa etc. utenom Norden	48	12	11	30	14	12	10	63	11	10	8	71
Østeuropeiske EU-land	48	15	7	30	39	13	14	34	30	15	6	50
Øvrige Øst-Europa ikke EU	43	16	14	27	33	11	15	41	38	14	9	39
Sør-Amerika/Oseania	37	14	15	34	26	10	14	50	29	10	14	47
Øvrige Afrika	44	12	15	29	30	12	14	44	32	10	9	48
Øvrige Asia	41	11	19	29	39	11	15	35	43	13	11	33
Tyrkia	41	15	17	26	31	16	17	36	42	14	10	35
Bosnia-Hercegovina	40	11	17	32	37	10	18	35	31	14	14	41
Kosovo	49	11	20	19	51	12	17	20	45	21	18	15
Marokko	37	15	15	33	36	10	15	39	33	18	12	36
Somalia	27	18	18	36	27	13	12	48	26	9	16	50
Afghanistan	30	12	23	35	17	11	27	45	26	12	16	45
Sri Lanka	40	12	19	28	21	12	13	53	21	19	15	46
Filippinene	41	6	18	35	25	15	12	48	26	12	13	49
India	23	11	34	32	20	14	18	47	25	11	14	50
Irak	40	13	22	25	33	12	22	34	32	16	20	32
Iran	41	8	21	30	32	13	13	42	28	11	21	40
Pakistan	27	14	20	39	24	14	17	46	25	13	15	47
Thailand	38	18	13	32	30	13	9	48	45	8	16	32
Vietnam	50	10	15	25	33	9	13	45	37	7	13	43

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Tabell 3.5 Andel som har stemt i ett eller to valg blant dem som hadde stemmerett i begge valg. Norske uten innvandringsbakgrunn, innvandrere etter landbakgrunn. Etter kjønn og alder. Stortingsvalgene 2013-2017

	18-34				35-49				50-70			
	Stemte ikke	Stemte kun i 2013	Stemte kun i 2017	Stemte i 2017 og 2013	Stemte ikke	Stemte kun i 2013	Stemte kun i 2017	Stemte i 2017 og 2013	Stemte ikke	Stemte kun i 2013	Stemte kun i 2017	Stemte i 2017 og 2013
Menn												
Norden	41	11	4	44	19	17	16	48	14	10	6	69
Vest-Europa etc. utenom Norden	58	9	9	24	15	14	11	61	14	12	11	63
Østeuropeiske EU-land	54	15	4	28	41	17	15	26	40	18	9	34
Øst-Europa utenom EU	46	16	13	25	47	10	14	29	48	5	12	35
Sør-Amerika/Oseania	49	11	19	21	24	11	19	45	25	12	15	48
Øvrige Afrika	54	11	14	21	27	12	15	46	31	8	11	50
Øvrige Asia	44	11	20	25	43	8	12	36	48	12	8	32
Tyrkia	47	18	13	21	38	13	18	31	34	17	9	41
Bosnia-Hercegovina	49	9	15	27	39	9	17	35	31	13	14	42
Kosovo	49	11	19	21	48	13	23	17	39	22	17	21
Marokko	39	9	13	39	42	7	17	34	29	18	13	40
Somalia	31	15	21	33	28	15	11	46	30	10	16	44
Afghanistan	31	14	20	35	14	6	26	54	18	9	18	55
Sri Lanka	42	9	21	28	21	13	14	52	17	12	18	53
Filippinene	51	6	14	29	34	22	8	36	26	7	15	52
India	40	22	9	29	27	18	8	47	28	7	13	51
Irak	43	14	20	23	34	10	22	34	36	11	20	33
Iran	41	8	22	29	33	14	12	42	32	10	17	41
Pakistan	29	16	17	38	24	13	16	47	21	12	15	52
Thailand	51	25	19	5	38	5	3	54	15	58	4	24
Vietnam	52	9	19	20	36	8	17	39	42	5	12	40
Kvinner												
Norden	16	7	30	47	13	11	6	70	8	6	8	78
Vest-Europa etc. utenom Norden	37	14	13	36	14	11	10	65	9	8	5	78
Østeuropeiske EU-land	43	15	10	33	37	11	13	39	24	13	4	59
Øst-Europa utenom EU	41	15	16	28	27	12	15	46	33	18	7	42
Sør-Amerika/Oseania	31	15	14	41	27	10	12	52	32	9	12	47
Øvrige Afrika	36	12	16	36	33	12	13	43	35	16	6	43
Øvrige Asia	38	11	18	33	35	12	18	35	37	14	14	35
Tyrkia	35	12	21	32	23	18	17	42	53	11	11	25
Bosnia-Hercegovina	32	12	19	37	34	11	19	35	30	15	14	41
Kosovo	50	11	21	18	55	10	12	23	51	20	20	9
Marokko	36	19	17	28	27	15	12	46	43	19	11	27
Somalia	24	22	16	38	25	12	13	50	19	7	15	59
Afghanistan	30	9	27	34	20	16	29	35	38	17	14	32
Sri Lanka	38	16	17	29	21	12	12	55	25	28	11	36
Filippinene	34	7	20	39	24	14	13	50	26	13	13	48
India	14	5	48	34	16	12	25	48	20	15	15	50
Irak	36	11	24	28	31	14	21	33	25	24	20	31
Iran	40	9	20	31	31	12	15	42	24	11	27	39
Pakistan	25	13	23	39	23	15	18	44	30	14	14	42
Thailand	30	14	9	47	29	14	9	48	46	5	17	32
Vietnam	49	10	12	29	31	10	10	50	29	11	14	47

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Svak sammenheng mellom botid og valgdeltakelse

Det tar tid å sette seg inn i det politiske systemet i et nytt land, og det tar tid å lære seg språket, normene og reglene i et nytt samfunn. En rimelig hypotese er derfor at de innvandrene som har vært lenge i Norge, i større grad vil delta i valgene enn de som har vært her kort tid. Alternativt kan det være motsatt, at nyankomne innvandrere er mer entusiastiske og vil ta del i valgene, mens de som har vært lenge i landet, muligens kan miste litt av motivasjonen ettersom de blir eldre.

Videre er det innført ordninger med introduksjonsprogram som lærer innvandrere som er flyktninger om det norske samfunnet og det norske politiske systemet. En kan også tenke seg at nyankomne innvandrere i dag vil bli fortere integrert i det norske politiske systemet siden det nå er flere fra samme land i Norge som kan sette dem inn i det politiske liv.

Analysene av stortingsvalget 2013 og kommunevalget 2015 viser at det er en ganske svak sammenheng mellom botid og valgdeltakelse. I stortingsvalgene 1997–2009 har valgdeltakelsen blant innvandrere som har bodd i Norge i 30 år eller mer, generelt ligget 20-30 prosentpoeng høyere enn blant dem som har bodd i Norge under 10 år. Dette stemmer overens med hypotesen om at jo lenger man bor i et land, jo bedre tilpasser man seg landets politiske liv, og valgdeltakelsen stiger. I analysen av Stortingsvalget 2013 viste det seg imidlertid at differansen mellom dem med kortest og lengst botid var blitt redusert og var nede i 11 prosentpoeng. Valgdeltakelsen blant dem med kortest botid var høyere enn blant dem med botid 10–19 år og 20–29 år (Wiggen og Aalandslid 2014). I stortingsvalget 2017 viser det seg at for de fleste landbakgrunnene er valgdeltakelsen høyest blant dem med botid 30 år eller mer, men det er en svak sammenheng mellom botid og valgdeltakelse.

Tabell 3.6 Valgdeltakelse blant innvandrere etter botid, enkeltland og kjønn. Stortingsvalget 2017. Prosent.

	I alt				Menn				Kvinner			
	0-9 år	10-19 år	20-29 år	30 år eller mer	0-9 år	10-19 år	20-29 år	30 år eller mer	0-9 år	10-19 år	20-29 år	30 år eller mer
Norden	52	62	64	77	48	61	61	76	56	64	68	77
Vest-Europa etc. utenom Norden.	50	63	69	74	47	65	68	76	52	61	70	73
Øst-Europa EU	43	49	55	65	35	44	52	62	49	51	57	68
Øst-Europa ikke EU	55	49	50	46	42	40	41	45	60	54	56	48
Sør-												
Amerika/Oseania	53	56	58	63	49	52	54	62	55	57	61	64
Øvrige Afrika	53	53	54	62	60	53	53	61	47	54	55	65
Øvrige Asia	50	50	47	53	52	50	44	50	48	51	50	56
Tyrkia	46	51	50	44	50	51	51	46	40	50	49	42
Bosnia-Hercegovina	48	43	52	49	56	41	51	49	40	46	53	49
Kosovo	33	35	36	42	38	37	38	42	28	34	33	40
Marokko	48	54	51	50	60	55	49	52	40	53	52	47
Somalia	57	61	60	66	62	60	54	63	53	62	66	71
Afghanistan	59	59	59	55	63	59	62	61	51	59	57	36
Sri Lanka	58	57	63	72	69	55	63	73	47	58	63	67
Filippinene	55	61	60	58	44	45	45	46	57	64	63	62
India	50	59	60	67	52	59	57	65	48	59	62	70
Irak	47	50	51	54	49	50	52	54	45	50	50	55
Iran	57	53	56	57	60	54	54	59	55	51	58	54
Pakistan	54	60	60	62	56	62	60	64	51	58	60	60
Thailand	63	55	53	48	63	38	32	52	63	58	56	47
Vietnam	41	42	46	56	39	39	42	53	42	43	49	59

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Har antall innvandrere i stemmekretsen noen betydning?

I litteraturen om valgdeltakelse og innvandrere har den geografiske konsentrasjonen av personer med innvandrerbakgrunn vært et tema. En problemstilling har vært om en større konsentrasjon av innvandrere med samme landbakgrunn i valgkretsen eller kommunen fører til høyere valgdeltakelse enn blant personer fra samme landbakgrunn som bor i valgkretser eller kommuner med få personer med samme landbakgrunn (Bjørklund og Bergh 2013). Dette er en variant av Herbert Tingstens «lov om sosial gravitasjon»: valgdeltakelsen innen en sosial gruppe øker med den relative styrken til gruppen i valgdistriktet (Tingsten 1937:230).

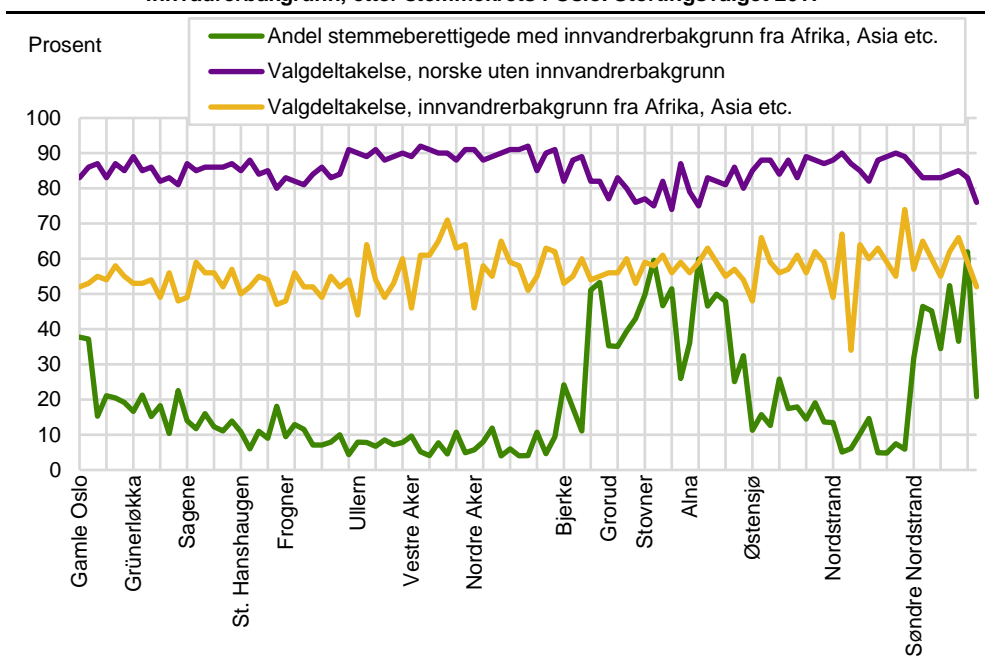
Flere har påpekt at denne «loven» er mer et uttrykk for empiriske funn betinget i tid og rom enn en generell lov (se for eksempel Øidne 1973). Analysene av kommunestyrevalget i 2015 viste at det var lite som tydet på et slikt generelt mønster gjorde seg gjeldende for innvandrere i Norge (Kleven 2017). For å undersøke dette grundig må vi ta hensyn til en lang rekke andre faktorer som sammensetningen i distriktet med hensyn til næringsstruktur, arbeidsliv, organisasjonsliv, utdanningsnivå, alderssammensetning osv. Her skal vi raskt vise

om det er et iøynefallende mønster med hensyn til dette i Oslo ved stortingsvalget 2017. Vi ser kun på innvandrere fra Afrika, Asia etc. som en gruppe.

Oslo er det fylket med flest stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn. De fleste med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. bor i bydelene Gamle Oslo, Bjerke, Grorud, Alna og Søndre Nordstrand. I bydeler som for eksempel Ullern, Vestre Aker, Nordre Aker og Nordstrand bor det færre med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. I figur 3.3 viser vi andel stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. etter alle stemmekretsene i Oslo sortert etter bydel. I figur 3.3 tar vi ikke hensyn til eventuelle forskjeller i landbakgrunner i de ulike stemmekretsene, ei heller eventuelle forskjeller i alder, sysselsetting, utdanningsnivå osv. Men hvis det er et klart mønster med tanke på valgdeltakelse og størrelsen på andelen innvandrere bør dette fremkomme.

Valgdeltakelsen blant norske uten innvandrerbakgrunn er generelt lavere i de bydelene og stemmekretsene hvor andelen innvandrere er høy. Valgdeltakelsen blant innvandrere fra Afrika, Asia etc. er litt høyere i de kretsene hvor det bor mange med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia, men det er ikke noe entydig og klart mønster. Forskjellene i valgdeltakelse mellom innvandrere med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. og norske uten innvandrerbakgrunn er minst i de kretsene hvor andelen innvandrere er høyest.

Figur 3.3 Andel stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc, valgdeltakelse blant innvandrere fra Afrika, Asia etc og norske uten innvandrerbakgrunn, etter stemmekrets i Oslo. Stortingsvalget 2017

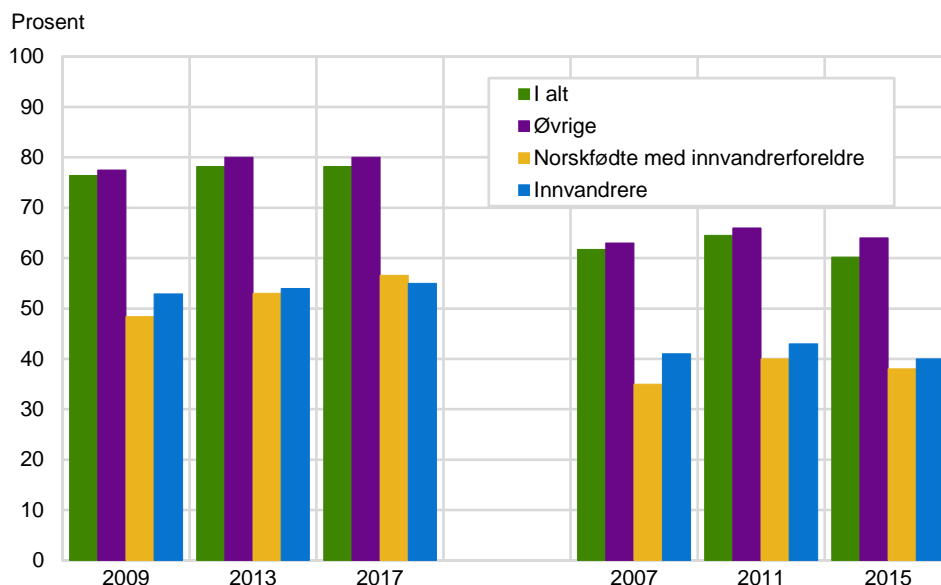

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

3.4. Norskfødtes valgdeltakelse er lavere sammenliknet med øvrige jevngamle

Norskfødte med innvandrerforeldre ligger i sin valgdeltakelse nærmere sine foreldres deltakelse enn jevngamle uten innvandrerbakgrunn. Samlet sett var deltakelsen på 57 prosent i det siste stortingsvalget. Til sammenlikning var den samlede valgdeltakelsen blant innvandrerne 55 prosent og 80 prosent blant de øvrige. Valgdeltakelsen blant norskfødte med innvandrerforeldre har steget med rundt 10 prosentpoeng fra stortingsvalget i 2009.

Figur 3.4 Valgdeltakelse blant ulike kategorier av norske statsborgere. Stortingsvalgene 2009-2017 (til venstre) og kommunestyre og fylkestingsvalg. 2007-2015

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Norskfødte med innvandrerbakgrunn er en relativt ung gruppe stemmeberettigede (se kapittel 2.2). Alder har stor betydning for valgdeltakelsen, og for å minimere eventuelle sammensetningseffekter sammenlikner vi i den videre analysen gruppen norskfødte med innvandrerforeldre mellom 18 og 28 år med norske borgere uten innvandrerbakgrunn i det samme aldersspennet.

De fleste norskfødte med innvandrerforeldre er fra enkelte afrikanske og asiatiske land. De er tallmessig en liten gruppe stemmeberettigede, slik at det for noen landbakgrunner blir få personer, og dermed lite robuste resultater hvis de analyseres for seg. I den etterfølgende analysen slår vi derfor sammen en del land, slik at analysen blir mindre detaljert med hensyn til enkeltland sammenliknet med analysen av innvandrere tidligere i kapittelet. Personer med foreldre fra nordiske land slås sammen med Vest-Europa etc., mens Bosnia-Hercegovina og Kosovo slås sammen med øvrige østeuropeiske land utenfor EU. Afghanistan og Thailand slås sammen med Asia for øvrig. Tyrkia, Marokko, Somalia, Sri Lanka, Filippinene, India, Irak, Iran, Pakistan og Vietnam analyseres for seg.

Valgdeltakelsen er lavere for norskfødte med innvandrerbakgrunn når vi sammenlikner dem med norske borgere uten innvandrerbakgrunn også innenfor aldersgruppen 18-28 år. Det er samme tendens uavhengig av kjønn, og vi ser at den samme tendensen gjør seg gjeldende også i 2013 (tabell 3.7).

Tabell 3.7 Valgdeltakelse blant norskfødte med innvandrereforeldre (18-28 år) og norske borgere uten innvandrerebakgrunn (18-28 år), etter landbakgrunn og kjønn. Stortingsvalget 2017

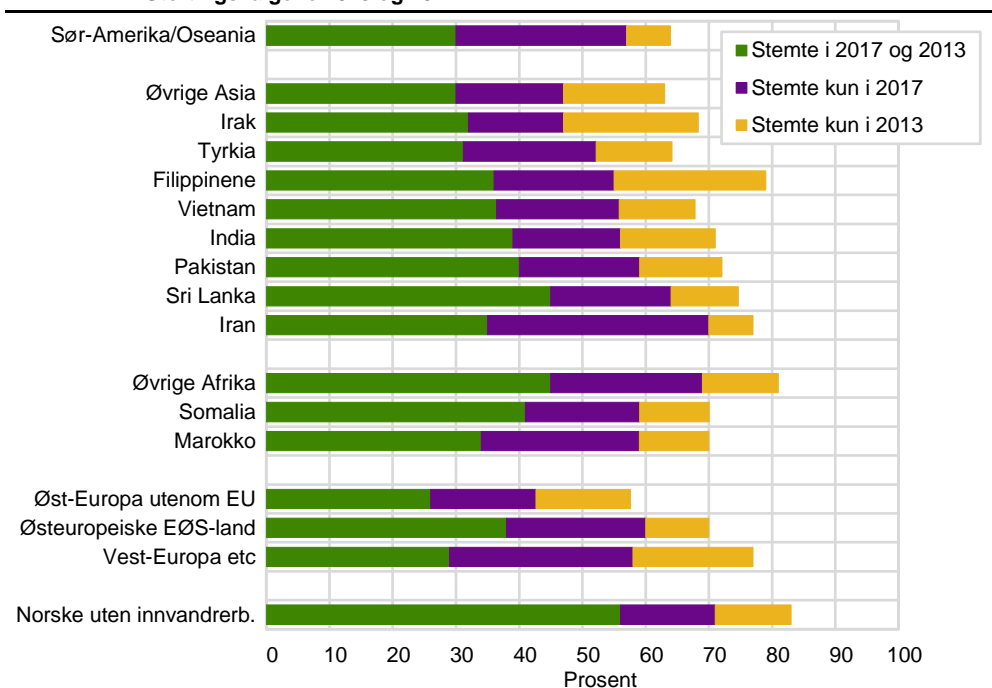
	2013			2017		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
Norske uten innvandrerebakgrunn 18-28 år	67	64	71	69	64	74
Vest-Europa etc.	48	38	55	53	50	57
Østeuropeiske EU-land	49	48	50	51	49	54
Øst-Europa utenom EU	40	39	41	46	41	51
Sør-Amerika/Oseania	37	35	40	50	44	56
Øvrige Afrika	56	51	60	55	52	59
Øvrige Asia	46	38	55	50	45	55
Tyrkia	44	40	47	49	49	49
Marokko	45	45	44	54	46	63
Somalia	46	47	44	51	48	54
Sri Lanka	57	60	55	59	54	63
Filippinene	59	41	67	50	46	55
India	51	53	50	59	58	61
Irak	53	47	60	51	46	56
Iran	41	44	38	58	52	63
Pakistan	52	48	57	58	56	61
Vietnam	47	44	50	48	42	55

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Valgdeltakelsen har økt blant dem som hadde stemmerett i 2013 og 2017

I figur 3.5 fremstiller vi andelen som har stemt i ett eller to valg ved de to siste stortingsvalgene. Siden vi er interessert i de norskfødte med innvandrereforeldre ser vi kun på dem som var mellom 18 og 28 år i 2013. For alle i denne aldersgruppen er det økt valgdeltakelsen i 2017. Den oransje stolpen i figuren (stemte kun i 2017) er lengre enn den grå (stemte kun i 2013) for samtlige. Dette er ikke så rart siden vi vet at valgdeltakelsen blant de yngste er lav, men gjerne tar seg opp når de blir eldre (Kleven 2019a). Blant alle de norskfødte med innvandrereforeldre har langt over 50 prosent sittet hjemme i minst ett valg. Blant de med foreldre fra østeuropeiske land utenfor EU er det kun rundt 25 prosent som stemte ved begge valgene, og blant dem med foreldre fra Sri Lanka er det litt under 50 prosent som stemte ved begge valgene.

Figur 3.5 Andel som har stemt i ett eller to valg, 18-28 år i 2013. Norske uten innvandringsbakgrunn, norskfødte med innvandrereforeldre etter landbakgrunn. Stortingsvalgene 2013 og 2017

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Valgdeltakelsen også lavere blant de aller yngste

I tabell 4.10 har vi delt inn i tre aldersgrupper, 18-19 år 20-24 år og 25-28 år. Fra før er det kjent at førstegangsvælgerne gjerne har høyere valgdeltakelse enn de som er i begynnelsen og midten av 20-årene (Kleven 2019a). Valgdeltakelsen er lavest i gruppen 20-24 år. Det samme gjør seg gjeldende blant de fleste norskfødte med innvandrerforeldre. Vi ser et unntak når det gjelder norskfødte med foreldre fra Somalia. Riktignok er valgdeltakelsen lavest blant dem mellom 20 og 24 år i denne gruppen, men høyest blant dem mellom 25 og 28 år (mest fremtredende blant kvinnene).

I tabellene er alle norske borgere med stemmerett med i beregningene. Blant noen norskfødte med innvandrerforeldre kan det forekomme at de dermed regnes sammen med stemmeberettigede som er norske statsborgere, og har stemmerett, men som ikke bor i Norge. Det er rimelig å anta at denne gruppen i mindre grad enn de som bor i Norge vil delta i norske valg. Vi ser derfor også på utdanningsnivå i denne gruppen (Tabell 3.8 og Tabell 3.9). Blant førstegangsvælgerne (18-19 år) splitter vi gruppen mellom dem som ikke har oppgitt utdanningsnivå i registeret over befolkningens høyest utdanning, og dem som har fullført grunnskolen. For dem mellom 20 og 28 år splitter vi mellom uoppgitt, grunnskole, videregående og universitet/høyskole. For noen landbakgrunner gir dette mindre forskjeller mellom norske uten innvandrerbakgrunn og norskfødte med innvandrerforeldre. Spesielt gjelder det dem med foreldre fra Somalia.

Ser vi på dem som har fullført grunnskole blant 18-19-åringene, er valgdeltakelsen blant dem som har foreldre fra Somalia 4 prosentpoeng lavere enn for norske borgere i samme aldersgruppe uten innvandrerbakgrunn. Differansen for dem med foreldre fra Sri Lanka og Vest-Europa etc. er nede i 3 prosentpoeng. For noen landgrupper er det en tydelig sammensettingseffekt med hensyn til alder og utdanningsnivå (og i visse tilfeller kjønn, se tabell 3.10), mens for andre landgrupper har ikke dette så stor betydning.

Tabell 3.8 Valgdeltakelse blant norskfødte med innvandrerforeldre og norske borgere uten innvandrerbakgrunn, etter aldersgrupper, kjønn og landbakgrunn. Stortingsvalg 2017. Prosent

	I alt			Menn			Kvinner		
	18-19 år	20-24 år	25-28 år	18-19 år	20-24 år	25-28 år	18-19 år	25-28 år	25-28 år
Norske uten innvandrerbakgrunn	74	66	70	69	61	65	79	72	75
Vest-Europa etc.	70	47	51	63	49	44	79	45	60
Østeuropeiske EU-land	52	49	53	54	42	54	49	57	52
Øst-Europa utenom EU	53	45	35	49	40	32	57	51	37
Sør-Amerika/Oseania	50	49	50	47	47	40	53	51	61
Øvrige Afrika	59	52	58	56	48	55	62	57	60
Øvrige Asia	54	48	49	51	41	48	58	57	51
Tyrkia	54	48	46	54	48	46	54	47	47
Marokko	62	50	54	53	44	45	69	58	63
Somalia	54	48	58	51	45	52	57	51	64
Sri Lanka	69	55	53	65	51	45	72	59	60
Filippinene	64	47	47	56	47	39	76	46	56
India	61	55	63	62	54	59	61	56	66
Irak	55	48	45	44	48	43	65	49	47
Iran	64	54	58	60	45	55	68	62	61
Pakistan	64	57	57	60	54	57	68	60	58
Vietnam	56	44	50	51	36	48	61	54	53

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

For menn mellom 20 og 28 år med grunnskole som høyeste utdanning er valgdeltakelsen blant dem med foreldre fra Somalia 51 prosent. Til sammenlikning er valgdeltakelsen 48 prosent i tilsvarende gruppe blant norske borgere uten innvandrerbakgrunn.

Tabell 3.9 Valgdeltakelse blant norskfødte med innvandrerbakgrunn og norske borgere uten innvandrerbakgrunn, etter aldersgrupper, utdanning og landbakgrunn. 2017 Prosent?

	18-19 år		20-28 år			
	Uoppgitt	Fullført grunnskole	Uoppgitt	Grunnskole	Videregående	Universitet/Høyskole
Norske uten innvandrerbakgrunn	29	75	39	50	69	83
Vest-Europa etc.	:	72	7	33	56	75
Østeuropeiske EU-land	:	57	19	31	53	65
Øst-Europa utenom EU	0	55	10	28	49	58
Sør-Amerika/Oseania	:	54	20	36	57	79
Øvrige Afrika	5	65	17	46	59	70
Øvrige Asia	3	60	14	41	52	60
Tyrkia	10	57	15	38	53	66
Marokko	:	64	15	35	61	78
Somalia	15	71	19	52	66	79
Sri Lanka	5	72	10	46	59	63
Filippinene		67	:	33	56	54
India	:	63	25	43	57	69
Irak	15	60	14	42	57	59
Iran	:	67	11	44	61	69
Pakistan	18	66	24	48	61	71
Vietnam	:	56	10	30	45	64

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Tabell 3.10 Valgdeltakelse blant norskfødte med innvandrerbakgrunn og norske borgere uten innvandrerbakgrunn, etter aldersgrupper, utdanning, kjønn og landbakgrunn. Stortingsvalget 2017. Prosent

	Menn				Kvinner			
	18-19 år		20-28 år		20-28 år			
	Grunnskole	Grunnskole	Videregående	Universitet/Høyskole	Grunnskole	Videregående	Universitet/Høyskole	
Norske uten innvandrerbakgrunn	71	48	65	81	55	74	84	
Vest-Europa etc.	66	35	56	70	30	56	79	
Østeuropeiske EU-land	58	30	48	67	32	58	64	
Øst-Europa utenom EU	51	28	45	51	30	53	62	
Sør-Amerika/Oseania	52	32	52	68	41	61	86	
Øvrige Afrika	61	43	57	68	52	60	71	
Øvrige Asia	57	38	45	55	46	61	65	
Tyrkia	55	41	52	65	34	54	66	
Marokko	56	35	53	70	36	71	82	
Somalia	69	51	58	71	53	73	84	
Sri Lanka	68	43	56	59	53	62	65	
Filippinene	60	33	53	48	33	61	58	
India	62	48	55	65	33	60	72	
Irak	49	42	58	41	42	57	75	
Iran	63	42	51	68	47	71	69	
Pakistan	62	45	60	74	53	61	69	
Vietnam	51	26	39	58	36	51	69	

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Påvirker den generelle valgdeltakelsen i kretsen norskfødte med innvandrerforeldre?

De fleste norskfødte med innvandrerforeldre bor i Oslo. Kan noe av forklaringen til at valgdeltakelsen er generelt lavere blant norskfødte med innvandrerforeldre sammenliknet med norske uten innvandrerbakgrunn at de i stor grad bor i stemmekretser hvor valgdeltakelsen er generelt lav?

I tabell 3.11 ser vi på stemmeberettigede mellom 18 og 28 år i Oslo etter utvalgte landbakgrunner til foreldrene. Stemmekretsen er delt i inn i tre grupper:

- Lav (gjennomsnittlig valgdeltakelse under 75 %)
- Middels (gjennomsnittlig valgdeltakelse mellom 75-81 %)
- Høy (gjennomsnittlig valgdeltakelse over 82 %)

Vil valgdeltakelsen fremdeles være lavere blant norskfødte med innvandrerforeldre i de stemmekretsene hvor valgdeltakelsen er lavest? Blant norske uten innvandrerbakgrunn i alderen 18-28 år er den gjennomsnittlige valgdeltakelsen 75 prosent i stemmekretsene med lav valgdeltakelse, 79 prosent i stemmekretsene med middels valgdeltakelse og 82 prosent i stemmekretsene med høy valgdeltakelse (tabell 3.11). For de norskfødte med innvandrerbakgrunn er det ikke noe klart mønster at valgdeltakelsen er høyest der den generelle valgdeltakelsen er høy. For dem med foreldre fra Sri Lanka er valgdeltakelsen høyest i de kretsene hvor valgdeltakelsen generelt er høyest, og lavest der den generelle valgdeltakelsen er lavest. Men for dem med foreldre fra Pakistan er det ikke et slikt mønster. Valgdeltakelsen blant de norskfødte med foreldre fra Pakistan er litt høyere i de kretsene hvor valgdeltakelsen generelt er lav, sammenliknet med valgkretser der den generelle deltakelsen er høyere.

Generelt er mønsteret at valgdeltakelsen blant de norskfødte er lavere enn for norske statsborgere uten innvandrerbakgrunn innenfor hver av gruppene. Valgdeltakelsen er 75 prosent blant norske uten innvandrerbakgrunn i de stemmekretsene med lavest generell valgdeltakelse, det er det laveste blant norske uten innvandrerbakgrunn. Den høyeste valgdeltakelsen blant norskfødte med innvandrerforeldre finner vi blant dem med foreldre fra India og som bor i stemmekretser med generell lav valgdeltakelse, den er 70 prosent. For alle andre kombinasjoner av landbakgrunn og valgdeltakelse i kretsen er verdien lavere.

Tabell 3.11 Valgdeltakelse blant norskfødte med innvandrerbakgrunn og norske borgere uten innvandrerbakgrunn, etter landbakgrunn i Oslo (18-28 år). Etter valgdeltakelse i stemmekretsen. Stortingsvalget 2017. Prosent

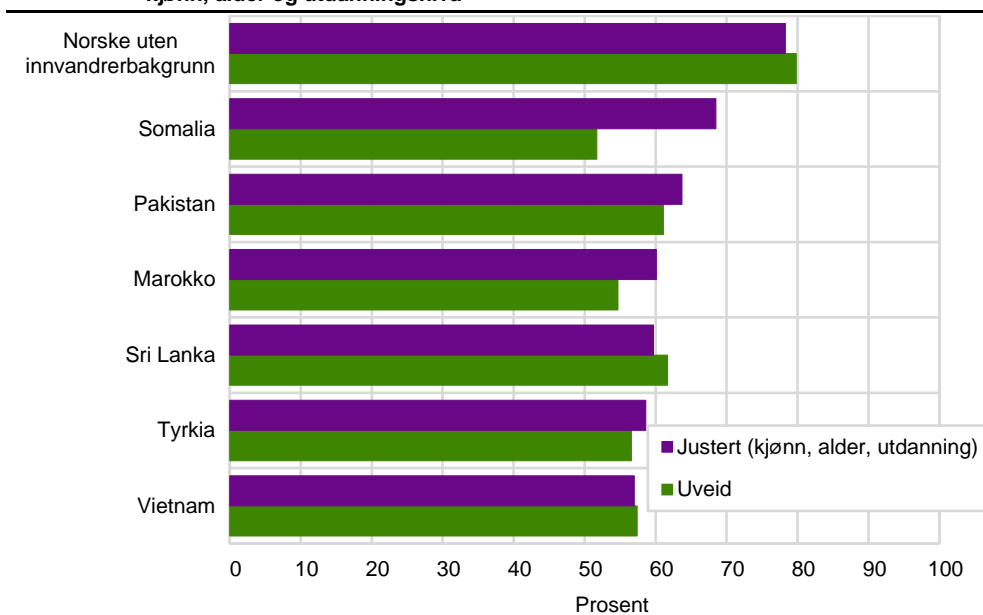
	Uveid Valgdeltakelse i kretsen				Justert (kjønn*alder*utdanning) Valgdeltakelse i kretsen			
	I alt	Lav	Middels	Høy	I alt	Lav	Middels	Høy
Norske uten innvandrerbakgrunn	80	75	79	82	78	75	77	80
Vest-Europa etc.	52	48	46	67	:	:	:	:
Østeuropeiske EU-land	55	45	59	63	:	:	:	:
Øst-Europa utenom EU	46	45	46	48	:	:	:	:
Sør-Amerika/Oseania	56	57	57	55	:	:	:	:
Øvrige Afrika	59	61	62	46	:	:	:	:
Øvrige Asia	57	55	62	56	:	:	:	:
Tyrkia	57	55	58	61	59	57	59	66
Marokko	55	56	55	48	60	62	60	55
Somalia	52	50	55	52	69	68	69	70
Sri Lanka	62	60	66	66	60	58	63	65
Filippinene	52	56	38	56	:	:	:	:
India	64	70	57	59	:	:	:	:
Irak	54	56	49	55	:	:	:	:
Iran	62	59	68	59	:	:	:	:
Pakistan	61	62	59	60	64	65	61	62
Vietnam	57	52	59	65	57	53	58	64

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

En bakenforliggende årsak her er at det kan være forskjeller med hensyn til utdanningsnivå, alderssammensetning og kjønnsbalanse. Hvis det for eksempel er flere med høy utdanning blant de norske uten innvandrerbakgrunn i kretsene sammenliknet de norskfødte med innvandrerforeldre, kan det være forklaringen på at valgdeltakelsen er høyere blant de norske uten innvandrerbakgrunn. Vi justerer derfor estimatene for de norske uten innvandrerbakgrunn og de største landbakgrunnene etter kjønn, alder og utdanningsnivå etter fordelingen til samtlige stemmeberettigede mellom 18-28 år i Oslo. Valgdeltakelsen synker da for de norske uten innvandrerbakgrunn og øker for norskfødte med innvandrerforeldre, uavhengig av den generelle valgdeltakelsen i stemmekretsen, med unntak av dem med familiebakgrunn fra Vietnam og Sri Lanka. Valgdeltakelsen blant norske uten innvandrerbakgrunn går ned et par prosentpoeng, samlet fra 80 prosent til 78 prosent. Videre øker den samlede valgdeltakelsen blant dem med foreldre fra

Somalia, fra 52 prosent til 69 prosent. For dem med foreldre fra Marokko øker den fra 55 til 60, og for dem oppvokst i familier fra Pakistan øker den fra 61 til 64 prosent (Figur 3.6). Forskjellene blir altså mindre, men ikke borte.

Figur 3.6 Valgdeltakelse blant norskfødte med innvandrerbakgrunn og norske borgere uten innvandrerbakgrunn, etter landbakgrunn i Oslo (18-28 år). Ujustert og justert etter kjønn, alder og utdanningsnivå

Kilde: Valgstatisikk, Statistisk sentralbyrå

3.5. Sosial bakgrunn forklarer ikke hele forskjellen

Innvandrere er i gjennomsnitt yngre, har lavere utdanning og er mindre yrkesaktive enn befolkningen for øvrig. Valgstatisikken viser at valgdeltakelsen er lavere blant de unge enn blant de eldre, den er lavere for personer med grunnskoleutdanning enn for personer med universitetsutdanning. Videre vet vi at personer utenfor yrkeslivet stemmer i mindre grad enn personer som deltar i yrkeslivet (Kleven 2019a). Kan det være at variasjonen i valgdeltakelse kan skyldes at det er flere blant innvandrerne som har de kjennetegnene som gjerne går sammen med lav valgdeltakelse?

I analysen i denne delen har vi kombinert fødeland, kjønn, alder og utdanning. De fleste med innvandrere er under 70 år, så vi har holdt dem som er over 70 år utenfor. Videre har vi slått sammen aldersgruppene til tre (18–34, 35–50 og 50–70). Utdanning er delt i tre, grunnskoleutdanning, videregående skole og universitets- og høyskoleutdanning (uoppgitt eller ikke fullført utdanninger er utelatt). Vi kan dermed sammenlikne valgdeltakelsen mellom innvandrere og norske uten innvandrerbakgrunn innenfor samme aldersklasse og utdanningsnivå, for menn og kvinner. Norskfødte med innvandrerforeldre er ikke med i denne analysen.

Ser vi på stemmeberettigede uten innvandrerbakgrunn, viser analysen fra stortingsvalget i 2017 at valgdeltakelsen er lavest blant menn i alderen 18–34 år med grunnskoleutdanning (55 prosent). Høyest er den blant kvinner mellom 50–70 år med Universitet eller høyskoleutdanning (95 prosent). Både utdanningsnivå og alder virker positivt på valgdeltakelsen. Det er stort sett det samme mønsteret blant innvandrerne, men slett ikke entydig. Men det er et entydig mønster at valgdeltakelsen er lavere blant innvandrere sammenliknet med norske uten innvandrerbakgrunn innen alle kombinasjonene av alder, kjønn og utdanningsnivå.

Blant menn med universitetsutdanning mellom 35 og 50 år er valgdeltakelsen 92 prosent blant de norske uten innvandrerbakgrunn, mens den er 74 prosent blant mannlige pakistanske innvandrere i samme aldersgruppe og samme utdanningsnivå. Blant kvinner i tilsvarende aldersgruppe og utdanningsnivå er valgdeltakelsen 92 prosent blant norske uten innvandrerbakgrunn mens den er 69 prosent blant kvinner fra Pakistan i alderen mellom 35 og 50 år med universitetsutdanning. Hadde forskjellene i utdanningsnivå mellom norske uten innvandrerbakgrunn og innvandrere blitt mindre er det grunn til å tro at også forskjellene i valgdeltakelse hadde blitt litt mindre, men de hadde altså neppe blitt borte.

Tabell 3.12 Valgdeltakelse blant norske borgere uten innvandrerbakgrunn og innvandrere, etter fødeland, kjønn, aldersgrupper og utdanningsnivå. Stortingsvalget 2017. Prosent

	Grunnskole			Videregående skole			Universitet/Høyskole		
	18-34	35-50	50-70	18-34	35-50	50-70	18-34	35-50	50-70
Menn									
Norske uten innvandrerbakgrunn	55	59	75	66	79	86	85	92	94
Norden	23	72	77	36	72	88	78	86	78
Vest-Europa etc. utenom									
Norden	46	63	67	60	71	78	69	75	83
Østeuropeiske EU-land	31	51	39	35	44	51	57	68	65
Øst-Europa utenom EU	31	42	36	36	41	40	52	55	48
Sør-Amerika/Oseania	29	46	54	48	58	69	65	71	67
Øvrige Afrika	41	59	58	49	64	64	62	64	67
Øvrige Asia	39	54	49	44	53	52	56	64	59
Tyrkia	48	53	45	47	54	61	69	69	70
Bosnia-Hercegovina	29	38	39	38	46	48	68	64	67
Kosovo	25	35	31	43	44	45	61	42	43
Marokko	33	48	59	52	60	57	81	65	64
Somalia	53	66	68	65	65	70	70	68	67
Afghanistan	55	70	70	62	66	76	59	70	70
Sri Lanka	37	62	66	52	68	76	68	77	82
Filippinene	29	34	38	34	43	54	54	60	56
India	42	53	50	43	64	67	55	63	74
Irak	37	59	52	48	59	58	62	64	61
Iran	41	57	57	46	54	59	67	63	66
Pakistan	48	59	64	58	68	71	65	74	72
Thailand	31	36		34	46		55	68	
Vietnam	22	32	51	31	44	56	50	64	69
Kvinner									
Norske uten innvandrerbakgrunn	66	66	76	73	81	88	86	92	95
Norden	58	49	80	60	64	80	68	85	91
Vest-Europa etc. utenom									
Norden	43	49	59	55	63	73	69	83	88
Østeuropeiske EU-land	31	46	56	51	50	57	62	68	69
Øst-Europa utenom EU	47	53	50	41	48	52	61	67	59
Sør-Amerika/Oseania	44	55	59	55	58	66	62	72	73
Øvrige Afrika	42	54	61	50	59	62	56	62	69
Øvrige Asia	47	57	53	42	56	52	50	61	59
Tyrkia	38	51	36	48	61	54	68	75	66
Bosnia-Hercegovina	37	38	35	39	47	52	71	72	70
Kosovo	27	30	30	24	38	42	51	51	50
Marokko	49	55	46	51	60	57	61	65	50
Somalia	62	71	74	73	74	74	70	76	93
Afghanistan	55	61	63	63	64	56	62	72	61
Sri Lanka	43	71	61	45	61	68	57	75	73
Filippinene	43	61	64	50	61	77	53	68	68
India	49	56	71	49	68	65	53	66	68
Irak	45	55	51	51	57	59	60	62	57
Iran	46	62	55	50	54	49	64	57	69
Pakistan	54	65	60	60	68	62	64	69	69
Thailand	49	59	55	49	71	60	54	68	60
Vietnam	30	40	55	39	54	63	57	69	72

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Lavere deltakelse også for yrkesaktive

Arbeidsplassen er en viktig arena for å utvikle politisk bevissthet og for læring. Personer som er i arbeid, har arbeidskolleger som de kan diskutere politikk med i lunsjpausen osv. Dette virker stimulerende på politisk interesse og om man deltar i valget eller ikke. Videre kan man tenke seg at normpresset om å stemme blir større for dem som er i arbeid sammenliknet med dem som ikke er det. Mange personer som jobber, er også medlemmer av fagorganisasjoner. Alt dette peker i retning av at man dermed er mer integrert i samfunnslivet, og det bør derfor resultere i høyere valgdeltakelse sammenliknet med de ikke yrkesaktive. Det å delta i yrkeslivet setter også til en viss grad spor, slik at man forblir et aktivt samfunnsmedlem i pensjonsalderen. Det er tidligere blitt vist at i Norge er det personer i tidlig pensjonsalder som stemmer i størst grad (Kleven 2019a). Det er altså ikke slik at når man går ut av arbeidslivet så slutter man å delta i valg. Det samme resonnementet kan forklare hvorfor en i de fleste land finner at valgdeltakelsen gjerne er lavest blant de unge. Følger man alderskohortene i senere valg, vil man se at valgdeltakelsen da øker etter at disse alderskohortene trer inn i yrkeslivet.

I den følgende analysen kopler vi på data fra System for persondata (SFP) for å si noe om personenes tilknytning til arbeidslivet eller arbeidsstyrkestatus. I System for persondata fremkommer det om personene er sysselsatte eller ikke sysselsatte, og for begge grupper gis det opplysninger om hvorvidt de er under utdanning eller mottar ytelser. Det beregnes én status for den enkelte persons forhold til arbeidsmarkedet, utdanning og ytelser. Personer som er aktive på flere områder samtidig, blir da plassert i én status ut i fra en bestemt prioritering. Yrkesaktive (sysselsatte) defineres her som personer som utførte inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i referanseuken, og personer som har et slikt arbeid, men som var midlertidig fraværende pga. sykdom, ferie, lønnet permisjon el. Personer som er inne til førstegangs verneplikt, regnes som sysselsatte. Personer på sysselsettingstiltak med lønn fra arbeidsgiver klassifiseres også som sysselsatte. Personer som ikke er sysselsatt, men mottar kontantstøtte, forsørgerstønad, sosialhjelp osv. er plassert i andre grupper.

- **Yrkesaktiv:** lønnskaker heltid, lønnskaker deltid, selvstendig næringsdrivende.
- **Arbeidsledig:** registrert helt arbeidsledig.
- **Andre arbeidssøkende:** tiltaksdeltakere, individstønad, dagpenger, introduksjonsordning.
- **Utdanning:** under utdanning
- **Helserelaterte ytelser:** sykepenger, nedsatt arbeidsevne (på tiltak), arbeidsavklaringspenger, foreløpig uførepensjon, varig uførepensjon
- **Pensjoner:** etterlattepensjon inkl. barnepensjon, AFP, supplerende stønad, alderspensjon, pensjoner fra andre enn NAV/Folketrygden
- **Andre grupper:** kontantstøtte, enslig forsørgerstønad, sosialhjelp, nedsatt arbeidsevne (ikke på tiltak)

Uavhengig av innvandringskategori ser vi at yrkesaktive personer har høyest valgdeltakelse (Tabell 3.13). Dette gjelder for de fleste grupper av fødeland. Videre viser det seg at valgdeltakelsen blant de yrkesaktive er lavere for innvandrere fra alle fødeland og grupper av fødeland sammenliknet med norske uten innvandrerbakgrunn. Valgdeltakelsen er også

Det er imidlertid klart at valgdeltakelsen er høyere for de fleste landgruppene blant dem som er yrkesaktive, sammenliknet med dem som ikke er det. For eksempel er valgdeltakelsen 62 prosent blant yrkesaktive (heltid) med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina, til sammenlikning er den 37 prosent blant dem som lever på helserelaterte ytelser. Men sammenlikner vi valgdeltakelsen blant yrkesaktive med bakgrunn fra Bosnia-Hercegovina med den norske uten innvandrerbakgrunn, er den

22 prosentpoeng lavere enn for norske statsborgere uten innvandrerbakgrunn. For innvandrere fra Somalia er valgdeltakelsen blant yrkesaktive på nivå med, eller over gjennomsnittet for, norske statsborgere uten innvandrerbakgrunn.

Valgdeltakelse er altså lavere for personer med innvandrerbakgrunn også når vi tar hensyn til bakgrunnsvariabler som kjønn, alder utdanning og arbeidsstyrkestatus (tabell 3.13). Analyser gjort i forbindelse med kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2015 viser det samme mønsteret (Kleven 2017).

Tabell 3.13 Valgdeltakelse etter arbeidsstyrkestatus blant norske borgere uten innvandrerbakgrunn og innvandrere etter fødeland. Stortingsvalget 2017. Prosent

	Yrkes- aktiv heltid	Yrkes- aktiv deltid	Arbeids- ledig/ arbeid- søkende	Ut- danning	Helse- relaterte ytelser	Pen- sjoner	Andre	Ikke koplet
Norske uten innvandrerbakgrunn	84	82	68	75	66	81	45	63
Norden	79	73	57	60	67	75	24	36
Vest-Europa etc. utenom Norden	79	73	60	60	57	73	43	40
Østeuropeiske EU-land	60	58	48	50	43	58	38	32
Øst-Europa utenom EU	58	55	45	46	39	38	28	29
Sør-Amerika/Oseania	67	63	46	59	52	56	40	29
Øvrige Afrika	64	57	52	49	50	53	48	23
Øvrige Asia	55	54	56	53	52	44	45	28
Tyrkia	60	57	52	53	43	24	43	26
Bosnia-Hercegovina	62	55	47	55	37	30	23	23
Kosovo	39	40	29	38	32	28	27	22
Marokko	63	61	49	54	47	37	52	27
Somalia	75	76	68	67	68	56	69	23
Afghanistan	63	65	60	58	57	44	55	40
Sri Lanka	70	67	58	64	64	48	64	25
Filippinene	61	63	54	42	58	55	38	47
India	65	67	58	57	57	66	45	32
Irak	56	55	56	55	53	40	47	27
Iran	64	59	54	51	51	47	41	27
Pakistan	66	63	65	63	61	58	58	48
Thailand	59	65	47	49	44	38	33	46
Vietnam	52	54	43	46	49	50	40	28

Kilde: Valgstatisikk, Statistisk sentralbyrå

Valgdeltakelsen er høyest for dem med akademiske yrker

Hvilket yrke man har påvirker også valgdeltakelsen. Fra System for persondata (SFP) har vi koplet på informasjon om yrke basert på standard for yrkesklassifisering som bygger på internasjonale klassifiseringer. Yrkesklassifisering er beregnet for bruk i arbeidsmarkedsstatistikk og gir fordeling etter yrker på 4-siffernivå som den mest detaljerte informasjonen. I denne analysen benytter vi kun 1-siffernivå. Fra andre registre har vi opplysninger om selvstendig næringsdrivende, de fleste av disse er i vår analyse kodet som ledere. Standarden består av følgende yrkesfelt:

1. Ledere
2. Akademiske yrker
3. Høyskoleyrker
4. Kontoryrker
5. Salgs og serviceyrker
6. Bønder, fiskere mv.
7. Håndverkere
8. Prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere mv.
9. Renholdere, hjelpearbeidere mv.
0. Militære yrker og uoppsett

Syssettings og yrkesmønsteret er ulikt mellom norske borgere uten innvandrerbakgrunn sammenliknet med innvandrere. Det er også stor variasjon mellom de ulike landbakgrunnene. I den videre analysen fremstiller vi ikke

yrkesfrekvensene blant de stemmeberettigede etter enkeltland. Men fra SSBs generelle sysselsettingsstatistikk kan vi raskt kommentere noen relevante forskjeller. Blant norske uten innvandrerbakgrunn er over halvparten sysselsatt i yrkene 1 til 3, 27 prosent er sysselsatt i yrkene 4 og 5, mens 16 prosent er sysselsatt i yrkene 7 til 9. Blant innvandrerne er rundt 30 prosent sysselsatt i yrkene 1 til 3, 30 prosent er ansatt i yrker 4 og 5 mens rundt 35 prosent er ansatt i yrkene 7 til 9. Det er svært få ledere blant innvandrerne, ledere og militære yrker er derfor holdt utenfor analysen (for mer informasjon om yrkesklassifisering se vedlegg B).

I tabell 3.14 fremstiller vi valgdeltakelsen etter yrkesfelt for norske uten innvandrerbakgrunn og innvandrere etter fødeland. Norskfødte med innvandrerforeldre er ikke med i analysen. Personer med yrker som krever universitets- og høyskoleutdanning stemmer oftere i stortingsvalg enn personer med yrker som krever kortere skolegang. Det gjelder både for norske borgere uten innvandrerbakgrunn og for innvandrere uavhengig av landbakgrunn. I de fleste tilfellene er valgdeltakelsen høyere blant norske uten innvandrerbakgrunn sammenliknet med innvandrere innen samme yrkesgruppe. Det er ellers interessant at blant stemmeberettigede med yrker kategorisert som renholdere, hjelpearbeidere osv. er valgdeltakelsen høyere blant innvandrere fra Somalia sammenliknet med norske borgere uten innvandrerbakgrunn. Denne gruppen innvandrere synes å være spesielt aktive i forbindelse med valg.

Tabell 3.14 Valgdeltakelse blant lønnstakere etter yrke. Norske uten innvandrerbakgrunn og innvandrere etter fødeland. Stortingsvalget 2017. Prosent

	Akademiske yrker	Høyskole yrker	Kontor-yrker	Salgs- og service-yrker	Håndverkere, prosess-maskinop, transportarb.	Renholdere, hjelpearbeidere mv.
Norske uten innvandrerbakgrunn	93	88	83	78	72	69
Norden	87	77	85	72	62	71
Vest-Europa etc. utenom Norden	86	79	75	66	68	67
Østeuropeiske EU-land	75	65	57	51	45	41
Øst-Europa utenom EU	70	65	57	50	40	49
Sør-Amerika/Oseania	81	71	66	65	53	52
Øvrige Afrika	71	69	61	59	62	60
Øvrige Asia	70	63	56	50	46	54
Tyrkia	78	65	60	56	54	58
Bosnia-Hercegovina	77	68	58	50	50	49
Kosovo	61	49	44	35	35	35
Marokko	75	73	60	60	56	62
Somalia	79	76	73	75	73	79
Afghanistan	65	65	55	64	65	64
Sri Lanka	77	73	68	67	63	71
Filippinene	64	64	64	61	46	65
India	72	62	70	63	58	68
Irak	68	57	51	53	56	58
Iran	71	67	57	59	55	61
Pakistan	76	69	63	61	64	62
Thailand	79	49	64	58	48	65
Vietnam	73	67	56	46	44	46

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

4. Politisk interesse, organisasjonsdeltakelse og tillit til samfunnsinstitusjoner

I kapittel 3 har vi sett at valgdeltakelsen er lavere blant personer med innvandrerbakgrunn sammenliknet med personer uten innvandrerbakgrunn. Dette gjelder også når vi kontrollerer for relevante bakgrunnsvariabler.

I dette kapitlet skal vi forsøke å kaste ytterligere lys over problemstillingen hvorfor det er forskjell i valgdeltakelse blant personer med og uten innvandrerbakgrunn. Det gjør vi på bakgrunn av *Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige*. I spørreskjemaet har vi stilt en rekke spørsmål om interesse for politikk, tillit til institusjoner, hvor ofte de diskuterer politikk osv. Av kostnadmessige årsaker er dette utvalget langt mindre enn utvalget vi har til rådighet når vi studerer valgdeltakelse. Vi har svar fra 2 155 norske borgere uten innvandrerbakgrunn, 2 056 innvandrere og 1 340 norskfødte med innvandrerforeldre.

I analysene av dette materialet er det hensiktsmessig å slå sammen de enkelte landbakgrunnene i de fleste tabellene. Vi benytter inndeling i landgruppene Vest-Europa etc., østeuropeiske EU-land og Afrika, Asia etc. (se tekstboks). Blant norskfødte med innvandrerforeldre har de aller fleste foreldre med bakgrunn fra Afrika, Asia etc., vi vi fremstiller derfor kun norskfødte med innvandrerforeldre med denne bakgrunn i tabellene.

Vest-Europa etc.: Danmark, Grønland, Finland, Færøyene, Island, Sverige, Andorra, Belgia, Frankrike, Gibraltar, Hellas, Irland, Italia, Malta, Nederland, Liechtenstein, Luxembourg, Monaco, Portugal, San Marino, Spania, Storbritannia, Sveits, Tyskland, Østerrike, Vatikanstaten
Guernsey, Jersey, Man, Kypros, Israel, USA, Canada, Australia og New Zealand.
Østeuropeiske EU-land: Bulgaria, Estland, Kroatia, Latvia, Litauen, Polen, Romania, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia og Ungarn
Afrika, Asia etc.: Afrika, Asia (inkludert Tyrkia), Latin-Amerika, Oseania (utenom Australia og New Zealand) og resten av Europa.

Vi er interessert i å se på forskjeller mellom dem som har stemt i valget og dem som ikke stemte. For innvandrere og spesielt norskfødte med innvandrerforeldre fra Vest-Europa etc. og østeuropeiske EU-land er det få observasjoner siden det er relativt få av disse i den populasjonen vi undersøker. En må derfor ikke legge for mye vekt på resultatene for akkurat disse gruppene. Dette gjelder spesielt for dem som ikke stemte. Antall spurte innen hver kategori står oppgitt i tabell 4.1 betegnet.

4.1. Interesse for politikk og kommunikasjon i valgkampen

De som ikke stemmer i valget uttrykker mindre interesse for politikk, bryr seg mindre om hvem som vant valget og i mindre grad diskuterer valget i løpet av valgkampen, sammenliknet med dem som stemte i stortingsvalget i 2017, viser tabell 4.1. Dette gjelder uavhengig av om man har innvandrerbakgrunn eller ikke, og uavhengig av landbakgrunn. Blant stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. oppgir litt under 30 prosent av dem som ikke stemte at de er lite interessert eller helt uinteressert i politikk. Til sammenlikning oppgir litt over 50 prosent av dem som stemte i denne landgruppen at de er svært eller ganske interessert i politikk. Andelen som oppgir at de er interessert i politikk blant dem som stemte i valget (fra denne landgruppen) er altså rundt 20 prosentpoeng høyere enn i gruppen som ikke stemte. Blant norske borgere uten innvandrerbakgrunn er forskjellen rundt 30 prosentpoeng.

Den samme tendensen gjør seg gjeldende for spørsmålet om en brydde seg personlig om hvem som vant valget. Ser vi bort fra innvandrerbakgrunn, er det et

knapt mindretall, selv blant dem som stemte som brydde seg personlig om valgresultatet. Andelen blant dem som ikke stemte er klart mindre enn blant dem som stemte. Litt i overkant av 10 prosent av dem som ikke stemte med landbakgrunn fra Afrika, Asia etc. oppgir at de brydde seg om hvem som vant valget, til sammenlikning oppgir i overkant av 30 prosent blant dem som stemte at de brydde seg om valgresultatet.

Et klart flertall av de stemmeberettigede (over 6 av 10) diskuterte valget ukentlig med familie, venner eller bekjente foran valget. Her ser vi at blant innvandrere med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. som ikke stemte i valget er det kun 20 prosent som oppgir at de diskuterte valget ukentlig med familie, venner eller bekjente foran valget.

Tabell 4.1 Interesse for politikk, om man brydde seg om hvem som vant stortingsvalget og diskuterte valget ukentlig. Etter stemt/ikke stemt, innvandringskategori og landgruppe. Stortingsvalget 2017. Prosent

	Interessert politikk	Brydde seg personlig om hvem som vant valget	Diskuserte valget ukentlig	n
Norske uten innvandrerbakgrunn	61	43	59	2 155
Innvandrere fra Vest-Europa	67	43	54	240
Innvandrere fra Østeuropeiske EU-land	50	34	38	147
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	42	25	35	1 669
Norskfødte med innvandrerforeldre (Afrika, Asia etc.)	40	26	41	1 095
Stemte ikke i valget				
Norske uten innvandrerbakgrunn	35	17	33	219
Innvandrere fra Vest-Europa	50	23	27	33
Innvandrere fra Østeuropeiske EU-land	39	18	17	44
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	28	14	20	487
Norskfødte med innvandrerforeldre (Afrika, Asia etc.)	28	11	27	312
Stemte i valget				
Norske uten innvandrerbakgrunn	67	49	65	1 936
Innvandrere fra Vest-Europa	74	52	66	207
Innvandrere fra Østeuropeiske EU-land	58	47	57	103
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	53	34	49	1 182
Norskfødte med innvandrerforeldre (Afrika, Asia etc.)	50	39	54	783

n = Antall respondenter

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Dykker vi litt mer ned i detaljene ser vi at andelen som diskuterte valget med familie, venner eller bekjente er over eller rundt 10 prosentpoeng lavere blant dem som ikke stemte sammenliknet med dem som stemte i valget. Blant innvandrere med landbakgrunn fra Afrika, Asia etc. som ikke stemte er det kun 4 prosent som oppgir at de snakket om valget daglig, mens 19 prosent blant dem som ikke stemte og hadde samme bakgrunn. De med bakgrunn fra Asia oppgir at de ikke snakket om valget i det hele tatt (tabell 4.2).

Interessant nok oppgir relativt mange som ikke stemte i valget at de forsøkte selv å påvirke noen til å stemme på et bestemt parti, det gjelder 22 prosent av dem med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. (tabell 4.3). Andelen blant dem som stemte og hadde samme landbakgrunn er 42 prosent. For dem som ikke stemte og hadde samme bakgrunn, sier 33 prosent at en venn, et familiemedlem, en kollega etc. forsøkte å påvirke dem til å stemme på et bestemt parti. Samlet sett er andelen som oppgir at noen forsøkte å påvirke dem til å stemme på et bestemt parti høyere blant velgerne med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. sammenliknet med stemmeberettigede uten innvandrerbakgrunn.

Tabell 4.2 Hvor ofte en pratet om valget i familien eller med venner og bekjente i løpet av valgkampen 2017. Etter innvandringskategori, landgruppe, stemt/ikke stemt

	Daglig	Noen ganger i uken	Noen ganger i måneden	Mer sjelden	Aldri
Norske uten innvandrerbakgrunn	18	40	20	17	5
Innvandrere fra Vest-Europa	16	38	13	29	4
Innvandrere fra Østeuropeiske EU-land	11	27	26	21	15
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	8	27	26	28	11
Norskfødte med innvandrerforeldre	9	32	25	24	9
Stemte ikke i valget					
Norske uten innvandrerbakgrunn	7	26	19	32	15
Innvandrere fra Vest-Europa	7	20	8	56	9
Innvandrere fra Østeuropeiske EU-land	7	10	26	26	31
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	4	16	28	34	19
Norskfødte med innvandrerforeldre	4	23	25	32	16
Stemte i valget					
Norske uten innvandrerbakgrunn	21	44	20	13	2
Innvandrere fra Vest-Europa	20	46	15	17	1
Innvandrere fra Østeuropeiske EU-land	15	42	26	16	1
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	12	36	24	22	5
Norskfødte med innvandrerforeldre	14	40	25	18	4

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4.3 Forsøkte å påvirke, eller ble forsøkt påvirket til å stemme et bestemt parti i løpet av valgkampen. Etter innvandringskategori, landgruppe og stemt/ikke stemt. Stortingsvalget 2017. Prosent

	Forsøkte selv å påvirke noen til å stemme et bestemt parti	En venn, et familiemedlem, kollega etc forsøkte å påvirke til å stemme et bestemt parti
Norske uten innvandrerbakgrunn	24	30
Innvandrere fra Vest-Europa	20	25
Innvandrere fra Østeuropeiske EU-land	21	23
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	33	39
Norskfødte med innvandrerforeldre	31	49
Stemte ikke i valget		
Norske uten innvandrerbakgrunn	11	35
Innvandrere fra Vest-Europa	11	23
Innvandrere fra Østeuropeiske EU-land	14	19
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	22	33
Norskfødte med innvandrerforeldre	21	46
Stemte i valget		
Norske uten innvandrerbakgrunn	27	29
Innvandrere fra Vest-Europa	23	25
Innvandrere fra Østeuropeiske EU-land	28	26
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	42	44
Norskfødte med innvandrerforeldre	39	51

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Informasjonskanaler i valgkampen

Det er mange informasjonskilder og -kanaler man skal forholde seg til i valgkampen. Generelt er det aviser og TV som er de viktigste informasjonskildene i valgkampen for velgerne, men også den direkte kontakten med familie, venner og arbeidskollegaer oppgis å være viktig. Sosiale medier som Facebook og Twitter blir stadig viktigere, men er fortsatt mindre viktig enn de tradisjonelle mediene som aviser, TV og radio.

En av de mest markante forskjellene mellom stemmeberettigede fra Afrika, Asia etc. og dem med bakgrunn fra andre landregioner, er betydningen av sosial medier som Twitter og Facebook. Hele 54 prosent av innvandrerne med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. oppgir at Facebook var en viktig kilde i valgkampen, mot 28 prosent av norske uten innvandrerbakgrunn. Det tilsvarende tallet er 44 prosent blant norskfødte med innvandrerforeldre med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. Videre ser vi at de med innvandrerbakgrunn fra Asia, Afrika etc. i større grad oppgir at partienes materiell og direkte kontakt med representantene var viktig.

Tabell 4.4 Informasjonskanaler i valgkampen. Etter stemt/ikke stemt, innvandringskategori og landgruppe. Stortingsvalget 2017. Prosent

	Riks Aviser	NRK TV	TV2	Radio	Face- book	Twitter	Partienes materiell	Direkte kontakt- partirepr,	Diskusjoner m/ fam, venner koll,	Lok avis
Norske uten innvandrerbakgrunn	62	64	49	35	28	6	27	19	64	48
Innvandrere fra Vest-Europa	60	65	45	38	33	10	36	27	67	53
Innvandrere fra Østeuropeiske EU-land	59	61	50	33	27	6	41	30	59	43
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	63	64	58	41	44	18	44	41	64	57
Norskfødte med innvandrerforeldre	69	63	57	33	54	17	48	38	68	55
Stemte ikke i valget										
Norske uten innvandrerbakgrunn	49	42	38	29	25	7	24	19	49	40
Innvandrere fra Vest-Europa	48	54	40	36	46	14	39	28	63	47
Innvandrere fra Østeuropeiske EU-land	53	51	43	28	25	7	26	20	47	37
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	55	56	54	37	40	17	36	35	54	49
Norskfødte med innvandrerforeldre	61	56	55	32	49	19	40	36	57	52
Stemte i valget										
Norske uten innvandrerbakgrunn	66	70	52	36	28	5	28	19	68	50
Innvandrere fra Vest-Europa	65	70	48	39	28	8	35	27	69	55
Innvandrere fra Østeuropeiske EU-land	64	70	57	38	30	5	55	38	70	49
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	71	71	62	44	47	18	52	45	73	64
Norskfødte med innvandrerforeldre	75	69	59	33	59	15	54	39	77	58

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

4.2. Tillit til samfunnsinstitusjoner

Høy tillit til samfunnsinstitusjoner blir gjerne sett på som en nødvendighet for et velfungerende demokrati. I de siste tiårene har det vært en del oppmerksomhet på hvorvidt tilliten til viktige institusjoner i samfunnet og det politiske liv er synkende eller ikke. Forskning viser at den er relativt stabil og robust i stabile demokratier i Vest-Europa, men klart lavere i «nye demokratier» i Øst-Europa. Andre forskere hevder at politisk tillit er synkende i avanserte industrialiserte land i Vest-Europa, USA og Canada. (Dalton 2004). De nordiske landene har i slike målinger lenge ligget i toppsjiktet for tillit i samfunnet sammenliknet med resten av Europa (Kleven 2016). Det er tidligere vist at det er en sammenheng mellom å ha høy tillit til samfunnsinstitusjoner og delta i valget (Kleven 2016). Hvordan er tillitsnivået når vi sammenligner personer med og uten innvandrerbakgrunn? Vi vil legge mest vekt på tilliten til politiske institusjoner som Stortinget, regjeringen, de politiske partiene og politikere, men også kommunestyret, mediene, domstolene og politiet fremstilles i tabell 4.4.

Tillit er målt gjennom å be deltakerne i undersøkelsen om å plassere seg på en skala fra 0 til 10, hvor 0 tilsvarer ingen tillit og 10 tilsvarer full tillit. Svarene mellom 7 og 10 betegner vi som høy tillit.

Generelt har folk høyest tillit til domstolene og politiet, så Stortinget og Regjeringen, men folk har ikke særlig høy tillit til partiene, mediene og politikere. Ikke uventet er det en sammenheng mellom å ha stemt i valget og å ha høy tillit til de ulike samfunnsinstitusjonene, dette samsvarer med tidligere funn (Kleven2016).

Andelen blant stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn som uttrykker høy tillit til de samfunnsinstitusjonene hvor det generelt er høy tillit i hele befolkningen (domstolene, politiet, Stortinget), er om lag 10 prosentpoeng lavere sammenliknet med norske uten innvandrerbakgrunn. Her har vi imidlertid ikke kontrollert for eventuelle relevante sammensettingseffekter som kjønn, alder utdanningsnivå etc.

Blant dem som ikke stemmer i stortingsvalget er andelen med høy tillit til partier og politikere minst blant norske uten innvandrerbakgrunn. Forskjellene mellom innvandringskategoriene, blant de som ikke har stemt, er imidlertid ikke statistisk signifikante (siden utvalget er relativt lite innen hver kategori, kan vi ikke i denne sammenheng se bort ifra at det skyldes rene tilfeldigheter med hensyn til utvalget av respondenter).

Tabell 4.5 Andel som uttrykker høy tillit¹ til ulike samfunnsinstitusjoner. Etter stemt/ikke stemt, innvandringskategori og landgruppe. Stortingsvalget 2017. Prosent

	Stortinget	Regjer- ingen	Partier	Kommune- styret	Politikere	Mediene	Domstolene	Politiet
Norske uten innvandrerbakgrunn	49	41	18	25	14	17	66	68
Innvandrere fra Vest-Europa	42	36	18	28	13	17	59	65
Innvandrere fra Østeuropeiske EU-land	54	46	26	32	22	23	56	62
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	44	35	20	30	18	25	51	54
Norskfødte med innvandrerforeldre	38	30	17	25	12	17	53	54
Stemte ikke i valget								
Norske uten innvandrerbakgrunn	29	27	9	18	6	15	52	59
Innvandrere fra Vest-Europa	18	20	7	11	6	23	38	68
Innvandrere fra Østeuropeiske EU-land	48	40	27	31	23	21	47	55
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	37	29	15	25	16	21	45	50
Norskfødte med innvandrerforeldre	29	25	12	20	10	14	43	47
Stemte i valget								
Norske uten innvandrerbakgrunn	54	44	20	27	15	18	70	71
Innvandrere fra Vest-Europa	52	42	23	34	16	15	68	65
Innvandrere fra Østeuropeiske EU-land	60	51	24	33	21	25	64	68
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	51	39	25	35	20	28	57	57
Norskfødte med innvandrerforeldre	45	33	21	28	13	20	61	59

¹ Tillit er målt gjennom å be deltakerne i undersøkelsen om å plassere seg på en skala fra 0 til 10, hvor 0 tilsvarer ingen tillit og 10 tilsvarer full tillit. Svarene mellom 7 og 10 betegner vi som høy tillit.

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

4.3. Organisasjonsdeltakelse og valgdeltakelse

Individenes forbindelse til grupper og organisasjoner er, som tidligere beskrevet, trukket frem som relevant for å kunne forklare forskjeller i valgdeltakelse.

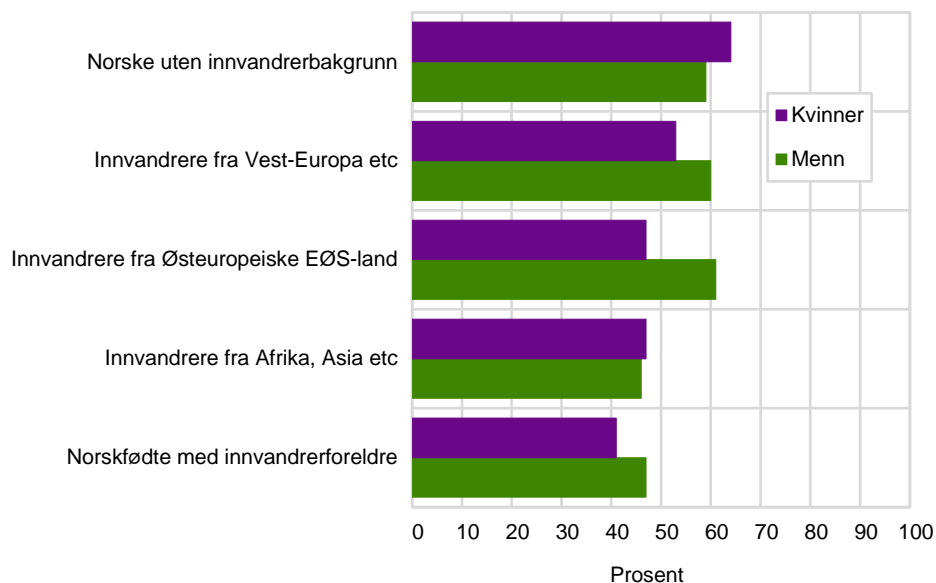
I denne analysen er dette relevant med hensyn til hvilke typer organisasjoner personer med innvandrerbakgrunn er med i. Medlemskap og deltakelse i en innvandrer- eller flyktningeorganisasjon eller medlemskap og deltakelse i en religiøs forening, er i litteraturen om valgdeltakelse blant innvandrere gjerne kategorisert som «bonding» eller tilknytting, som en ressurs eller kapital for personer med innvandrerbakgrunn. Derimot er medlemskap i fagforening og idrettslag eksempler på «bridging», det som bygger broer, som forstås som sosial kapital (Bjørklund og Bergh 2013: 94). Det vil selvfølgelig være eksempler på at dette ikke alltid stemmer. Hvis det er innvandrere som er medlemmer i lokale menigheter i Den norske kirke, kan det like gjerne være eksempler på sosial kapital av typen «bridging». Men siden flertallet av innvandrere fra Afrika, Asia etc. tilhører andre trossamfunn enn Den norske kirke, kan vi ta utgangspunkt i at medlemskap i religiøs organisasjon eller menighet er en form for «bonding»- som knytter sammen personer med innvandrerbakgrunn.

Før vi kan si noe om effekten av deltakelse i sosiale nettverk og organisasjoner, må vi se hvor mange som er medlemmer av ulike organisasjoner.

Hvor høy er organisasjonsdeltakelsen blant personer med innvandrerbakgrunn?

Rundt 60 prosent av de stemmeberettigede uten innvandrerbakgrunn er medlemmer i minst en forening. Litt under 50 prosent av innvandrere fra Afrika, Asia etc. er medlemmer av en forening (figur 4.1). I tabell 4.6 viser vi andelen av de stemmeberettigede som er medlemmer i en rekke organisasjoner. Den type organisasjon flest er medlemmer av, er en fagforening. Blant norske statsborgere uten innvandrerbakgrunn oppgir 40 prosent at de er medlemmer av en fagforening. Blant innvandrere fra Vest-Europa etc. er det 40 prosent som er medlemmer, for dem fra østeuropeiske EU-land er 35 prosent med i en fagforening, mens for innvandrere fra Afrika, Asia etc. er andelen 33 prosent.

Figur 4.1 Andel som er medlem i minst en forening. Etter innvandringskategori, landbakgrunn og kjønn. 2017

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4.6 Andel som er med i ulike organisasjoner blant stemmeberettigede. Etter innvandringskategori og landbakgrunn. Prosent. 2017

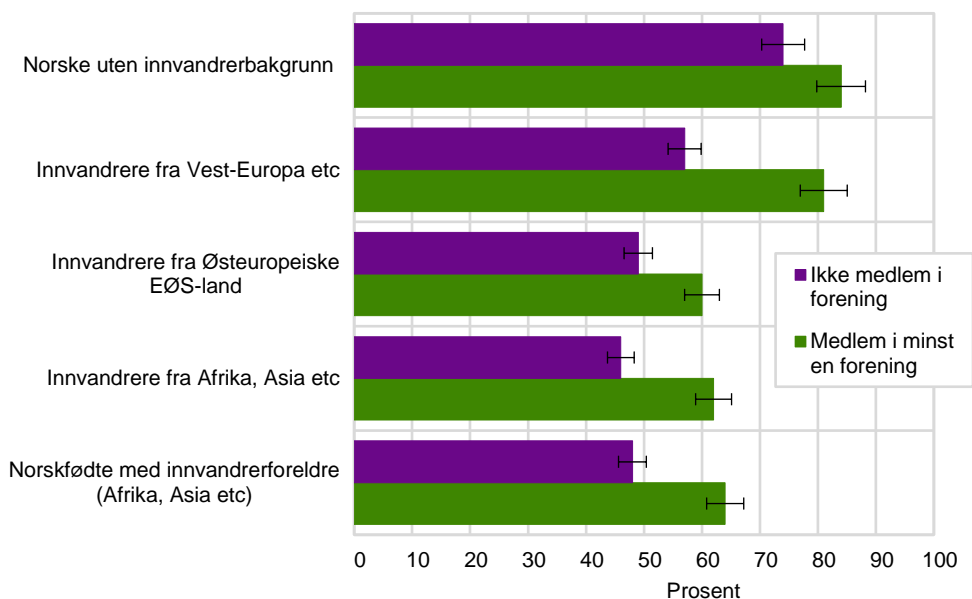
	Fag-forening	Arbeids-giverorg	Norsk politisk parti	Utenl. politisk parti	Idretts-lag	Innvandrer/ Flyktninge-forening	Menighet/ religiøs forening	Ikke med i forening
Norske uten innvandrerbakgrunn	43	4	8	0	22	0	8	39
Innvandrere fra Vest-Europa	40	0	9	1	16	1	12	44
Innvandrere fra Østeuropeiske EU-land	35	4	3	0	13	8	12	49
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	33	3	6	2	6	4	9	53
Norskfødte med innvandrerforeldre	26	3	5	1	10	3	16	43

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

I gruppen norskfødte med innvandrerforeldre er de aller fleste under 30 år, og i denne aldersgruppen er det mange som ennå er studenter og derfor i mindre grad med i fagforeninger osv.

Høyere deltagelse blant dem som er med i foreninger

I denne analysen har vi ikke tatt hensyn til grad av sysselsetting, kjønn, alder, utdanning, botid, enkeltland osv. Dette kan virke inn på sammenhengen mellom organisasjonsmedlemskap og valgdeltakelse. Men tendensen er uansett ganske klar: det er en svak positiv sammenheng mellom å være med i en eller flere organisasjoner og å delta i valget, men disse effektene er små. Det er også vanskelig å kunne isolere hva som er viktigst. Er man et samfunnsinteressert menneske, vil man nok også ha større tilbøyelighet til å melde seg inn i foreninger.

Figur 4.2 Andel som stemte i valget blant medlemmer og ikke medlemmer i foreninger. Etter innvandringskategori og landgruppe. Stortingsvalget 2017

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Feilfelt: 95 % konfidensintervall.

Siden estimatene er basert på utvalg, er det knyttet utvalgsusikkerhet til dem. Det er beregnet konfidensintervaller basert på enkelt tilfeldig utvalg som viser hva resultatet av utvalgsundersøkelsen sannsynligvis ville blitt hvis vi tenker oss at vi hadde gjentatt undersøkelsen 1 000 ganger eller mer. Med 95 prosent sannsynlighet ville resultatet falt innenfor det intervallet vi har beregnet, altså 950 av 1 000 ganger.

Tabell 4.7 Andel som stemte i valget. Etter medlemskap i ulike organisasjoner, innvandringskategori og landbakgrunn. Stortingsvalget 2017. Prosent

	Medlem i minst en forening	Ikke medlem i forening	Fagforening		Idrettslag		Menighet/religiøs forening	
			Medlem	Ikke medlem	Medlem	Ikke medlem	Medlem	Ikke medlem
Norske uten innvandrer-bakgrunn	84	74	83	77	87	78	86	79
Innvandrere fra Vest-Europa	81	57	78	66	85	68	90	68
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	60	49	62	50	53	54	40	56
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	62	46	64	48	52	54	60	53
Norskfødte med innvandrerforeldre	64	48	66	51	67	53	72	51

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

4.4. Oppgitte årsaker for ikke å stemme

Det kan være vanskelig å få folk til å gi klare og rasjonelle svar om hvorfor de ikke stemmer. SSB gjennomfører spørreundersøkelser og lager statistikk over en rekke forhold i samfunnet hvor det er vanskelig å gi klare og entydige svar, og hvor nøyaktigheten i målingen ikke kan spesifiseres absolutt. Det er viktig å kunne lage statistikk som gir en pekepinn om hvorvidt lav valgdeltakelse i noen samfunnsgrupper kan tolkes som en mistillit fra dem som ikke stemmer mot de folkevalgte og de politiske institusjonene. Tidligere tverrsnittsundersøkelser av stemmeberettigede viser at personer som ikke stemmer gjerne oppgir at de ikke har tid og anledning til å stemme, mens årsaker som direkte mistillit eller at de ikke finner et politisk alternativ som passer for dem, er det færre som oppgir. De som oppga at de ikke stemte i valget ble stilt følgende spørsmål: *Hvilke av følgende årsaker hadde betydning for at du ikke stemte? Du kan sette flere kryss.* Årsakene og rekkefølgen står oppført i tabell 4.8. Det er få observasjoner fra innvandrere med bakgrunn fra

Vest-Europa etc. og østeuropeiske EU-land, estimatene i tabellene blir derfor temmelig usikre, og vi lar være å kommentere dem i teksten.

Generelt ser vi at ingen av enkeltårsakene oppgis av spesielt mange. Samlet sett oppgis 'sykdom eller uførhet (egen eller i familien)' hyppigst, det er tilfellet for 16 prosent av innvandrere med landbakgrunn fra Afrika, Asia etc. Like mange norske uten innvandrerbakgrunn oppgir det samme. 12 prosent av innvandrerne med landbakgrunn fra Afrika, Asia etc. oppgir at de mangler tillit til politikerne, mens 16 prosent av norskfødte med innvandrerforeldre med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. oppgir det samme. Til sammenlikning er det også 16 prosent av norske uten innvandrerbakgrunn som oppgir at de mangler tillit til politikerne.

Tabell 4.8 Enkeltårsaker til ikke å stemme i valget. Etter innvandringskategori og landgruppe. Stortingsvalget 2017. Prosent

	Norske uten innvandrerbakgrunn	Innvandrere fra Vest-Europa	Innvandrere fra øst-europeiske EU-land	Innvandrere fra Afrika, Asia etc	Norskfødte med innvandrerforeldre
Jeg er fornøyd med tingene slik de er	4	6	6	8	8
Sykdom eller uførhet (egen eller i familien)	11	12	18	6	7
Ut av byen eller borte fra hjemmet	16	15	32	16	18
Glemte å stemme	7	3	4	8	8
Følte ikke min stemme ville gjøre en forskjell	10	3	15	15	13
Var for opptatt med andre ting, måtte prioritere jobb eller skole	11	12	15	9	15
Visste ikke om jeg hadde stemmerett	0	0	2	1	0
Det er ingen partier eller lister som passer for meg	7	9	13	5	8
Forskjellene mellom partiene er for små	7	3	6	5	5
Det er ingen viktige saker jeg brenner for	6	0	2	5	7
Jeg kjenner for lite til hva partiene står for	12	12	0	9	15
Jeg mangler tillit til politikerne	16	12	13	12	16
Jeg kjenner for lite til personene som stiller til valg	6	3	4	8	12
n	223	33	47	493	319

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

I tabellen under har vi gruppert enkeltårsakene i tabell 4.8 etter fire dimensjoner: forhindret, manglende interesse, kunnskap og tillit (representasjon). Disse er ikke gjensidig utelukkende, siden det ikke trenger å være én grunn til at man ikke stemmer i valget. Analysen av datamaterialet viser imidlertid at det er få som oppgir mange grunner og at svarene i ganske stor grad er innbyrdes konsistente. Grupperingen er foretatt etter hvilke årsaker som kan uttrykke den samme dimensjonen ved ikke å stemme, vi har i hovedsak beholdt samme inndeling som i analysen av kommunestyrevalget 2015 (Kleven 2017). Enkeltårsakene i tabell 4.8 er gruppert på følgende måte:

Var forhindret

- Ut av byen eller borte fra hjemmet
- sykdom eller uførhet (egen eller i familien)

Mangler generelt interesse

- Var for opptatt med andre ting, måtte prioritere jobb eller skole
- Følte ikke min stemme ville gjøre en forskjell
- Jeg er fornøyd med tingene slik de er
- Glemte å stemme
- Det er ingen viktige saker jeg brenner for

Mangler kunnskap

- Visste ikke om jeg hadde stemmerett
- Jeg kjenner for lite til hva partiene står for
- Jeg kjenner for lite til personene som stiller til valg

Har ikke tillit – føler seg ikke representert av kandidater og partier

- Det er ingen partier eller lister som passer for meg
- Forskjellene mellom partiene er for små
- Jeg mangler tillit til politikerne

Tabell 4.9 Sammensatte årsaker til ikke å stemme i valget. Etter innvandringskategori og landgruppe. Stortingsvalget 2017. Prosent

	Norske uten innvandrerbakgrunn	Innvandrere fra Vest-Europa	Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	Norskfødte med innvandrereforeldre
Var forhindret	28	27	48	22	25
Mangle interesse	33	21	41	38	37
Mangler kunnskap	16	15	7	15	21
Mangler tillit	23	18	30	18	21

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

‘Mangler interesse’ er den dimensjonen som flest oppgir hadde betydning for dem. I alt 38 prosent av alle innvandrerne (uavhengig av landbakgrunn) oppgir minst en grunn innen denne dimensjonen. Tilsvarende tall for norskfødte med innvandrereforeldre er 37 prosent, også her sett under ett. Til sammenlikning er tallet 33 prosent for norske uten innvandrerbakgrunn som ikke stemte i valget. Rundt 20 prosent av norske uten innvandrerbakgrunn oppgir at manglende tillit eller representasjon hadde betydning for hvorfor de ikke stemte.

4.5. Politisk deltakelse forøvrig

Politisk deltakelse utenom valg kan fange opp strømninger og meninger som ikke kommer til uttrykk gjennom valgdeltakelse. Det viser seg imidlertid at det ofte er de samme som deltar i valgene som også er med på andre politiske aktiviteter, og at det er et mindretall av de stemmeberettigede som deltar i slike aktiviteter (Berglund, Kleven og Ringdal 2008).

De som deltar, er gjerne blant de mest politisk aktive. Det er altså ingen grunn til å tro at det skal være store forskjeller mellom personer med og uten innvandrerbakgrunn når det gjelder dette. I velgerundersøkelsen i forbindelse med stortingsvalget ble det stilt spørsmål om politisk deltakelse utenfor valget på følgende måte:

Det er ulike måter å øve innflytelse på. Har du noen gang i løpet av de siste fire årene deltatt i noen av disse aktivitetene:

... deltatt i en aksjon, et protestmøte eller en demonstrasjon for å fremme en bestemt politisk sak?

... tatt opp en politisk sak i parti, fagforening, eller annen organisasjon?

... sendt skriftlig klage, fremmet annet forslag til myndighetene?

... tatt kontakt med folkevalgt politiker?

... skrive under på opprop eller underskriftskampanje for å fremme en bestemt politisk sak? Underskriftskampanjer på Internett regnes også med.

Skrive under på opprop eller delta i underskriftskampanje er det som oppgis hyppigst av alle disse aktivitetene. Seks av ti uten innvandrerbakgrunn oppgir å ha gjort dette i løpet av de fire siste årene, blant innvandrere med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. er det fem av to som har gjort dette. Det er generelt små forskjeller mellom stemmeberettigede med og uten innvandrerbakgrunn, og mellom de ulike landgruppene når det gjelder annen politisk deltakelse enn å stemme ved valg.

Resultatene fra velgerundersøkelsen fremstilt i tabell 4.10 viser generelt en større andel som oppgir å ha deltatt i aktiviteter utenom valgene enn det tilsvarende målinger av det samme tatt opp omtrent på samme tid viser. En må være klar over at denne typen målinger er sensitive for hvordan spørsmålet stilles og i hvilken kontekst det stilles. I denne sammenheng er vi imidlertid opptatt av forskjellene mellom de ulike innvandringskategoriene. 33 prosent av innvandrerne fra land i Afrika, Asia etc. oppgir at de har «deltatt i en aksjon, et protestmøte eller en demonstrasjon for å fremme en bestemt politisk sak i løpet av de fire siste årene». Til sammenlikning oppgir 24 prosent blant norske uten innvandrerbakgrunn det samme, det er en signifikant større andel blant dem fra Afrika, Asia etc. som oppgir å ha deltatt i en aksjon, protestmøte eller en demonstrasjon.

Tabell 4.10 Politisk deltakelse utenom valgene siste fire år. Etter stemt/ikke stemt, innvandringskategori og landgruppe. Prosent. Stortingsvalget 2017

	Aksjon	Tatt opp sak	Skriftlig klage	Tatt Skrevet under kontakt	opprop
Norske uten innvandrerbakgrunn	24	21	11	26	63
Innvandrere fra Vest-Europa	34	23	13	25	74
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	32	4	10	18	59
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	33	23	14	15	46
Norskfødte med innvandrerforeldre	36	18	13	14	63
Stemte ikke i valget					
Norske uten innvandrerbakgrunn	20	17	8	26	55
Innvandrere fra Vest-Europa	30	23	21	14	75
Innvandrere fra Østeuropeiske EU-land	26	3	9	10	52
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	31	22	17	15	44
Norskfødte med innvandrerforeldre	30	19	15	13	51
Stemte i valget					
Norske uten innvandrerbakgrunn	25	22	12	26	65
Innvandrere fra Vest-Europa	35	23	11	27	73
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	38	5	12	25	66
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	34	24	12	15	47
Norskfødte med innvandrerforeldre	39	17	12	14	70

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

5. Partivalg

5.1. Innledning

Før vi fikk de politiske partiene i Norge hadde vi valgsystem hvor man valgte valgmenn som kom sammen og utpekte stortingsrepresentantene. På den tiden var skillet mellom by og land av stor betydning. En av de første analysene av valgene i Norge er fra 1874 da Jakob Neumann Mohn ved Det statistiske kontor (senere SSB) analyserte hvem velgerne i landdistriktene og i byene utpekte i stortingsvalgene etter 1814 (Mohn 1874). Da Venstre og Høyre ble formelt dannet i 1880-årene ble det laget kart som viste hvordan oppslutningen om de ulike partiene varierte etter økonomiske, kulturelle og sosiale egenskaper ved velgernes bosted (Havstrad 1882; Hansen 1899). Etter hvert som en fikk utarbeidet statistikk over trekk ved de stemmeberettigede i stemmekretsene så en det i sammenheng med hvilket parti velgerne stemte på i stemmekretsen. En kunne gjøre denne typen analyser fordi folketellinger ga opplysninger om sosial bakgrunn og yrkestilknytningen til alle i stemmekretsen. Den svenske statsviteren Herbert Tingsten (1937) studerte valgstatistikk fra ulike stemmekretser i en rekke land og gjorde dermed en komparativ analyse med det siktemålet å kunne generalisere på tvers av land.

En svakhet ved kun å se på offisiell valgstatistikk fra geografiske områder og trekke slutninger fra egenskaper ved bosted og valgkrets til individuelle holdninger og handlinger er at en risikerer å trekke såkalte økologiske feilslutninger (nivåfeilslutninger) (Robinson 1950). Hvis vi i en valgkrets observerer at det er mange som stemmer på Senterpartiet, og det er mange som er sysselsatt i primærnæringen i kretsen, vil de fleste tenke at det er en sammenheng mellom å arbeide i primærnæringen og stemme på Senterpartiet. Men vi kan ikke utelukkende på bakgrunn av det slå fast at det er de som arbeider i primærnæringen som stemmer på Senterpartiet. Det kan være riktig, men det kan også være en feilslutning. For å illustrere dette ytterligere, hvis vi i en annen stemmekrets observerer at det er mange som stemmer på Frp og det er mange innvandrere i stemmekretsen, er det få som vil tro at det er mange blant innvandrerne som stemmer på Frp.

For å slå fast noe om sammenhengen mellom partivalget til individer i et geografisk område og partienes gjennomsnittlige oppslutning i området må vi ha opplysninger om hva individene i området stemte. Men det vil være for kostbart å spørre alle. Det er derfor vi gjennomfører utvalgsundersøkelser hvor vi intervjuer et tilfeldig utvalg av velgere. Teknikken med å trekke et utvalg fra en populasjon for å generalisere til hele populasjonen er av relativt ny dato. Fra 1800-tallet er det flere eksempler på at denne teknikken benyttes. I 1895 foreslo SSBs første direktør Anders Nicolai Kiær å benytte utvalgsundersøkelser i offisiell statistikk på et møte i International Statistical Institute (Kiær 1895, Kiær 1897/1976). I etterkant av det ble det satt ned flere komiteer for å utrede mulighetene og statistikere i flere land arbeidet med disse problemstillingene, men det tok tid før tanken om at man ikke trengte å telle alle ble «allment» akseptert. Først i 1934 da den polske statistikeren Jerzy Neyman viste formelt hvordan man med et *tilfeldig utvalg* kan trekke slutninger fra en populasjon med en kvantifisert usikkerhet ble sannsynlighetsutvalg og utvalgsundersøkelser «allment akseptert» blant statistikere og universitetsfolk (Neyman 1934, Kish 1995).

Først etter 2. verdenskrig ble store valgforskningsprogrammer basert på intervjuundersøkelser av representative utvalg av velgere etablert først i USA og senere i de fleste europeiske land. Den første norske velgerundersøkelsen ble gjennomført i 1949 (Holbæk-Hansen 1951). Det norske Valgforsknings-

programmet ble etablert i 1957 (Aardal 2017). SSB gjennomførte sin første velgerundersøkelse i 1969.

Hvorfor stemmer vi på akkurat det partiet i det valget?

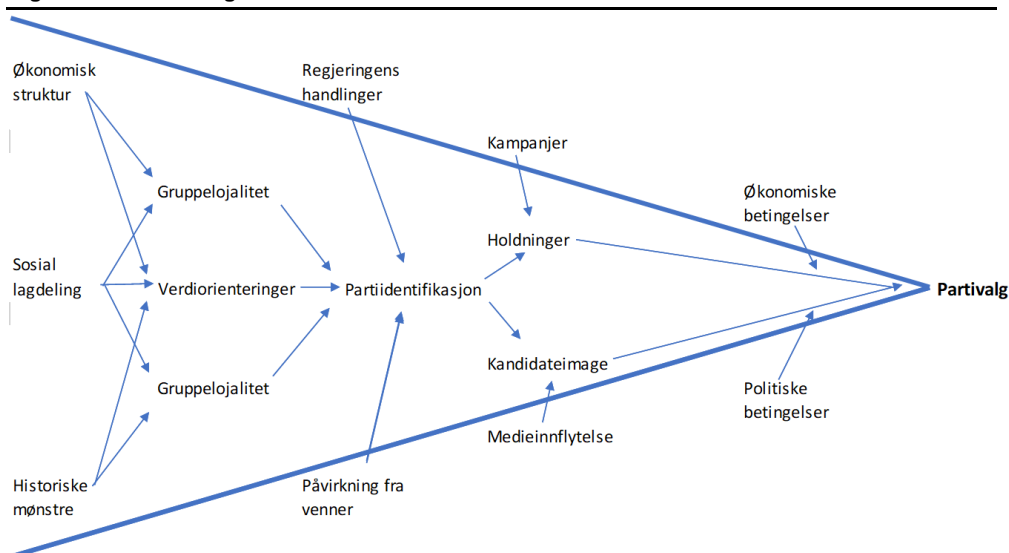
Det er en relativt komplisert prosess som ligger bak hva vi velger. Det kan være mange grunner til at vi som velgere faller ned på å stemme akkurat det partiet i et bestemt valg. I valgforskningen kan vi finne flere ulike måter å forklare dette på. Grovt sett grupperer de tradisjonelle forklaringsmodellene seg i tre: sosial-psykologiske, økonomiske og sosiologiske. De mest kjente er den såkalte Michigan-modellen med tyngdepunkt i begrepet partiidentifikasjon, teorien om rasjonelle valg med fokus på velgeren som maksimerer sin egeninteresse og teorien om strukturelle skillelinjer der partivalget er en funksjon av samfunnsborgerens plass i de sosial strukturen hvor en er opptatt av variabler knyttet til sosio-økonomisk utvikling, modernisering og politisk demokratisering og nasjonsbygging. Det er ikke vanntette skott mellom disse modellene og de fleste vil nok kombinere dem (Listhaug 1989).

Partivalgets «årsakstrakt»

Et poeng med denne gjennomgangen av noen teorier for å forklare stemmegivning er å vise at det er en relativt komplisert prosess som ligger bak hva vi velger. Tidligere var det nok enklere, velgerne holdt i større grad fast på et parti over flere valg, og kjente man fars yrke og eget yrke kunne man med ganske stor grad av sikkerhet si hvilket parti man stemte i Norge (Valen og Katz 1964). I USA derimot var denne koplingen mellom parti og sosial bakgrunn mindre klar. Det var derfor tidlig klart at man også måtte i stor grad bygge inn flere faktorer i forklaringsmodellen. En slik opplisting av faktorer som påvirker valghandlingen finner vi godt illustrert i Michiganmodellen som ble utviklet av valgforskere i Michigan (Campbell et al. 1960).

De variablene som påvirker individets partivalg er plassert i en «årsakstrakt» (*funnel of causality*). I figur 5.1 har vi tegnet opp denne årsakstrakten (basert på Berglund 2004:11). Tid er akse (midtlinjen) i figuren. De fleste begivenheter langs akse er et resultat av flere forutgående begivenheter, og de skaper samtidig et mangfold av effekter. Interessefeltet for effektene snevrer seg inn etter hvert som tidspunktet for valget nærmer seg. De faktorene som ligger nærmest valghandlingen er plassert i den smale enden, mens de tidsmessig fjernere faktorene ligger lenger bak i trakten. Virkninger av faktorer som ligger langt bak i modellen blir fanget opp av variabler som ligger lengre frem i modellen (Campbell et al. 1960). I denne modellen er det derfor et viktig skille mellom faktorer som virker på lengre sikt og faktorer som har umiddelbar relevans i det aktuelle valget. I den første kategorien inngår variabler som sosial klasse eller gruppetilknytning, ideologi og partiidentifikasjon, mens de kortsiktige faktorene er egenskaper ved kandidatene, politiske stridsspørsmål og partienes innsats og prestasjoner når de har sittet ved makten.

Figur 5.1 Partivalgets årsakstrakt

Basert på Campbell et al. 1960 og Berglund 2004.

I den opprinnelige Michigan-modellen sto partiidentifikasjon sentralt. I følge Campbell et al. (1960) fanger partiidentifikasjon opp det viktigste av ideologi og sosial bakgrunn og er dermed et uttrykk for den politiske ballast som individet har med seg uavhengig av det aktuelle valget. Partiidentifikasjon ble sett på som formet av en tidlig fase i livsløpet gjennom påvirkning av det politiske miljøet i oppvekstfamilien og annen primærsosialisering. Partiidentifikasjon skaper stabilitet i partivalget siden den er fastlagt på et tidlig tidspunkt i livet. Den tar dessuten vekk noe av virkningen av kortidsfaktorene ved at den fungerer som en sorteringsmekanisme for påvirkningen fra disse. I stor grad blir kortidsfaktorene fortolket og rasjonalisert utfra individets partiidentifikasjon. I en amerikansk kontekst er det lett å tenke seg at de personlige egenskapene til en republikansk kandidat blir mer positivt evaluert av dem som identifiserer seg med det republikanske partiet enn velgere som identifiserer seg med demokratene.

Valgforskerne i Michigan fant på 1950- og 1960-tallet empirisk belegg for at partiidentifikasjon hadde en sterk innvirkning på valget av parti og at den indirekte har påvirkning for oppfatningen av kortidsfaktorene. Fra 1970 tallet ble det imidlertid klart at partiidentifikasjon kommer mer i bakgrunnen og for eksempel de enkelte stridsspørsmålene trer mere frem. I Europa slo partiidentifikasjon som forklaringsvariabel aldri helt an, siden partiidentifikasjon og stemmegivning ligger så tett opp til hverandre at det førstnevnte ikke kan brukes som forklaring på det sistnevnte (Berglund 2004). Michigan-modellen har imidlertid en pragmatisk og induktiv karakter, og gjennom opplistingen av faktorene som påvirker valg-handlingen gir den en god oppsummering av faktorer bak valg-handlingen.

Bak i årsakstrakten ligger det vi kan oppsummere som kontekst. I kontekstanalyser forsøker en å finne virkninger av variabler som ligger utenfor det enkelte individet men som likevel kan påvirke individet til å stemme på et bestemt parti. Vi skal nevne to viktige aspekter for det første makrostrukturell kontekst. Valg av parti kan sees i sammenheng med viktige historiske hendelser for individet. Det kan for innvandreres vedkommende være hendelser i landet de har flyktet eller flyttet fra. Innvandrere fra autoritære kommunistiske regimer kan ha utviklet en motstand mot å stemme på partier på den sosialistiske siden. Mange innvandrere eller grupper av innvandrere vil se på hendelsen da de kom og fikk opphold i Norge som viktig og kan utvikle takknemlighet for det partiet som satt ved makten når de kom.

Rasjonelle valg

Michigan modellen ble kritisert fra flere hold og det er som tidligere nevnt alternative modeller. En kritikk går ut på at modellen ikke fanger opp velgernes egeninteresser. Ut fra rasjonalitetsteori formulerte Anthony Downs (1957) en «økonomisk teori» om partivalg. Både velgere og parti blir sett på som motiverte av egeninteresser. Velgerne har informasjon, slik at de kan evaluere partienes politiske posisjoner og andre relevante kvaliteter. Velgeren vil så stemme på det partiet som ligger nærmest velgerens egen posisjon. Dette synet er omstridt i litteraturen. Det er påvist at de kognitive mekanismene når vi velger parti neppe fungerer i samsvar med idealet om det rasjonelle mennesket. Samtidig kan man ikke avvise at det vil være innslag av nyttemaksimering i forbindelse med valg.

Strukturelle skillelinjer

Både Michigan modellen, med vekt på partiidentifikasjon, og teorien om velgeren som nyttemaksimerende individ hadde sin opprinnelse i USA. De fikk begrenset betydning i Norge og andre europeisk land. I Europa hadde man til dels andre erfaringer. I USA var for eksempel de sosioøkonomiske motsetningene i mindre grad enn i Europa politisert. Partiene er også «løser» i formen i USA sammenliknet med de i Europa. I Europa ble det lagt an et mer historisk-sosiologisk perspektiv. De europeiske partisystemene ble forstått med utgangspunkt i en utviklingsteoretisk modell der de politiske partiene har oppstått etterhvert som sosiale grupper har vokst frem, fått politiske rettigheter og blitt mobiliserte. I de fleste europeiske landene er det proporsjonale valgordninger, og det har derfor utviklet seg flerpartisystemer.

Å se på sammenhengen mellom sosial bakgrunn og stemmegivning har selvsagt lang tradisjon i analysen av stemmegivning. Denne tilnærmingen kan man kalle «politikken sosiologi», det vil si at politikken ses som en direkte følge av den sosiale strukturen (Sartori 1969). Forholdet mellom stemmegivning og sosial struktur har selvsagt alltid vært viktig i Norge, men den tilnærming som har vært sentral i norsk valgforskning karakteriseres gjerne som «politisk sosiologi». I dette perspektivet sees ikke politikken som en direkte følge av den sosiale strukturen, men det må skje en politisk transformasjon. Det foregår hele tiden det vi kan kalle sosiokulturelle konflikter ute i samfunnet, og det er først når det preger politikken i nevneverdig grad at det kan sies å være politisk relevant. Oppsummert av Seymour M. Lipset og Stein Rokkan (1967:26): *How does sociocultural conflict get translated into an opposition between parties*”.

Stein Rokkan og Henry Valen laget en modell for utviklingen av det norske partisystem (Rokkan og Valen 1964, Valen og Rokkan 1974). Her utgjorde de kulturelle og regionale motsetningene det viktigste grunnlaget for de første partidannelsene fra slutten av 1800-tallet. Med innføringen av allmenn stemmerett kom de sosioøkonomiske motsetningene i forgrunnen, men uten at de kulturelle og regionale konfliktene ble eliminert. Etter at «alle relevante» grupper kom inn i systemet i mellomkrigstiden ble partisystemene «fastfrost». I den «klassiske modellen» hadde man i alt seks strukturelle motsetninger (Valen og Aardal 1983: 64):

1. En territoriell motsetning mellom sentrum og periferi, mellom de sentrale deler av landet og utkantstrøkene.
2. Tre kulturelle motsetninger definert ved de tre motkulturene:
 - avholdssak,
 - målsak
 - religiøs legmannsbevegelse - og deres respektive motparter på bykultursiden
3. Økonomiske motsetninger:
 - Motsetningen i arbeidsmarkedet mellom lønnstakere og arbeidsgivere

- Motsetningen i varemarkedet mellom produsenter og forbrukere av varer fra primærnæringene, jordbruk og fiskeri, også kalt by-land motsetningen.

Individenes plassering i forhold til de økonomiske motsetningene kan defineres med yrkesposisjon. De økonomiske motsetningene er artikulert gjennom organisasjoner og dominerende partier. Dette har gitt grunnlaget for klasses-temmegivning, som igjen har skapt det overgripende skillet mellom venstre- og høyresiden, eller mellom sosialistiske og borgerlige partier.

Det har imidlertid oppstått nye partier som ikke har vokst ut av de strukturelle skillelinjene Rokkan og Valen beskrev (som Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Fremskrittspartiet og Miljøpartiet de grønne). Men disse kan man hevde springer ut av nye skillelinjer.

Geografiske, kulturelle og økonomiske skillelinjer har spilt en sentral rolle for forståelsen av velgeradferden i Norge. Velgernes sosial-strukturelle plassering (eller bakgrunnsvariabler) sto lenge i sentrum. Samfunnsmessige endringer har imidlertid gjort den opprinnelige skillelinje modellen til Rokkan og Valen mindre relevant over tid. Båndene mellom velgernes sosiale bakgrunn og deres partivalg er mindre fremtredende i dag sammenliknet med tidligere, selv om den på langt nær har forsvunnet (Aardal et al. 2015). På grunn av svekkelsen av strukturelle variabler har valgforskningen i de senere år i større grad fokusert på velgernes subjektive oppfatninger, grunnleggende politiske orienteringer og standpunkter til aktuelle politiske spørsmål enn tidligere (Aardal et al. 2015:248). Det norske Valgforskningsprogrammet benytter i dag med en modell som tar hensyn til en rekke faktorer (Aardal, Bergh og Karlsen 2015):

- Sosial klasse eller yrkesposisjon (sosialstrukturelle faktorer).
- Ideologiske grunnholdninger (offentlig vs. privat, positiv vs. negativ til innvandring, vekst vs. vern, religiøs vs. sekulær og sentrum vs. periferi).
- Velgernes syn på økonomien.
- Dagsorden og sakseierskap.

I denne rapporten tar vi ikke med alle disse faktorene, vi konsentrerer oss om bakgrunnsvariabler (sosialstrukturelle faktorer) og synet på politiske stridsspørsmål (ideologiske grunnholdninger). I kapittel 5 ser vi på velgernes bakgrunnsvariabler mens vi i det neste kapittelet ser på politiske stridsspørsmål. Det legges vekt på å sammenlikne velgere med innvandrerbakgrunn med øvrige velgere.

5.2. De fleste med innvandrerbakgrunn stemmer på venstresidens partier

For å kunne sammenlikne partivalg mellom ulike grupper blant stemmeberettigede med og uten innvandrerbakgrunn baserer vi oss på fire forskjellige velgerundersøkelser som ble gjennomført i forbindelse med stortingsvalget i 2017. Disse fire undersøkelsene har ulikt formål og forskjellige spørsmål, men felles for alle er at de har spørsmål om hvilket parti én stemte ved det siste stortingsvalget. Vi kan dermed utvide datagrunnlaget utover det som brukes i kapittel 4. Dette har størst betydning for norske uten innvandrerbakgrunn, siden tre av undersøkelsene er gjennomført som tverrsnittundersøkelser av de stemmeberettigede, men også antallet observasjoner blant de med innvandrerbakgrunn øker, og dermed blir sammenlikningene mindre usikre. Det er fortsatt en rekke feilkilder (som utvalgsvarians, målefeil og frafallsfeil) som kan påvirke resultatene, men hovedstrukturene i de resultatene vi viser regner vi med er ganske sikre. Ved estimeringen av partivalg kalibrerer vi resultatene etter en rekke kjente parametere

i populasjonen, som stemt/ikke stemt, kjønn, aldersgruppe, utdanningsnivå, innvandringskategori og valgresultat (partifordeling).

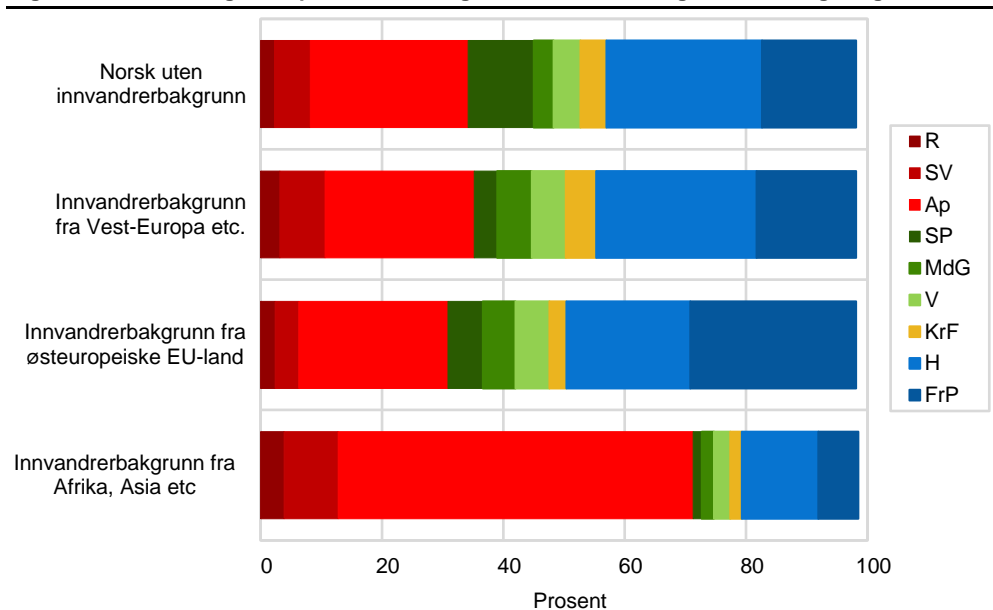
Det er innvandrere fra Afrika, Asia etc. som er den største gruppen blant stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn, etterfulgt av norskfødte med innvandrerforeldre fra Afrika, Asia etc. Vi vil derfor gi disse to gruppene mest plass i dette kapitlet, men også de med bakgrunn fra Vest-Europa etc. og østeuropeiske EU-land er med i noen av analysene. Vi ser først på innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre slått sammen til tre grupper av personer med innvandrerbakgrunn, etter landgruppe (tabell 5.1. og figur 5.1). Personer med innvandrerbakgrunn fra Afrika og Asia etc. stemmer i langt større grad enn øvrige personer med innvandrerbakgrunn på Arbeiderpartiet og venstresidens partier (tabell 5.1). Nær 60 prosent av dem med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. stemte på Arbeiderpartiet, til sammenlikning gjør omtrent 26 prosent av dem uten innvandrerbakgrunn det samme.

Tabell 5.1 Partifordelingen i stortingsvalget 2017 og partifordeling etter velgernes innvandringskategori og landbakgrunn. Prosent

	R	SV	Ap	SP	MdG	V	KrF	H	FrP	Andre	N
Valgresultat stortingsvalget 2017	2	6	27	10	3	4	4	25	15	2	2 926 836
Norske uten innvandrerbakgrunn	2	6	26	11	3	4	4	26	16	2	8 642
Innvandrerbakgrunn fra Vest-Europa etc.	3	7	25	4	6	6	5	26	16	2	414
Innvandrerbakgrunn fra østeuropeiske EU-land	2	4	25	6	5	6	3	20	27	2	195
Innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc.	4	9	59	1	2	3	2	13	7	2	2 325

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå. Velgerundersøkelsene ved stortingsvalget 2017. Statistisk sentralbyrå/ Institutt for samfunnsforskning.

Figur 5.2 Partivalg blant personer med og uten innvandrerbakgrunn. Stortingsvalget 2017

Kilde: Velgerundersøkelsene ved stortingsvalget 2017. Statistisk sentralbyrå/ Institutt for samfunnsforskning.

Personer med innvandrerbakgrunn fra østeuropeiske EU-land stemmer i større grad på høyresidens partier og spesielt Frp. I denne gruppen oppgir 27 prosent at de stemte Frp, til sammenlikning fikk Frp 15 prosent av stemmene i stortingsvalget 2017. Vi kan anta at 16 prosent av velgerne uten innvandrerbakgrunn stemte Frp. Oppslutning om Høyre er lavere blant velgerne med innvandrerbakgrunn fra østeuropeiske EU-land sammenliknet med dem uten innvandrerbakgrunn. Denne forskjellen er ikke statistisk signifikant (vi kan ikke se bort ifra at det skyldes tilfeldigheter med hensyn til utvalget som er for denne gruppen relativt lite).

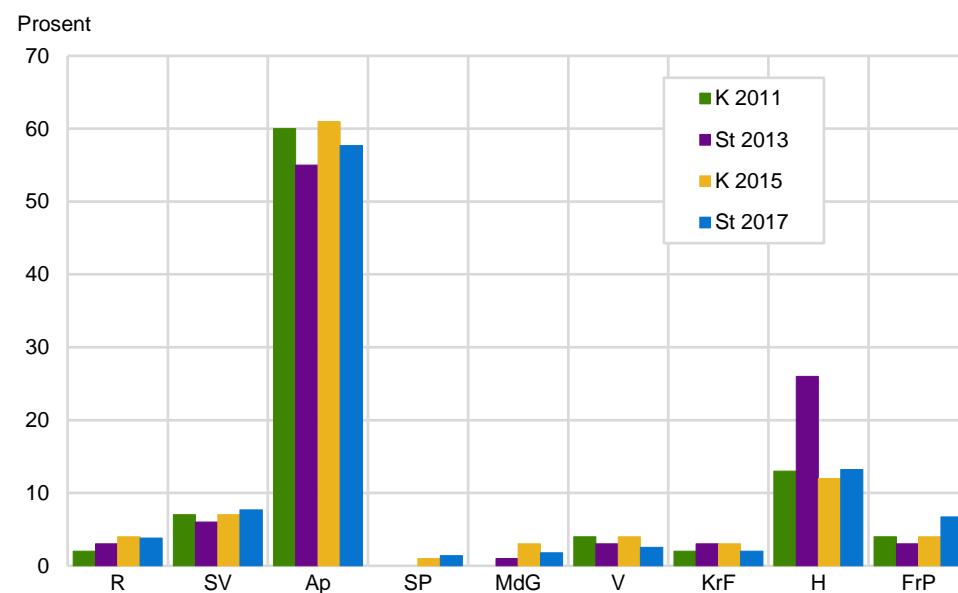
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra vesteuropeiske land stemmer i stor grad som befolkningen forøvrig, partifordelingen ligger ikke så langt fra valgresultatet for alle (figur 5.2 og tabell 5.1).

Arbeiderpartiet er blant partiene med høyest oppslutning i alle landgruppene, men blant velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. er det klart størst, i siste valg stemte nær 6 av 10 velgere fra denne landgruppen på Ap.

Innvandrere fra «det globale sør» har historisk sett alltid støttet Ap

At velgere fra Afrika og Asia fortrekker venstresidens partier og spesielt Ap, har vært kjent siden 1990-tallet (Faye 1995). Dette gjelder også uavhengig av norsk eller utenlandsk statsborgerskap, i kommunestyrevalgene hvor også utenlandske statsborgere har stemmerett er det samme mønster (Kleven 2017). I figur 5.3 ser vi partioppslutningen blant innvandrere med landbakgrunn fra Asia, Afrika etc. i de to siste stortingsvalgene og de to siste kommunestyrevalgene, utenlandske statsborgere er holdt utenfor. Oppslutningen om venstresidens partier, og spesielt Ap er stabilt høy. Men det er verdt å merke seg at andelen som stemmer Frp har økt ved siste valg. En må ha i mente at disse tallene er basert på utvalgsundersøkelser med enn rekke feilkilder, og utvalgene i de tidligere undersøkelsene er små. For stortingsvalget 2017 er utvalget altså større og det er en signifikant økning for Frp blant dem med landbakgrunn fra Afrika, Asia etc. Vi ser i tabell 5.2 at tendensene gjelder uavhengig av kjønn. Også norskfødte med innvandrerforeldre stemmer i stor grad som sine foreldre. For dem med innvandrerbakgrunn fra Vest-Europa etc. og østeuropeiske EU-land er det relativt få i utvalgene, slik at resultatene er ganske usikre. Det er imidlertid interessant å merke seg at den relativt høye oppslutningen om Frp gjelder både kvinner og menn med bakgrunn fra østeuropeiske EU-land.

Figur 5.3 Partivalg blant innvandrere fra Afrika, Asia etc. Stortingsvalgene 2013-2017 og kommunestyrevalgene 2007-2015. Norske statsborgere

Kilde: Valgundersøkelsene blant innvandrerbefolkningen 2011 og 2013. SSBs velgerundersøkelse 2015. Velgerundersøkelsene ved stortingsvalget 2017. Statistisk sentralbyrå/ Institutt for samfunnsforskning.

Tabell 5.2 Partivalg etter innvandringskategori, landgruppe og kjønn. Stortingsvalget 2017

	Rødt	SV	Ap	SP	MDG	KrF	V	H	FrP	Andre	n
Begge kjønn											
Norsk uten innvandrerbakgrunn	2	6	26	11	3	4	4	26	15	3	8 642
Innvandrere fra Vest-Europa etc.	3	6	23	4	6	5	5	29	17	3	244
Norskfødte med innvandrerforeldre fra Vest-Europa etc.	4	11	28	2	4	5	7	21	15	3	170
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	2	4	25	7	5	2	5	19	28	2	123
Norskfødte med innvandrerforeldre fra østeuropeiske EU-land	3	3	30	0	4	4	7	19	26	5	72
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	4	8	58	1	2	2	2	13	7	4	1 441
Norskfødte med innvandrerforeldre fra Afrika, Asia etc	5	13	54	1	4	2	4	11	3	4	884
Menn											
Norsk uten innvandrerbakgrunn	2	4	22	11	3	3	4	28	19	3	4 465
Innvandrere fra Vest-Europa etc.	4	5	20	5	8	4	3	29	20	3	114
Norskfødte med innvandrerforeldre fra Vest-Europa etc.	6	8	23	0	4	6	8	23	20	2	78
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	3	2	34	4	6	0	0	10	39	2	43
Norskfødte med innvandrerforeldre fra østeuropeiske EU-land	4	5	27	0	5	0	2	21	29	7	39
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	4	9	61	1	2	2	1	12	4	4	711
Norskfødte med innvandrerforeldre fra Afrika, Asia etc	5	11	49	1	3	2	4	15	4	5	371
Kvinner											
Norsk uten innvandrerbakgrunn	3	8	29	10	3	5	5	24	12	3	4 177
Innvandrere fra Vest-Europa etc.	2	8	26	3	5	5	6	29	14	3	130
Norskfødte med innvandrerforeldre fra Vest-Europa etc.	3	13	33	3	5	5	7	18	9	4	92
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	2	5	21	9	5	4	8	24	22	2	80
Norskfødte med innvandrerforeldre fra østeuropeiske EU-land	2	0	35	0	3	9	13	15	22	2	33
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	4	7	55	1	2	2	3	14	9	4	730
Norskfødte med innvandrerforeldre fra Afrika, Asia etc	6	14	58	1	4	1	4	8	2	2	513

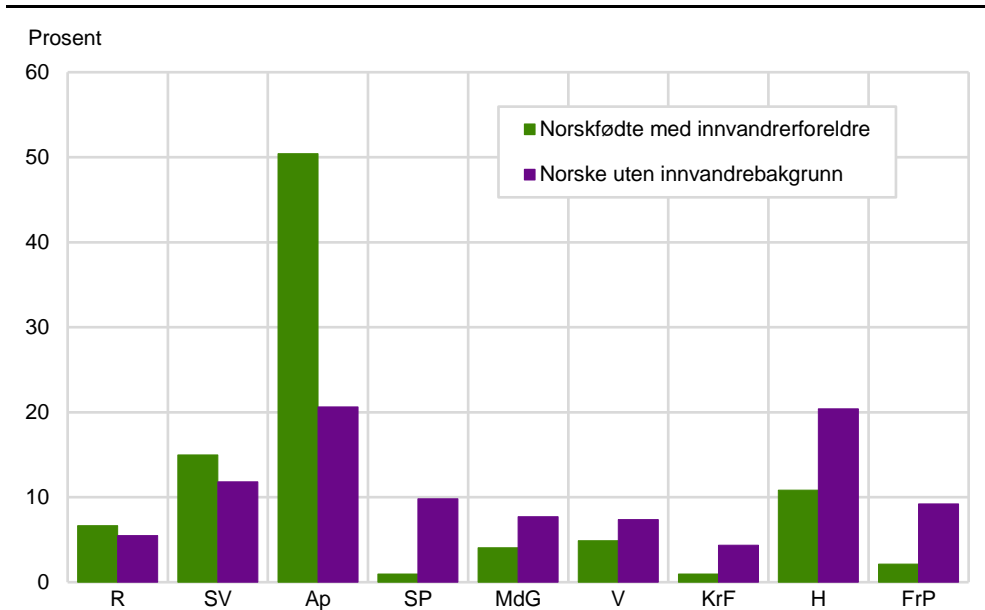
Kilde: Velgerundersøkelsene ved stortingsvalget 2017. Statistisk sentralbyrå/ Institutt for samfunnsforskning.

5.3. Norskfødte stemmer som sine foreldre

Det er først ved de siste valgene at andelen blant norskfødte med innvandrerforeldre er såpass tallrik at det er interessant å se denne gruppen i et valgstatistisk perspektiv.

Norske statsborgere, norskfødte med innvandrerforeldre er personer som er født i Norge av to foreldre som er født i utlandet, og som i tillegg har fire besteforeldre som er født i utlandet.

Første gang vi undersøkte hva norskfødte med innvandrerforeldre stemte i valget var etter kommunestyrevalget i 2015. Her viste analysen at de i stor grad stemte som sine foreldre (Kleven 2017). Det samme gjør seg gjeldende ved det siste stortingsvalget (figur 5.4). Vi har ikke data om stemmegivning innen sammen familie, altså barn og foreldres stemmegivning. Men vi kan basere oss på gjennomsnittene i de ulike generasjonene (tabell 5.2). Tabell 5.2 deler ikke inn i aldersgrupper, men sammenlikner vi med norske velgere uten innvandrerbakgrunn i aldersgruppene 18-34 år, ser vi at norskfødte med innvandrerbakgrunn i samme aldersgruppe i større grad stemmer som sine foreldre sammenliknet med unge velgere uten innvandrerbakgrunn.

Figur 5.4 Partivalg blant personer i alderen 18-34 år. Norskfødte med innvandrerbakgrunn (Afrika, Asia etc.) og norske uten innvandrerbakgrunn. Stortingsvalget 2017

Kilde: Velgerundersøkelsene ved stortingsvalget 2017. Statistisk sentralbyrå/ Institutt for samfunnsforskning.

Tabell 5.3 Partivalg blant innvandrere over 34 år og norskfødte med innvandrerforeldre under 35 år etter utvalgte opprinnelsesland. Stortingsvalget 2017. Prosent

Land	Rødt	SV	Ap	Sp	MDG	KrF	V	H	FrP	n
Innvandrere fra Pakistan	3	4	79	0	1	3	0	10	0	84
Norskfødte med foreldre fra Pakistan	8	15	63	1	1	1	4	4	2	184
Innvandrere fra Vietnam	1	2	49	2	3	3	4	22	10	69
Norskfødte med foreldre fra Vietnam	3	12	37	1	6	1	8	21	5	108
Innvandrere fra Tyrkia	10	5	63	1	1	0	2	15	2	53
Norskfødte med foreldre fra Tyrkia	1	6	69	0	4	2	3	9	2	47
Innvandrere fra Sri Lanka	3	4	79	2	1	0	0	9	0	47
Norskfødte med foreldre fra Sri Lanka	4	15	57	0	2	0	8	12	0	74
Innvandrere fra India	0	4	71	5	3	0	2	14	2	49
Norskfødte med foreldre fra India	4	9	67	0	3	0	3	7	3	46
Innvandrere fra Marokko	2	8	69	0	2	0	0	15	0	31
Norskfødte med foreldre fra Marokko	5	18	64	0	0	0	4	5	2	40
Innvandrere fra Somalia	0	15	75	0	1	0	0	9	0	38
Norskfødte med foreldre fra Somalia	10	21	66	0	0	0	3	0	0	25
Innvandrere fra Iran	12	15	56	0	1	0	1	12	2	72
Norskfødte med foreldre fra Iran	12	24	29	0	12	0	6	7	9	28

Kilde: Velgerundersøkelsene ved stortingsvalget 2017. Statistisk sentralbyrå/ Institutt for samfunnsforskning.

Landbakgrunn gir viktig pekepinn om partivalg

Som vi har sett er det ikke stor forskjell med hensyn til partivalg om en er innvandrere eller etterkommer etter innvandrere. For personer med innvandrerbakgrunn er egen eller foreldrenes landbakgrunn en god indikasjon på hva en stemmer. Det er imidlertid betydelige forskjeller innen landgruppene. Ser vi på velgerne med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. er det klare forskjeller mellom enkeltland (Tabell 5.4). Velgere med innvandrerbakgrunn fra Somalia, Afghanistan, Pakistan, Iran, Irak stemmer i langt større grad på venstresidens partier enn velgere med innvandrerbakgrunn fra Thailand, Vietnam, Filippinene og øvrige asiatiske land. For de enkeltlandene hvor det er flest velgere med innvandrerbakgrunn, som Pakistan, Somalia, Irak, Vietnam, Iran og Sri Lanka, er det stort sett det samme mønsteret for kvinner og menn (se tabell 5.5).

Tabell 5.4 Partivalg blant velgere med innvandrerbakgrunn etter enkeltland. Stortingsvalget 2017. Prosent

I alt	R	SV	Ap	SP	MdG	V	KrF	H	FrP	Andre	N
Norden	2	8	24	3	5	7	7	26	14	3	204
Vest-Europa etc. utenom Norden	4	7	25	5	6	4	3	27	18	2	213
Østeuropeiske EU-land	2	4	25	6	5	6	3	20	27	2	195
Øvrige Øst-Europa ikke EU	5	9	31	2	3	3	2	25	20	1	136
Sør-Amerika/Oseania	8	12	42	2	3	6	6	9	8	3	139
Øvrige Afrika	2	7	69	2	2	3	2	9	4	1	233
Øvrige Asia	2	8	48	1	2	2	4	17	14	1	162
Tyrkia	9	5	64	2	1	2	0	13	2	1	120
Bosnia-Hercegovina	4	18	54	0	2	6	0	12	0	2	111
Kosovo	0	4	67	1	0	0	5	12	7	4	56
Marokko	2	9	68	0	4	3	0	11	0	3	86
Somalia	2	21	68	2	1	0	0	5	0	1	101
Afghanistan	0	9	79	0	1	2	2	5	0	1	68
Sri Lanka	4	7	71	1	2	2	1	9	0	2	133
Filippinene	0	3	33	7	6	2	1	20	26	2	85
India	1	5	67	3	4	2	0	12	2	2	119
Irak	8	10	67	1	2	2	0	7	3	1	113
Iran	9	16	56	0	2	2	0	10	3	2	122
Pakistan	5	8	71	1	1	1	3	7	1	1	379
Thailand	4	2	35	0	1	3	0	27	27	0	56
Vietnam	1	6	43	2	3	5	3	24	8	5	203

Kilde: Velgerundersøkelsene ved stortingsvalget 2017. Statistisk sentralbyrå/ Institutt for samfunnsforskning.

Tabell 5.5 Partivalg blant velgere med innvandrerbakgrunn etter enkeltland og kjønn. Stortingsvalget 2017. Prosent

	R	SV	A	Sp	MDG	V	KrF	H	FrP	A	n
Menn											
Norden	4	7	23	0	7	3	7	29	19	2	85
Vest-Europa etc. utenom Norden	5	4	20	7	6	5	4	25	22	2	109
Østeuropeiske EU-land	4	2	34	3	6	1	0	13	34	2	82
Øvrige Øst-Europa ikke EU	2	10	38	0	6	3	0	24	18	0	41
Sør-Amerika/Oseania	13	12	47	1	3	3	4	7	5	5	52
Øvrige Afrika	3	9	65	3	1	4	2	9	3	1	141
Øvrige Asia	3	7	56	3	3	3	3	15	7	1	76
Tyrkia	7	8	60	2	2	0	1	17	2	1	63
Bosnia-Hercegovina	5	21	53	0	2	4	0	13	0	1	59
Kosovo	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	23
Marokko	2	13	70	0	3	3	0	7	1	2	39
Somalia	2	18	72	0	1	0	0	6	0	0	47
Afghanistan	0	12	79	0	2	0	0	6	0	1	45
Sri Lanka	5	8	68	0	2	2	2	9	0	4	62
Filippinene	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	21
India	1	4	61	7	5	0	0	15	4	3	55
Irak	8	9	61	0	4	2	0	9	5	3	58
Iran	14	21	50	0	1	0	0	11	1	2	60
Pakistan	6	7	69	1	1	2	3	8	2	1	179
Thailand	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	6
Vietnam	2	3	46	1	3	4	3	24	9	4	103
Kvinner											
Norden	1	9	25	4	4	10	8	25	11	3	119
Vest-Europa etc. utenom Norden	2	9	31	2	6	3	2	28	14	1	104
Østeuropeiske EU-land	2	5	19	7	5	9	4	25	23	2	113
Øvrige Øst-Europa ikke EU	6	8	28	3	2	3	2	25	21	2	95
Sør-Amerika/Oseania	6	12	40	3	3	7	8	11	10	2	87
Øvrige Afrika	1	4	74	0	2	1	3	10	4	1	92
Øvrige Asia	1	8	42	0	1	2	5	19	19	2	86
Tyrkia	11	3	67	1	1	4	0	10	1	2	57
Bosnia-Hercegovina	4	15	56	1	2	8	1	11	0	3	52
Kosovo	0	6	62	0	0	0	5	11	12	5	33
Marokko	2	6	66	0	5	2	0	15	0	4	47
Somalia	2	24	65	3	1	0	0	3	0	1	54
Afghanistan	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	23
Sri Lanka	3	5	75	3	1	3	0	9	0	0	71
Filippinene	0	2	32	7	3	3	2	21	28	2	64
India	2	7	72	0	3	4	0	11	1	0	64
Irak	7	10	73	2	0	1	0	6	0	0	55
Iran	5	12	62	0	2	4	0	9	4	1	62
Pakistan	4	9	74	0	2	0	2	6	1	1	200
Thailand	4	2	30	0	2	3	0	28	30	0	50
Vietnam	0	9	39	3	3	7	3	24	6	5	100

Mindre oppslutning om Arbeiderpartiet for de høyt utdannede fra Afrika, Asia etc.

Blant velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. synker oppslutningen om Arbeiderpartiet og venstresiden blant dem med universitets- eller høyskoleutdanning (tabell 5.6). Blant dem med grunnskole ga 64 prosent sin stemme til Arbeiderpartiet og blant dem med videregående skole oppga 61 prosent at de stemte på Arbeiderpartiet, mens den tilsvarende andelen for dem med høyskole eller universitet var 48 prosent. For Høyres del var fordelingen som følger: 10 prosent av dem med bare grunnskole, 11 prosent blant dem med videregående stemte på Høyre, og 18 prosent blant dem med universitet eller høyskoleutdanning.

For de andre partiene er forskjellene mellom velgerne med universitets- eller høyskoleutdanning og dem som har grunnskole eller videregående skole små, og de er neppe statistisk signifikante (det vil si at vi ikke kan se bort ifra at det skyldes rene tilfeldigheter med hensyn til det utvalget vi har trukket). Selv om det er en klar tendens til at velgerne med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. som har universitets- eller høyskoleutdanning i mindre grad stemmer på Arbeiderpartiet, er oppslutningen om Ap langt større blant velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. med lang utdanning enn i tilsvarende utdanningsgruppe blant norske uten innvandrerbakgrunn. Blant norske uten innvandrerbakgrunn og med lang utdanning var oppslutningen om Ap 27 prosent i 2017, til sammenlikning var den 48 prosent blant velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. med samme utdanningsnivå. Oppslutningen om Høyre for gruppene med lang utdanning var om lag 25 prosent blant velgere uten innvandrerbakgrunn og 18 prosent blant velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc.

Tabell 5.6 Partivalg blant velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. etter utdanningsnivå. Stortingsvalget 2017. Prosent

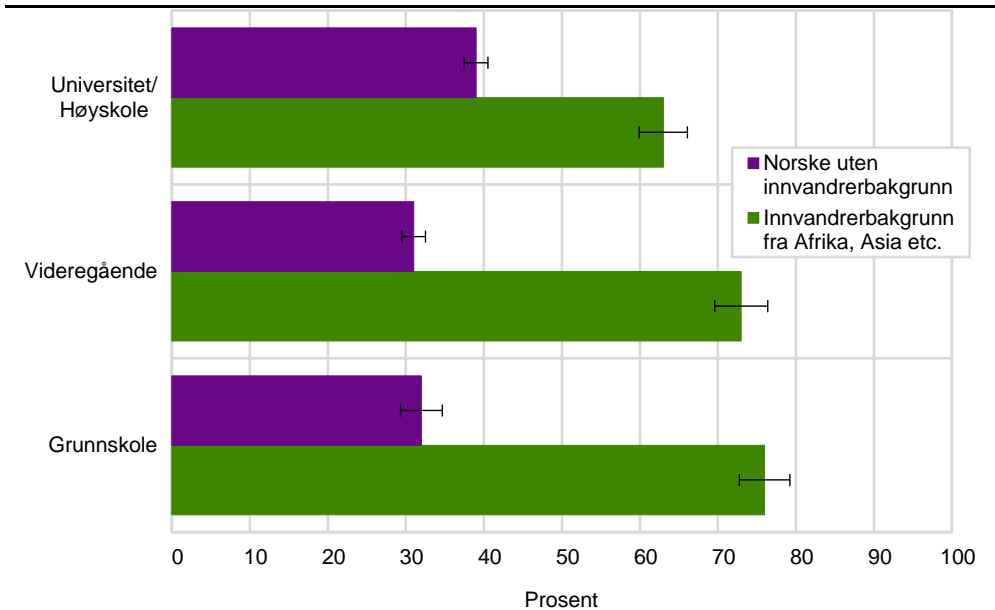
	R	SV	A	Sp	MDG	Krf	V	H	Frp	A	n
Grunnskole	3	9	64	1	1	1	2	10	6	2	668
Videregående	4	8	61	2	2	2	2	11	6	2	656
Universitet/Høyskole	5	10	48	1	3	3	4	18	7	1	935

Kilde: Velgerundersøkelsene ved stortingsvalget 2017. Statistisk sentralbyrå/ Institutt for samfunnsforskning.

5.4. Asymmetri mellom utdanning og partivalg

I figur 5.5 har vi slått sammen andelene som stemte på venstresidens partier (Arbeiderpartiet, SV og Rødt). Blant dem uten innvandrerbakgrunn med lang utdanning er det flere som stemmer på partiene på den tradisjonelle venstresiden sammenliknet med dem som har kortere utdanning. Forskjellene mellom grunnskole og videregående skole er ikke signifikant. Blant velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. er det omvendt, oppslutningen om venstresidens partier er høyest blant velgere med kortere utdanning og lavest blant dem med lang utdanning. Denne tendensen holder seg konstant også når vi tar kjønn og aldersgrupper med i analysen (tabell 5.7). Støtten til Arbeiderpartiet ser ut til å minke litt blant dem med lang utdanning sammenliknet med dem med kortere utdanninger, og det er uavhengig av om man er innvandrer eller barn av to innvandrerforeldre når vi kontrollerer for kjønn og aldersgrupper. Det kan imidlertid være en sammensettingseffekt av hvilke grupper etter landbakgrunn som hyppigere tar høyere utdanning. Hovedmønsteret er imidlertid at oppslutningen om venstresidens partier er høy blant velgere med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. uavhengig av kjønn, aldersgruppe og utdanningsnivå.

Figur 5.5 Andel som stemte Ap/SV/Rødt blant velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. og øvrige befolkning etter utdanningsnivå. Stortingsvalget 2017

Feilfelt: 95 % konfidensintervall.

Kilde: Velgerundersøkelsene ved stortingsvalget 2017. Statistisk sentralbyrå/ Institutt for samfunnsforskning.

Tabell 5.7 Parti etter innvandringskategori, kjønn, aldersgruppe og utdanning. Stortingsvalget 2017. Prosent

	Rødt	SV	Ap	Sp	MDG	KrF	V	H	FrP	n
Menn										
Grunnskole/18-34										
Norske uten innvandrerbakgrunn	6	6	15	10	4	3	8	21	22	315
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	7	11	64	2	2	0	0	8	3	136
Norskfødte med innvandrerforeldre	5	12	55	0	3	1	2	14	4	198
Videregående skole/18-34										
Norske uten innvandrerbakgrunn	4	5	17	13	4	3	4	28	19	451
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	0	7	66	3	3	3	5	1	8	86
Norskfødte med innvandrerforeldre	4	9	48	2	3	1	8	15	6	175
Universitet/Høyskole/18-34										
Norske uten innvandrerbakgrunn	5	8	22	7	12	5	8	26	5	382
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	9	10	58	0	3	6	2	8	2	77
Norskfødte med innvandrerforeldre	8	13	44	1	5	3	5	15	2	141
Grunnskole/35-50										
Norske uten innvandrerbakgrunn	0	0	13	10	4	0	1	35	36	119
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	5	6	64	2	1	1	1	13	5	95
Videregående skole/35-50										
Norske uten innvandrerbakgrunn	2	2	21	15	1	2	3	28	23	573
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	6	14	61	0	0	2	1	8	6	138
Universitet/Høyskole/35-50										
Norske uten innvandrerbakgrunn	2	6	24	8	6	4	8	32	11	606
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	2	11	49	1	5	2	2	20	4	138
Grunnskole/51-70										
Norske uten innvandrerbakgrunn	3	0	24	15	0	1	1	26	28	287
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	3	3	69	2	0	0	0	16	0	69
Videregående skole/51-70										
Norske uten innvandrerbakgrunn	1	1	26	12	1	3	2	29	22	955
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	4	7	63	0	3	5	1	16	0	100
Universitet/Høyskole/51-70										
Norske uten innvandrerbakgrunn	3	7	23	7	4	4	6	34	11	694
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	3	13	54	0	3	1	1	16	9	156
Kvinner/18-34										
Grunnskole/18-34										
Norske uten innvandrerbakgrunn	4	12	29	9	8	4	7	14	13	272
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	2	6	65	4	1	0	3	10	4	116
Norskfødte med innvandrerforeldre	3	21	59	3	3	1	4	5	1	222
Videregående skole/18-34										
Norske uten innvandrerbakgrunn	4	16	22	11	5	5	7	17	12	346
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	6	10	53	2	4	2	3	13	5	90
Norskfødte med innvandrerforeldre	8	8	61	1	5	1	5	8	2	214
Universitet/Høyskole/18-34										
Norske uten innvandrerbakgrunn	5	15	27	10	8	7	7	15	5	580
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	7	13	43	1	3	1	9	9	9	114
Norskfødte med innvandrerforeldre	5	13	55	1	6	1	3	12	3	209
Grunnskole/35-50										
Norske uten innvandrerbakgrunn	5	5	25	14	1	3	2	31	13	97
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	2	7	64	0	1	0	3	13	9	157
Videregående skole/35-50										
Norske uten innvandrerbakgrunn	2	4	30	11	2	3	1	29	16	375
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	2	7	55	1	0	5	0	14	11	120
Universitet/Høyskole/35-50										
Norske uten innvandrerbakgrunn	3	12	29	9	5	6	7	24	4	758
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	4	5	42	3	2	3	3	24	12	199
Grunnskole/51-70										
Norske uten innvandrerbakgrunn	2	3	29	9	0	2	2	24	24	260
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	2	6	62	0	0	2	0	11	17	63
Videregående skole/51-70										
Norske uten innvandrerbakgrunn	1	3	31	13	1	5	2	28	14	751
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	0	4	65	4	6	0	0	11	7	65
Universitet/Høyskole/51-70										
Norske uten innvandrerbakgrunn	4	10	32	9	3	8	6	21	5	650
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	5	6	52	0	2	4	3	17	9	124

Kilde: Velgerundersøkelsene ved stortingsvalget 2017. Statistisk sentralbyrå/ Institutt for samfunnsforskning.

5.5. Høy oppslutning om venstresiden uavhengig av yrke og sektor

Tradisjonelt har sosialistpartiene stått sterkest blant velgere i såkalte arbeideryrker, mens høyrepartiene har stått sterkere i middelklasseyrker. Kan den høye oppslutningen om venstresidens partier forklares utfra at det er en større andel velgere med innvandrerbakgrunn i de såkalte arbeideryrkene? I offisiell statistikk om yrke benyttes ikke lenger begreper som arbeidere, funksjonærer osv. I SSB benyttes standard for yrkesklassifisering som bygger på internasjonale klassifiseringer. Yrkesklassifisering er beregnet for bruk i arbeidsmarkedsstatistikk og gir fordeling etter yrker på 4-siffernivå som den mest detaljerte informasjonen. I denne analysen benytter vi 1-siffernivå (se for øvrig vedlegg B). I registre som SSB har tilgang til er de aller fleste lønnsinntakere kodet i henhold til denne standarden. Fra andre registre har vi opplysninger om selvstendig næringsdrivende, de fleste av disse er i vår analyse kodet som ledere.

Standarden består av følgende yrkesfelt:

1. Ledere
2. Akademiske yrker
3. Høgskoleyrker
4. Kontoryrker
5. Salgs og serviceyrker
6. Bønder, fiskere mv.
7. Håndverkere
8. Prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere mv.
9. Renholdere, hjelpearbeidere mv.
0. Militære yrker og uoppgitt

Vi har ikke stort nok datamateriale til å inkludere alle disse yrkesfeltene i analysen.

Vi slår derfor sammen til tre yrkesfelt:

(1-3) Ledere, akademiske yrker og høgskoleyrker

(4-5) Kontoryrker, salgs og serviceyrker

(7-9) Håndverkere, prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere mv. og renholdere, hjelpearbeidere mv.

Bønder og fiskere er holdt utenfor sammenlikningene av velgere med innvandrerbakgrunn, siden det er svært få i denne velgergruppen som arbeider i primærnæringen.

Vi har også vært interessert i om velgerne arbeider i privat næringsliv eller er ansatt i det offentlige. Tidligere analyser har vist at det er en større andel av dem som arbeider i offentlig sektor som stemmer på venstresidens partier. Blant dem som arbeider i privat sektor er det en større overvekt av velgere som stemmer på høyresidens partier. Lønnstakere og selvstendig næringsdrivende er også kodet etter næring og sektor. Institusjonell sektor er en statistisk standard som benyttes først og fremst av nasjonalregnskapet. Den deler den norske økonomien i sektorer på basis av gruppering av ensartede institusjonelle enheter. I Norge opererer vi med seks hovedsektorer;

- offentlig forvaltning,
- finansielle foretak,
- ikke-finansielle foretak,
- husholdninger,
- ideelle organisasjoner
- og utlandet.

I denne analysen deler vi inn i privat sektor og offentlig sektor. Offentlig forvaltning (statsforvaltning, fylkeskommunal og kommunal forvaltning) utgjør

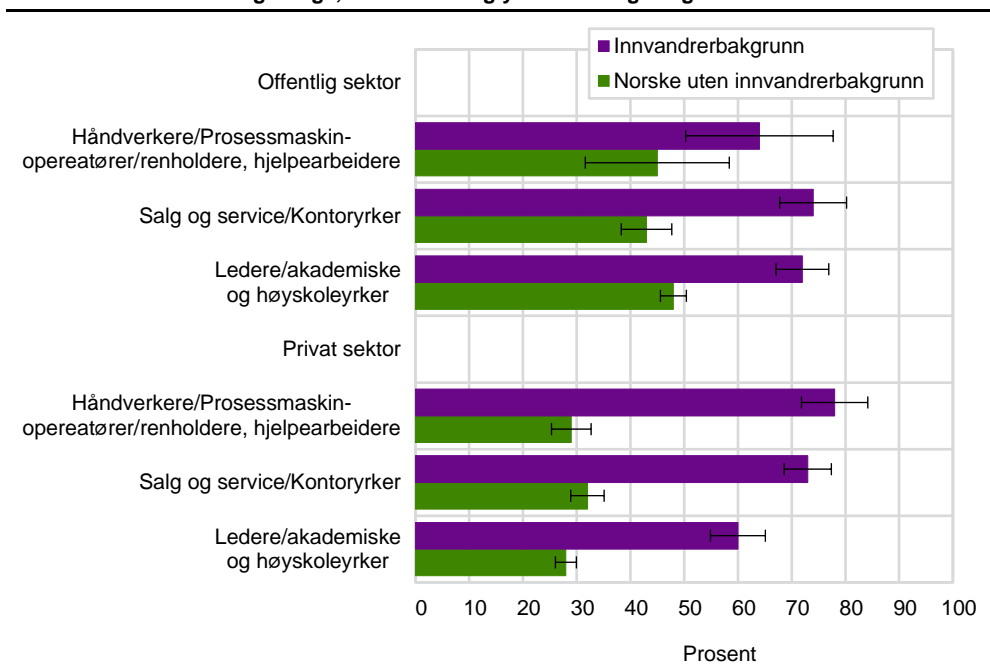
offentlig sektor, mens offentlig eide foretak, privat eide foretak, aksjeselskaper, personlig næringsdrivende, ideelle organisasjoner osv. kaller vi privat sektor.

Generelt er oppslutningen om venstresidens partier høyere i offentlig sektor enn i privat sektor, det gjelder for alle yrkesgruppene. Oppslutningen om Arbeiderpartiet er størst blant *håndverkere, prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere mv. og renholdere, hjelpearbeidere mv.* i offentlig sektor, der 45 prosent oppgir at de stemte på Ap ved det siste valget. Blant *håndverkere, prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere mv. og renholdere, hjelpearbeidere mv.* i privat sektor er oppslutningen 27 prosent, det samme som Ap fikk samlet i stortingsvalget 2017. Blant disse yrkesgruppene er oppslutningen om Frp 28 prosent, altså på samme nivå som Ap.

Asymmetri med hensyn til sektor og partivalg

Det er betydelig forskjell i partivalg mellom norske uten innvandrerbakgrunn og velgere med innvandrerbakgrunn. Andelen som stemmer på partier på venstresiden er høy uansett om en arbeider i privat eller offentlig sektor. Andelen er minst blant *Ledere, akademiske yrker og høyskoleyrker* i privat sektor (60 prosent), og størst blant *Håndverkere, prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere mv. og renholdere, hjelpearbeidere mv* i privat sektor (78 prosent).

Figur 5.6 Andel som stemte Ap/SV/Rødt blant velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. og øvrige, etter sektor og yrke. Stortingsvalget 2017

Feilfelt: 95 % konfidensintervall.

Kilde: Velgerundersøkelsene ved stortingsvalget 2017. Statistisk sentralbyrå/ Institutt for samfunnsforskning. SFT

Tabell 5.8 Parti etter sektor man jobber i, yrke og innvandringskategori. Stortingsvalget 2017. Prosent

	R	SV	A	Sp	MDG	Krf	V	H	Frp	A	N
I alt											
Privat sektor											
Ledere/akademiske og høyskoleyrker	2	5	22	7	4	4	6	37	13	1	2498
Salg og service/Kontoryrker	3	6	26	11	4	4	6	25	14	2	1318
Håndverkere/Prosess-maskinoperatører/renholdere, hjelpearbeidere	2	3	27	13	2	2	2	19	28	2	787
Selvstendige i primærnæring, bønder, fiskere mv.	1	3	8	57	0	9	3	8	11	1	116
Offentlig sektor											
Ledere/akademiske og høyskoleyrker	3	10	35	12	4	5	5	18	7	1	2086
Salg og service/Kontoryrker	4	5	36	12	2	4	3	19	13	2	645
Håndverkere/Prosess-maskinoperatører/renholdere, hjelpearbeidere	0	3	45	15	3	3	2	14	14	1	787
Norske uten innvandrerbakgrunn											
Privat sektor											
Ledere/akademiske og høyskoleyrker	1	5	22	7	4	4	6	38	13	1	2032
Salg og service/Kontoryrker	3	5	24	11	4	4	6	26	15	2	867
Håndverkere/Prosess-maskinoperatører/renholdere, hjelpearbeidere	2	3	24	14	2	2	2	19	29	2	584
Offentlig sektor											
Ledere/akademiske og høyskoleyrker	3	10	35	12	4	5	5	18	6	1	1643
Salg og service/Kontoryrker	4	5	34	12	2	4	3	20	14	2	425
Håndverkere/Prosess-maskinoperatører/renholdere, hjelpearbeidere	0	3	42	19	3	2	2	13	15	1	53
Innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc.											
Privat sektor											
Ledere/akademiske og høyskoleyrker	5	7	48	1	3	3	3	22	6	3	353
Salg og service/Kontoryrker	4	9	60	1	2	1	4	11	6	2	393
Håndverkere/Prosess-maskinoperatører/renholdere, hjelpearbeidere	3	7	68	1	0	1	4	9	4	2	173
Offentlig sektor											
Ledere/akademiske og høyskoleyrker	5	15	52	1	3	2	3	13	5	1	321
Salg og service/Kontoryrker	4	12	58	1	2	1	2	11	8	0	191
Håndverkere/Prosess-maskinoperatører/renholdere, hjelpearbeidere	0	5	59	2	2	7	0	12	12	2	47

Kilde: Velgerundersøkelsene ved stortingsvalget 2017. Statistisk sentralbyrå/ Institutt for samfunnsforskning. SFT

5.6. En sammenlikning av velgere med og uten innvandrerbakgrunn i Oslo

Vi har tidligere sett at innvandrere med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. ofte stemmer på venstresidens partier. Det samme mønsteret ser vi også for Oslo i det siste valget, i 2017. Dette er selvfølgelig ikke noe oppsiktsvekkende siden de fleste innvandrere bor i Oslo. Blant velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. i Oslo stemte rundt 60 prosent på Arbeiderpartiet, 10 prosent stemte på SV og 5 prosent stemte på Rødt, til sammen stemte altså nær 8 av 10 på venstresidens partier. Blant velgere med innvandrerbakgrunn fra østeuropeiske EU-land stemte kun 2 av 10 på venstresidens partier, mens blant velgerne med bakgrunn fra Vest-Europa stemte rundt 3 av 10 på Ap, SV eller Rødt. Blant norske uten innvandrerbakgrunn stemte litt i underkant av 4 av 10 på venstresidens partier. Støtten til partiene på høyresiden er klart sterkere blant velgere med innvandrerbakgrunn fra østeuropeiske EU-land sammenliknet med de andre landgruppene. I denne delen av kapittelet skal vi undersøke om denne støtten skyldes at de med innvandrerbakgrunn bor i byområder der venstresidens partier får mye støtte også fra norske uten innvandrerbakgrunn. Kan dette skyldes en nabolagseffekt, at innvandrerne har flyttet inn i bydelene der mange stemte på venstresiden i utgangspunktet og at det derfor har foregått en form for sosialisering/integrering?

Tabell 5.9 Partivalg etter innvandringskategori og landgruppe i Oslo. Stortingsvalget 2017. Prosent.

	R	SV	Ap	SP	MDG	KrF	V	H	FrP	And.	n
Valgresultat	6	9	28	2	6	2	8	26	10	2	368 690
Norske uten innvandrerbakgrunn	6	9	23	2	7	2	9	29	10	2	1 110
Innvandrerbakgrunn fra Vest-Europa etc.	3	2	27	0	7	5	9	27	19	1	80
Innvandrerbakgrunn fra østeuropeiske EU-land	3	5	13	3	3	1	11	13	43	5	50
Innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc.	5	10	61	0	1	2	2	10	6	1	930

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå. Velgerundersøkelsene ved stortingsvalget 2017. Statistisk sentralbyrå/ Institutt for samfunnsforskning.

Oslo – delt og sammensatt

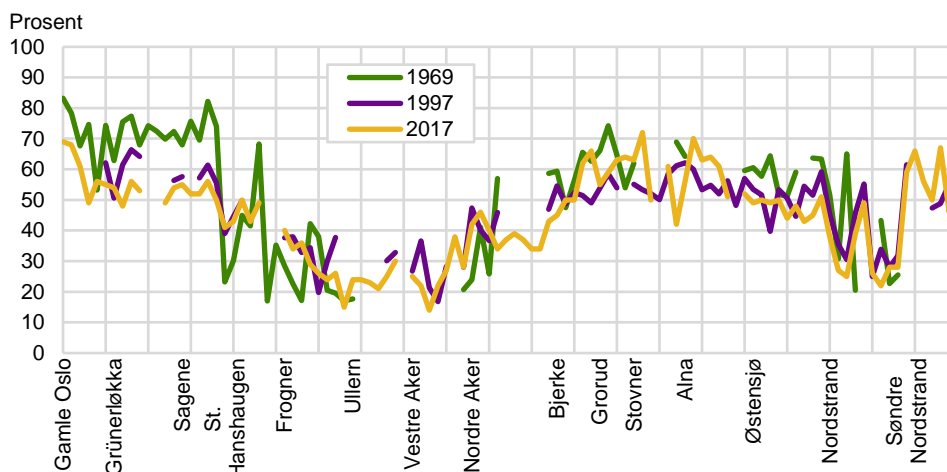
I historieverket om Oslo er perioden mellom 1900 til 1948 kalt «Den delte byen». Etter industrialiseringen av Kristiania og som det selvstendige Norges hovedstad fra 1905, var byen preget av konfliktlinjer som avtegnet seg i geografi. I 1924 byttet byen navn tilbake fra Kristiania til Oslo. «*Næringsmangfoldet – som produksjonsby, omsetningsby og byråkratienes by – preget samfunnsklassene: Osloeliten ble, med sin blanding av næringsborgerskap og dannelsesborgerskap, sammensatt og åpen. Arbeiderklassen var stor men ikke alene på arenaen. De lønnsarbeidende mellomskiktene vokste. Her var to blokker; byen var delt etter klasse, geografi og partitilhørighet* (Kjelstadli 1990:479). I vest stemte man på de borgerlige partiene, mens man i øst stemte på de sosialistiske partiene (Øidne 1973). I 1948 ble Oslo og nabokommunen Aker slått samme til en stor kommune.

I etterkrigstiden var Norge preget av en tid med utviklingsoptimisme, og oppmerksomheten rundt Oslo som en delt by med sosiale skiller ble forsøkt dempet ned. I 1958 ble det for eksempel en avisføljetong og en opphetet debatt i etterkant av at NRK hadde intervjuet en 15 år gammel jente som hevdet at det var forskjell på folk om de kom fra østkanten eller vestkanten. Oslo kommunes statistiske kontor publiserte en artikkel i tidsskriftet Sosialøkonomen for å kaste lys over saken. Redaktøren skrev i ingressen «... vi finner det på sin plass å la en sindig røst fra Oslo Kommunes Statistiske Kontor å komme til orde og legge på bordet noen av de nakne fakta, ... Østberg.. konstaterer, på basis av statistiske data kort og godt at det i Oslo er en klar forskjell mellom østkant og vestkant» (Sosialøkonomen 1959 nr.5: 4). I dag er det fortsatt betydelig debatt om Oslo kan kalles en delt eller sammensatt by (se for eksempel Kriznik 2015 og Nordbø 2015).

I etterkrigstiden ble de nye drabantbyene bygget, beitemark ble omgjort til boligblokker og boligkomplekser. Fra slutten av 1960-tallet kom de første asiatiske innvandrere, fra land langt unna Norge og Europa, og de bosatte seg gjerne på østkanten, i Groruddalen og Søndre Nordstrand.

I figur 5.7 viser vi oppslutningen om venstresidens partier (sosialistpartiene) i tre utvalgte stortingsvalg, i 1969, 1997 og 2017. I disse tre stortingsvalgene er det stor forskjell i hvordan man stemmer, avhengig av hvor man bor i byen. I vestkantbydelene St. Hanshaugen, Frogner, Ullern, Vestre Aker samt Nordstrand er støtten til partiene på venstresiden relativt beskjeden. I østkantstrøkene Gamle Oslo, Grünerløkka, Sagene, St. Hanshaugen, Frogner, Ullern, Vestre Aker, Nordre Aker, Bjerke, Grorud, Stovner, Alna, Østernsjø, Nordstrand, Søndre Nordstrand er støtten til partiene på venstresiden høy.

Figur 5.7 Oppslutning om Ap/SV/NKP/RV/R i stortingsvalgene 1969, 1997 og 2017. etter stemmekrets i bydel

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå. Statistisk årbok for Oslo 1969 og 1997.

Det har stort sett vært relativt enkelt å tippe hvilke partier som gjør det godt og dårlig i Oslos forskjellige stemmekretser og bydeler i disse valgene. Det har selvsagt vært noen endringer og noen «snodigheter» her og der, men det store bildet har vært relativt stabilt. I det siste stortingsvalget i 2017 var Oslo delt inn i om lag 100 stemmekretser. I 1969 og 1997 var det færre stemmekretser (75 i 1969), men mange av stemmekretsene har i stor grad vært de samme siden de følger skolekretsene. Noen endringer er blitt gjort for å ta hensyn til at folketallet i byen har steget betydelig som følge av innflytning.

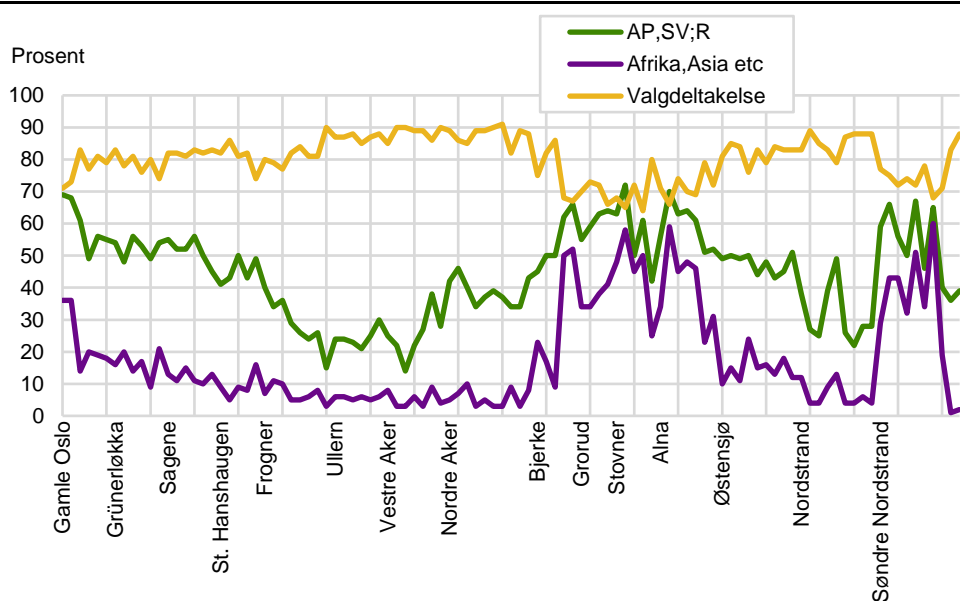
De fleste innvandrerne i Oslo bor i Groruddalen og på Søndre Nordstrand

Andelen innbyggere med innvandrerbakgrunn er langt fra likt fordelt i bydelene eller i stemmekretsene. Ingen av Oslos 15 bydeler har over 50 prosent stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn. Kun i 7 av de 100 stemmekretsene utgjør innvandrerandelen over 50 prosent. Bjørndal i bydelen Søndre Nordstrand er den stemmekretsen med flest stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn, 60 prosent. Så følger Furuset i bydelen Alna og stemmekretsen Stovner (i bydelen Stovner), begge med en andel rett under 60 prosent. I 25 av kretsene er andelen med innvandrerbakgrunn over 25 prosent. Disse ligger i bydelene Søndre Nordstrand, Alna, Stovner, Bjerke, Grorud og Gamle Oslo. I 25 av kretsene er andelen med innvandrerbakgrunn under landsgjennomsnittet på 7 prosent. Disse kretsene ligger i bydelene Frogner, Vestre Aker, Ullern, Nordstrand og Nordre Aker. De fleste innvandrere har altså bosatt seg i nabolag hvor oppslutningen om venstresidens partier historisk har vært høy.

Størst oppslutning om venstresidens partier i kretser med høy innvandrerandel

I figur 5.8 ser vi at i de valgkretsene i Oslo hvor det er et relativt stort innslag av velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. (over 20 prosent) er oppslutningen om AP/SV/Rødt godt over 50 prosent. Men hva skyldes dette, er det en slags nabolagseffekt, at de fleste i disse områdene stemmer på disse partiene, eller er det i overveiende grad innvandrere som bidrar til den store oppslutningen om de sosialistiske partiene?

Figur 5.8 Andel med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. blant de stemmeberettigede og andel som stemte på Ap/SV og Rødt etter krets i Oslo. Stortingsvalget 2017

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Nabolagseffekt?

Vi kan ikke uten videre betrakte to kurver som samvarierer, stiger og synker i takt, og trekke den slutning at det er noen sammenheng mellom dem. Da risikerer vi det som kalles nivåfeilslutninger (se tekstboks). Vi har ikke stort nok datamateriale til å analysere hver stemmekrets eller hver bydel i Oslo for seg. Vi slår stemmekretsene sammen i tre grupper, etter andelen med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. De kretsene med under 10 prosent innvandrere slås sammen, de med mellom 10 og 25 prosent slås sammen, og endelig de med over 25 prosent slås sammen. Disse følger i stor grad noen av bydelene. De aller fleste kretsene i bydelene Søndre Nordstrand, Alna, Stovner og Grorud grupperes sammen siden de har størst andel av stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn. Bjerke og Gamle Oslo splittes og sammen med Grünerløkka, Østensjø og Sagene havner i midtkategorien. Frogner, Vestre Aker, Ullern, Nordstrand og Nordre Aker grupperes sammen til den kategorien med færrest stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn.

Nivå feilslutning innebærer at en trekker konklusjoner om enkeltmedlemmer av en gruppe på bakgrunn av statistikk om hele gruppen. Det finnes flere slike såkalte «økologiske feilslutninger» i statistisk teori, der ordet økologisk henviser til «system nivå» og ikke miljøvern. Et av dem er det såkalte Robinson paradoks. William S. Robinson (1950) viste på bakgrunn av folketellingene i USA fra 1930 at hvis man tok for seg analfabetisme raten og andelen av befolkningen født utenfor USA i hver stat, hadde dette en negativ korrelasjon på -0.53 , det vil si at desto høyere andel innvandrere i staten jo lavere var dens gjennomsnittlige analfabetisme. Hvis man derimot beregner analfabetisme raten innen gruppen innvandrere og ikke innvandrere hver for seg så er korrelasjonen $+0.12$, innvandrere var i gjennomsnitt i større grad analfabeter enn personer født i USA. Robinson viste at den negative korrelasjonen kom av at innvandrere i større grad bosatte seg i stater hvor befolkningen i utgangspunktet hadde høy grad av leseferdigheter. Robinson advarte i denne artikkelen mot å trekke for bastante konklusjoner om individer på bakgrunn av populasjons statistikk (eller økologiske data).

Sammensettings effekter er et mer generelt fenomen, som går under navnet «Simpsons paradoks», og som innebærer at en sammenheng eller forskjell ofte forsvinner eller reverseres når flere grupper slås sammen (aggregeres). Eller motsatt: at en forskjell først kommer til syne når vi studerer ulike undergrupper. Edward H. Simpson beskrev dette fenomenet i 1951, men 50 år tidligere hadde statistikere som Karl Pearson og Udny Yule vært inne på det samme.

Samtidig er det forskjeller i stemmegivningen etter landbakgrunn. Personer med bakgrunn fra Vietnam, Thailand, Filippinene og Kina stemmer i langt mindre grad på Ap/SV og Rødt enn personer med bakgrunn fra Pakistan, Somalia, Afghanistan, Irak, Sri Lanka og Iran. Hvis det er sånn at innvandrere fra noen land har bosatt seg i stemmekretser hvor det bor mange andre med innvandrerbakgrunn, mens innvandrere fra andre land har bosatt seg i stemmekretser med få andre med innvandrerbakgrunn, kan den statistiske analysen som ikke tar hensyn til det gi misvisende resultater. Utvalget av velgere er ikke stort nok til å se på enkeltlandene, vi slår derfor sammen velgergruppene med innvandrerbakgrunn etter hvor homogene de er med hensyn til partivalget i 2017. For å minimere eventuelle sammensettingseffekter (se faktaboks) med hensyn til hvilke landbakgrunner som dominerer i de ulike stemmekretsene og bydelene, ser vi kun på dem med landbakgrunn hvor andelen som stemmer Ap, SV og Rødt er godt over 50 prosent og antall observasjoner er over 10. Små opprinnelsesland blir dermed tatt ut av analysen. For de aller fleste landene er antall observasjoner over 50 og andelen som stemmer Ap/SV og Rødt er rundt eller over 75 prosent. Det betyr at vi slår sammen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med bakgrunn fra 22 land. Siden disse er gruppert sammen i de såkalte R3 landene (Afrika, Asia etc.) og det er et uttrekk av disse, kaller vi dem R322 landene (se tekstboks).

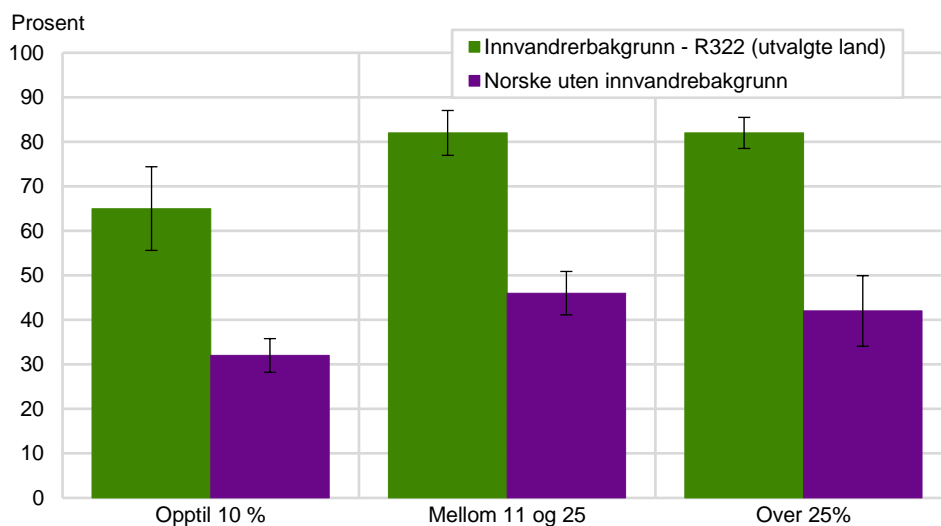
R322 landene:

Pakistan, Sri Lanka, Iran, Tyrkia, Irak, Bosnia-Hercegovina, India, Somalia
Marokko, Afghanistan, Chile, Kosovo, Eritrea, Etiopia, Makedonia, Palestina
Ghana, Syria, Tunisia, Gambia, Kenya, Kongo

Forskjellene vedvarer uavhengig av innvandrerdelen i kretsen

Som vi har sett er det et klart skille i Oslo med hensyn til hvordan man stemmer og hvor man bor. Kan det hende at den høye oppslutningen om de sosialistiske partiene blant innvandrere i stor grad skyldes at de bor i områder hvor de fleste stemmer sosialistisk? Hvis det er tilfelle, så skal oppslutningen om venstresidens partier også være høy blant norske uten innvandrerbakgrunn i valgkretsene med høy innvandrerandel. På bakgrunn av figur 5.9 ser vi imidlertid at denne hypotesen får liten støtte. Det er betydelige forskjeller i stemmegivning mellom innvandrere og norske borgere uten innvandrerbakgrunn uavhengig av innvandrerandelen i kretsen.

Figur 5.9 Oppslutning om Ap/SV/R (sett under ett) i Oslo etter, grad av innvandrertetthet i stemmekretsen. Blant innvandrere (R322-landene) og norske uten innvandrerbakgrunn. Stortingsvalget 2017

R322: Pakistan, Sri Lanka, Iran, Tyrkia, Irak, Bosnia-Hercegovina, India, Somalia, Marokko, Afghanistan, Chile, Kosovo, Eritrea, Etiopia, Makedonia, Palestina, Ghana, Syria, Tunisia, Gambia, Kenya, Kongo
Feilfelt: 95 % konfidensintervall.

Kilde: Velgerundersøkelsene ved stortingsvalget 2017. Statistisk sentralbyrå/ Institutt for samfunnsforskning.

For norske uten innvandrerbakgrunn øker andelen som stemmer på sosialistpartiene fra 33 prosent i stemmekretsene med lav andel innvandrere til 46 prosent i den midtre kategorien, og til 43 prosent i kretsene med flest innvandrere. Det er verdt å legge merke til at den er under 50 prosent i alle de tre kategoriene. Det betyr at andelen som stemmer sosialistisk blant norske uten innvandrerbakgrunn i Groruddalen og Oslo Øst er blitt mindre i forhold til tidligere valg. I 1969 og i 1997 var andelen stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn langt mindre i disse stemmekretsene sammenliknet med i dag, og de bestod i overveiende grad av norske uten innvandrerbakgrunn, slik at vi kan trekke den slutning at andelen som stemmer sosialistisk har gått ned blant norske uten innvandrerbakgrunn (jmf figur 5.7).

Ser vi på innvandrere med bakgrunn fra de utvalgte landene (R322, se boks) er oppslutningen om partiene på venstresiden 76 prosent blant dem som bor i stemmekretser hvor andelen stemmeberettigede er 10 prosent eller lavere. Støtte til venstresidens partier øker til 85 prosent i kategorien mellom 11 og 25 prosent, og ytterligere til 88 prosent i de valgkretsene hvor andelen innvandrere er over 25 prosent. Oppslutningen om Arbeiderpartiet er rundt 60 prosent i stemmekretser

hvor andelen innvandrere er mellom 11 og 25 prosent, og den er nede i 57 prosent i de stemmekretsene hvor andelen innvandrere er lavest. Samtidig ser vi at oppslutningen om SV og Rødt blant innvandrere stiger i kretsene når andelen innvandrere går ned, slik at den samlede oppslutningen om sosialistpartiene er relativt høy blant innvandrerne uavhengig av hvor de bor. Samtidig som den til en viss grad også svekker seg noe.

Tabell 5.10 Oppslutning om de ulike partiene i Oslo etter andel med innvandrerbakgrunn i stemmekretsen. Etter innvandringskategori og aldersgrupper. Innvandrere fra såkalte R322-land. Stortingsvalget 2017. Prosent

	R	SV	Ap	SP	MDG	KrF	V	H	FrP	Andre	n
Norske uten innvandrerbakgrunn											
Under 10 % med innvandrerbakgrunn	5	7	20	2	7	2	12	38	8	1	582
10-25 % med innvandrerbakgrunn	8	11	27	3	6	2	9	21	10	2	401
Over 25% med innvandrerbakgrunn	5	12	25	3	6	3	5	21	16	3	149
Innvandrerbakgrunn (R322)											
Under 10 % med innvandrerbakgrunn	3	9	53	0	5	2	3	12	9	4	103
10-25 % med innvandrerbakgrunn	12	15	55	0	2	1	1	9	2	3	201
Over 25% med innvandrerbakgrunn	4	7	71	1	1	2	1	10	1	2	483
Norske uten innvandrerbakgrunn, 18-35 år											
Under 10 % med innvandrerbakgrunn	10	12	16	3	11	1	14	28	4	1	148
10-25 % med innvandrerbakgrunn	10	16	21	3	9	5	14	14	5	3	139
Over 25% med innvandrerbakgrunn	11	21	14	0	16	0	13	19	6	0	32
Norskfødte med innvandrerforeldre fra R322, 18-35 år											
Opptil 10 %	0	25	38	0	6	0	9	7	13	2	25
Mellom 11 og 25	10	15	63	1	0	0	0	7	4	0	80
Over 25%	7	14	64	0	0	4	3	5	1	3	199
Norske uten innvandrerbakgrunn, over 35 år											
Under 10 % med innvandrerbakgrunn	3	5	22	1	6	2	10	41	9	1	422
10-25 % med innvandrerbakgrunn	8	10	28	4	5	1	6	24	13	2	401
Over 25% med innvandrerbakgrunn	4	8	29	4	4	4	3	21	18	5	149
Innvandrere (R322), over 35 år											
Under 10 % med innvandrerbakgrunn	6	13	53	0	0	5	3	19	0		44
10-25 % med innvandrerbakgrunn	6	9	63	0	3	2	1	12	3		91
Over 25% med innvandrerbakgrunn	3	5	78	0	1	1	0	10	1		165

R322: Pakistan, Sri Lanka, Iran, Tyrkia, Irak, Bosnia-Hercegovina, India, Somalia, Marokko, Afghanistan, Chile, Kosovo, Eritrea, Etiopia, Makedonia, Palestina, Ghana, Syria, Tunisia, Gambia, Kenya, Kongo

Kilde: Velgerundersøkelsene ved stortingsvalget 2017. Statistisk sentralbyrå/ Institutt for samfunnsforskning.

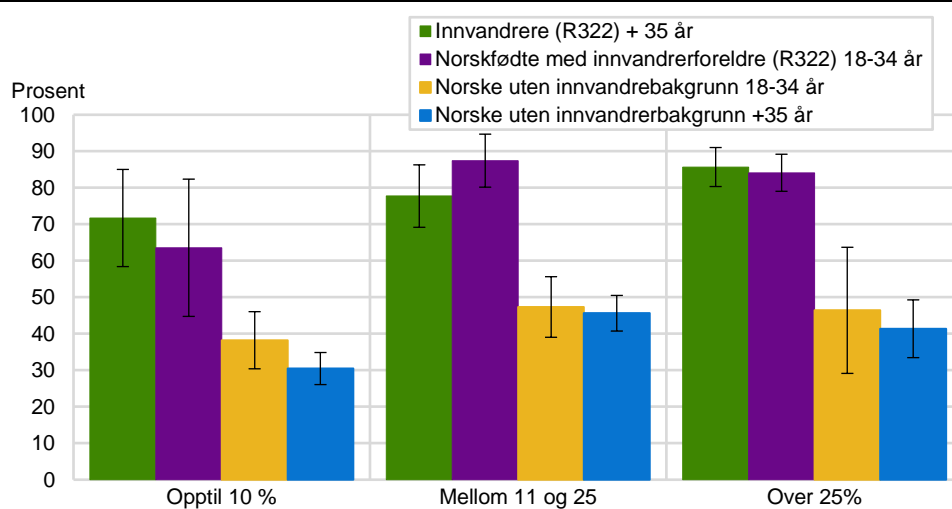
Blant norske borgere uten innvandrerbakgrunn er oppslutningen om Arbeiderpartiet 21 prosent i de stemmekretsene hvor innvandrerdelen er 10 prosent eller mindre, den stiger så til 26 prosent i de stemmekretsene hvor innvandrerdelen blant de stemmeberettigede er mellom 11 og 25 prosent, og den er også 26 prosent blant norske statsborgere uten innvandrerbakgrunn i stemmekretsene med innvandrerdelen over 25 prosent.

Oppslutningen om Arbeiderpartiet er nesten 80 prosent for de innvandrergruppene vi ser på i denne analysen, mens den er 26 prosent for norske borgere uten innvandrerbakgrunn i de stemmekretsene hvor innvandrerdelen er over 25 prosent. Det er ellers verdt å merke seg at oppslutningen om Frp blant norske borgere uten innvandrerbakgrunn er 15 prosent blant dem uten innvandrerbakgrunn i stemmekretsene med innvandrerdelen over 25 prosent, mens den er lavest i de stemmekretsene hvor andelen innvandrere er lavest. For å kunne kaste ytterligere lys over denne problemstillingen kan det være aktuelt å inkludere flere variabler som yrkestilknytning, inntekt, utdanning, botid i analysen. Fra denne første analysen er det imidlertid klart at det er betydelige forskjeller i stemmegivning mellom personer med innvandrerbakgrunn og øvrige uavhengig av hvor de bor i Oslo.

Norskfødte med innvandrerforeldre i Oslo stemmer som sine foreldre

Etterkommerne av innvandrere er interessante i et valgstatistikks perspektiv siden de er vokst opp i Norge, har gått på norsk skole og er sosialisert inn i det norske demokratiet, samtidig som deres nærmeste foresatte også har andre kulturelle erfaringer. Norskfødte med innvandrerbakgrunn er unge, og unge velgere utsettes for påvirkning på linje med alle andre, men de unge er gjerne mer tilbøyelig for la seg påvirke enn de eldre. En arbeidshypotese er at etterkommerne vil likne mer på sin foreldregenerasjon enn sine jevngamle uten innvandrerbakgrunn. Bosted vil ha betydning for partivalg, og flertallet av dem med innvandrerbakgrunn bor i bydeler og valgkretser hvor oppslutningen om Arbeiderpartiet og venstresiden er høy. En viss «nabolags-effekt» kan derfor forklare oppslutningen om Arbeiderpartiet. En annen arbeidshypotese er at etterkommerne vil likne mer på velgere i samme aldersgruppe i samme bydel, uavhengig av bakgrunn.

Figur 5.10 Oppslutning om Ap/SV/R (sett under ett) i Oslo etter grad av innvandretetthet i stemmekretsen. Blant ulike innvandringskategorier og aldersgrupper. Stortingsvalget 2017

R322: Pakistan, Sri Lanka, Iran, Tyrkia, Irak, Bosnia-Hercegovina, India, Somalia, Marokko, Afghanistan, Chile, Kosovo, Eritrea, Etiopia, Makedonia, Palestina, Ghana, Syria, Tunisia, Gambia, Kenya, Kongo
Feilfelt: 95 % konfidensintervall.

Kilde: Velgerundersøkelsene ved stortingsvalget 2017. Statistisk sentralbyrå/ Institutt for samfunnsforskning.

På bakgrunn av figur 5.10 og tabell 5.10 ser det ut til at norskfødte med innvandrerforeldre i stor grad stemmer som sine foreldre. Det gjelder uavhengig av innvandrersandelen i stemmekretsen. Oppslutningen om Arbeiderpartiet er riktignok klart lavere blant de norskfødte som bor i de stemmekretsene med lavest andel innvandrere sammenliknet med dem som bor i stemmekretser med flere innvandrere. Her er andelen som stemmer SV og Rødt høy, slik at samlet er andelen som stemmer sosialistisk høy blant etterkommerne. I de stemmekretsene hvor andelen innvandrere er mellom 11 og 25 prosent er andelen som stemmer sosialistisk høyere blant etterkommerne enn blant innvandrere, men denne forskjellen er ikke statistisk signifikant.

6. Offentlig opinion, politiske stridsspørsmål og stemmegivning

6.1. Politisk saker og stemmegivning

De politiske sakene velgerne er opptatt av har selvsagt betydning for hvilket parti de stemmer på. Partiene vil gjerne ha «sine» saker på dagsorden i valgkampen. Mediebildet gjennom valgkampen vil i stor grad påvirke hvilke saker velgerne er opptatt av, men velgerne vil også ha egne meninger om hvilke saker som betyr noe for dem, gjerne basert på egne erfaringer med bestemte saksområder. De første analysene av stortingsvalget 2017 viste at det var innvandring, skatter og avgifter, skole og utdanning, miljø og økonomi/sysselsetting som var de viktigste sakene for velgerne (Bergh og Karlsen 2017).

I velgerundersøkelsene blir velgerne bedt om å føre opp inntil to saker som var viktigst for stemmegivningen:

- *Hvilke to saker var viktigst for din stemmegivning ved årets stortingsvalg, eller hvilke saker synes du var viktige selv om du ikke stemt?*

Dette er et «åpent» spørsmål hvor velgeren selv skriver inn det de måtte ønske. I etterkant blir disse svarene så kodet om til politisk saker. Omtrent 20 prosent oppgir ingen sak. 17 prosent av velgerne uten innvandrerbakgrunn oppga ingen sak, mens blant innvandrere med bakgrunn fra østeuropeiske EU-land og Afrika, Asia etc så er det 35 prosent blant dem som stemte som ikke oppga en sak. I analysen tar vi utgangspunkt i alle velgerne som stemte. Vi får derfor litt andre verdier enn det som ble presentert i de første analysene fra velgerundersøkelsene 2017.

Det mest påfallende trekket ved analysene av 2017 valget var jo fremtredende innvandringsaken var blitt i velgerne bevissthet. Den har aldri tidligere blitt oppgitt som en så viktig sak for velgerne. Innvandring er også den viktigste saken uavhengig av innvandringskategori og landbakgrunn (tabell 6.1). Men tabell 6.2 viser også at det er en god spredning i hva velgeren fra ulike landbakgrunner mener var viktige saker i 2017. Også økonomi/sysselsetting, skatter/avgifter, skole og utdanning, miljø og sosial utjevning er det mange som er opptatt av.

Tabell 6.1 Velgerne viktigste saker ved stortingsvalget 2017. Prosentandel som nevnte saken som viktig. Etter Innvandringskategori og landbakgrunn

	Norske uten innvandrerbakgrunn	Innvandrere fra Vest-Europa etc.	Innvandrere fra øst-europeiske EU-land	Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	Norskfødte med innvandrerforeldre fra Afrika, Asia etc.
Helse	7	9	10	5	5
Skole og utdanning	14	10	15	15	24
Samferdsel	6	10	6	6	7
Miljø	21	23	28	10	16
Skatter og avgifter	16	14	26	15	20
Eldreomsorg	9	9	14	5	3
Innvandring	23	30	35	22	31
Barne- og familierpolitikk	4	3	3	5	5
Økonomi, industri og sysselsetting	13	11	16	18	12
Distriktpolitikk	10	4	3	1	1
Offentlig-privat	5	6	8	2	3
Sosial utjevning	9	10	10	10	10
Utenriks/sikkerhetspolitikk/bistand	3	3	4	2	3
Annet	10	13	20	2	2
N	1 935	207	103	1182	783

Sumerer ikke til 100 prosent, da det er mulig å nevne to saker.

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

I 6.2 viser vi kun innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra Afrika, Asia etc. samt norske uten innvandrerbakgrunn. Innvandring nevnes hyppigst av

FrPs velgere uavhengig av innvandringskategori, litt over 60 prosent nevner det. Blant Ap sine velgere er det 15 prosent blant norske uten innvandrerbakgrunn som nevner innvandring, blant de med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc er det 20 prosent som nevner det. Vi ser også at blant Rødt og SVs velgere er det innvandring som nevnes hyppigst. Blant Rødt og SVs velgere er det mellom 20 og 30 prosent som nevner det. Mønsteret blant velgerne til Ap, SV eller Rødt med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. er at det ikke er noen få enkeltsaker som dominerer. Innvandring er viktig og nevnes av mange, men også økonomi-/sysselsetting og sosial utjevning, skole og utdanning og miljø nevnes av mange.

Tabell 6.2 Viktigste saker ved stortingsvalget 2017 blant ulike partiers velgere, blant norske uten innvandrerbakgrunn og velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. Prosentandel som nevnte saken som viktig. Etter Innvandringskategori og landbakgrunn

	Norske uten innvandrerbakgrunn					Innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc.				
	R	SV	A	H	Frp	R	SV	A	H	Frp
Helse	7	6	14	12	7	4	5	10	12	5
Skole og utdanning	11	20	19	16	5	7	20	16	16	4
Samferdsel	2	2	2	10	14	3	2	7	9	18
Miljø	22	43	15	9	8	38	58	6	10	7
Skatter og avgifter	8	10	15	27	31	10	7	16	24	29
Eldreomsorg	3	3	13	9	8	2	4	5	11	7
Innvandring	31	30	15	20	62	22	26	20	21	63
Barne- og familierpolitikk	4	5	6	3	2	3	4	5	3	2
Økonomi, industri og sysselsetting	15	7	18	17	11	15	5	19	18	11
Distriktpolitikk	2	3	6	3	1	2	5	0	4	1
Offentlig-privat	12	5	7	5	2	16	5	2	5	3
Sosial utjevning	33	21	16	4	2	32	23	9	3	1
Utenriks/sikkerhetspolitikk/bistand	13	2	2	3	3	8	2	2	3	5
Annet	3	7	8	9	8	5	8	1	12	7
n	59	162	426	537	225	96	231	943	244	80

Sumerer ikke til 100 prosent, da det er mulig å nevne to saker.

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

6.2. Holdninger til politiske stridsspørsmål

I kapittel 5 så vi at forskjellene i partivalget mellom velgere med og uten innvandrerbakgrunn ikke kan tilbakeføres til sosiodemografiske kjennetegn som arbeidsstyrkestatus, yrke, sektor eller utdanningsnivå. I dette kapittelet skal vi se på sammenhengen mellom partivalg og holdninger til politiske stridsspørsmål. I Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017 har vi stilt en rekke spørsmål om holdninger til ulike politiske stridsspørsmål. Med politiske stridsspørsmål mener vi saker det er politisk uenighet om og hvor partiene uttrykker ulike meninger og løsninger.

Det er i seg selv interessant å fremstille svarene på disse holdningsspørsmålene blant personer med innvandrerbakgrunn og øvrige. I denne analysen er vi imidlertid mest opptatt av sammenhengen mellom holdninger, partivalg og innvandrerbakgrunn. Nærmere bestemt hvilke forskjeller og likheter finner vi mellom velgere med innvandrerbakgrunn sammenliknet med velgere uten innvandrerbakgrunn innenfor de samme partienes velgerskarer. De fleste velgere med innvandrerbakgrunn kommer fra Afrikanske og Asiatiske land. I størstedelen av analysen vil vi i denne omgang konsentrere oss om gruppen Afrika, Asia etc. Vi baserer oss på et relativt lite utvalg av velgere, vi slår derfor sammen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, og i de fleste analysene slår vi sammen partiene på venstresiden (Ap, SV og Rødt) og høyresiden (Høyre og Frp). Ap, Sv, Rødt, Høyre og Frp har til sammen rundt 90 prosent oppslutning blant velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. i 2017, vi konsentrerer oss derfor om disse partiene.

Beskrivende tabeller som viser fordelingen etter stemt/ikke stemt, utvalgte partier fordelt på kjønn og landgruppe er med som ukommenterte vedleggs tabeller.

I de generelle stortingsvalgundersøkelsene er det siden 1970 tallet inkludert opptil 50 spørsmål for å måle velgernes holdninger til politiske stridsspørsmål. Forskerne ved Valgforskningsprogrammet har funnet frem til at mange av disse stridsspørsmålene kan sies å være uttrykk for mer varige og underliggende holdningsmønstre hos velgerne. Som igjen kan sies å forklare mye av partivalget til velgerne (se Aardal 2015). Det er seks dimensjoner:

- Innvandring - solidaritet
- Religiøs-sekulær dimensjonen
- Offentlig-privat dimensjonen
- Vekst-vern dimensjonen
- Sentrum-periferi dimensjonen
- Global-nasjonal dimensjonen

Undersøkelsesopplegget for velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017 er imidlertid langt mer begrenset enn den generelle stortingsvalgundersøkelsen. Vi valgte vi ut 15 stridsspørsmål som dekker de seks dimensjonene. Noen av dimensjonene har flere spørsmål, mens andre har kun ett. I denne rapporten ser vi stort sett på stridsspørsmålene hver for seg, vi benytter ikke sammensatte indikatorer eller skalaer slik de gjør i valgforskningsprogrammet.

Holdninger til politiske stridsspørsmål

Innvandring - solidaritet

Hvor vil du plassere deg på en skala fra 0 til 10, der 0 betyr at vi bør gjøre det lettere for innvandrere å få adgang til Norge, mens 10 betyr at antall innvandrere til Norge bør begrenses enda sterkere enn i dag?

Minoriteter bør tilpasse seg norske skikker og tradisjoner. Marker om du er helt enig, nokså enig, nokså uenig eller helt uenig i dette?

Flyktinger og innvandrere bør ha samme rett til sosialhjelp som nordmenn, selv om de ikke er norske statsborgere. Marker om du er helt enig, nokså enig, nokså uenig eller helt uenig i dette?

Religiøs-sekulær dimensjonen

Vi bør tillate aktiv dødshjelp. Marker om du er helt enig, nokså enig, nokså uenig eller helt uenig i dette?

Homofile og lesbiske bør ha frihet til å kunne leve som de selv ønsker. Marker om du er helt enig, nokså enig, nokså uenig eller helt uenig i dette?

I de senere år er det lagt vekt på å skape likestilling mellom kvinner og menn. Synes du at likestilling bør føres videre, er den ført langt nok eller er den ført for langt? (ingen mening også oppgitt)

Hvilken av disse standpunktene om adgang til abort stemmer best med din egen mening? Abort bør aldri tillates. Abort bør tillates bare hvis kvinnens liv eller helse er i fare, Abort bør tillates hvis kvinnen på grunn av personlige forhold har meget vanskelig for å ta seg av et barn. Selvbestemt abort. Den enkelte kvinne må selv få bestemme om hun vil føde sitt barn. Vet ikke

Ordningen med kontantstøtte bør fjernes. Marker om du er helt enig, nokså enig, nokså uenig eller helt uenig i dette?

Offentlig-privat dimensjonen

Mange offentlige aktiviteter kunne blitt utført både bedre og billigere, hvis de ble overlatt til private. Marker om du er helt enig, nokså enig, nokså uenig eller helt uenig i dette?

For å oppmuntre innsatsviljen til den enkelte, bør vi godta større lønnsforskjeller enn i dag. Marker om du er helt enig, nokså enig, nokså uenig eller helt uenig i dette?

Det er viktigere å bygge ut offentlige tjenester enn å sette ned skatten. Marker om du er helt enig, nokså enig, nokså uenig eller helt uenig i dette?

Vekst-vern dimensjonen

Hvor vil du plassere deg på en skala fra 0 til 10, der 0 betyr at miljøvern ikke bør føres så langt at det går utover vår levestandard, mens 10 betyr at vi bør satse mye mer på miljøvern, selv om det medfører betydelige lavere levestandard for alle, inkludert deg selv?

Hvor vil du plassere deg selv på en skala fra 0 til 10, der 0 betyr at klimaendringer ikke er noe problem, mens 10 betyr at klimaendringer er et svært stort problem.

Sentrum-periferi dimensjonen

Hvor vil du plassere deg selv på en skala fra 0 til 10, der 0 betyr at sentrale myndigheter tar for lite hensyn til distrikts-Norge, mens 10 betyr at sentrale myndigheter tar for mye hensyn til distrikts-Norge?

Global-nasjonal dimensjonen

Vi bør satse på et samfunn med mer internasjonal orientering og med mindre vekt på grenser mellom folk og land

I tabell 6.1 viser vi fordelingen av svar på disse 15 stridsspørsmålene etter innvandringskategori. I denne fremstillingen er svarene på enkeltspørsmålene gjort om til binære variabler, vi viser andelen som er negative eller positive.

Det er betydelige forskjeller mellom velgere med og uten innvandrerbakgrunn i svarene på disse stridsspørsmålene. Ser vi på innvandringsdimensjonen er innvandrere mer positive til innvandrere enn norske uten innvandrerbakgrunn. For

eksempel svarer 73 prosent av norske uten innvandrerbakgrunn at de mener minoriteter bør tilpasse seg norske skikker og tradisjoner, 57 prosent av innvandrerne fra Afrika, Asia etc. sier det samme, mens 47 prosent av norskfødte med innvandrerforeldre fra Asia, Afrika etc. er enig eller helt enig i det.

Når det gjelder den religiøse – sekulære dimensjonene ser vi også store forskjeller. For eksempel er 44 prosent av innvandrerne fra Afrika, Asia etc. tilhengere av selvbestemt abort, 52 prosent av norskfødte med innvandrerforeldre fra Afrika, Asia etc. oppgir det samme, mens 77 prosent av norske uten innvandrerbakgrunn oppgir det samme. 87 prosent av norske uten innvandrerbakgrunn mener at homofile og lesbiske bør ha frihet til å kunne leve som de selv ønsker, blant innvandrerne fra Afrika, Asia etc. er det 60 prosent som er enig i det, mens blant norskfødte med innvandrerforeldre fra Afrika, Asia etc. er det 70 prosent som mener det. De med innvandrerbakgrunn er generelt mer positive til mer internasjonal samfunnsorientering sammenliknet med norske uten innvandrerbakgrunn.

Dimensjonen offentlig – privat viser for de fleste enkeltspørsmål ikke så store forskjeller, ett unntak er kontantstøtte. 42 prosent av velgerne uten innvandrerbakgrunn mener at ordningen med kontantstøtte bør fjernes, blant innvandrerne fra Afrika, Asia etc. mener 33 prosent det samme, mens kun 17 prosent av norskfødte med innvandrerforeldre fra Afrika, Asia etc. mener det samme.

Tabell 6.3 Holdninger til politiske stridsspørsmål, etter innvandringskategori. Prosent

Holdninger til politiske stridsspørsmål	Norske uten innv.b.	Innv. - Vest-Europa etc.	Innv. - Øst-europeiske EU-land	Innv. - Afrika, Asia etc.	Norskfødt med innv.f -Afrika, Asia etc.
Innvandring – Solidaritet					
Antall innvandrere bør begrenses enda sterkere enn i dag	50	15	58	37	27
Flyktninger og innvandrere bør ha samme rett til sosialhjelp som nordmenn	27	34	21	49	48
Minoriteter bør tilpasse seg norske skikker og tradisjoner.	73	73	74	57	47
Religiøs – Sekulær					
Vi bør tillate aktiv dødshjelp.	44	50	44	39	39
Homofile og lesbiske bør ha frihet til å kunne leve som de selv ønsker.	87	87	70	60	70
Likestilling bør føres videre	64	68	56	54	58
Tilhenger av selvbestemt abort	77	72	71	44	52
Ordningen med kontantstøtte bør fjernes.					
Offentlig – privat	42	39	33	25	17
Offentlige aktiviteter kunne blitt bedre hvis de ble overlatt til private.	32	28	25	27	28
Bør godta større lønnsforskjeller enn i dag.	21	23	21	26	23
Viktigere å bygge ut offentlige tjenester enn å sette ned skatten.	51	46	36	46	40
Vekst – Vern					
Satse mer på miljøvern selv om det fører til lavere levestandard	39	47	47	44	39
Klimaendringer er et stort problem	56	52	57	54	60
Sentrum – periferi					
Sentrale myndigheter tar for mye hensyn til distrikts-Norge	12	12	21	18	10
Global – nasjonal					
Mer internasjonal orientering og mindre vekt på grenser mellom folk	25	37	31	49	54

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Sammenlikning mellom de ulike partienes velgere

I sammenlikningen av de ulike partienes velgere med og uten innvandrerbakgrunn begynner vi med en rask beskrivelse av velgerne uten innvandrerbakgrunn. Vi ser av svarene at det er klare forskjeller mellom hvor velgerne på venstresiden og høyre siden plasserer seg i alle spørsmålene.

Svarene på spørsmålene i den første dimensjonen, innvandring – solidaritet viser at Rødt, SV og Aps velgere er mer «innvandringsliberale» enn dem som stemmer Høyre og Frp. For eksempel så er velgere som stemmer Rødt, SV og Ap er i overveiende grad uenige i påstanden at «antall innvandrere bør begrenses enda sterkere enn i dag», mens blant dem som stemmer Høyre og Frp er det et flertall som er enige i dette.

På dimensjonen Religiøs – sekulær er det tradisjonelt Kristelig Folkepartis velgere som skiller seg ut og er målbærere av den religiøse dimensjonen. Det er svært få blant de med innvandrerbakgrunn som stemmer Krf, de er derfor utelatt i denne analysen. Men vi ser at det også er forskjell mellom venstresiden og høyresiden her. Venstresidens velgere er i gjennomsnitt mer sekulære enn høyresidens velgere. Ser vi for eksempel på likestilling ser vi at 78 prosent av Aps velgere mener at likestillingen bør føres videre, mens 62 prosent av Høyres velgere mener det samme, kontrasten mellom SV og Frps velgere er enda større. På samme måte ser vi at 72 prosent av Frps velgere er tilhengere av selvbestemt abort, mens 90 prosent av Sv velgere sier det samme.

Den tradisjonelle høyre venstre dimensjonen er knyttet til økonomisk politikk, og forholdet til stat og marked. Her ser vi som forventet en klar forskjell. De på venstresiden er for mer offentlige løsninger, ønsker ikke større lønnsforskjeller og mener det er viktigere å bygge ut offentlig tjenester enn å senke skattene. De på høyresiden er langt mer positive til private løsninger, er mer tilbøyelig til å godta lønnsforskjeller og er i større grad tilhenger av å senke skattene.

Klimapolitikk, vekst eller vern viser seg også å være en skillelinje. De på høyresiden er mer tilhengere av vekst sammenliknet med dem på venstresiden. Men her ser vi også at Arbeiderpartiets velgere plasserer seg mer i midten, og SV og Rødts velgere er klart tilhengere av miljøvern fremfor vekst sammenliknet med Arbeiderpartiet velgere. Det er også stor forskjell på Høyres og Frps velgere i disse to stridsspørsmålene, blant Frps velgere er det kun 23 prosent som er enig i at klimaendringer er et stort problem, 51 prosent av Høyres velgere mener det samme.

Sentrum periferi motsetning i norsk politikk blir nok i størst grad målbart av Senterpartiet, Senterpartiet er utelatt i denne analysen siden det er få med innvandrerbakgrunn som stemmer Sp. I spørsmålet om sentrale myndigheter tar for lite hensyn til distrikts-Norge ser vi at det er Høyre velgeren som skiller seg mest ut av de store partiene, 28 prosent av Høyres velgere er uenige i det. Denne dimensjon som ikke er en like klar skillelinje mellom høyresiden og venstresiden som for eksempel offentlig versus privat.

På den siste dimensjonen global – nasjonal viser det seg at det er forskjeller mellom velgere på ytterpunktene på høyresiden og venstresiden. Blant Frps velgere er det kun 7 prosent som mener at vi bør satse på mer nasjonal orientering og mindre vekt på grenser mellom folk. Forskjellen mellom Ap og Høyre i dette spørsmålet er ikke spesielt stor.

Sammenlikning av velgere med og uten innvandrerbakgrunn

Som vi har sett tidligere i kapittelet er det til dels betydelige forskjeller mellom holdninger til politiske stridsspørsmål når vi sammenlikner velgere med og uten innvandrerbakgrunn. De fleste velgere med innvandrerbakgrunn er fra Afrika, Asia etc og de stemmer på venstresidens partier, i stor grad stemmer de Arbeiderpartiet. Vi ser at det til dels er betydelige forskjeller mellom velgere med og uten innvandrerbakgrunn innen det samme partiets velgerskare. For partiene på venstresiden er dette mest fremtredende og interessant med hensyn til religiøs – sekulær dimensjonen og offentlig – privat dimensjonen.

Blant Arbeiderpartiets velgere uten innvandrerbakgrunn er det 80 prosent som mener det er viktigere å bygge ut offentlige tjenester enn å sette ned skattene, blant Arbeiderpartiets velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. er det 54 prosent som mener det samme. Kun 10 prosent av Ap velgere uten innvandrerbakgrunn mener at offentlige aktiviteter blir bedre hvis de blir overlatt til private, blant Ap velgere med innvandrerbakgrunn er det 25 prosent som mener det. På den

«klassiske» høyre-venstre dimensjonen offentlig – privat er altså innvandrere som stemmer på venstresidens partier mer høyreorienterte enn de uten innvandrerbakgrunn. Men det må påpekes at de slett ikke er høyreorienterte langs denne dimensjonen, de ligger langt fra holdningene til velgere som stemmer på Høyre og Frp.

Ser vi på religiøs – sekulær dimensjonen er forskjellene enda større. Venstresiden i norsk politikk har vært pådrivere for likestilling, selvbestemt abort og homofiles rettigheter. Blant Ap velgere uten innvandrerbakgrunn sier 86 prosent at de er tilhengere av selvbestemt abort, 44 prosent av Ap velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. sier det samme. 92 prosent av Ap velgere uten innvandrerbakgrunn mener at homofile og lesbiske bør ha frihet til å kunne leve som de selv ønsker, blant Ap velgere med innvandrerbakgrunn er det 60 prosent som er enig i det. 60 prosent av Ap velgere med innvandrerbakgrunn mener at likestillingen bør føres videre, tallet blant øvrige Ap velgere 78 prosent. Mønsteret at velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc er mindre sekulære sammenliknet med øvrige ser vi også for Rødt og SVs velgerskarer. Samlet sett er imidlertid innvandrere som stemmer på venstresidens partier i større grad enige at homofile og lesbiske skal få leve som de ønsker, mener at likestillingen bør føres videre og er tilhengere av selvbestemt abort.

Tabell 6.4 Sammenlikning av utvalgte velgergrupper blant norske uten innvandrerbakgrunn og velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. Holdninger til politiske stridsspørsmål og partiidentifikasjon. Stortingsvalget 2017. Prosent

	Norske uten innvandrerbakgrunn					Innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc.				
	R	SV	A	H	Frp	R	SV	A	H	Frp
Oppslutning i stortingsvalget 2017	2	6	26	26	15	4	9	58	13	7
Holdninger til politiske stridsspørsmål										
Innvandring – Solidaritet										
Antall innvandrere bør begrenses enda sterkere enn i dag	15	15	33	63	87	18	18	32	54	78
Flyktninger og innvandrere bør ha samme rett til sosialhjelp som nordmenn	61	69	38	15	7	62	66	59	31	12
Minoriteter bør tilpasse seg norske skikker og tradisjoner.	40	41	65	86	93	38	45	57	72	89
Religiøs – Sekulær										
Vi bør tillate aktiv dødshjelp.	45	44	39	45	57	43	34	38	50	62
Homofile og lesbiske bør ha frihet til å kunne leve som de selv ønsker.	100	98	92	89	80	76	78	60	77	75
Likestilling bør føres videre	91	86	78	62	53	69	72	60	54	50
Tilhenger av selvbestemt abort	86	90	86	79	72	69	58	44	53	50
Ordningen med kontantstøtte bør fjernes.	55	46	55	47	50	27	27	24	37	49
Offentlig – privat										
Offentlige aktiviteter kunne blitt bedre hvis de ble overlatt til private.	2	8	10	54	52	15	13	25	45	39
Bør godta større lønnsforskjeller enn i dag.	1	5	9	41	34	10	13	27	42	43
Viktigere å bygge ut offentlige tjenester enn å sette ned skatten.	83	87	80	30	24	57	62	54	29	26
Vekst – Vern										
Satse mer på miljøvern selv om det fører til lavere levestandard	80	81	46	28	8	60	60	47	32	39
Klimaendringer er et stort problem	88	93	65	51	23	73	74	59	54	43
Sentrum – periferi										
Sentrale myndigheter tar for lite hensyn til distrikts-Norge	60	48	43	28	40	30	25	23	19	16
Global – nasjonal										
Mer internasjonal orientering og mindre vekt på grenser mellom folk	48	48	30	22	7	62	70	53	42	27
Selv plassering på venstre -høyre skalaen										
Venstre (0-4)	92	93	70	2	5	70	79	50	10	3
Midten (5)	8	6	22	7	9	19	16	33	19	21
Høyre (6-10)	0	1	8	91	87	11	5	16	72	76
Partiidentifikasjon og lojalitet										
Identifiserer seg med det partiet en stemte i 2017	66	63	81	77	69	63	72	73	64	67
Ikke knyttet til et bestemt parti	23	28	14	18	19	28	22	17	26	15
Stemte samme parti i 2013 og 2017	43	40	81	73	66	47	35	81	68	56
N	59	162	426	537	225	96	231	943	244	80
(n Stemte samme parti i 2013 og 2017)	51	148	389	491	194	57	128	581	159	46

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. som stemmer på venstresidens partier er litt mer «innvandringsliberale» enn de øvrige velgerne til venstresidens partier. 59 prosent av Aps velgere med innvandrerbakgrunn mener at flyktninger og innvandrere bør ha samme rett til sosialhjelp som nordmenn, mot 38

prosent blant øvrige Ap velgere. Videre mener for eksempel 57 prosent av Ap velgerne med innvandrerbakgrunn av minoriteter bør tilpasse seg norske skikker og tradisjoner mens 65 prosent blant Aps øvrige velgere mener det samme.

Velgere med innvandrerbakgrunn plasserer seg i større grad i midten av høyre – venstre skalaen

I tabell 6.4 viser vi velgernes selv plassering på venstre – høyre skalaen blant norske uten innvandrerbakgrunn og innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. etter partiene Rødt, SV, Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet. Selv plassering på venstre – høyre skalaen basert på spørsmålet:

- *I politikken snakkes det om venstresiden og høyresiden. Hvor vil du plassere deg selv på en skala fra 0 til 10 der 0 betyr venstresiden og 10 betyr høyresiden?*

De som har svart 0-4 er slått sammen til Venstre, 5 er midtpunktet, mens 6-10 er høyre.

Vi ser at Rødt og SVs velgere plasserer seg lengst til venstre av de velgergruppene vi viser her, men at velgerne med innvandrerbakgrunn plasserer mer mot midten sammenliknet med øvrige. Blant Arbeiderpartiets velgere plasserer 70 prosent av de øvrige seg til venstre, mens blant Arbeiderpartis velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. gjør 50 prosent av velgerne det samme, samtidig som 33 prosent plasserer seg i midten. Vi ser litt av den samme tendensen for Høyre og Frp: rundt 90 prosent av deres øvrige velgere plasserer seg til høyre for midten, rundt 75 prosent av dem med innvandrerbakgrunn som stemmer på disse partiene plasserer seg også til høyre for midten, mens det er en større gruppe som plasserer seg i midten.

I sammenlikningen mellom velgere med innvandrerbakgrunn og velgere uten innvandrerbakgrunn må vi være klar over at forståelsen av venstre-høyre skalaen er kulturelt betinget. Metodestudier viser at generelt har norske velgere i stor grad har en god forståelse av denne skalaen og svarer stabilt det samme når vi tester dette flere ganger på de same velgerne (Kleven og Berglund 2014). I tilsvarende metodestudier blant innvandrere ser vi at det er flere som ikke er fortrolig med venstre – høyre skalaen, de er nødvendigvis ikke like vant til å tenke i høyre – venstre dimensjonen som velgere i Norge og andre vest-europeiske land er. Når vi tester det samme spørsmålet flere ganger på de samme velgerne med innvandrerbakgrunn er svarene mindre stabile, og mange løser dette ved å plassere seg på midten. Midten-svar er derfor ikke nødvendigvis uttrykk for en sentrums holdning (Gravem 2017).

De fleste innvandrere som stemmer Ap identifiserer seg med partiet

Partiidentifikasjon er målt ved følgende spørsmål:

- *Tenker du på deg selv som en høyremann/kvinne, en arbeiderpartimann/kvinne, en SV mann/kvinne og så videre, eller føler du deg ikke knyttet til noen av partiene?*

Partiidentifikasjonen er høyest blant Arbeiderpartiets velgere, blant Ap velgere uten innvandrerbakgrunn rundt 80 prosent oppgir at de identifiserer seg med partiet. Blant Ap-velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. er det litt over 70 prosent som oppgir det samme. Ser vi på andelen som stemte samme parti i 2013 og 2017, er den også størst for Arbeiderpartiet, det gjelder både velgere med innvandrerbakgrunn og øvrige.

6.3. Religion og partivalg

I de fleste vestlige demokratier har sammenhengen mellom religiøse og sekulære verdier og partipolitikk en lang historie. Den religiøse – sekulære skillelinjen i Lipset og Rokkans (1967) rammeverk for europeiske partisystemer forklarer dannelsen av kristelige partier i noen europeiske land, og forklarer i stor grad hvorfor noen velgere stemmer på religiøse partier, mens andre foretrekker sekulære partier. En av fem konfliktdimensjoner i modellen som Rokkan og Valen satte opp for det norske partisystemet var *den religiøse motsetning mellom den etablerte bybefolknings sekulariserte og tolerante liberalisme og den ortodokse og skrifttro lutherdom som er utbredt blant mange på bygdene og blant nyinnflyttede i byer og tettsteder* (Rokkan 1967/1987:138). Religion var en motsetning mellom kristne lekmannsbevegelser og den offisielle kristendommen i Den norske kirke. Sammen med avholdssak og målsak er religion gjerne betegnet som «motkulturene» eller de kulturelle skillelinjer i norsk politikk. Kulturmotsetningens betydning for den offentlige debatt har variert over tid (Valen og Aardal 1983:74). Men det er påvist en underliggende mekanisme at tilhengere av motkulturene tradisjonelt stemte på Venstre og spesielt Venstres utbryterpartier som Kristelig Folkeparti og Senterpartiet. Mens velgere med svakt engasjement i de nevnte kulturmotsetningene er mest tilbøyelige til å stemme sosialistisk, altså Ap, SV og Rødt (Valen og Rokkan 1974). Tidligere var altså religiøs aktivitet en god indikasjon på at man ikke stemte på Arbeiderpartiet eller venstresidens partier.

De fleste vestlige samfunn har generelt beveget seg i en mer sekulær retning i de senere tiår, men den religiøse – sekulære dimensjonen er fortsatt til stede, og trolig av til dels andre grunner enn tidligere. Innvandringen til Norge har ført til større religions- og livssynsmangfold i Norge (Furseth 2015). Det finnes ingen løpende offisiell statistikk over utbredelsen av ulike religioner, tro- og livssyn i Norge. Det finnes riktignok statistikk over medlemmer i Den norske kirke og «medlemmer i trus- og livssynssamfunn som mottok offentlig stønad og er utanfor Den norske kyrkja». Men ikke alle som har en tro er medlemmer av offentlig støttede tros- og livssynssamfunn. En slik statistikk over medlemskap sier heller ingen ting om hvor ofte en går i kirken eller moskeen, eller noe om hvor viktig en synes religion er i livet.

Siden religion er en etablert skillelinje i det norske partisystem er det i lang tradisjon for å stille spørsmål om tros og livssyn i velgerundersøkelsene. I 2017 ble det stilt tre spørsmål om religion og livssyn:

- Det første spørsmålet handler om hvor viktig en mener religion er i livet, på en skala fra 0 til 10, der 0 betyr ”ingen betydning” og 10 betyr ”svært viktig”.
- Det neste dreier seg om hvor hyppig en deltar i religiøse møter som gudstjeneste, messe, fredagsbønn eller tilsvarende, sett bort fra spesielle anledninger som bryllup og begravelser.
- Det tredje spørsmålet gjelder hvilket trossamfunn eller livssynssamfunn en tilhører.

Utbredelse av ulike tros- og livssyn blant velgerne

La oss først se på utbredelsen av de ulike tros og livssynene blant de stemmeberettigede ved valget i 2017, og så se på hvor hyppig medlemmene av de ulike tros- og livssynssamfunn deltar i religiøse møter. 18 prosent oppgir at de ikke tilhører noe tros- eller livssynssamfunn, 68 prosent oppgir at de er medlem av Den norske kirke, 3 prosent er medlem av kristne frikirker, 2 prosent er med i romersk-katolske eller ortodokse kirkesamfunn. 4 prosent er med i human-etisk forbund, mens 3 prosent er med i et islamsk trossamfunn.

Blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. er andelen muslimer henholdsvis 33 prosent og 43 prosent. Ser vi på enkeltland er det store variasjoner.

Blant dem med bakgrunn fra Pakistan oppgir 95 prosent at de tilhører et muslimsk trossamfunn, blant dem med bakgrunn fra Somalia oppgir 82 prosent et muslimsk trossamfunn. For landbakgrunn fra Irak er det 47 prosent som oppgir at de er medlemmer av et muslimsk trossamfunn, mens fra Iran er kun 20 prosent som oppgir at de er medlemmer av et muslimsk trossamfunn. 55 prosent av innvandrerne fra østeuropeiske EU-land oppgir at de er medlemmer av romersk-katolske eller ortodokse kirkesamfunn, 17 prosent av innvandrerne fra Afrika, Asia etc er også med her.

Tabell 6.5 Trossamfunn og livssynssamfunn blant stemmeberettigede, etter landgruppe og utvalgte enkeltland. Prosent. Stortingsvalget 2017

	Den norske kirke	Katolsk/ortodoks	Kristen frikirke	Islam	Budd/Hind/Sikh	Annet tro/livssyn	Human-etisk forbund	Ingen tros- eller livssynssamfunn
I alt	68	2	3	3	1	1	4	18
Norske uten innvandrerbakgrunn	73	0	2	0	1	1	4	18
Innvandrere fra Vest-Europa etc.	55	7	5	2	1	2	3	25
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	6	55	2	1	1	4	4	26
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	7	17	5	33	11	4	2	22
Norskfødte med innvandrerforeldre	4	11	2	43	16	3	2	19
Innvandrer eller norskfødt med innvandrerforeldre fra:								
Norden	56	0	6	0	0	1	5	32
Vest-Europa etc. utenom Norden	53	2	6	0	0	1	8	30
Østeuropeiske EU-land	14	39	1	1	0	2	2	41
Øvrige Øst-Europa ikke EU	17	38	0	14	1	2	3	25
Sør-Amerika/Oseania	22	26	6	12	1	1	14	19
Øvrige Afrika	29	24	15	13	0	2	5	12
Øvrige Asia	20	14	6	15	9	3	8	25
Tyrkia	2	1	0	64	2	12	1	18
Bosnia-Hercegovina	0	10	0	39	0	1	9	41
Kosovo	16	7	0	47	1	4	1	24
Marokko	2	0	0	71	0	3	6	18
Somalia	1	0	0	82	3	3	0	11
Afghanistan	2	1	0	70	1	0	2	23
Sri Lanka	9	13	3	0	56	4	1	13
Filippinene	14	70	11	0	0	0	0	5
India	2	1	1	4	64	1	1	26
Irak	4	5	1	47	3	6	2	32
Iran	4	0	1	20	0	8	4	63
Pakistan	1	0	0	95	1	1	0	3
Thailand	9	0	4	1	67	0	0	19
Vietnam	5	25	2	0	42	3	0	23

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Medlemmer i frikirker og islamske trossamfunn deltar hyppigst i religiøse aktiviteter

Det er i alt 68 prosent som er medlemmer av den norske kirke, men av disse er det kun 7 prosent som deltar i religiøse møter en gang i måneden eller oftere om vi ser bort fra spesielle anledninger som bryllup og begravelser. Blant dem som er med i frikirke oppgir 78 prosent at det har deltatt i religiøse møter en gang i måneden eller oftere. Blant muslimer er det 42 prosent som oppgir dette.

Tabell 6.6 Hvor ofte en deltar i religiøse møter etter tros eller livssamfunn og innvandringskategori og landgruppe. 2017. Prosent

	Den norske kirke	Katolsk/ortodoks	Frikirke	Islam	Budd/Hind/Sikh	Annet tro/livssyn	Human-etisk forbund	Ingen tros- eller livssamfunn
Deltar i religiøse møter spesielle høytider el sjeldnere								
I alt	33	59	85	62	52	61	6	6
Norske uten innvandrerbakgrunn	33	58	86	44	60	62	5	6
Innvandrere fra Vest-Europa etc.	31	49	84	23	31	40	23	4
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	57	49	43	0	100	53	0	11
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	52	60	81	63	44	59	15	8
Norskfødte med innvandrerforeldre	43	71	68	69	52	64	37	9
Deltar i religiøse møter månedlig eller oftere								
I alt	7	30	78	42	30	51	0	3
Norske uten innvandrerbakgrunn	7	17	79	44	40	55	0	3
Innvandrere fra Vest-Europa etc.	12	4	84	23	31	24	10	0
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	23	12	20	0	100	17	0	0
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	32	38	74	43	23	32	4	6
Norskfødte med innvandrerforeldre	29	50	57	42	23	58	37	1

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Religiøst aktive mindre positive til likestilling, abort og homofil samliv

I Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017 er det tatt med fire politiske stridsspørsmål for å måle dimensjonen religiøs – sekulær: spørsmål om selvbestemt abort, likestilling, homofil og lesbisk livstil og kontantstøtte.

Generelt ser vi at jo hyppigere en deltar i religiøse aktiviteter, jo mindre positiv er en til å føre likestillingen videre, i mindre grad er en tilhenger av selvbestemt abort og er i større grad uenige i at homofile og lesbiske skal ha frihet til å leve som de selv ønsker. Dette gjelder stort sett uavhengig av hvilken religion en tilhører.

For medlemmene av Den norske kirke er det riktignok ikke store forskjeller i synet på likestilling avhengig av om man er en aktiv kirkegjenger eller ikke, 66 prosent av dem som kun deltar i religiøse aktiviteter ved høytider eller sjeldnere oppgir f.eks. at de synes likestillingen mellom kjønnene bør føres videre. Blant dem i Den norske kirke som deltar mer en gang i måneden eller hyppigere er det 63 prosent som sier det samme. For medlemmer av et muslimsk trossamfunn som deltar ved religiøse høytider eller sjeldnere, er det 57 prosent som oppgir at de mener likestillingen bør føres videre, prosentandelen for dem som deltar hyppigere er 36 prosent.

Ser vi på holdning til abort er det samme trend, jo hyppigere en deltar, jo mer skeptisk er en til selvbestemt abort. Her er det også betydelig forskjell mellom medlemmer av Den norske kirke, 80 prosent av dem som deltar lite hyppig støtter selvbestemt abort, mens tallet er 42 prosent for dem som deltar mer hyppig. Blant muslimene er andelen 46 prosent hvis man ikke deltar hyppig, og den går ned til 26 prosent blant dem som deltar oftere.

På spørsmålet om homofile og lesbiske bør ha frihet til å leve som de selv ønsker er det flere som er enig blant dem som ikke deltar hyppig i religiøse aktiviteter. 90 prosent av medlemmene av Den norske kirke som deltar i religiøse aktiviteter kun ved høytider eller sjeldnere sier seg helt enig eller enig i det, blant dem derimot som deltar månedlig eller oftere er det 65 prosent som sier seg helt enig eller enig i det. Blant muslimene som deltar i religiøse aktiviteter kun ved høytider eller sjeldnere, sier 60 prosent seg helt enig eller enig i det, mens blant dem som deltar hyppigere sier 38 prosent seg enig eller helt enig. Blant medlemmer av Den katolske eller ortodokse kirke er forskjellene mindre med hensyn til om man er en aktiv kirkegjenger eller ikke.

Tabell 6.7 Andelen som svarer at likestilling mellom kvinner og menn bør føres videre, er ført langt nok eller er den ført for langt. Etter religionstilhørighet og religiøs praksis. 2017 Prosent

	Bør føres videre	Ført langt nok	Ført for langt	Ingen mening	n
Den norske kirke	66	22	4	8	1952
Katolsk/Ortodoks	59	25	7	9	585
Frikirke	43	36	10	12	175
Islam	48	27	9	16	996
Budd/Hind/Sikh	47	31	16	7	366
Annet tro/livssyn	33	51	10	6	110
Human-etisk forbund	75	12	4	8	196
Ingen tros- eller livssynsamfunn	59	19	4	18	1103
Deltar kun ved religiøse høytider eller sjeldnere					
Den norske kirke	66	22	4	7	1751
Katolsk/Ortodoks	58	27	8	7	395
Frikirke	32	60	1	8	47
Islam	57	20	7	17	572
Budd/Hind/Sikh	51	23	20	7	273
Annet tro/livssyn	47	28	13	12	68
Deltar i religiøse møter månedlig eller oftere					
Den norske kirke	63	23	6	8	197
Katolsk/Ortodoks	62	21	4	14	189
Frikirke	46	29	12	13	128
Islam	36	36	13	14	424
Budd/Hind/Sikh	38	49	7	6	92
Annet tro/livssyn	19	72	8	1	42

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 6.8 Svar på spørsmål om «hvilken av standpunktene om adgang til abort stemmer best med din egen mening». Etter religionstilhørighet og religiøs praksis. 2017 Prosent

	Abort bør tillates hvis kvinnen på grunn av personlige forhold har vanskelig om hun vil føde sitt barn	Abort bør tillates bare hvis kvinnens liv eller helse er i fare for å ta seg av et barn	Selvbestemt abort, Den enkelte kvinne må selv få bestemme om hun vil føde sitt barn	n
Den norske kirke	2	8	13	77
Katolsk/Ortodoks	6	20	19	55
Frikirke	14	51	8	27
Islam	11	30	21	38
Budd/Hind/Sikh	9	20	31	40
Annet tro/livssyn	12	17	26	46
Human-etisk forbund	3	0	8	89
Ingen tros- eller livssynsamfunn	2	5	12	81
Deltar kun ved religiøse høytider eller sjeldnere				
Den norske kirke	2	6	12	80
Katolsk/Ortodoks	3	10	19	68
Frikirke	2	30	2	66
Islam	6	29	19	46
Budd/Hind/Sikh	11	23	24	43
Annet tro/livssyn	5	12	2	81
Deltar i religiøse møter månedlig eller oftere				
Den norske kirke	8	33	17	42
Katolsk/Ortodoks	14	42	19	25
Frikirke	17	57	10	16
Islam	18	32	24	26
Budd/Hind/Sikh	6	13	47	34
Annet tro/livssyn	18	21	49	12

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 6.9 Homofile og lesbiske bør ha frihet til å kunne leve som de selv ønsker

	Helt enig	Nokså enig	Både og	Nokså uenig	Helt uenig
Den norske kirke	72	16	9	2	2
Katolsk/Ortodoks	46	18	24	5	7
Frikirke	33	17	23	17	10
Islam	36	14	21	7	23
Budd/Hind/Sikh	50	14	25	3	8
Annet tro/livssyn	41	9	27	21	2
Human-etisk forbund	88	6	6	0	0
Ingen tros- eller livssynsamfunn	78	10	7	1	5
Deltar kun ved religiøse høytider eller sjeldnere					
Den norske kirke	74	16	7	1	2
Katolsk/Ortodoks	49	18	25	3	5
Frikirke	57	3	27	12	1
Islam	41	17	19	4	19
Budd/Hind/Sikh	53	18	16	2	11
Annet tro/livssyn	54	7	34	2	3
Deltar i religiøse møter månedlig eller oftere					
Den norske kirke	46	19	24	4	6
Katolsk/Ortodoks	40	19	21	8	11
Frikirke	26	21	22	18	13
Islam	28	10	24	10	28
Budd/Hind/Sikh	43	5	46	4	3
Annet tro/livssyn	28	12	21	39	1

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 6.10 Ordningen med kontantstøtte bør fjernes

	Helt enig	Nokså enig	Både og	Nokså uenig	Helt uenig
Den norske kirke	27	18	30	14	12
Katolsk/Ortodoks	24	12	30	16	18
Frikirke	6	14	19	26	35
Islam	11	7	28	19	35
Budd/Hind/Sikh	25	12	34	11	18
Annet tro/livssyn	15	10	25	24	26
Human-etisk forbund	42	15	22	13	8
Ingen tros- eller livssynsamfunn	27	15	37	10	11
Deltar kun ved religiøse høytider eller sjeldnere					
Den norske kirke	28	19	30	13	10
Katolsk/Ortodoks	28	10	30	16	17
Frikirke	11	18	30	20	22
Islam	14	9	29	18	30
Budd/Hind/Sikh	21	15	29	12	23
Annet tro/livssyn	12	3	42	20	24
Deltar i religiøse møter månedlig eller oftere					
Den norske kirke	20	10	29	14	26
Katolsk/Ortodoks	15	17	32	16	20
Frikirke	5	13	16	27	38
Islam	7	5	25	22	41
Budd/Hind/Sikh	34	5	45	10	7
Annet tro/livssyn	19	19	6	28	28

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Støtten til venstresiden er høyere blant velgere med innvandrerbakgrunn uavhengig av religion

I tabell 6.11 viser vi partivalg etter innvandringskategori og tro og livssyn. Vi deler her inn i fire grupper: Kristen, muslim, annen religion og ingen tros- eller livssyn. Utvalget er begrenset og vi slår derfor sammen slik at resultatene blir mer robuste.

Andelen som stemte Ap eller andre partier på venstresiden er høyere blant innvandrerne og norskfødte med innvandrerforeldre uavhengig av religion. Det ser vi hvis vi sammenlikner innenfor samme religion. Blant kristne velgere uten innvandrerbakgrunn er den samlede oppslutningen om Rødt, SV og Ap 28 prosent, blant innvandrere som oppgir at de er kristne er oppslutningen om de samme partiene 42 prosent. Blant norske velgere uten innvandrerbakgrunn som oppgir at de ikke tilhører en religion stemte 52 prosent på venstresidens partier, blant

innvandrere som ikke tilhører en religion oppgir 61 prosent at de stemte på et av partiene på venstresiden.

Oppslutningen om venstresiden er høyest blant innvandrere som er medlemmer av muslimske trossamfunn. 85 prosent av dem som er medlemmer av muslimske trossamfunn stemmer enten Arbeiderpartiet, SV eller Rødt, 68 prosent stemte Ap. Det er samme mønster for norskfødte med innvandrerforeldre som oppgir at de er medlemmer av et muslimsk trossamfunn. Resultatene i tabell 6.10 er uveid, summen av alle livssynene med hensyn til partivalg kan derfor avvike fra den faktiske oppslutningen partiet fikk i valget. Dette samsvarer med det vi har sett ved tidligere valg (Kleven 2017a).

Tabell 6.11 Partivalg etter innvandringskategori og tro og livssyn. Stortingsvalget 2017. Prosent

	R	SV	A	Sp	Mdg	Krf	V	H	Frp	n
Norske uten innvandrerbakgrunn										
Ingen tros- eller livssyn	9	20	23	3	7	0	7	17	9	431
Kristen	1	5	22	12	3	5	3	32	13	1 495
Innvandrere										
Ingen tros- eller livssyn	8	15	38	1	4	1	4	16	7	402
Kristen	2	6	34	4	4	5	4	24	13	561
Muslim	5	12	68	1	2	1	1	8	1	404
Annen religion	3	7	53	1	2	1	4	18	8	163
Norskfødt med innvandrerforeldre										
Ingen tros- eller livssyn	10	18	33	1	8	0	7	11	4	253
Kristen	3	10	31	2	4	6	6	25	10	282
Muslim	7	15	60	1	2	1	2	7	2	354
Annen religion	3	13	49	1	5	1	6	17	2	150

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Muslimere slutter opp om venstresiden uavhengig av hvor aktivt de utøver religionen

Medlemmer av muslimske trossamfunn støtter opp om Ap og venstresidens partier uavhengig av hvor aktive de er i utøvelse av sin religion (tabell 6.12). I en annen analyse av stortingsvalget 2017 har vi inkludert flere holdningsvariabler og bakgrunnsvariabler. Det viser seg da at de mest aktive medlemmene av muslimske trossamfunn ikke har større tilbøyelighet til å stemme på venstresidens partier sammenliknet med de mindre aktive medlemmene (Bergh og Kleven 2018). Det er lite som tyder på at det er noen direkte sammenheng mellom å være medlem av et muslimsk trossamfunn og å stemme Ap eller partiene på venstresiden.

Mens det tidligere var slik at de religiøst aktive i liten grad stemte Arbeiderpartiet og partiene på venstresiden, har det etter innvandringen kommet til en velgergruppe som har holdninger til stridsspørsmål på religion – sekulær dimensjonen som ligger nærmere de religiøst aktive i Den norske kirke og i frikirkene. Men de velger seg andre partier. I dette perspektivet kan en se holdningene i den sekulære – religiøse dimensjonen som utrykk for livssyn uten «feste» i partipolitikk. Langs innvandringsdimensjonen og offentlig – privat er det et flertall blant velgerne med innvandrerbakgrunn som stemmer til venstre som er «venstrevridde».

Tabell 6.12 Partivalg etter innvandringskategori, tro og livssyn og religiøs aktivitet. Stortingsvalget 2017. Prosent

	R	SV	A	Sp	Mdg	Krf	V	H	Frp	n
Norske uten innvandrerbakgrunn										
Kristen – lite aktiv	1	5	23	12	3	2	4	34	14	1354
Kristen – aktiv	1	2	13	11	4	38	1	22	6	139
Innvandrere										
Kristen – lite aktiv 1	2	6	32	4	5	1	5	28	15	392
Kristen – aktiv 2	2	4	42	3	1	15	4	16	10	167
Muslim – lite aktiv 1	5	12	65	1	2	1	1	10	1	256
Muslim – aktiv 2	5	11	77	0	2	0	0	4	1	148
Annen religion – lite aktiv 1	3	7	52	2	2	1	4	20	9	130
Annen religion – aktiv 2	3	10	61	0	3	0	3	12	6	31
Norskfødt med innvandrerforeldre										
Kristen – lite aktiv 1	4	9	31	2	4	2	7	27	12	213
Kristen – aktiv 2	0	14	31	2	5	17	5	22	3	65
Muslim – lite aktiv 1	6	13	61	1	2	1	1	11	3	203
Muslim – aktiv 2	9	18	63	0	1	1	3	2	1	141
Annen religion – lite aktiv 1	3	13	49	2	6	0	5	19	3	119
Annen religion – aktiv 2	0	15	56	0	4	4	11	11	0	27

¹Lite aktiv: Deltar kun ved religiøse høytider eller sjeldnere eller oppgir ikke at religion er viktig i livet (5 eller lavere på en skala fra 0 til 10)

²Aktiv: Deltar i religiøse møter minst en gang i måneden eller hyppigere og oppgir at religion er viktig i livet 6 eller høyere på en skala fra 0 til 10).

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

6.4. Venstreorientert stemmegiving, men også venstreorienterte holdninger?

Valgstatistikken har lenge visst at innvandrere fra det «globale sør» stemmer på Arbeiderpartiet og venstresidens partier (Faye 1995; Bjørklund og Bergh 2013; Kleven 2017a). At innvandrere fra asiatiske og afrikanske land i overveiende grad stemmer på sosialdemokratiske eller sosialistiske partier er vist også i en rekke andre europeiske land. Valgforskere har påpekt at dette egentlig er et lite paradoks, siden innvandrere fra Asia og Afrika etc. «stemmer til venstre, men er ikke venstreorienterte» (Bergh et al. 2008). På spørsmålet om selvplussing på venstre-høye skala plasserer ikke disse velgerne seg til utpreget til venstre, men mere på midten, altså i sentrum. I analyser av de politiske holdningene til velgere med innvandrerbakgrunn fremkommer det samme paradokset: «Vi har gjennom flere tiår observert at velgere med bakgrunn fra det globale sør har en venstreorientert stemmegiving. Betyr det også at denne gruppen har venstreorienterte holdninger i politiske spørsmål?» (Bergh et al. 2014). Svaret på dette er ikke entydig ja. Spesielt langs religion – sekulær dimensjonen avviker en del av velgere «fra det globale sør» fra de øvrige velgerne. Tradisjonelt har venstresidens velgere hatt klart mer sekulære holdninger enn sentrums-velgerne og høyresidens velgere. Velgere med bakgrunn fra Afrika, Asia etc avviker altså her.

Ved forrige undersøkelse av innvandrere ved stortingsvalget i 2013 ble enkelte holdningsspørsmål også inkludert (Bergh et al. 2014). Utvalget var imidlertid svært begrenset, slik at det blir relativ stor usikkerhet knyttet til resultatene, det var også færre spørsmål inkludert sammenliknet med undersøkelsen i 2017. Resultatene fra undersøkelsen i 2017 blir også usikre når vi ser på partiene hver for seg. For å få mere robuste resultater og lavere usikkerhet har vi i den videre analysen slått sammen partiene i to blokker; venstresiden (Rødt, SV og Arbeiderpartiet) og høyresiden (Høyre og Frp). Vi tar i denne omgang bare med velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. Vi sammenlikner først holdninger til politiske stridsspørsmål blant de som stemte på venstresidens partier blant velgere uten innvandrerbakgrunn med velgere med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. (figur 6.1). Senere ser vi på høyresidens velgere (figur 6.2), og til slutt sammenlikner vi venstresiden med høyresidens velgere blant velgere med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. (figur 6.3).

Mindre sekulære og større tilhengere av private løsninger

I figur 6.1 har vi gruppert sammen de som stemte på Rødt/SV og Ap, og sammenlikner velgere med innvandrerbakgrunn med velgere uten innvandrerbakgrunn. De stridsspørsmålene det er størst forskjell mellom de to gruppene, er plassert øverst, mens de det er minst forskjell mellom er plassert nederst. Som ventet ser vi størst forskjell i noen av verdispørsmålene (religion versus sekulær), nær 90 prosent av de norske uten innvandrerbakgrunn er tilhengere av selvbestemt abort, mens rundt 50 prosent blant dem med innvandrerbakgrunn mener det samme.

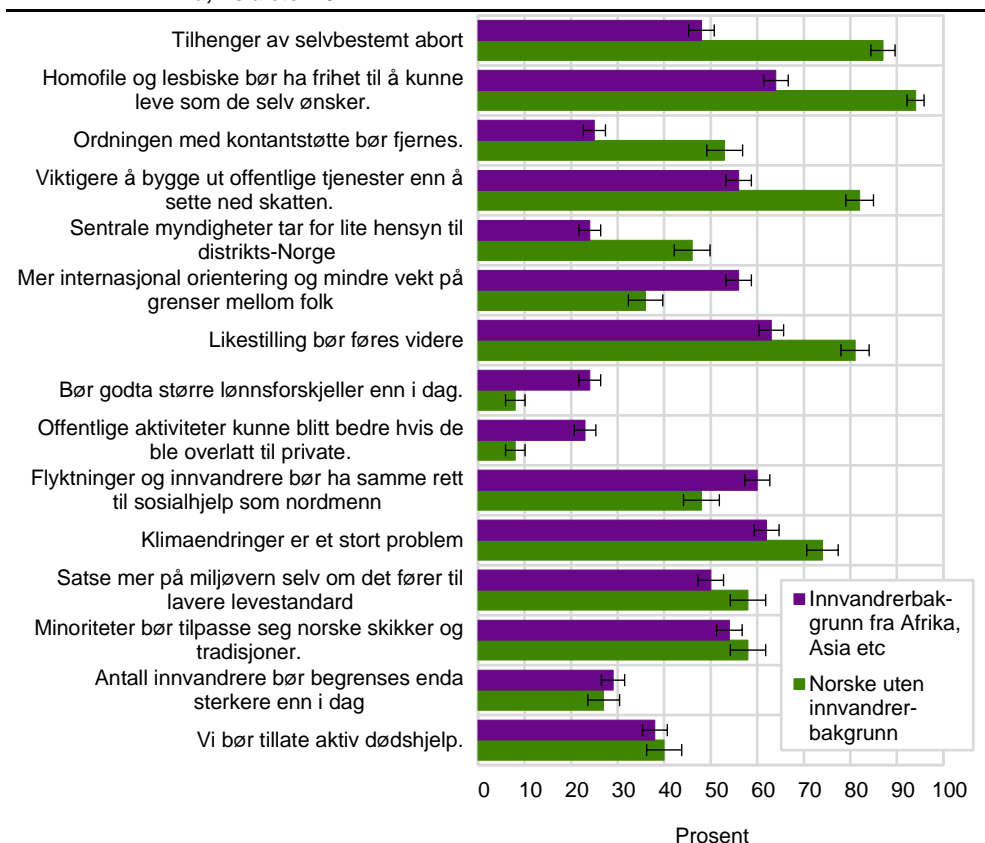
Over 90 prosent av norske uten innvandrerbakgrunn som stemte på venstresidens partier mener at homofile og lesbiske bør ha frihet til å kunne leve som de selv ønsker, blant dem med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. mener rundt 65 prosent mener dette. Rundt 80 prosent av norske uten innvandrerbakgrunn mener at likestillingen mellom kjønnene bør føres videre, blant dem med innvandrerbakgrunn er det rundt 60 prosent som mener det samme. Ser vi på holdninger til innvandringspolitikken, er de med innvandrerbakgrunn litt mer innvandringsliberale. Rundt 10 prosent flere av dem med innvandrerbakgrunn mener flyktninger og innvandrere bør ha samme rett til sosialhjelp som nordmenn. Forskjellene med hensyn til de to andre holdningene til innvandring er ikke store, og vi kan ikke se bort ifra at de skyldes tilfeldigheter.

Når det gjelder dimensjonen offentlig versus privat ser vi at de uten innvandrerbakgrunn som stemmer på venstresidens partier er mer orientert mot offentlige løsninger (altså mer venstreorientert). Rundt 80 prosent av de norske uten innvandrerbakgrunn mener det er viktigere å bygge ut offentlige tjenester enn å sette ned skatten, til sammenlikning mener rundt 55 prosent av dem med innvandrerbakgrunn det samme. Under 10 prosent av velgere uten innvandrerbakgrunn mener at offentlige aktiviteter kunne blitt bedre hvis de ble overlatt til private, eller at vi bør godta større lønnsforskjeller enn i dag, blant dem med innvandrerbakgrunn er det rundt 25 prosent som sier seg enig i det.

Etter den gamle høyre-venstre dimensjonen ser vi altså at velgere med innvandrerbakgrunn som stemmer på venstresidens partier er mindre venstreorienterte sammenliknet med norske uten innvandrerbakgrunn som stemmer på de samme partiene. Samtidig er det verdt å påpeke at de fleste med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. som stemmer på venstresidens partier ligger langt nærmere venstresidens velgere sammenliknet med høyresidens velgere.

Det betyr at det er mange av velgerne med innvandrerbakgrunn som slutter opp om venstresidens partier som også gir uttrykk for holdninger som ligger nært opp til disse partienes øvrige velgere. Den største forskjellen er med hensyn til religion – sekulær dimensjonen. Mange av velgerne til venstresidens partier med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. gir uttrykk for holdninger lang denne dimensjonen som tradisjonelt likner mer på velgerne til Krf enn velgerne til Arbeiderpartiet og de øvrige partiene på venstresiden.

Figur 6.1 Holdning til politiske stridsspørsmål blant dem som stemte Rødt/SV/Ap blant norske velgere uten innvandrerbakgrunn og velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. 2017

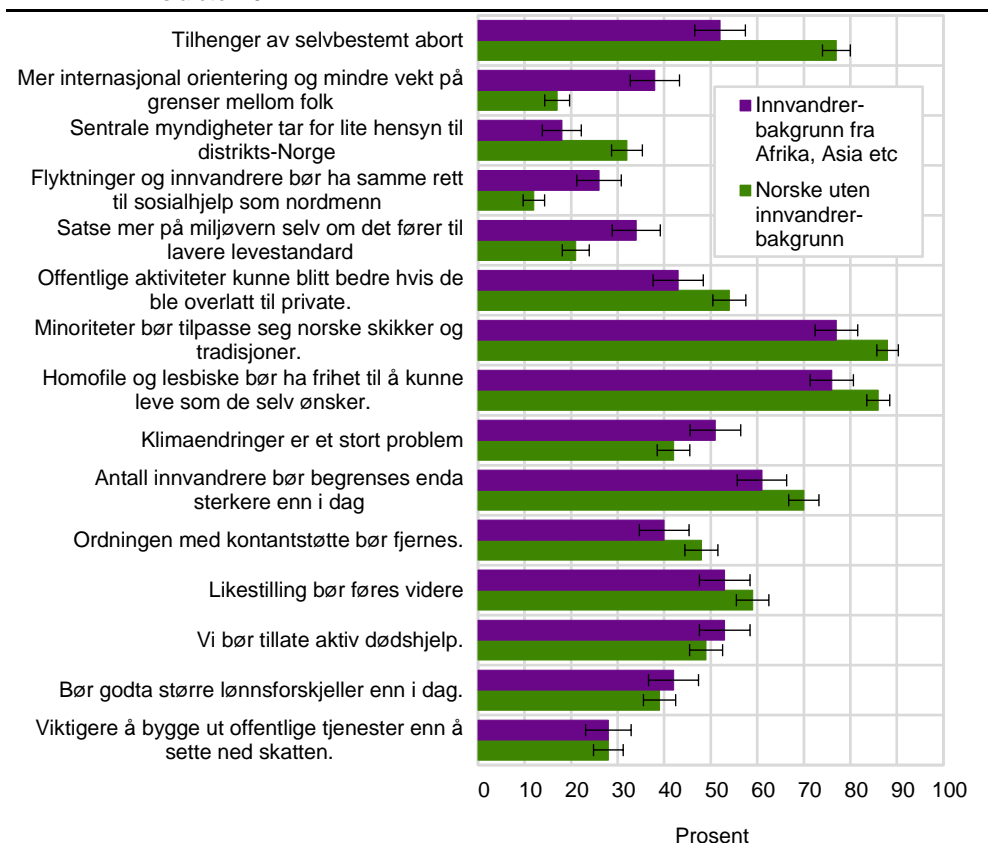
Feilfelt: 95 % konfidensintervall.

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Mindre forskjeller mellom innvandrere og øvrige blant Høyres og Frps velgere

I figur 6.2 ser vi på de velgerne som stemte enten på Høyre eller Frp i det siste valget. Generelt er det mindre forskjeller mellom velgere med innvandrerbakgrunn og øvrige her enn blant venstresidens velgere. Spørsmålet der det er størst forskjell, er om man er tilhenger av selvbestemt abort. Her er svaret «ja» fra 50 prosent av dem med innvandrerbakgrunn som stemmer på Høyre eller Frp, mot om lag 75 prosent av de øvrige velgerne til Høyre og Frp.

Figur 6.2 Holdning til politiske stridsspørsmål blant dem som stemte Høyre/Frp blant norske velgere uten innvandrerbakgrunn og velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. 2017

Feilfelt: 95 % konfidensintervall.

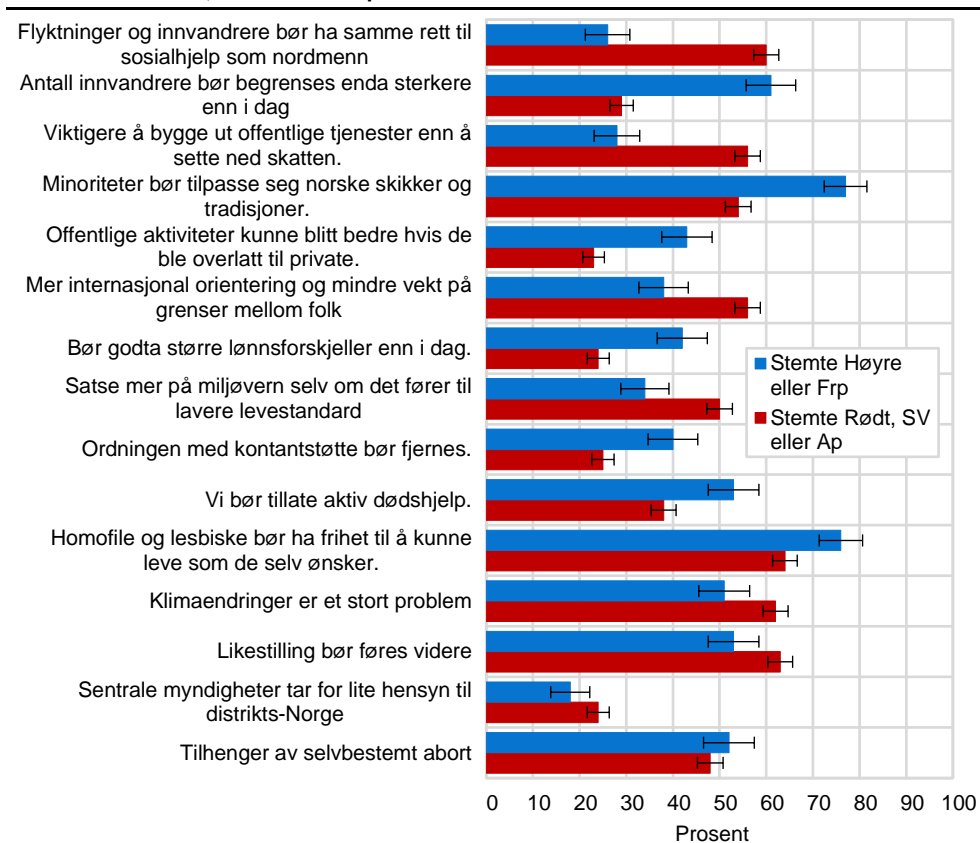
Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Velgere med innvandrerbakgrunn fra Asia, Afrika etc. som stemmer Høyre og Frp er mer høyreorientert

I figur 6.3 sammenlikner vi holdning til politiske stridsspørsmål blant dem som har innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. avhengig av om de stemte på Rødt/SV/AP eller Høyre/Frp. Stridsspørsmålene er sortert, de det er størst uenighet om er plassert øverst og de det er minst uenighet om er plassert nederst. For de fleste stridsspørsmålene om innvandring viser det seg at de som har stemt Høyre eller Frp er mindre innvandringsliberale. For eksempel er over 50 prosent av dem som stemte Frp eller Høyre enige i at antall innvandrere bør begrenses enda sterkere enn i dag, mens blant dem som stemte på venstresidens partier er det rundt 25 prosent som sier det samme.

Ser vi også på den «gamle» høyre – venstre dimensjonen stat versus marked, er de som stemmer på Frp og Høyre langt mer tilbøyelig til å foretrekke private løsninger. Over 50 prosent av dem som stemmer på venstresidens partier mener det er viktigere å bygge ut offentlige tjenester enn å sette ned skatten, mens blant dem som stemmer på Høyre eller Frp er det rundt 25 prosent som sier det samme.

Figur 6.3 Holdning til politiske stridsspørsmål blant velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. Etter parti. 2017

Feilfelt: 95 % konfidensintervall.

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Diskusjon

I den tradisjonelle venstre-høyre aksen er holdningen til marked og stat sentral. De på venstresiden ønsker mer offentlig inngrep, og de på høyresiden vil ha mere private løsninger. Dette betegnes gjerne som «gammel» politikk eller den klassiske høyre-venstre dimensjonen. Men det snakkes også om nye motsetninger, eller ny politikk, nye venstrepartier og nye høyrepartier. I denne dimensjonen er innvandring og solidaritet viktig. «Nye» venstrepartier er innvandringsliberale, mens «nye» høyrepartier er innvandringskritiske.

Velgere med innvandrerbakgrunn ser ut å være mer innvandringsliberale enn norske velgere uten innvandrerbakgrunn, altså mer «venstrevridde» etter den «nye» politiske høyre venstre dimensjonen. Etter den gamle høyre – venstredimensjonen, stat versus marked, er de med innvandrerbakgrunn som gruppe ikke mer venstreorienterte enn norske velgere uten innvandrerbakgrunn.

Tidligere forklaringer på at stemmegivningen ligger til venstre har pekt på at dette ikke nødvendigvis ligger i politiske holdninger, men kanskje heller i en kollektiv tanke om at partiene på venstresiden er minoritetenes forsvarere (Bjørklund og Bergh 2013).

«Den sterke venstredreiningen kan ha sammenheng med at partiene på venstresiden klart har forsvart innvandrernes rettigheter. Det er problemer og utfordringer knyttet til det å være innvandrer: språkvansker, rotløshet, kulturelle og religiøse barrierer som må overstiges, og dessuten eksempler på diskriminering. Innvandrerne er riktignok en sammensatt gruppe med et varierende behov for et forsvar av egne interesser». (Bergh et al. 2008).

Mot dette kan man innvende at da burde oppslutningen om partier som SV og Rødt vært betydelig høyere. Det er jo Ap som er den store valgvingeren blant innvandrerne. Ser vi på en del stridsspørsmål har innvandrerne som stemmer på Ap en tendens til å skille seg fra norske uten innvandrerbakgrunn som stemmer på det samme partiet, og da spesielt i synet på kontantstøtte, selvbestemt abort og synet på homofilt samliv. Her avviker mange Ap-velgere med innvandrerbakgrunn fra den offisielle partilinjen. Men dette kan forklares med en sterkere religiøs forankring enn blant norske uten innvandrerbakgrunn. Også i den klassiske høyre-venstre dimensjonen knyttet til offentlig versus privat ser vi at mange Ap-velgere med innvandrerbakgrunn ligger nærmere partiene på høyresiden i disse spørsmålene enn gjennomsnittet for Ap-velgerne uten innvandrerbakgrunn.

Generelt viser jo modellene i valgforskningen at det er mange velgere som har meninger som avviker fra det partiet de stemmer på, men at det er en form for partiidentifikasjon som blir utviklet, og er den først utviklet, skal det noe til å endre den, og denne identifikasjonen går i arv. Valgforskerne fant tidlig ut at det som bestemte partivalg i et gitt valg var en komplisert prosess. Velgerne er ikke perfekt informert om partienes standpunkter, og de stemmer ofte ikke «rasjonelt» ut fra sin plass i den sosiale strukturen. Svært velhavende personer kan være sosialister, og personer som ikke har spesielt mye kan vise seg å stemme på partier som ønsker å begrense sosiale trygder og statlige overføringer.

Tesen om venstresiden som «minoritetens forsvarer» kan sees i et utviklingsperspektiv for hvordan den sterke partiidentifikasjonen utviklet seg. Først oppfattet man de sosialistiske og de sosialdemokratiske partiene som «minoritetenes forsvarere» mot høyrepartiene. Derfor gikk mange med innvandrerbakgrunn inn i venstresidens partier og flere personer med innvandrerbakgrunn ble nominert og valgt inn i lokalpolitikken. Det er betydelig færre personer med innvandrerbakgrunn på listene til stortingsvalget, men hvis det utvikles en partiidentifikasjon fra lokalpolitikken kan dette være en del av forklaringen.

Innvandrerne fikk først stemmerett i 1983 ved lokalvalg. Den store bølgen av innvandrerne som søkte og fikk innvilget norsk statsborgerskap kom på slutten av 1990-tallet. I 1997 var det om lag 40 000 stemmeberettigede som opprinnelig kom fra Afrika, Asia etc. Det betyr at de fleste innvandrerne hadde sine erfaringer med å stemme primært i lokalvalgene. Innvandrerne bodde også i områder i Oslo hvor andelen som stemte på venstresidens partier var høy (selv om også Høyre hadde tidlig personer med pakistansk landbakgrunn representert i Oslo bystyre).

En faktor kan også være det såkalte «størrelsesargumentet», hvis en ønsker å være med å påvirke politikken så går en inn i det partiet som er størst og som tradisjonelt har sittet med makten i landet, det er jo Arbeiderpartiet og det er rimelig å gå med der.

Ved sosial mobilitet blant innvandrerne og innvandreres etterkommere kan en tenke seg at den sterke tilbøyeligheten til å stemme på venstresidens partier vil løses opp, slik at flere vil etter hvert like gjerne kan stemme på Høyere, Frp eller Venstre. Alle disse partiene har også personer med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. som fremtredende kandidater. Ved stortingsvalget 2017 var imidlertid tendensen til å stemme på venstresidens partier blant innvandrerne fra Afrika, Asia etc. like høy som i tidligere valg.

Analyser av norskfødte med innvandrerforeldre viser at de i stor grad får bedre materiell levestandard enn sine foreldre som kom til Norge som innvandrer (Dalgard 2018). Likevel ser de ut til å «arve sine foreldres» partiidentifikasjon. At barn i stor grad stemmer det samme som foreldrene ble på 1950- og 1960-tallet

slått fast i valgforskningen. Imidlertid ble denne tendensen mye svakere fra 1970-tallet. Forskningen viser også at den avtar med alderen. Undersøkelser som har fulgt individer fra de var barn frem til voksen alder viser at mange endrer partiidentifikasjon som ble etablert i oppvekstårene. De norskfødte med innvandrerbakgrunn er enda en ung gruppe. I valgene som kommer blir det spennende å følge denne gruppens partivalg.

Men selv om det er mange av venstresidens velgere med innvandrerbakgrunn som avviker fra venstresidens øvrige velgere må vi ikke glemme at flertallet av disse velgerne uttrykker holdninger som hører hjemme på venstresiden. Det er først og fremst med hensyn til selvbestemt abort, homofilt samliv og støtten for kontantstøtte de avviker.

7. Stortingsrepresentanter og kandidater

7.1. Innledning

Valgloven stiller ingen krav til «demografisk representasjon» i Stortinget. Representantene er valgt fra fylkene som er valgdistriktene og primært stemmer vi i valgene på politiske meninger, hvor partirepresentantene er forpliktet på et politisk program. I litteraturen om politisk representasjon skilles det mellom ulike former for representasjon. Demografisk, deskriptiv eller proporsjonalistisk representasjon innebærer at en forsamling av representanter ligner på dem de representerer med hensyn til sosiodemografiske kjennetegn som kjønn, alder, yrke, innvandrer/ikke-innvandrer osv. (Pitkin 1967). Talspersoner for dette perspektivet vil hevde at et politisk organ ikke er representativt for dem det skal representere hvis det er store forskjeller mellom dem som representerer og dem som blir representert. For eksempel hvis det kun er menn som er folkevalgte, vil man hevde at disse ikke kan representere kvinner. Liberal representasjonsteori på den annen side innebærer at representanten skal være uavhengig av bindinger til dem vedkommende representerer, og ha nasjonens interesse i tankene. I liberal representasjonsteori vil derfor ikke den sosiodemografiske bakgrunnen til representantene eller sammensetningen med hensyn til sosiodemografisk bakgrunn tillegges noe særlig vekt.

I praksis er de listene partiene setter opp et kompromiss mellom det deskriptive og liberale perspektivet. Partiene setter opp sine lister slik at folk med ulike demografiske kjennetegn til en viss grad «kan kjenne igjen sine egne» blant noen på listen. En perfekt matematisk gjenspeiling av de stemmeberettigede med hensyn til en rekke individuelle kjennetegn er umulig å oppnå i folkevalgte organer uten å måtte innføre eksplisitte stratifiseringer. Det kan derfor være upresist å benytte begreper som under- og overrepresentert i omtale av sosiodemografiske bakgrunnskjenner til representantene i folkevalgte organer.

Deskriptiv representasjon og det representative demokrati

Det er ikke gitt at proporsjonalistisk eller deskriptiv representasjon er et mål i seg selv. Å legge vekt på representantenes bakgrunnskjenner vil ha sine fordeler og ulemper. En vanlig innvending er at vi bør velge de beste i blant oss, og at de mest talentfulle kan bli vraket som følge av hensynet til en proporsjonal fordeling. Videre er det vanskelig å finne frem til en proporsjonal fordeling jo flere bakgrunnskjenner vi vektlegger. Er vi opptatt av forskjeller i representasjon mellom kvinner og menn, er dette ganske enkelt, siden omtrent halvparten av velgerne er kvinner, så er det tilforlatelig å hevde at da bør også halvparten av representantene være kvinner. Men hvis vi skal kombinere dette med andre kjennetegn, som yrkesbakgrunn, alder, sivil status, utdanning, inntekt og etnisk/kulturell bakgrunn, går regnestykket simpelthen ikke opp i en forsamling av 169 representanter. Det vil alltid være noen som kan hevde at de ikke er rett representert i en nasjonalforsamling.

I FNs tusenårsmaal er det for eksempel formuleringer om at minoriteter skal være representert fysisk i styrende organer. I noen stater er det muligens enkelt å definere hva en mener med minoriteter og dermed også måle hvor godt denne minoriteten er representert i folkevalgte organer. I Norge er ikke dette like enkelt, det er flere minoriteter i Norge, slik som samer, kvener, skogsfinner for å nevne noen. Personer med innvandrerbakgrunn kan også være minoriteter, men de består av folk med bakgrunn fra mange forskjellige land, folkegrupper og klaner. Det er derfor ikke så enkelt å hevde at minoritetene er representert selv om det er en representant med minoritetsbakgrunn i en forsamling. En kan hevde at innvandrere vil alltid ha noe til felles ved at de har kommet utenfra, må sette seg inn i et nytt

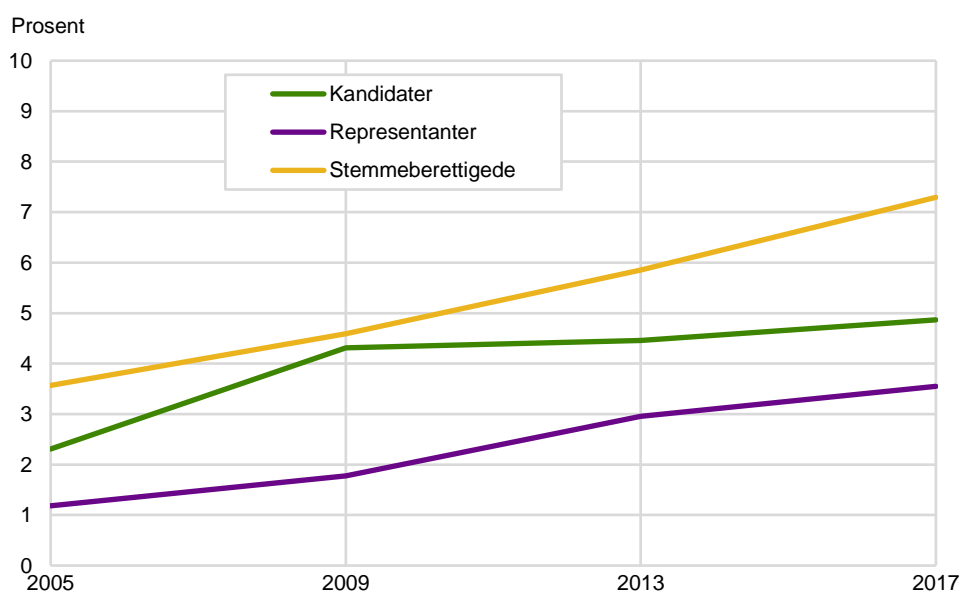
språk en ny kultur osv., kan ha felles opplevelse av utenforskap og etnisk diskriminering, og det kan være en verdi at de folkevalgte organer oppviser en forskjellighet. Det er dermed ikke nødvendigvis snakk om deskriptiv eller proporsjonal representasjon i streng forstand, men om å undersøke hvorvidt de folkevalgte organer noenlunde gjenspeiler velgerne etter noen utvalgte bakgrunns kjennetegn. De fleste vil nok i dag mene at det er rimelig at folkevalgte organer ikke utelukkende består av visse sosiale sjikt i samfunnet (som hvite menn mellom 45 og 70 år med universitetsutdannelse).

7.2. 4 prosent av stortingsrepresentantene har innvandrerbakgrunn

I 1981 var det 150 stortingsrepresentanter og 3 004 000 stemmeberettigede. Hvis vi tenker oss Norge som ett valgdistrikt og at alle med stemmerett hadde deltatt i valget, ville det stått om lag 20 000 velgere bak hver stortingsrepresentant. På det tidspunktet var det 33 000 stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn, altså nok velgere til mellom en og to stortingsrepresentanter. Ved valget i 2017 skulle det velges 169 stortingsrepresentanter. Det var til sammen 3 765 000 stemmeberettigede, det betyr at det står om lag 22 300 stemmeberettigede bak hver stortingsrepresentant. Det var om lag 275 000 personer med innvandrerbakgrunn som hadde stemmerett, og hadde alle med stemmerett ved valget stemt, ville det vært nok stemmer til 12 stortingsrepresentanter.

Etter det siste stortingsvalget har seks av 169 stortingsrepresentanter innvandrerbakgrunn, altså halvparten av 12, som man skulle ha hatt om det skulle vært proporsjonalt med antallet velgere med innvandrerbakgrunn. Antallet stortingsrepresentanter med innvandrerbakgrunn økte fra fem til seks mellom 2013 og 2017. I 2005 var det kun to. Antallet kandidater har også økt, men økningen i antall stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn øker raskere enn både antallet kandidater og antallet representanter. I 2017 hadde 7,3 prosent av de stemmeberettigede innvandrerbakgrunn, mens 4,9 prosent av kandidatene hadde det, og 3,6 prosent av representantene. I streng forstand er derfor misforholdet mellom andelen stortingsrepresentanter og andelen stemmeberettigede personer med innvandrerbakgrunn større i 2017 enn i 2005.

Figur 7.1 Kandidater og representanter med innvandrerbakgrunn til stortingsvalgene og andel stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn. 2005-2017

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Ved stortingsvalg skal det velges 169 stortingsrepresentanter fra 19 fylker. Det er vanskelig å få en proporsjonal representasjon for ulike innvandrergupper, også fordelt etter kjennetegn som kjønn, alder og utdanning osv., spesielt hvis vi i tillegg tenker oss at dette skal gjenspeiles helt ned på fylkesnivå. Det er et relativt lite antall personer vi snakker om, og «heldige» eller «uheldige» utfall kan gi store utslag for totalene. Trenden er at andelen representanter med innvandrerbakgrunn i Stortinget alltid har vært mindre enn denne gruppens andel blant de stemmeberettigede.

Økning i antall kandidater og representanter med innvandrerbakgrunn

Antallet og andelen av kandidater og representanter med innvandrerbakgrunn har økt ved de siste valg. De fleste av disse kandidatene er innvandrere, mens de fleste representantene er norskfødte med innvandrerforeldre, altså etterkommere av innvandrere (2. generasjon) (Tabell 7.1). Det er relativt et lite antall personer, i tabell 7.1 fremstilles dette fordelt på innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter kjønn og landregion.

Tabell 7.1 Kandidater og valgte representanter til stortingsvalgene, etter innvandrerbakgrunn, kjønn og landgruppe. Stortingsvalgene 2009-2017. Antall

	2009		2013		2017	
	Kandi-dater	Represen-tanter	Kandi-dater	Represen-tanter	Kandi-dater	Represen-tanter
Ikke Innvandrerbakgrunn						
I alt	3 528	166	3 899	164	4 222	163
Menn	2 045	101	2 346	98	2 446	95
Kvinner	1 483	65	1 553	66	1 776	68
Innvandrere						
I alt	145	2	158	2	185	2
Menn	80	2	81	2	107	2
Kvinner	65	-	77	-	78	-
Landgruppe						
Vest-Europa etc.	17	2	31	2	33	1
Østeuropeiske EU-land	3	-	4	-	8	-
Afrika, Asia etc.	125	-	123	-	144	1
Norskfødte med innvandrerforeldre						
I alt	14	1	24	3	31	4
Menn	5	-	10	2	18	3
Kvinner	9	1	14	1	13	1
Landgruppe						
Vest-Europa etc.	2	-	3	-	4	-
Østeuropeiske EU-land	-	-	2	-	2	-
Afrika, Asia etc.	12	1	19	3	25	4

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Flest kandidater i Oslo og Akershus

Vi benytter en tredelt landgruppeinndeling i den videre analysen av representanter og kandidater med innvandrerbakgrunn (se faktaboks). Det er både kvinner og menn, men det er overvekt av menn som stiller som kandidater, og av seks valgte representanter er 5 menn. De fleste kandidatene - og representantene - er fra landgruppen Asia, Afrika etc. I den videre analysen slår vi sammen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, og vi gir mest plass til landgruppen Afrika, Asia etc.

Vest-Europa etc.: Danmark, Grønland, Finland, Færøyene, Island, Sverige, Andorra, Belgia, Frankrike, Gibraltar, Hellas, Irland, Italia, Malta, Nederland, Liechtenstein, Luxembourg, Monaco, Portugal, San Marino, Spania, Storbritannia, Sveits, Tyskland, Østerrike, Vatikanstaten
Guernsey, Jersey, Man, Kypros, Israel, USA, Canada, Australia og New Zealand.
Østeuropeiske EU-land: Bulgaria, Estland, Kroatia, Latvia, Litauen, Polen, Romania, Slovakia, Slovenia, Tsjekkia og Ungarn
Afrika, Asia etc.: Afrika, Asia (inkludert Tyrkia), Latin-Amerika, Oseania (utenom Australia og New Zealand) og resten av Europa.

Det er naturlig nok at det er i de mest folkerike fylkene, som sender flest representanter til Stortinget, og de der det bor flest med innvandrerbakgrunn som også har flest kandidater med innvandrerbakgrunn (Tabell 7.2).

Tabell 7.2 Kandidater til stortingsvalget, etter fylke og innvandringskategori og landgruppe. Stortingsvalgene 2013 og 2017. Antall

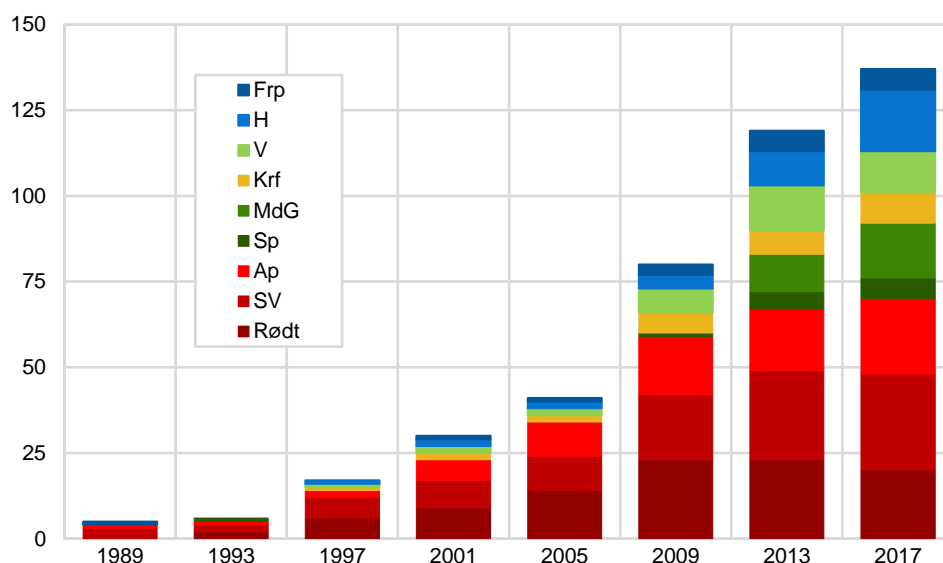
	Ikke innvandrerbakgrunn		Innvandrerbakgrunn		Vest-Europa etc.		Øst-europeiske EU-land		Afrika, Asia etc.	
	2013	2017	2013	2017	2013	2017	2013	2017	2013	2017
Oslo	372	394	49	50	3	8	1	3	45	39
Akershus	339	354	28	24	4	4	2	0	22	20
Rogaland	307	333	7	16	1	1	0	2	6	13
Nordland	221	213	11	15	5	4	1	1	5	10
Buskerud	190	202	13	13	3	2	0	0	10	11
Hordaland	311	341	12	13	3	2	1	1	8	10
Østfold	196	215	11	12	1	2	0	1	10	9
Vestfold	173	184	3	10	1	0	0	1	2	9
Hedmark	167	195	5	9	2	3	0	0	3	6
Telemark	156	163	6	8	2	1	1	0	3	7
Vest-Agder	166	174	6	8	1	0	0	1	5	7
Sør-Trøndelag	253	253	6	8	0	1	0	0	6	7
Finnmark - Finnmarku	144	153	2	7	2	3	0	0	0	4
Oppland	178	184	4	6	2	3	0	0	2	3
Troms - Romsa	159	189	6	6	0	1	0	0	6	5
Sogn og Fjordane	116	131	3	4	1	2	0	0	2	2
Møre og Romsdal	181	215	0	3	0	0	0	0	0	3
Aust-Agder	129	154	7	2	2	0	0	0	5	2
Nord-Trøndelag	141	175	3	2	1	0	0	0	2	2

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

7.3. Flere med bakgrunn fra Asia, Afrika etc. på stortingspartienes lister

Ved de siste stortingsvalgene har både antallet og andelen av stortingskandidater med innvandrerbakgrunn økt svakt. I 2009 var andelen 4,3 prosent, i 2017 var den 4,9. Det er altså ikke noen stor økning ved de siste valgene. De aller fleste av kandidatene har bakgrunn fra Afrika, Asia etc. eller er barn av innvandrere fra disse landene. Hvis vi ser på kandidater med denne landbakgrunnen, har vi tall tilbake til 1989 for de partiene som har vært representert på stortinget i denne perioden. I 1989 var det 6 kandidater, i 2005 var det 41 kandidater og i 2017 var det 137 kandidater med bakgrunn fra Asia eller Afrika.

Figur 7.2 Kandidater med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. for utvalgte partier. Stortingsvalgene 1989-2017. Antall

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Fortsatt flest på venstresidens lister

I tidligere valg har vi sett en klar overvekt av kandidater med innvandrerbakgrunn på venstresidens partilister (Figur 7.2). Denne tendensen er imidlertid ikke like fremtredende lenger, allerede fra valget i 2013 er det flere kandidater også på høyresidens og sentrums valglister. Fortsatt er et flertall av kandidatene med innvandrerbakgrunn å finne på listene til Rødt, SV og Arbeiderpartiet (51 prosent). Alle partiene på Stortinget har personer med innvandrerbakgrunn på listene sine, gjerne i de fylkene hvor innvandringsandelen er høyest. Det er få med innvandrerbakgrunn som plasseres på «sikker plass», og det gir de fleste av dem liten sjanse for å bli valgt inn på Stortinget

Tabell 7.3 Kandidater til stortingsvalget etter parti, innvandringskategori og landgruppe. Stortingsvalg 2013 og 2017. Antall

	2013 Ikke innvandrer bakgrunn	2017 Ikke innvandrer bakgrunn	2013 Vest- Europa etc.	2017 Vest- Europa etc.	2013 øst EU-land	2017 øst EU-land	2013 Afrika, Asia etc.	2017 Afrika, Asia etc.
Arbeiderpartiet	264	260	0	0	0	1	18	21
Fremskrittspartiet	270	258	2	1	0	0	4	5
Høyre	271	264	3	4	0	1	7	13
Kristelig Folkeparti	273	271	0	1	1	0	6	8
Senterpartiet	275	277	0	2	1	1	4	3
Sosialistisk								
Venstreparti	256	255	2	3	1	0	23	25
Venstre	267	269	4	1	0	1	9	10
Miljøpartiet de								
Grønne	256	256	7	8	1	2	3	6
Rødt	249	261	3	0	0	0	20	20
Andre lister	1518	1851	13	17	2	4	48	58

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Fra 3 til 5 representanter

Det er fem representanter med innvandrerbakgrunn fra Asia, Afrika etc. på Stortinget i inneværende periode. Dette er en økning fra tre representanter. De representerer fire forskjellige fylker og fire forskjellige partier. Tre av de fem kommer fra ett av regjeringspartiene (Frp, Høyre og Venstre). Første gang en stortingsrepresentant med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. ble valgt inn på Stortinget var i 2001. Representanten ble valgt inn fra Oslo på Høyres liste. I periodene 2005-2009 og 2009-2013 ble det også innvalgt en representant, da også fra Oslo, på Arbeiderpartiets liste. I perioden 2013-2017 økte antallet til tre representanter, to fra Oslo, en fra Akershus, fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Venstres lister. I perioden 2017-2021 er det fem representanter, som er valgt inn fra Akershus, Buskerud, Oslo og Rogaland, og kommer fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Høyre og Venstres lister (Tabell 7.4). Det har vært flere vararepresentanter med innvandrerbakgrunn fra Asia, Afrika etc. som har møtt på Stortinget (tabell 7.4 viser kun innvalgte), det skjedde første gang i 1994.

Tabell 7.4 Innvalgte stortingsrepresentanter med innvandrerbakgrunn fra Asia, Afrika etc. 2001-2017

Periode	Antall	Parti	Fylke
2001-2005	1	H	Oslo
2005-2009	1	Ap	Oslo
2009-2013	1	Ap	Oslo
2013-2017	3	Ap, Frp, V	Akershus, Oslo (2),
2017-2021	5	Ap (2), Frp, H, V	Akershus (2), Buskerud, Oslo, Rogaland

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

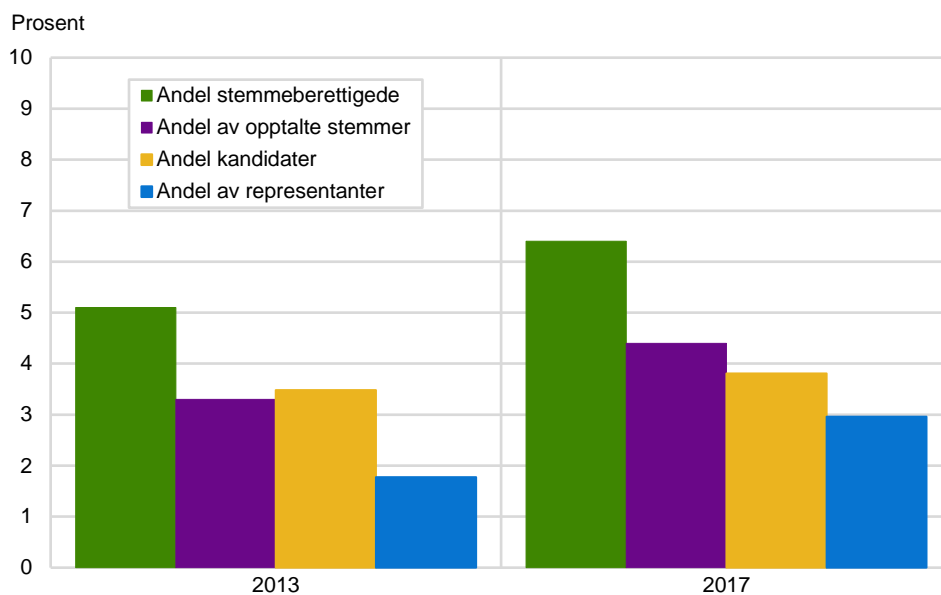
Liten endring i demografisk representasjon for dem med bakgrunn fra Afrika, Asia etc.

Det er altså flere kandidater og representanter nå sammenliknet med tidligere valg som har innvandrerbakgrunn fra Asia, Afrika etc. Samtidig har antallet og andelen av velgere med innvandrerbakgrunn økt. Hvis vi sammenlikner andelen med innvandrerbakgrunn fra Asia, Afrika etc. blant de stemmeberettigede med andelen

blant representantene, er forskjellen blitt noe større enn i valget i 2013 (Figur 7.3). I 2013 var denne differansen på 3,3 prosentpoeng og i 2017 var differansen 3,4 prosentpoeng.

Ser vi på forholdet mellom andelen representanter og andelen av de opptalte stemmene er differansen imidlertid mindre. I 2013 kom 3,3 prosent av de opptalte stemmene fra velgere med bakgrunn fra Asia, Asia etc. mens andelen blant representantene var 1,8 prosent. I 2017 kom 4,4 prosent av de opptalte stemmene fra velgere med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. mens andelen representanter er på 3 prosent. Differansen var 1,5 prosentpoeng i 2013 og 1,4 i 2017.

Figur 7.3 Andelen med innvandrerbakgrunn fra Asia, Afrika etc. blant stemmeberettigede, opptalte stemmer, kandidater og representanter. Stortingsvalget 2013 og 2017

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Referanser

- Bergh, Johannes og Rune Karlsen (2017) Politisk dagsorden og sakseierskap ved stortingsvalget i 2017. Institutt for samfunnsforskning.
<https://www.sv.uio.no/isv/forskning/prosjekter/valgforskning/aktuelle-saker/politisk-dagsorden-og-best-politikk-ssb.pdf>
- Bergh, Johannes og Øyvinn Kleven (2018) «A renewal of religious voting? Immigrants as political actors» Paper presentert på European Consortium for Political Research - General Conference Hamburg
- Bergh, J., V. Aalandslid og T. Bjørklund (2008) «Stemmer til venstre, men er ikke venstreorientert», Samfunnsspeilet 2, 2008, Statistisk sentralbyrå, 2-11.
<https://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/stemmer-til-venstre-men-er-ikke-venstreorientert>
- Bergh, Johannes, Tor Bjørklund og Vebjørn Aalandslid (2014) «Høyrebølge blant innvandrere, men flertallet velger arbeiderpartiet» i Samfunnsspeilet 3/2014
<https://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/hoyrebolge-blant-innvandrere-men-flertallet-velger-arbeiderpartiet>
- Berglund, Frode (2004) Partiidentifikasjon og politisk endring. En studie av langsiktige tilknytninger blant norske velgere 1965-1997. Oslo: Unipax
- Berglund, F., Kleven, Ø. & Ringdal, K. (2008). Political Activism. I K. Ringdal, M., Hjerm, H.Ervasti & T. Freidberg (Eds.), Nordic Social Attitudes in a European Perspective. London: Edward Elgar
- Bjørklund, T. og J. Bergh (2013): Minoritetsbefolkningens møte med det politiske Norge: Partivalg, valgdeltakelse, representasjon, Oslo: Cappelen Damm.
- Blais, A. (2000). To Vote or Not to Vote: The Merits and Limits of Rational Choice Theory. Pittsburg: University of Pittsburg Press.
- Brochmann, Grete og Knut Kjeldstadli (2014) Innvandringen til Norge; 900-2010. Oslo: Pax
- Campbell, A., Converse P.E., Miller W.E., Stokes D.E. (1960) The American voter. New York: Wiley
- Campbell, Angus (1966) «Surge and decline» i Angus Campbell, Philip E. Converse, Donald E. Stokes og Warren E. Miller (red) Elections and the Political Order. New York: Wiley
- Cohen, Carl (1984) «Demokratiets former» i Hagtvedt og Lafferty (red) Demokrati og demokratisering. Oslo: Aschehoug
- Dahl, Robert A. (1963) Modern Political Analysis. New Jersey: Prentice-Hall
- Dalton, Russel J. (2004) Democratic Challenges, Democratic Choices. Oxford: Oxford University Press.
- Dalgard, Anne Berit (red.) (2018) Levekår blant norskfødte med innvandrerforeldre i Norge 2016. Rapporter 2018/20. Statistisk sentralbyrå
<https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/attachment/352917?ts=163f3c45b50>
- Downs, Anthony (1957): An Economic Theory of Democracy. New York: Harper and Row
- Dzamarija, Minja Tea, Kristin Kvarv Andreassen og Tove Irene Slaastad (2012) Dokumentasjon av registerbasert statistikk over innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Interne dokumenter 12/2013 Statistisk sentralbyrå

- Elster, Jon (1998): *Deliberative Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press
- Falnes-Dalheim, Elisabeth og Lise Snellingen Bye (2018) *Velgerundersøkelsen 2017. Dokumentasjonsnotat. Notater 2018/27*.
https://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/_attachment/353774?_ts=1641c297788
- Faye, Arne (1995) «Valgadferden preges av hjemlandet» i *Samfunnspeilet* 2/95.
<https://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/valgadferden-preges-av-hjemlandet>
- Furseth, I. (red) (2015) *Religionens tilbakekomst i offentligheten? Religion, politikk, medier, stat og sivilsamfunn i Norge siden 1980-tallet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Furseth, Jan og Olav Ljones (2015) «Fødselsnummeret. 50-årsjubilant med behov for oppgradering» I *Samfunnsspeilet*, 1/2015. Statistisk sentralbyrå.
<https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/50-arsjubilant-med-behov-for-oppgadering>
- Gravem, Dag F. (2017) *Invalid, yet reliable? Assessing the validity and reliability of a question on left-right political affiliation*. Paper presentert på QUEST (Questionnaire Evaluation Standard) workshop, Rome, April 4.-6. 2017
- Habermas, Jürgen (1996) *Between Facts and Norms. Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy*. Cambridge, Massachusetts. The MIT Press
- Hansen, Andreas Martin (1899). *Norsk Folkepsykologi*. Kristiania: Jacob Dybwads Forlag.
- Havstad, Lars A. (1882) *Stortingsvalgene i 1882*. i *Nytt Tidsskrift*, 587-592.
- Holbæk-Hansen, Leif (1951) *Litt om velgerne ved stortingsvalget i 1949. Et forsøk på en representativ velgertelling og en analyse av tilhengere av de enkelte politiske partier i Norge*. Bergen: Chr. Michelsens Institutt. John Griegs Forlag.
- Kjeldstadli, Knut (1990) *Oslo bys historie. Bind 4. Den delte byen. Fra 1900 til 1948*. J.W. Cappelens Forlag AS. Oslo
- Kish, Leslie (1995) «The Hundred Years' War of Survey Sampling» i *Statistics in Transition* 2(5), 813-830.
- Kiær, Anders Nicolai (1895) «Observations et Expériences Concernant les Dénombrements Représentatifs» i *Bulletin de l'Institut international de statistique*, 9:176-178. Oversatt av A.G.Hustoft i *Samfunnsspeilet*, 2001/6
<https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/iakttakelser-og-erfaringer-vedrorende-representative-utvalg>
- Kiær, Anders Nicolai (1897/1976) «Den Repræsentative Undersøkelsermethode», gjenoptrykt som SØS nr. 27. Oslo: Statistisk sentralbyrå
- Kleven, Ø. & Berglund, F. (2014) *Measuring data quality by the use of a routine re-interview module Experiences from the Norwegian European Social Survey*. Presentation at the European Conference on Quality in Official Statistics (Q2014)
- Kleven, Ø. (2016). *Nordmenn på tillitstoppen i Europa*. *Samfunnsspeilet*, 2016(2). Hentet fra: <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/nordmenn-pa-tillitstoppen-i-europa>

- Kleven, Ø. (2017a). Innvandrere og kommunestyrevalget 2015: Valgferd og representasjon blant innvandrere, norskfødte med innvandrerforeldre og utenlandske statsborgere. (Rapporter 2017/10). Hentet fra <http://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/attachment/305795>
- Kleven, Ø. (2017b). «Valg og politisk deltakelse. Lavere deltakelse blant innvandrerne» i Torill Sandnes (red.) Innvandrere i Norge 2017. Statistiske analyser 155. Statistisk sentralbyrå
- Kleven, Øyvinn, Ib Thomsen og Li-Chun Zhang (2018) An empirical study of nonresponse bias. The Norwegian National Election Survey 1969-2017. Paper presentert på European Conference on Quality in Official Statistics. Q2018. 26-29 Juni. Krakow. Polen
- Kleven, Ø. (2019a). Lav valgdeltakelse blant unge voksne. SSB analyse (artikkel 6). Hentet fra <https://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/lav-valgdeltakelse-blant-unge-voksne>
- Kleven, Ø. (2019b). Hver tredje med lite utdanning sitter hjemme i valg etter valg. SSB analyse (artikkel 6). Hentet fra <https://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/hver-tredje-med-lite-utdanning-sitter-hjemme-i-valg-etter-valg>
- Kleven, Øyvinn, Bernt Aardal, Johannes Bergh, Stine Hesstvedt og Ådne Hindenes (2015) Valgundersøkelsen 2013. Dokumentasjons- og tabellrapport. Notater 2015/29. Statistisk sentralbyrå
- Kleven, Øyvinn og Vebjørn Aalandslid (2016) «Ap står støtt blant innvandrere fra sør» i Samfunnspeilet 3/2016.
- Lafferty, William M. (1983) «Deltakelse og demokrati. Momenter i en uendelig dialog» I Trond Bergh (red) Deltakerdemokratiet. Oslo: Universitetsforlaget
- Lazarsfeld, Paul Felix, Bernhard Berelson og Hazel Gaudet (1948) The People's Choice. How the voters make up his mind in a presidential campaign. New York: Columbia University Press
- Lipset, Seymour Martin og Stein Rokkan (1967): "Cleavage Structure, Party Systems, and Voter Alignments: An Introduction", i Lipset, Seymour Martin and Stein Rokkan (eds.): Party Systems and Voter Alignments, New York, NY: The Free Press.
- Lipset, Seymor M. (1960/1968) Det politiske menneske. Politikens sosiale grunnlag. Oslo: Gyldendal
- Lipset, Seymor Martin (1981) Political Man. The Social Bases of Politics. Expanded and updated edition. Baltimore: The Johns Hopkins University Press
- Listhaug, Ola (1989) "Gamle og nye modeller i valforskning: Eit oversyn" i Tidsskrift for samfunnsforskning 1989 årgang 30, 339-3600
- Lov om valg til Stortinget, fylkesting og kommunestyre (valgloven) <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2002-06-28-57>
- Mohn, Jakob Neumann (1874) «Storthingerne 1815-1874 belyst ved statistik» i Norsk Retstidende 48:761-776.
- Neyman, Jerzy (1934) «On the Two Different Aspects of the Representative Method: The Method of stratified Sampling and the Method of Purposive Selection i Journal of the Royal Statistical Society
- Nordbø, Jarle Erik (2015) Oslo – den sammensatte byen. Civita – notat nr 21/2015

- Offerdal, Audun (2003) «Politisk deltakelse – er den så nøye da?» i Norsk statsvitenskapelig tidsskrift 03/2003
- Pateman, Carol (1970): *Participation and Democratic Theory*. Cambridge: Cambridge University Press
- Pettersen, Per Arnt (1988) «Hjemmesitterne: Hvor – Hvem og Hvorfor» Norsk statsvitenskapelig tidsskrift 4 (4), 291-316.
- Pitkin, Hanna Fenichel (1967) *The Concept of representation*. California: University of California Press
- Rasch, Bjørn Erik (2000) *Demokrati – ideer og organisering*. Bergen: Fagbokforlaget
- Robinson, William S. (1950) «Ecological Correlations and the Behaviour of Individuals» I *American Sociological Review*, 15(3), 351-357.
- Rogstad, Jon (2007) *Demokratisk fellesskap. Politisk inkludering og etnisk mobilisering*. Oslo: Universitetsforlaget
- Rokkan, Stein og Henry Valen (1964) «Regional Contrasts in Norwegian Politics» I E.Allardt og Y.e.Littunen (red.) *Cleaveges, Ideologies and Party System*. Helsinki: Westermarck
- Rokkan, Stein (1967/1987) “Geografi, religion og samfunnsklasse: Kryssende konfliktlinjer i norsk politikk” i Stein Rokkan (1987): *Stat, nasjon, klasse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Saglie, Jo (2015) «Høyere deltakelse for enhver pris?» i *Kommunal Rapport*. 13.10.2015.
- Schumpeter, Joseph A. (1942) *Capitalism, Socialism and Democracy*. New York:Harper
- Simpson, E. H. (1951). "The Interpretation of Interaction in Contingency Tables". I *Journal of the Royal Statistical Society, Series B*. 13: 238–241.
- Soltvedt, Kjartan (2004) “Folkeregistre og personnummersystemer i Norge fra 1905 til 2001” I K. Soltvedt (red) *Folketellinger gjennom 200 år. SØS 109*. Statistisk sentralbyrå.
- Thomsen, I, Øyvind Kleven, Jan Henrik Wang og Li-Chun Zhang (2006) *Coping with decreasing response rates in Statistics Norway. Reports 2006/29*. Statistics Norway
- Teorell, Jan og Anders Westholm (1999): “At bestämma seg för att vara med och bestämma. Om varför vi röstar – alt mindre” I Erik Almna (red.) *Valdeltagande i förändring (s.137-204)*. SOU 1999:132.
- Tingsten, Herbert (1937) *Political behavior. Studies in election statistics*. P.S King. London
- Valen, Henry og Daniel Katz (1964) *Political Parties in Norway. A Community Study*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Valen, Henry og Stein Rokkan (1974) «Norway: Conflict Structure and Mass Politics in a European Periphery» i R. Rose (red) *Electoral Behavior*. New York: The Free Press
- Valen, Henry og Bernt O. Aardal (1981) *Et valg i perspektiv. En studie av stortingsvalget 1981. SØS 54*. Statistisk sentralbyrå

- Wiggen, Kjersti og Vebjørn Aalandslid (2014) Valgdeltakelsen blant personer med innvandrerbakgrunn ved stortingsvalget 2013.(Rapporter 2014/32). Hentet fra https://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/_attachment/200940
- Zhang, Li-Chun, Ib Thomsen and Øyvinn Kleven (2013) "On the Use of Auxiliary and Paradata for Dealing With Non-sampling Errors in Household Surveys" in *International Statistical Review* (2013)
- Øidne, Gabriel (1973) Østkant og Vestkant i Oslos politiske historie. Sosiale og politiske strukturer i Oslo 1906-69. Gyldendal Norsk Forlag. Oslo
- Østberg, E.W 1958 «Øst og Vest i Oslo naivitet eller sosial og økonomisk realitet.» i *Sosialøkonomen* 1958 (5):4-7
- Aardal, Bernt (2002): «Demokrati og valgdeltakelse – en innføring og oversikt», i Bernt Aardal (red): *Valgdeltakelse og lokaldemokrati*, Oslo: Kommuneforlaget.
- Aardal, Bernt og Johannes Bergh (red.) 2015: *Valg og velgere. En studie av stortingsvalget 2013*. Oslo: Cappelen Damm
- Aardal, Bernt, Johannes Bergh og Rune Karlsen (2015) «Hvorfor stemmer velgerne som de gjør?» i B. Aardal og J. Bergh (red.) 2015: *Valg og velgere. En studie av stortingsvalget 2013*. Oslo: Cappelen Damm
- Aardal, Bernt (2017) «60 år med valgforskning – hva har vi lært?» i *Norsk statsvitenskapelig tidsskrift*, årgang 33, nr 3-4-2017. s. 292-311

Vedlegg A: Velgerundersøkelser 2017

Analyse av partivalg

Analysene av partivalg i denne rapporten er basert på fire velgerundersøkelser som SSB og Institutt for samfunnsforskning gjennomførte rett etter valget 11. september 2017. Undersøkelsene hadde forskjellige formål og design men de hadde selvsagt alle spørsmål om hvilket parti én stemte på i valget samt mange av de samme bakgrunnsvariablene. Ved å ta spørsmålet fra alle de fire undersøkelsene får vi dermed et større utvalg sammenliknet med tidligere. Det er først og fremst blant norske velgere uten innvandrerbakgrunn at utvalgsstørrelsen øker vesentlig og det gir dermed lavere statistisk usikkerhet for den gruppen. I sammenlikninger med innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre blir dermed også eventuelle forskjeller mer sikre.

Tabell A 1 Oversikt over velgerundersøkelsene 2017. Bruttoutvalg og svarprosent etter valgdeltakelse

I alt	Bruttoutvalg	Svarprosent i alt	Svarprosent blant dem som ikke stemt	Opgitt partivalg blant dem som stemte
Undersøkelse med spørsmål fra en internasjonal modul (CSES)	5 000	43	21	49
Stortingsvalgundersøkelsen (SVU)	3 196	61	40	67
Undersøkelse av valgkampen (VPU)	9 973	36	18	40
Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige (VU)*	15 736	47	28	53

*Vektet etter design vekt

Den tradisjonelle stortingsvalgundersøkelsen (SVU) har høyest svarprosent, her er også personlig intervju benyttet. I de tre andre undersøkelsene er det kun benyttet selvutfylling på web (pc, Mac eller Smartphone). I tillegg ble alle som ikke deltok i undersøkelsen invitert til å svare på en kort versjon av undersøkelsen. Vi ser at gjennomgående er svarprosenten høyere for dem som deltok i valget sammenliknet med dem som ikke deltok i valget. Dette er ikke noe unikt for undersøkelsene i 2017, tvert imot har det blitt påvist siden SSB begynte med velgerundersøkelser i 1969 (Kleven, Thomsen, Zhang 2018). Det er altså som forventet.

I tabell A.2 viser vi partivalg blant dem som deltok i de ulike undersøkelsene. Disse estimatene er ikke veid eller kalibrert etter kjente verdier i populasjonen. Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige (VU) er vektet etter den inverse trekksannsynlighet (design vekt) for at den skal være sammenliknbar med de andre undersøkelsene. Fordelingen etter partivalg blant respondentene i de ulike undersøkelsene er omtrent det samme, det er altså lite som tyder på at det er en sterk sammenheng mellom frafallsandel og skjevhet med hensyn til partivalg.

Tabell A 2 Partivalg i 2017 blant dem som deltok i de ulike velgerundersøkelsene blant dem som stemte i stortingsvalget 2017. Uveid med hensyn til frafall

	R	SV	Ap	SP	MDG	KrF	V	H	FrP	Andre	n
CSES	3	7	24	10	4	4	5	27	12	4	1 900
SVU	3	7	24	10	3	4	6	26	12	3	1 703
VPU	3	6	26	10	4	4	5	27	12	3	3 192
VU*	3	8	24	10	4	4	4	28	12	3	6 505**

*Vektet etter design vekt, **Effektiv utvalgsstørrelse

Tabell A 3 Bruttoutvalg og svarprosjenter etter valgdeltakelse i Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017. Blant innvandrere etter fødeland. Sortert etter svarprosent i alt

	Bruttoutvalg	Svarprosent I alt	Svarprosent blant de som ikke stemte	Oppgitt partivalg blant dem som stemte
Norske uten innvandrerbakgrunn	4 708	50	28	55
Innvandrere fra:				
Nederland	26	77	50	82
Finland	26	65	33	75
Sverige	92	60	29	69
USA	43	58	55	59
Storbritannia	44	57	53	59
Ukraina	52	52	48	55
Tyskland	109	50	31	58
Tunisia	26	50	42	57
Polen	141	48	26	66
Serbia	48	46	30	60
India	154	44	35	49
Danmark	97	43	32	47
Brasil	35	43	24	61
Russland	195	42	28	59
Bosnia-Hercegovina	310	41	33	50
Chile	109	41	16	63
Kroatia	57	40	38	45
Romania	45	40	30	50
Tyrkia	240	40	29	49
Ungarn	28	39	29	43
Thailand	211	37	33	41
Etiopia	115	37	21	44
Filippinene	268	37	34	40
Ghana	35	37	25	47
Afghanistan	243	37	30	40
Pakistan	432	35	25	40
Kina	87	34	26	47
Kongo	41	34	25	43
Vietnam	370	34	24	43
Eritrea	144	33	25	42
Iran	377	33	21	43
Sudan	32	31	17	50
Syria	53	30	29	32
Irak	515	30	24	35
Sri Lanka	225	29	20	34
Palestina	69	29	26	30
Marokko	138	28	16	38
Libanon	42	26	35	18
Makedonia	59	25	19	31
Somalia	426	25	14	31
Kosovo	248	25	15	39
Gambia	26	23	0	33
Liberia	26	19	15	23
Algerie	32	19	15	25
Myanmar	71	18	23	15

Tabell A 4 Bruttoutvalg og svarprosjenter etter valgdeltakelse i Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017. Blant norskfødte med innvandrerforeldre mellom 18 – 28 år. Sortert etter svarprosent i alt

	Bruttoutvalg	Svarprosent i alt dem som ikke stemte	Svarprosent blant partivalg blant dem som stemte	Opgitt partivalg blant dem som stemte
Norske uten innvandrerbakgrunn (18- 28 år)	827	47	30	55
Norskfødte med innvandrerforeldre fra:				
Polen	32	63	50	70
Kina	31	61	53	71
Makedonia	30	50	36	63
India	112	46	35	55
Sri Lanka	218	46	31	57
Vietnam	333	44	35	53
Iran	99	42	42	43
Chile	78	41	36	46
Filippinene	49	41	29	50
Bosnia-Hercegovina	112	40	33	47
Pakistan	534	40	31	46
Marokko	116	38	29	44
Eritrea	42	33	14	43
Irak	76	33	32	33
Kosovo	96	31	24	45
Tyrkia	206	29	21	37
Somalia	122	24	5	39
Libanon	36	22	23	21
Syria	27	22	18	30

Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017

I de andre analysene baserer vi oss kun på *Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017*. Utgangspunktet for den er en kort undersøkelse av et tilfeldig utvalg av velgere som SSB gjennomfører rett etter valget. Integreringsavdelingen i Kunnskapsdepartementet finansierer gjennom Innvandrings statistikkprogrammet i SSB et stort tillegg utvalg av velgere med innvandrerbakgrunn.

I velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017 fikk vi fullstendige svar fra 5 590 personer, noe som gir en total svarprosent på 36. Svarprosenten varierer mellom velgergruppene. Ser vi på de som stemte i valget er den høyest blant norskfødte med innvandrerforeldre fra østeuropeiske EU-land 61 prosent, og lavest blant innvandrere fra Afrika, Asia etc. 35 prosent. Blant dem som ikke stemte i valget er den høyest blant innvandrere fra østeuropeiske EU-land (27 prosent) og lavest blant norskfødte med innvandrerforeldre fra Vest-Europa etc. (14 prosent).

Tabell A 5 Bruttoutvalg og svarprosjenter etter valgdeltakelse i Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017. Fullstendige intervju. Blant innvandringskategori

	I alt		Stemte ikke		Stemte	
	Brutto- utvalg	Svar- prosent	Brutto- utvalg	Svar- prosent	Brutto- utvalg	Svar- prosent
Norsk uten innvandrerbakgrunn	4 930	44	991	22	3 939	49
Innvandrere fra Vest-Europa etc.	518	46	136	24	382	54
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	356	41	163	27	193	53
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	5 997	28	2 641	18	3 355	35
Norskfødte med innvandrerforeldre fra Vest-Europa etc.	332	49	66	14	266	58
Norskfødte med innvandrerforeldre fra østeuropeiske EU-land	161	51	45	24	116	61
Norskfødte med innvandrerforeldre fra Afrika, Asia etc.	3 442	32	1 487	21	1 955	40

Feilkilder ved utvalgsundersøkelser

I utvalgsundersøkelser er det frafall, dvs. at det er noen – ofte mange – som ikke svarer på undersøkelsen. I tillegg – og det er viktig – vil tilbøyeligheten til å svare være større blant dem som har stemt ved valget enn blant dem som ikke har stemt.

En vekting etter velgergruppe og stemt/ikke stemt vil derfor ta hensyn til både utvalgsdesignet og frafalls-mekanismen. Selv om svarprosenten er lavere i denne velgerundersøkelsen sammenliknet med tidligere velgerundersøkelser SSB har gjennomført, viser analyser at skjevheten introdusert ved frafall ikke er større i denne undersøkelsen enn i tidligere undersøkelser.

Dersom personer med bestemte kjennetegn deltar systematisk mindre enn andre, oppstår en systematisk skjevhet. Systematisk skjevheter kan være uheldige fordi det fører til at de som er intervjuet ikke er representative for den populasjonen man er ute etter å undersøke. Av den grunn er det viktig å ha oversikt over frafallet, slik at man får kjennskap til hvor skjevt utvalget er i forhold til populasjonen. Det gjør det også mulig å korrigere utvalget for kjente skjevheter. Vi har observert fra analyser av frafallet i tidligere valgundersøkelser at det er en korrelasjon mellom å delta i undersøkelsen og kjennemerker som kjønn, aldersgruppe og utdanning (se Kleven et al. 2015:12-16; Thomsen et al. 2006). Menn deltar gjerne litt mer enn kvinner, de yngste deltar litt mindre enn de middelaldrende og de eldste. De med grunnskole deltar i mindre grad enn de med universitets og høyskoleutdanning. Videre er det en klar sammenheng mellom å delta i valget og å delta i undersøkelsen (se Zhang, Thomsen og Kleven 2013:273-276). Vi klarer å rette opp noe av denne skjevheten ved å vekte/kalibrere etter de variablene vi har tilgang til for hele populasjonen. Estimatene fra undersøkelsen er kalibrert etter kjennetegn i populasjonen som kjønn, alder, utdanning, innvandrerbakgrunn, landbakgrunn, stemt – ikke stemt og partivalg.

Som en del av kvalitetskontrollen av undersøkelsen sammenliknes estimer fra undersøkelsen med offisiell valgstatistikk. Vi kan blant annet sammenlikne partifrekvensen i utvalget med det offisielle valgresultatet for partiene. Avvik mellom svarene fra undersøkelsen og offisiell valgstatistikk kan skyldes ulike typer målefeil (innsamlingsfeil og bearbeidingsfeil), skjevhet innført ved frafall og utvalgsvarians. Av disse feilkildene er målefeil det vanskeligste å avdekke. Målefeil kan komme av at intervjupersonen avgir feil svar. Dette kan igjen skyldes vansker med å huske forhold tilbake i tiden eller at spørsmål misforstås. Når det blir spurt om forhold som folk erfaringsmessig finner kompliserte, må en regne med å få en del feilaktige svar. Bearbeidingsfeil er avvik mellom den verdien som registreres inn og den verdien som til slutt rapporteres ut. Gjennom ulike kontroller har man søkt å finne feil og rette dem opp. Når en har rettet opp feil så langt som det er mulig, er erfaringen at de statistiske resultatene i de fleste tilfeller påvirkes forholdsvis lite av både innsamlingsfeil og bearbeidingsfeil. Virkningen av feil kan likevel være av betydning i noen tilfeller. Det gjelder særlig hvis feilen er systematisk, det vil si at den samme feilen gjøres relativt ofte. Tilfeldige feil medfører ikke skjevhet i estimatene. En tenker seg at feil som ikke er systematiske trekker like mye i hver retning, og at de derfor har svært liten effekt.

Statistisk usikkerhet og feilmarginer ved utvalgsundersøkelser

Utvalget til velgerundersøkelsen er trukket tilfeldig fra manntallet. Gjennom utvalgsundersøkelser kan vi anslå forekomsten av ulike fenomener i en stor gruppe (populasjonen) ved å måle forekomsten bare i et mindre utvalg som er trukket fra populasjonen. Det gir store besparelser sammenliknet med om vi skulle gjennomført målingen i hele populasjonen, men samtidig får vi en viss usikkerhet i anslagene. Denne usikkerheten kan vi beregne når vi kjenner sannsynligheten for at hver enkelt enhet i populasjonen skal bli trukket til utvalget.

Metoden som brukes til å beregne et anslag (estimatet), kalles en estimator. Det er to aspekter ved en estimator som er viktige. For det første bør estimatoren gi omtrent korrekt verdi ved gjentatte forsøk. Det vil si at den "treffer målet" i den forstand at ved gjentatt trekking av utvalg, vil gjennomsnittsverdien av estimatene

være sentret rundt den sanne populasjonsverdien; estimatoren er *forventningsrett*. I tillegg trenger vi et mål på hvor stor variasjon rundt populasjonverdien estimatene har ved gjentatt trekking av utvalg. Det er denne variasjonen som er den statistiske usikkerheten til estimatet, og det vanlige målet er *standardfeilen*, *SE* (fra det engelske begrepet "standard error"), til estimatet. *SE* er definert som det estimerte standardavviket til estimatoren. *SE* forteller dermed hvor mye et anslag i gjennomsnitt vil avvike fra den sanne verdien.

Som en illustrasjon: La oss si vi ønsker å estimere prosentandelen kvinner, P_0 , i en befolkning (populasjon) med størrelse N . Anta utvalget av størrelse n er trukket tilfeldig, det vil si at alle enheter har samme sannsynlighet n/N for å bli med i utvalget. La P være prosentandelen kvinner i utvalget. Da er P en forventningsrett estimator for P_0 og standardfeilen er gitt ved:

$$SE(P) = \sqrt{\frac{P(100 - P)}{n} \cdot \left(1 - \frac{n}{N}\right)}$$

Estimeringsfeilen vi begår er forskjellen mellom P og P_0 . Denne er selvfølgelig ukjent, men vi kan gi et anslag, *feilmarginen*, på hvor stor den med en gitt sannsynlighet kan være. Feilmarginen er definert som $2 \cdot SE$. Intervallet $(P - 2 \cdot SE, P + 2 \cdot SE)$

er et 95 prosent konfidensintervall. Det betyr at sannsynligheten for at intervallet dekker den sanne verdien P_0 er 0,95 (95 prosent). Eller sagt på en annen måte, ved gjentatte utvalg så vil 95 prosent av intervallene dekke den sanne verdien P_0 . Vi sier da at det er 95 prosent *sikkerhet* for at det *beregnete* intervallet dekker den sanne verdien.

I faktaboksen oppsummeres begrepsdefinisjoner og formler for estimering av prosenttall i en populasjon.

Statistisk usikkerhet for estimering av prosentandel av et kjennetegn ved enkelt tilfeldig utvalg

N	antall enheter i populasjonen
n	antall enheter i utvalget, trukket enkelt tilfeldig
P_0	prosentandel i populasjonen med kjennetegn a
x	antall enheter i utvalget med kjennetegn a
P	prosentandel i utvalget med kjennetegn a , $P = 100 \cdot (x/n)$
$100 - P$	prosentandel i utvalget som ikke har kjennetegn a

Utvalgsvarians $Var(P) = \frac{P_0(100 - P_0)}{n} \cdot \left(1 - \frac{n}{N}\right)$

95 prosent konfidensintervall for P_0 : $P \pm 2 \cdot SE$

Standardfeil: $SE = \sqrt{\frac{P(100 - P)}{n} \cdot \left(1 - \frac{n}{N}\right)}$

Feilmargin = $2 \cdot SE$

I de fleste utvalgsundersøkelsene i SSB utgjør utvalget en svært liten del av populasjonen. Undersøkelsene tar sikte på å dekke store populasjoner, som for eksempel den norske befolkningen i sin helhet, alle arbeidstagere, alle norske

bedrifter osv. Utvalgene som skal dekke disse populasjonene er små i forhold til populasjonsstørrelsene. Det betyr at utvalgsandelen n/N er negligierbar i formelen for SE , og vi kan benytte formelen

$$SE = \sqrt{\frac{P(100 - P)}{n}}$$

Vi legger merke til at konfidensintervallets størrelse er avhengig av størrelsen på utvalget, men ikke av populasjonen. Standardfeilen blir mindre dess flere som er med i utvalget, og sammenhengen mellom størrelsen på standardfeilen og n er ikke lineær. For å få standardfeilen halvert, med samme verdi av P , så må utvalgsstørrelsen firedobles. Vi ser at standardfeilen er størst når utvalgsresultatet er 50 prosent, og avtar symmetrisk etter hvert som prosentandelen nærmer seg 0 og 100.

I stedet for å foreta beregninger for hvert enkelt resultat, kan tabell V.1 benyttes. Den viser standardfeil for observerte prosentandeler etter utvalgets størrelse, trukket enkelt tilfeldig. Et utvalgsresultat på 40 prosent fra enkelt tilfeldig utvalg med 1200 enheter har en standardfeil på 1,4 prosentpoeng. Dvs. at feilmarginen er 2,8 prosentpoeng og 95 prosent konfidensintervall er (37,2 - 42,8) prosent. Vi kan anslå med 95 prosent sikkerhet at andelen i populasjonen ligger mellom 37,2 og 42,8 prosent.

Tabell A 6 Standardfeil i prosentpoeng for observerte prosentandeler ved ulike utvalgsstørrelser, for enkelt tilfeldig utvalg

n: \ P:	5/95	10/90	15/85	20/80	25/75	30/70	35/65	40/60	45/55	50/50
25	4,4	6,0	7,1	8,0	8,7	9,2	9,5	9,8	9,9	10,0
50	3,1	4,2	5,0	5,7	6,1	6,5	6,7	6,9	7,0	7,1
100	2,2	3,0	3,6	4,0	4,3	4,6	4,8	4,9	5,0	5,0
200	1,5	2,1	2,5	2,8	3,1	3,2	3,4	3,5	3,5	3,5
300	1,3	1,7	2,1	2,3	2,5	2,6	2,8	2,8	2,9	2,9
500	1,0	1,3	1,6	1,8	1,9	2,0	2,1	2,2	2,2	2,2
1 000	0,7	0,9	1,1	1,3	1,4	1,4	1,5	1,5	1,6	1,6
1 200	0,6	0,9	1,0	1,2	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4
1 500	0,6	0,8	0,9	1,0	1,1	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3
2 000	0,5	0,7	0,8	0,9	1,0	1,0	1,1	1,1	1,1	1,1
2 500	0,4	0,6	0,7	0,8	0,9	0,9	1,0	1,0	1,0	1,0
3 000	0,4	0,5	0,7	0,7	0,8	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9

Eksempel på bruk av formel og tabell

Vi ønsker å anslå andelen motstandere av norsk EU-medlemskap. Vi har trukket et enkelt tilfeldig utvalg på 3 000 respondenter (n) fra den stemmeberettigede delen av den norske befolkningen, som i 2009 utgjorde omtrent 3 500 000 personer (N). 1 400 (x) av de spurte oppgir at de er motstandere, de resterende 1 600 er enten tilhengere eller usikre. Andelen motstandere er da $x/n = 1\,400 / 3\,000 = 0,467$, eller 46,7 prosent. Siden $n/N = 0,0009$ så kan vi bruke den forenklete formelen for SE og får konfidensintervallet

$$46,7 \pm 2 \sqrt{\frac{46,7(100 - 46,7)}{3000}} = 46,7 \pm 2(0,91) = 46,7 \pm 1,8.$$

Estimatet for andelen EU-motstandere er altså 46,7 prosent. Feilmarginen for estimatet er 1,8 prosent, mens konfidensintervallet med 95 prosent sikkerhet forteller at andelen ligger mellom 44,9 og 48,5 prosent.

Vi kan også bruke tabell 1. Vi går inn på raden 3 000 og kolonnen 45/55; som er kolonnen som ligger nærmest resultatet. I tabell 1 leser vi at standardfeilen er 0,9. Et 95 prosent konfidensintervall blir da $46,7 \pm 2(0,9) = 46,7 \pm 1,8$, som er det samme som over.

Det er vanlig å operere med et sikkerhetsnivå på 95 prosent, men konfidensintervall kan konstrueres for andre sikkerhetsnivå. Da må standardavviket

multipliseres med et annet tall enn 2. Ofte er det ønskelig å sammenligne prosenttall for flere grupper. Når to usikre tall sammenlignes, vil usikkerheten på forskjellen mellom dem vanligvis bli større enn usikkerheten knyttet til hvert enkelt tall. Standardfeilen til forskjeller mellom to prosenttall er lik kvadratroten av summen av kvadratene av standardfeielene til enkelttallene. Når en har anslag for standardavvikene til slike forskjeller, kan en konstruere konfidensintervall for den sanne verdi på samme måte som beskrevet ovenfor.

Vedlegg B: Standard for yrkesklassifisering

Standarden er basert på den internasjonale standarden for yrkesklassifisering som ILO har utarbeidet (International Standard Classification of Occupations - ISCO 08). Arbeidsoppgaver som er karakterisert ved mange likhetstrekk danner et yrke. Yrkesgruppering vil si at en grupperer sammen ensartete arbeidsoppgaver, og at en legger mindre vekt på utdanning, yrkesstatus (lønnstaker/selvstendig) eller næring. Standarden bygger på to klassifikasjonsprinsipper:

- i) kompetansenivå
- ii) spesialisering

Andre kriterier er selvstendighet i yrkesutøvelsen og hvor rutinepreget arbeidet er. Direkte fysisk arbeid (kroppsarbeid) er også et kriterium som vektlegges ved innplassering. Inndeling av yrkesfelt etter kompetansenivå:

1. Ledere

I dette feltet inngår administrative ledelsesarbeid i både offentlig og privat sektor samt alt politisk, lønnet arbeid. Det er ingen krav til formell kompetanse for dette feltet, selv om flertallet av lederne vil ha bakgrunn fra universitet og høyskole. I dette feltet inngår politisk- og administrativt ledelsesarbeid i både offentlig og privat sektor. I mange tilfeller vil ledelse kreve anvendelse av spesiell fagkompetanse utover det rent administrative og personalfaglige. Det vil si at fagkompetanse anvendes i beslutninger vedrørende planlegging, prioritering og oppfølging av virksomheten. Yrket skal da grupperes i yrkesfelt 1. I andre tilfeller vil en leder både anvende sin fagkompetanse knyttet opp til ledelse (yrkesfelt 1) og til konkret utøvelse av sin fagkompetanse (yrkesfelt 2). Dette vil f.eks. gjelde en lege som både leder en sykehusavdeling og som deltar i operasjoner. Yrkesutøveren skal i dette tilfelle knyttes til det yrkesfeltet hvor det meste av arbeidstiden brukes.

2. Akademiske yrker

Her inngår yrker som normalt krever utdanning fra universitet eller høyskole av minimum 4 års varighet. I dette feltet inngår yrker som normalt krever utdanning fra universitet eller høyskole av minimum 4 års varighet. Yrkesfeltet omfatter forskning, undervisning, rådgivning, medisinsk behandling, kunstnerisk virksomhet samt utrednings- og høyere saksbehandlararbeid innen offentlig og privat administrasjon. Det som avgjør om et yrke skal plasseres i yrkesfelt 1 Ledere eller i yrkesfelt 2 Akademiske yrker, er omfanget av ledelse. Det avgjørende for plasseringen vil være anvendelsen av kompetansen. F.eks. skal en lege som hovedsakelig utfører konsultasjoner og behandling, grupperes i yrkesfelt 2. En som hovedsakelig benytter medisinsk kompetanse til å foreta administrative beslutninger, plasseres i yrkesfelt 1.

3. Høgskoleyrker

Her inngår yrker som normalt krever 1-3 års utdanning utover videregående skole. I dette feltet inngår yrker som normalt krever høyskoleutdanning innen tekniske, sosiale og naturvitenskapelige fag, helsevesen, undervisning, forretningsfag, offentlig administrasjon, IKT, underholdning, idrett, religion og informasjon.

4. Kontoryrker

I dette feltet inngår kontoryrker som innebærer registrering, organisering, arkivering, bearbeiding og innsamling av informasjon samt kontortjenester i forbindelse med håndtering av penger, reise-arrangementer, informasjonsforespørsler og avtaleinngåelser.

De fleste yrker innenfor dette yrkesfeltet krever ferdigheter tilsvarende 10-12 års skolegang.

5. Salgs og serviceyrker

I dette feltet inngår tjenesteyting i forbindelse med reise, husholdning, restaurantvirksomhet, salg, pleie og omsorg og sikkerhet.

De fleste yrker innenfor dette yrkesfeltet krever ferdigheter tilsvarende 10-12 års skolegang. Dette yrkesfeltet er delt inn i følgende yrkesområder:

51 Yrker innen personlig tjenesteyting, 52 Salgsyrker, 53 Pleie- og omsorgsarbeidere 54 Sikkerhetsarbeid

6. Bønder, fiskere mv.

I dette feltet inngår yrker som leder og utfører dyrkings- og innhøstingsarbeid i jordbruk, vedlikehold og avvirking i skogbruk, dyrkings-, innhøstings- og anleggsarbeid i hagebruk og gartneri, oppdrett og røkt av dyr og fiske og fangst. De fleste yrker innenfor dette yrkesfeltet krever ferdigheter tilsvarende 10-12 års skolegang.

7. Håndverkere

Håndverkere bruker sine kunnskaper og ferdigheter innenfor områdene bygge- og anleggsvirksomhet, utforming, tilpassing, vedlikehold og reparasjon av maskineri, utstyr eller verktøy, grafisk arbeid, steinhogging, videreforedling av matvarer og fremstilling av tekstiler eller artikler av tre, metall og annet, inkludert husflidsartikler. Hovedkriteriet for å klassifiseres her er at arbeidet utføres med maskindrevet/elektrisk drevet verktøy slik at fremdriften i de ulike deler av produksjonsprosessen er styrt av yrkesutøveren. Oppgavene krever forståelse for alle stadier i produksjonsprosessen, for materialer og verktøy og for produktenes formål og egenskaper. De fleste yrkene i yrkesfelt 7 er lagt inn under lov om fagopplæring og krever utdanning på videregående skoles nivå. Det vil likevel være personer som utøver disse yrkene uten å ha fagbrev, men som har tilegnet seg kompetanse innen arbeidsområdet gjennom lang erfaring innen yrket eller ved opplæring innen bransje eller bedrift.

8. Prosess- og maskinoperatører, transportarbeidere mv.

I dette yrkesområdet inngår yrker innen grovbearbeiding av råvarer og annen produksjon i metallurgisk prosessindustri mv., keramisk, glass-, trelast- og treforedlingsproduksjon, produksjon av raffinerte petroleumsprodukter og annen kjemisk prosessindustri. Videre inngår yrker innen bergverksdrift mv. og innen utvinning av råolje og naturgass og kraft- og vannforsyning mv. I tillegg inngår yrker som består i å operere industrimaskiner mv. Arbeidet krever hovedsaklig erfaring med og forståelse for det aktuelle anlegg, samt evne til å hankses med maskinelle operasjoner og til å tilpasse seg teknologiske endringer.

NB: Yrkene skal plasseres i yrkesfelt 7 dersom arbeidet er håndverkspreget og/eller operatøren selv styrer vesentlige deler av arbeidsprosessen. Yrkene skal plasseres i yrkesfelt 9 dersom arbeidsoppgavene er enkle og rutinemessige, hovedsaklig innebærer bruk av håndredskap og manuell kraft og ikke krever mer enn maksimum 9-årig grunnskole.

For de fleste yrker i yrkesfeltene 4 - 8 kreves det ferdigheter tilsvarende 10-12 års skolegang, dvs. videregående skole. De fleste yrkene under yrkesfelt 7 og 8 er lagt inn under lov om fagopplæring og krever utdanning på videregående skoles nivå. Det vil likevel være personer som utøver disse yrkene uten å ha fagbrev, men som har tilegnet seg kompetanse innen arbeidsområdet gjennom lang erfaring innen yrket eller ved opplæring innen bransje eller bedrift.

9. Renholdere, hjelpearbeidere mv.

For yrker i dette feltet kreves det ferdigheter tilsvarende 9-årig grunnskole.

Renholdere kan ha fagbrev. I dette feltet inngår renholds yrker og yrker som består av enkle og rutinepregede oppgaver og som hovedsakelig krever bruk av

håndredskap og fysisk innsats. De fleste yrker innenfor dette yrkesfeltet har ingen krav til en spesiell yrkesutdanning. Dette yrkesfeltet er delt inn i følgende yrkesområder: 91 Renholdere mv. 92 Hjelpearbeidere i jordbruk, skogbruk og fiske. 93 Hjelpearbeidere i bergverk, industri, bygg og anlegg og transport. 94 Kjøkkenassistenter. 95 Reklamedistributører. 96 Renovasjons- og gjenvinningsarbeidere mv.

0. Militære yrker og uoppgitt

I dette feltet inngår personell som tjenestegjør i forsvaret enten som yrkesmilitære eller som vernepliktige. Yrker som ikke kan identifiseres pga. for lite eller for dårlige opplysninger, plasseres også i dette feltet.

Vedlegg C: Tabeller

Tabell C 1 Stemmeberettigede, kvinneandel blant stemmeberettigede og valgdeltakelse i prosent etter kjønn. Innvandrere etter landbakgrunn. Stortingsvalget 2017

Landkode	Land	St.berett	Kvinne andel	Antall i utvalget	Valg-deltakelse i alt	Valg-deltakelse menn	Valg-deltakelse kvinner
101	Danmark	3 230	59	2 930	75	76	75
103	Finland	910	65	790	70	63	73
104	Færøyene	190	58	150	78	82	74
105	Island	360	52	330	73	76	71
106	Sverige	3 370	58	2 960	72	66	76
111	Albania	280	48	270	56	48	64
112	Belgia	150	56	140	61	60	62
113	Bulgaria	900	54	830	50	46	55
115	Estland	280	73	260	57	43	62
117	Frankrike	330	52	310	61	58	64
119	Hellas	270	23	260	64	66	57
120	Hviterussland	330	76	300	56	41	61
121	Irland	40	59	30	78	79	78
122	Kroatia	2 070	48	1 840	40	40	40
123	Italia	320	36	300	68	70	66
124	Latvia	310	73	280	63	50	68
127	Nederland	830	50	690	75	75	76
131	Polen	5 300	68	4 930	59	56	60
132	Portugal	190	59	180	60	63	58
133	Romania	1 340	70	1 230	51	45	53
136	Litauen	700	73	630	58	46	62
137	Spania	320	40	300	51	51	52
138	Moldova	180	76	170	50	30	57
139	Storbritannia	1 390	53	1 250	75	78	73
140	Russland	6 490	70	5 930	50	38	56
141	Sveits	140	59	130	74	78	71
143	Tyrkia	8 210	45	8 040	48	49	47
144	Tyskland	3 360	55	2 970	72	72	72
146	Slovenia	80	57	70	54	55	54
148	Ukraina	1 660	80	1 480	60	49	63
152	Ungarn	810	47	780	66	67	65
153	Østerrike	220	52	210	73	76	71
155	Bosnia-Hercegovina	9 730	52	9 050	51	50	52
156	Makedonia	1 650	46	1 610	41	41	42
157	Slovakia	170	61	150	54	55	53
158	Tsjekkia	440	59	410	69	67	70
159	Serbia	1 480	51	1 420	44	42	45
160	Montenegro	210	51	200	48	54	42
161	Kosovo	7 980	47	7 650	36	38	33
203	Algerie	940	36	900	45	45	45
204	Angola	170	56	160	54	54	54
216	Burundi	740	55	690	62	62	62
239	Elfenbeinskysten	180	37	170	49	52	43
241	Eritrea	5 320	49	4 890	55	60	50
246	Etiopia	3 820	49	3 720	59	63	55
249	Egypt	540	31	520	45	45	45
256	Gambia	850	43	830	62	59	65
260	Ghana	1 100	50	1 060	54	52	56
264	Guinea	130	54	110	45	44	46
270	Kamerun	280	49	270	51	48	53
273	Kapp Verde	300	43	280	55	53	58
276	Kenya	850	63	820	56	54	58
278	Kongo-Brazzaville	100	55	100	54	55	54
279	Kongo	1 340	51	1 240	51	50	53
283	Liberia	690	56	620	40	42	38
286	Libya	250	34	230	45	45	47
289	Madagaskar	120	57	110	78	74	81
303	Marokko	4 590	45	4 510	51	52	50
307	Mauritius	130	56	120	58	62	54
309	Niger	30	19	30	52	48	67
313	Nigeria	670	43	650	54	54	55
319	Mosambik	60	78	60	48	69	42
326	Zimbabwe	100	52	90	61	59	63
329	Rwanda	420	56	420	62	65	59
336	Senegal	100	45	100	62	56	70

Landkode	Land	St.berett	Kvinne andel	Antall i utvalget	Valg-deltakelse i alt	Valg-deltakelse menn	Valg-deltakelse kvinner
339	Sierra Leone	390	48	370	54	56	51
346	Somalia	15 400	49	15 060	60	59	62
355	Sør-Sudan	120	39	110	47	45	50
356	Sudan	970	40	910	49	53	44
359	Sør-Afrika	400	55	360	58	63	55
369	Tanzania	330	62	310	58	55	59
376	Togo	70	45	70	49	54	42
379	Tunisia	680	32	650	43	44	40
386	Uganda	560	56	540	57	57	57
389	Zambia	180	67	160	50	41	55
404	Afghanistan	8 910	39	8 530	59	61	57
406	Armenia	160	56	150	49	46	51
407	Aserbajdsjan	230	56	210	55	55	54
410	Bangladesh	390	50	390	72	75	68
412	Bhutan	180	60	160	61	75	52
420	Myanmar	2 200	49	1 900	54	54	54
424	Sri Lanka	7 460	47	7 100	64	66	61
426	De forente arabiske emirater	140	57	130	56	53	57
428	Filippinene	9 280	81	8 270	59	45	62
430	Georgia	150	50	140	49	45	54
432	Taiwan	110	66	110	52	51	52
436	Hongkong	640	48	620	40	35	47
444	India	4 740	49	4 610	62	61	62
448	Indonesia	420	64	400	59	56	61
452	Irak	17 400	47	16 770	50	50	49
456	Iran	12 140	46	11 740	55	55	55
460	Israel	320	41	300	59	60	58
464	Japan	150	86	140	61	76	59
476	Jordan	230	47	220	48	47	50
478	Kambodsja	310	58	310	44	43	45
480	Kasakhstan	360	70	330	48	41	51
484	Kina	3 640	59	3 480	44	39	47
492	Sør-Korea	340	75	320	51	47	52
496	Kuwait	300	43	280	46	50	41
500	Kypros	40	25	40	46	45	50
502	Kirgisistan	90	78	80	43	27	47
504	Laos	50	74	50	51	42	55
508	Libanon	1 500	46	1 450	46	47	46
510	Macao	40	44	30	26	25	27
512	Malaysia	170	61	160	67	64	68
516	Mongolia	30	78	30	66	43	72
524	Palestina	2 360	37	2 230	51	54	48
528	Nepal	250	52	220	58	58	58
534	Pakistan	14 740	49	14 520	61	62	59
544	Saudi-Arabia	310	47	300	44	49	40
548	Singapore	90	72	90	59	61	59
550	Tadsjikistan	50	61	40	43	37	48
552	Turkmenistan	40	51	40	51	47	55
554	Usbekistan	180	62	170	52	51	53
564	Syria	1 710	44	1 620	49	48	50
568	Thailand	7 430	85	6 480	56	44	58
575	Vietnam	12 050	54	11 830	49	47	50
578	Jemen	160	49	160	56	58	55
612	Canada	240	63	220	61	68	57
616	Costa Rica	60	56	60	63	64	63
620	Cuba	580	69	540	46	43	47
624	Den dominikanske republikk	440	68	420	54	45	58
632	Guatemala	90	59	80	60	79	47
644	Honduras	60	57	60	53	50	56
648	Jamaica	80	66	80	53	52	54
652	Mexico	470	67	440	67	68	66
664	Nicaragua	90	68	90	65	55	70
668	Panama	30	67	30	64	67	63
672	El Salvador	110	53	110	56	59	53
680	Trinidad og Tobago	170	64	150	60	57	61
684	USA	1 460	62	1 340	69	72	67
705	Argentina	360	58	330	61	66	57
710	Bolivia	150	49	150	69	67	71
715	Brasil	1 490	81	1 370	56	49	57
720	Guyana	60	74	50	45	43	46
725	Chile	4 160	49	3 920	58	57	59
730	Colombia	760	63	710	63	57	67

Landkode	Land	St.berett	Kvinne andel	Antall i utvalget	Valgdeltakelse i alt	Valgdeltakelse menn	Valgdeltakelse kvinner
735	Ecuador	220	60	200	58	46	66
755	Paraguay	40	62	40	55	47	61
760	Peru	570	67	550	63	58	65
770	Uruguay	120	55	110	68	64	71
775	Venezuela	360	62	340	64	63	65
805	Australia	80	55	80	60	53	66
820	New Zealand	50	62	50	68	59	73

Kilde: Valgstatistikk, Statistisk sentralbyrå

Tabell C 2 Valgdeltakelse blant innvandrere, etter aldergrupper og kjønn. Prosent

	I alt				Menn				Kvinner			
	18-25		26-39		18-25		26-39		18-25		26-39	
	60 og over	60 og over	60 og over	60 og over	60 og over	60 og over	60 og over	60 og over				
Europa	40	48	56	61	35	46	54	60	47	49	57	61
Afrika	49	55	59	56	48	55	60	59	50	55	59	52
Asia eks Tyrkia	46	51	59	56	45	51	59	59	48	52	60	53
Nord- og Mellom-Amerika	30	57	61	69	22	54	59	77	37	58	61	65
Sør-Amerika	42	55	62	60	38	52	60	60	46	56	64	61
Oseania	0	32	54	76	0	36	56	75	0	27	50	76
EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand	42	55	64	71	37	52	63	71	47	57	64	71
Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika, Europa utenom EØS og Oseania utenom Australia og New Zealand	46	51	58	53	44	50	57	55	48	52	59	50
Norden	39	60	76	76	28	57	75	75	52	62	77	76
Vest-Europa, USA, Canada, Australia, New Zealand	48	58	72	74	46	57	72	77	49	60	73	71
Østeuropa EØS	39	52	56	60	35	47	51	59	44	55	58	60
Østeuropa ikke EU	39	45	51	41	32	43	47	41	47	46	54	40
Sør-Amerika/Oseania (ikke AU. NZ)	38	55	61	60	34	52	60	60	42	56	63	61
Afrika	49	55	59	56	48	55	60	59	50	55	59	52
Asia (inkl Tyrkia)	46	51	59	54	45	50	58	57	48	52	60	51
Norden	39	60	76	76	28	57	75	75	52	62	77	76
Vest-Europa etc uten Norden	48	58	72	74	46	57	72	77	49	60	73	71
Østeuropa EØS	39	52	56	60	35	47	51	59	44	55	58	60
Østeuropa ikke EU	39	49	55	44	30	43	46	37	50	53	59	48
Sør-Amerika/Oseania	38	55	61	60	34	52	60	60	42	56	63	61
Øvrige Afrika	43	53	58	60	44	53	60	61	42	52	56	60
Øvrige Asia	43	47	55	46	40	47	55	45	45	47	55	47
Tyrkia	44	49	53	31	44	49	54	34	44	50	51	26
Bosnia-Hercegovina	46	52	56	42	40	50	52	47	54	55	59	37
Kosovo	35	32	40	29	32	36	43	30	38	29	37	27
Marokko	46	49	55	41	44	49	55	47	48	49	55	30
Somalia	56	59	64	60	52	57	62	65	59	60	66	52
Afghanistan	56	59	65	56	56	62	68	65	57	55	62	48
Sri Lanka	41	56	68	61	38	57	70	70	44	55	66	49
Filippinene	40	53	64	64	36	38	50	51	43	55	66	67
India	48	51	64	67	44	52	60	70	53	50	68	63
Irak	43	47	56	49	39	47	57	56	47	47	55	39
Iran	45	53	59	52	40	53	58	56	50	52	59	47
Pakistan	53	58	63	60	51	58	64	64	55	58	62	55
Thailand	41	53	62	60	32	34	53	97	47	57	62	49
Vietnam	35	41	51	53	39	37	48	57	32	44	54	50

Tabell C 3 Valgdeltakelse blant norskfødte med innvandrerforeldre, etter aldergrupper og kjønn. Prosent

	I alt				Menn				Kvinner			
	18-25	26-39	40-59	60 og over	18-25	26-39	40-59	60 og over	18-25	26-39	40-59	60 og over
Europa	49	52	80	86	43	50	79	87	55	54	81	86
Afrika	50	58	71	78	47	52	65	83	53	64	78	67
Asia eks Tyrkia	56	57	62	70	50	55	66	67	61	58	58	73
Nord- og Mellom-Amerika	47	60	80	80	39	54	75	77	61	64	84	86
Sør-Amerika	53	54	77	83	47	45	57	100	59	63	85	75
Oseania	67	100	100	67	50	-	100	67	100	100	100	-
EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand	46	63	82	85	42	61	81	83	52	65	83	86
Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika, Europa utenom EØS og Osieania utenom Australia og New Zealand	53	55	64	81	48	53	65	82	59	58	63	81
Norden	43	57	83	87	51	49	79	89	37	68	85	86
Vest-Europa, USA, Canada, Australia, New Zealand	52	65	86	82	46	61	86	80	60	69	87	85
Østeuropa EØS	45	64	77	89	37	68	78	82	55	61	75	94
Østeuropa ikke EU	49	41	65	88	39	39	63	85	60	43	66	92
Sør-Amerika/Oseania (ikke AU, NZ)	52	54	78	88	45	45	63	100	59	63	85	80
Afrika	50	58	71	78	47	52	65	83	53	64	78	67
Asia (inkl Tyrkia)	55	56	62	71	50	54	65	70	60	57	59	73
Norden	43	57	83	.	51	49	79	.	37	68	85	.
Vest-Europa etc uten Norden	52	65	86	.	46	61	86	.	60	69	87	.
Østeuropa EØS	45	64	77	.	37	68	78	.	55	61	75	.
Østeuropa ikke EU	43	43	64	.	42	41	66	.	44	46	63	.
Sør-Amerika/Oseania	52	54	78	.	45	45	63	.	59	63	85	.
Øvrige Afrika	54	60	75	.	51	56	71	.	58	64	78	.
Øvrige Asia	51	53	84	.	45	50	88	.	57	56	79	.
Tyrkia	49	48	60	.	50	45	50	.	48	50	71	.
Bosnia-Hercegovina	56	46	69	.	45	30	50	.	69	61	86	.
Kosovo	44	34	60	.	29	37	67	.	57	31	57	.
Marokko	51	58	66	.	43	51	56	.	62	64	79	.
Somalia	45	50	100	.	48	40	100	.	43	64	-	.
Afghanistan	58	50	-	.	48	71	-	.	68	36	-	.
Sri Lanka	61	54	68	.	58	44	78	.	63	66	60	.
Filippinene	48	59	50	.	47	49	44	.	49	67	67	.
India	58	64	66	.	57	57	63	.	58	69	69	.
Irak	49	52	100	.	43	46	100	.	57	60	100	.
Iran	66	60	0	.	52	55	0	.	76	64	0	.
Pakistan	60	58	60	.	55	59	66	.	64	56	55	.
Thailand	14	53	-	.	7	69	-	.	50	40	-	.
Vietnam	48	52	67	.	42	50	33	.	55	55	100	.

Tabell C 4 Valgdeltakelse blant innvandrere, etter botid og kjønn. Botid etter landbakgrunn

	I alt				Menn				Kvinner			
	0-9 år	10-19 år	20-29 år	30 år eller mer	0-9 år	10-19 år	20-29 år	30 år eller mer	0-9 år	10-19 år	20-29 år	30 år eller mer
Europa	48	48	51	67	43	45	49	64	51	50	52	68
Afrika	54	57	56	58	60	56	53	58	48	57	59	59
Asia	54	54	54	60	56	53	51	60	52	55	56	60
Nord- og Mellom-Amerika	51	54	62	70	44	54	57	76	56	54	64	67
Sør-Amerika	54	57	57	64	53	52	54	62	55	59	60	66
Oseania	39	24	50	75	50	21	46	76	29	27	56	74
EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand	47	54	60	73	42	53	58	73	51	54	61	73
Afrika, Asia, Sør- og Mellom-Amerika, Europa utenom EØS og Osieania utenom Australia og New Zealand	54	53	53	58	56	52	50	58	51	54	55	58
Norden	52	62	64	77	48	61	61	76	56	64	68	77
Vest-Europa, USA, Canada, Australia, New Zealand	50	63	69	74	47	65	68	76	52	61	70	73
Østeuropa EØS	43	49	55	65	35	44	52	62	49	51	57	68
Østeuropa ikke EU	50	44	48	46	42	39	46	45	54	48	49	47
Sør-Amerika/Oseania (ikke AU. NZ)	53	56	58	63	49	52	54	62	55	57	61	64
Afrika	54	57	56	58	60	56	53	58	48	57	59	59
Asia (inkl Tyrkia)	54	54	54	58	56	53	51	59	52	54	55	58

Tabell C 5 «'Hvilken av disse standpunktene om adgang til abort stemmer best med din egen mening?'» Prosent

	I alt			Menn			Kvinner		
	Abort bør aldri tillates	Bare hvis kvinnens liv, helse eller personlige	Selvbestemt abort	Abort bør aldri tillates	Bare hvis kvinnens liv, helse eller personlige	Selvbestemt abort	Abort bør aldri tillates	Bare hvis kvinnens liv, helse eller personlige	Selvbestemt abort
Norske uten innvandrerbakgrunn	2	21	77	3	21	76	2	21	77
Innvandrere fra Vest-Europa	4	24	72	5	24	71	2	25	73
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	5	24	71	8	31	62	3	21	76
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	11	45	44	13	44	43	10	46	45
Norskfødte med innvandrerforeldre	5	43	52	5	47	48	5	39	56
Stemte i valget									
Norske uten innvandrerbakgrunn	2	20	78	2	21	77	2	19	79
Innvandrere fra Vest-Europa	4	21	75	5	18	77	3	22	74
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	3	20	77	5	28	67	1	15	83
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	10	43	46	12	47	42	8	40	51
Norskfødte med innvandrerforeldre	4	38	58	6	43	51	2	34	63
Stemte ikke i valget									
Norske uten innvandrerbakgrunn	4	25	72	5	23	72	2	26	71
Innvandrere fra Vest-Europa	2	34	64	6	43	52	0	29	71
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	7	29	65	12	33	55	4	27	69
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	13	47	41	15	41	44	11	51	38
Norskfødte med innvandrerforeldre	6	48	46	4	51	44	8	45	48
Utvalgte partier									
Arbeiderpartiet									
Norske uten innvandrerbakgrunn	1	14	85	1	14	85	1	13	86
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	13	46	40	15	49	36	12	44	44
Norskfødte med innvandrerforeldre	6	41	53	9	43	48	4	39	56
SV									
Norske uten innvandrerbakgrunn	1	10	90	2	9	90	0	10	90
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	4	39	57	7	42	51	2	35	63
Norskfødte med innvandrerforeldre	6	39	56	8	51	41	5	31	64
Rødt									
Norske uten innvandrerbakgrunn	0	12	88	0	17	83	0	9	91
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	2	31	67	5	24	71	0	37	63
Norskfødte med innvandrerforeldre	2	38	60	4	41	56	0	37	63
Høyre									
Norske uten innvandrerbakgrunn	2	20	78	2	20	79	2	21	77
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	8	43	49	10	51	39	7	36	57
Norskfødte med innvandrerforeldre	2	33	65	1	34	65	2	33	65
Frp									
Norske uten innvandrerbakgrunn	4	26	71	5	27	68	0	23	77
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	7	50	43	0	67	33	10	41	49
Norskfødte med innvandrerforeldre	0	37	63	0	38	62	0	36	64
V									
Norske uten innvandrerbakgrunn	2	14	84	0	9	91	4	18	77
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	6	44	50	12	31	57	3	50	46
Norskfødte med innvandrerforeldre	0	23	77	0	33	67	0	16	84

Tabell C 6 'Synes du at likestilling bør føres videre, er den ført langt nok eller er den ført for langt?' Prosent

	I alt			Menn			Kvinner		
	Føres videre	Langt nok/ for langt	Ingen mening	Føres videre	Langt nok/ for langt	Ingen mening	Føres videre	Langt nok/ for langt	Ingen mening
Norske uten innvandrerbakgrunn	64	26	10	54	34	12	74	18	7
Innvandrere fra Vest-Europa	68	25	7	56	34	11	78	18	4
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	56	30	13	43	45	11	63	23	14
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	54	31	15	45	36	19	63	27	10
Norskfødte med innvandrerforeldre	58	29	13	40	41	19	73	19	8
Stemte i valget									
Norske uten innvandrerbakgrunn	67	26	8	57	34	9	77	17	6
Innvandrere fra Vest-Europa	70	23	7	64	27	9	76	19	5
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	66	27	8	54	38	8	73	20	7
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	58	29	13	50	33	17	66	24	9
Norskfødte med innvandrerforeldre	66	25	8	50	38	12	79	15	5
Stemte ikke i valget									
Norske uten innvandrerbakgrunn	53	30	18	41	36	23	65	23	12
Innvandrere fra Vest-Europa	62	30	9	25	56	19	81	16	3
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	46	35	19	29	55	16	53	25	21
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	50	35	16	39	39	22	59	31	11
Norskfødte med innvandrerforeldre	48	34	19	29	45	26	65	23	12
Utvalgte partier									
Arbeiderpartiet									
Norske uten innvandrerbakgrunn	78	18	4	70	25	5	84	12	4
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	57	29	15	47	35	18	65	23	11
Norskfødte med innvandrerforeldre	64	27	10	45	40	15	75	18	6
SV									
Norske uten innvandrerbakgrunn	86	11	3	78	20	2	90	7	3
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	65	26	9	60	28	12	70	24	6
Norskfødte med innvandrerforeldre	78	15	7	68	19	13	84	12	4
Rødt									
Norske uten innvandrerbakgrunn	92	4	3	81	11	8	100	0	0
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	68	23	9	57	28	15	78	18	3
Norskfødte med innvandrerforeldre	58	26	16	50	33	17	64	21	14
Høyre									
Norske uten innvandrerbakgrunn	62	31	7	54	37	9	73	23	4
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	49	39	12	43	36	21	54	42	5
Norskfødte med innvandrerforeldre	57	37	6	44	47	9	77	21	2
Frp									
Norske uten innvandrerbakgrunn	50	42	8	44	49	7	62	30	8
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	48	41	11	40	44	16	53	39	8
Norskfødte med innvandrerforeldre	42	53	5	49	51	0	32	56	12
V									
Norske uten innvandrerbakgrunn	77	18	5	62	27	11	90	10	0
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	53	40	6	35	46	19	63	37	0
Norskfødte med innvandrerforeldre	73	22	5	63	25	12	80	20	0

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Tabell C 7 «'Homofile og lesbiske bør ha frihet til å kunne leve som de selv ønsker'»

	I alt			Menn			Kvinner		
	Enig	Både og	Uenig	Enig	Både og	Uenig	Enig	Både og	Uenig
Norske uten innvandrerbakgrunn	87	9	4	84	11	5	89	7	4
Innvandrere fra Vest-Europa	87	6	6	80	10	10	93	3	4
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	70	18	12	64	19	17	73	17	10
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	60	21	19	59	21	20	61	21	18
Norskfødte med innvandrerforeldre	70	17	13	65	21	14	74	14	12
Stemte ikke i valget									
Norske uten innvandrerbakgrunn	83	9	8	81	11	8	86	6	8
Innvandrere fra Vest-Europa	92	4	5	81	6	13	97	3	0
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	63	22	15	50	29	21	69	19	12
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	55	23	21	56	23	22	55	24	21
Norskfødte med innvandrerforeldre	63	22	15	59	28	14	68	17	15
Stemte i valget									
Norske uten innvandrerbakgrunn	88	9	3	85	11	4	90	7	3
Innvandrere fra Vest-Europa	86	7	7	79	12	9	91	3	6
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	76	14	10	75	12	13	77	15	8
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	64	19	18	61	19	20	66	18	16
Norskfødte med innvandrerforeldre	76	13	11	71	14	14	80	12	9
Utvalgte partier									
Arbeiderpartiet									
Norske uten innvandrerbakgrunn	93	5	2	90	6	3	95	4	1
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	56	22	22	57	20	23	56	23	21
Norskfødte med innvandrerforeldre	69	14	17	65	17	17	71	12	17
SV									
Norske uten innvandrerbakgrunn	98	1	1	97	3	0	99	0	1
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	75	12	13	68	18	13	82	4	13
Norskfødte med innvandrerforeldre	85	10	5	92	2	6	81	15	5
Rødt									
Norske uten innvandrerbakgrunn	100	0	0	100	0	0	100	0	0
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	76	14	10	81	10	10	71	18	10
Norskfødte med innvandrerforeldre	77	14	9	76	7	17	78	19	3
Høyre									
Norske uten innvandrerbakgrunn	89	7	3	87	9	3	92	5	3
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	70	17	13	69	19	12	72	14	14
Norskfødte med innvandrerforeldre	79	14	6	73	20	7	89	6	5
Frp									
Norske uten innvandrerbakgrunn	78	16	6	77	18	5	80	12	8
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	74	14	12	71	13	16	75	14	10
Norskfødte med innvandrerforeldre	96	4	0	93	7	0	100	0	0
V									
Norske uten innvandrerbakgrunn	98	3	0	98	2	0	97	3	0
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	68	26	6	72	28	0	66	25	10
Norskfødte med innvandrerforeldre	84	8	8	83	12	5	84	6	10

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Tabell C 8 «'Mange offentlige aktiviteter kunne blitt utført både bedre og billigere, hvis de ble overlatt til private'»

	I alt			Menn			Kvinner		
	Enig	Både og	Uenig	Enig	Både og	Uenig	Enig	Både og	Uenig
Norske uten innvandrerbakgrunn	32	39	29	36	39	25	28	39	33
Innvandrere fra Vest-Europa	28	36	36	27	34	39	29	38	33
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	25	55	20	28	44	28	23	61	16
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	27	43	30	28	41	31	26	45	29
Norskfødte med innvandrerforeldre	28	46	27	30	46	24	25	46	29
Stemte ikke i valget									
Norske uten innvandrerbakgrunn	38	43	19	39	45	17	37	42	21
Innvandrere fra Vest-Europa	29	38	33	25	31	44	31	42	27
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	19	66	15	25	52	23	16	72	11
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	28	47	25	31	43	26	25	51	24
Norskfødte med innvandrerforeldre	28	54	18	29	53	19	28	55	17
Stemte i valget									
Norske uten innvandrerbakgrunn	30	38	31	35	37	28	26	39	35
Innvandrere fra Vest-Europa	28	35	37	28	35	38	28	36	36
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	29	46	25	30	38	32	29	51	21
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	27	39	34	26	39	34	27	39	34
Norskfødte med innvandrerforeldre	27	39	34	32	40	28	23	39	39
Utvalgte partier									
Arbeiderpartiet									
Norske uten innvandrerbakgrunn	9	32	59	8	31	62	10	33	56
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	28	40	32	28	38	34	28	42	30
Norskfødte med innvandrerforeldre	26	39	35	27	39	33	26	38	36
SV									
Norske uten innvandrerbakgrunn	8	19	74	5	25	70	9	16	76
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	17	28	55	17	36	48	18	21	62
Norskfødte med innvandrerforeldre	11	35	54	12	34	54	10	36	55
Rødt									
Norske uten innvandrerbakgrunn	1	14	85	0	16	84	2	12	86
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	14	32	54	28	30	42	0	34	66
Norskfødte med innvandrerforeldre	13	33	55	14	26	61	12	38	50
Høyre									
Norske uten innvandrerbakgrunn	54	39	7	58	35	7	50	43	7
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	42	49	9	43	49	8	41	49	10
Norskfødte med innvandrerforeldre	59	37	5	69	29	1	42	48	9
Frp									
Norske uten innvandrerbakgrunn	54	40	5	54	41	5	55	40	5
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	38	49	12	38	51	10	38	48	13
Norskfødte med innvandrerforeldre	62	25	13	74	26	0	46	22	32
V									
Norske uten innvandrerbakgrunn	43	49	9	44	51	4	41	46	12
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	32	53	15	31	50	19	33	54	13
Norskfødte med innvandrerforeldre	28	63	9	20	80	0	34	50	17

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Tabell C 9 «For å oppmuntre innsatsviljen til den enkelte, bør vi godta større lønnsforskjeller enn i dag, »

	I alt			Menn			Kvinner		
	Enig	Både og	Uenig	Enig	Både og	Uenig	Enig	Både og	Uenig
Norske uten innvandrerbakgrunn	21	34	45	28	36	36	15	31	54
Innvandrere fra Vest-Europa	23	26	51	22	30	48	24	23	52
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	21	38	41	22	41	36	20	36	44
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	26	37	37	28	35	37	25	38	37
Norskfødte med innvandrerforeldre	23	38	39	29	39	33	18	37	45
Stemte ikke i valget									
Norske uten innvandrerbakgrunn	20	39	41	29	38	33	10	41	49
Innvandrere fra Vest-Europa	26	21	52	19	31	50	30	17	53
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	16	44	40	12	53	36	18	39	42
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	26	39	35	28	35	36	24	42	34
Norskfødte med innvandrerforeldre	23	45	32	26	46	29	21	44	35
Stemte i valget									
Norske uten innvandrerbakgrunn	22	32	46	27	36	37	16	29	56
Innvandrere fra Vest-Europa	22	28	50	23	30	48	21	27	52
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	25	33	42	30	33	37	22	33	45
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	27	35	38	28	35	37	26	35	39
Norskfødte med innvandrerforeldre	23	32	45	32	32	36	16	32	52
Utvalgte partier									
Arbeiderpartiet									
Norske uten innvandrerbakgrunn	9	25	67	10	27	64	8	23	69
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	30	35	35	32	36	32	28	35	37
Norskfødte med innvandrerforeldre	23	33	44	32	31	37	18	34	48
SV									
Norske uten innvandrerbakgrunn	5	15	80	4	12	84	6	16	78
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	13	28	60	11	35	55	14	21	65
Norskfødte med innvandrerforeldre	15	26	59	24	26	50	10	26	64
Rødt									
Norske uten innvandrerbakgrunn	6	4	90	12	7	81	2	2	96
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	9	26	65	13	26	61	6	26	68
Norskfødte med innvandrerforeldre	5	24	71	5	21	74	5	26	69
Høyre									
Norske uten innvandrerbakgrunn	40	43	17	46	41	13	31	45	23
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	42	36	22	44	37	19	40	35	24
Norskfødte med innvandrerforeldre	49	34	17	58	31	11	33	40	27
Frp									
Norske uten innvandrerbakgrunn	35	37	28	41	37	22	23	36	41
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	39	40	21	22	47	31	48	37	15
Norskfødte med innvandrerforeldre	57	38	4	48	52	0	70	20	10
V									
Norske uten innvandrerbakgrunn	30	42	27	39	42	19	22	43	35
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	27	45	28	29	46	25	26	44	30
Norskfødte med innvandrerforeldre	26	49	25	42	33	25	15	60	25

Tabell C 10 «Det er viktigere å bygge ut offentlige tjenester enn å sette ned skatten,»

	I alt			Menn			Kvinner			
	Enig	Både og	Uenig	Enig	Både og	Uenig	Enig	Både og	Uenig	
Norske uten innvandrerbakgrunn	51	32	17	47	33	20	55	31	14	
Innvandrere fra Vest-Europa	46	43	11	44	42	14	48	43	9	
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	36	39	25	38	31	31	35	43	22	
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	46	34	21	48	31	22	44	36	20	
Norskfødte med innvandrerforeldre	40	40	20	38	41	22	41	39	19	
Stemte ikke i valget										
Norske uten innvandrerbakgrunn	37	39	23	35	37	27	39	41	19	
Innvandrere fra Vest-Europa	43	50	7	27	60	13	52	45	4	
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	23	51	26	25	53	22	22	50	28	
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	43	34	22	46	29	24	40	39	21	
Norskfødte med innvandrerforeldre	28	47	25	24	47	29	31	47	21	
Stemte i valget										
Norske uten innvandrerbakgrunn	55	30	16	50	31	18	59	28	13	
Innvandrere fra Vest-Europa	47	40	13	49	37	14	46	42	12	
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	47	29	24	48	14	37	47	37	16	
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	48	33	19	49	32	20	47	34	19	
Norskfødte med innvandrerforeldre	50	34	16	51	35	14	49	34	17	
Utvalgte partier										
Arbeiderpartiet										
Norske uten innvandrerbakgrunn	81	13	6	82	13	4	80	13	7	
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	54	30	16	55	27	18	53	32	15	
Norskfødte med innvandrerforeldre	48	36	16	55	37	8	43	35	22	
SV										
Norske uten innvandrerbakgrunn	87	8	4	96	4	0	83	11	7	
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	56	31	13	56	32	12	57	29	14	
Norskfødte med innvandrerforeldre	65	25	10	70	13	16	62	32	7	
Rødt										
Norske uten innvandrerbakgrunn	85	13	2	83	17	0	87	10	3	
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	53	44	3	56	37	7	50	50	0	
Norskfødte med innvandrerforeldre	57	34	10	75	19	6	44	43	13	
Høyre										
Norske uten innvandrerbakgrunn	32	43	25	29	42	29	35	45	21	
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	35	38	27	38	39	23	32	38	31	
Norskfødte med innvandrerforeldre	25	49	26	19	58	23	34	34	32	
Frp										
Norske uten innvandrerbakgrunn	25	46	28	23	46	31	30	47	24	
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	30	35	35	20	30	50	36	38	26	
Norskfødte med innvandrerforeldre	6	44	50	0	45	55	14	42	44	
V										
Norske uten innvandrerbakgrunn	43	32	25	37	33	30	49	31	20	
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	48	35	17	59	28	13	42	39	19	
Norskfødte med innvandrerforeldre	53	37	10	58	31	11	49	42	9	

Tabell C 11 «Flyktninger og innvandrere bør ha samme rett til sosialhjelp som nordmenn, selv om de ikke er norske statsborgere»

	I alt			Menn			Kvinner		
	Enig	Både og	Uenig	Enig	Både og	Uenig	Enig	Både og	Uenig
Norske uten innvandrerbakgrunn	27	27	46	23	24	52	32	30	39
Innvandrere fra Vest-Europa	34	26	40	28	23	49	38	29	33
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	21	32	47	18	39	43	22	28	49
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	49	27	24	51	26	24	47	28	25
Norskfødte med innvandrerforeldre	48	30	22	45	29	26	51	31	18
Stemte ikke i valget									
Norske uten innvandrerbakgrunn	18	27	54	15	25	60	22	30	48
Innvandrere fra Vest-Europa	33	27	39	15	35	50	43	23	34
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	17	30	53	16	46	38	18	22	60
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	45	28	27	44	27	29	46	28	25
Norskfødte med innvandrerforeldre	44	33	24	39	32	29	48	33	19
Stemte i valget									
Norske uten innvandrerbakgrunn	29	27	44	25	24	51	34	30	36
Innvandrere fra Vest-Europa	34	26	40	32	20	49	36	32	33
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	24	34	42	20	33	46	26	34	40
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	52	26	22	57	24	19	48	27	25
Norskfødte med innvandrerforeldre	52	28	20	50	27	23	53	29	18
Utvalgte partier									
Arbeiderpartiet									
Norske uten innvandrerbakgrunn	38	33	29	35	30	35	40	36	24
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	60	25	15	65	24	12	55	26	19
Norskfødte med innvandrerforeldre	54	30	15	56	29	16	54	31	15
SV									
Norske uten innvandrerbakgrunn	69	22	8	74	24	2	67	22	11
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	65	22	13	67	19	14	62	25	12
Norskfødte med innvandrerforeldre	66	22	13	61	26	13	69	19	12
Rødt									
Norske uten innvandrerbakgrunn	66	21	13	71	18	11	63	22	15
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	55	37	8	52	39	9	59	35	7
Norskfødte med innvandrerforeldre	70	17	12	68	12	19	72	21	7
Høyre									
Norske uten innvandrerbakgrunn	15	29	57	13	28	59	17	29	54
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	31	27	42	39	24	37	24	29	47
Norskfødte med innvandrerforeldre	32	27	41	31	32	38	34	20	46
Frp									
Norske uten innvandrerbakgrunn	6	16	79	6	12	81	5	22	73
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	20	23	56	17	29	54	22	20	58
Norskfødte med innvandrerforeldre	4	54	42	7	59	34	0	46	54
V									
Norske uten innvandrerbakgrunn	47	29	24	40	23	37	52	35	12
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	49	36	15	62	31	7	42	38	20
Norskfødte med innvandrerforeldre	57	21	22	61	7	32	54	32	14

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Tabell C 12 «Minoriteter bør tilpasse seg norske skikker og tradisjoner»

	I alt			Menn			Kvinner		
	Enig	Både og	Uenig	Enig	Både og	Uenig	Enig	Både og	Uenig
Norske uten innvandrerbakgrunn	73	21	6	76	18	5	70	25	6
Innvandrere fra Vest-Europa	73	20	6	75	15	9	71	25	4
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	74	23	4	75	22	3	73	23	4
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	57	30	12	55	31	13	59	29	11
Norskfødte med innvandrerforeldre	47	38	16	47	37	16	46	38	16
Stemte ikke i valget									
Norske uten innvandrerbakgrunn	74	17	9	74	16	10	73	19	8
Innvandrere fra Vest-Europa	71	25	5	75	12	13	69	31	0
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	75	20	5	75	25	0	75	17	7
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	56	31	13	53	31	16	58	31	11
Norskfødte med innvandrerforeldre	45	37	18	46	37	17	43	38	19
Stemte i valget									
Norske uten innvandrerbakgrunn	73	22	5	77	19	4	69	26	5
Innvandrere fra Vest-Europa	74	19	7	76	16	8	73	21	6
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	72	25	3	74	20	6	71	28	2
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	59	30	11	57	31	11	61	28	12
Norskfødte med innvandrerforeldre	48	38	14	48	37	15	49	38	13
Utvalgte partier									
Arbeiderpartiet									
Norske uten innvandrerbakgrunn	66	28	6	66	30	5	67	26	7
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	58	30	12	60	31	9	57	29	15
Norskfødte med innvandrerforeldre	43	42	15	48	36	17	41	46	14
SV									
Norske uten innvandrerbakgrunn	41	51	8	34	55	11	45	49	6
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	48	38	14	45	42	12	51	33	16
Norskfødte med innvandrerforeldre	39	45	16	33	48	19	43	43	14
Rødt									
Norske uten innvandrerbakgrunn	40	45	16	50	39	11	33	48	19
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	32	52	16	31	50	19	34	55	12
Norskfødte med innvandrerforeldre	43	40	18	57	33	10	33	44	23
Høyre									
Norske uten innvandrerbakgrunn	86	12	3	87	10	3	84	14	2
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	72	25	3	70	27	3	73	24	3
Norskfødte med innvandrerforeldre	68	28	5	60	35	5	79	17	4
Frp									
Norske uten innvandrerbakgrunn	91	4	5	89	6	5	96	0	4
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	91	6	3	92	5	3	90	7	3
Norskfødte med innvandrerforeldre	87	8	5	77	14	9	100	0	0
V									
Norske uten innvandrerbakgrunn	52	41	7	56	33	11	48	48	4
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	74	17	10	78	7	16	72	22	6
Norskfødte med innvandrerforeldre	64	25	11	49	43	8	74	12	14

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Tabell C 13 «Ordringen med kontantstøtte bør fjernes»

	I alt			Menn			Kvinner			
	Enig	Både og	Uenig	Enig	Både og	Uenig	Enig	Både og	Uenig	
Norske uten innvandrerbakgrunn	42	32	26	44	34	22	41	29	30	
Innvandrere fra Vest-Europa	39	32	29	41	32	27	37	32	30	
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	33	37	30	34	38	28	32	36	32	
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	25	34	41	24	34	42	26	33	40	
Norskfødte med innvandrerforeldre	17	36	46	20	39	41	15	34	51	
Stemte ikke i valget										
Norske uten innvandrerbakgrunn	29	35	36	33	41	26	26	29	46	
Innvandrere fra Vest-Europa	19	52	28	17	42	40	20	58	22	
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	25	40	35	16	47	37	30	37	34	
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	21	36	43	19	35	46	23	37	41	
Norskfødte med innvandrerforeldre	17	39	44	22	39	39	12	38	49	
Stemte i valget										
Norske uten innvandrerbakgrunn	45	31	24	47	32	21	44	29	27	
Innvandrere fra Vest-Europa	47	24	29	48	29	23	46	19	34	
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	39	34	26	49	31	20	34	36	30	
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	29	32	39	28	34	39	30	30	40	
Norskfødte med innvandrerforeldre	18	34	48	19	38	43	17	32	52	
Utvalgte partier										
Arbeiderpartiet										
Norske uten innvandrerbakgrunn	55	26	19	58	28	15	53	25	22	
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	25	33	42	28	27	45	22	38	40	
Norskfødte med innvandrerforeldre	16	34	50	18	37	46	14	33	53	
SV										
Norske uten innvandrerbakgrunn	46	34	20	50	37	13	44	33	23	
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	30	28	42	32	31	37	27	24	48	
Norskfødte med innvandrerforeldre	26	26	47	37	31	32	20	23	57	
Rødt										
Norske uten innvandrerbakgrunn	58	23	19	72	14	14	48	30	22	
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	28	37	35	25	44	31	31	29	40	
Norskfødte med innvandrerforeldre	25	24	51	31	29	41	21	21	58	
Høyre										
Norske uten innvandrerbakgrunn	47	32	21	48	32	19	46	31	23	
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	40	35	25	43	34	23	37	36	27	
Norskfødte med innvandrerforeldre	26	38	36	28	39	33	21	37	42	
Frp										
Norske uten innvandrerbakgrunn	52	31	17	50	34	16	57	25	18	
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	43	29	28	30	33	38	51	27	22	
Norskfødte med innvandrerforeldre	19	48	33	23	44	33	12	54	34	
V										
Norske uten innvandrerbakgrunn	45	30	26	45	29	26	44	30	26	
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	35	36	30	50	31	19	27	38	36	
Norskfødte med innvandrerforeldre	20	46	33	11	46	43	27	47	26	

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Tabell C 14 «Vi bør tillate aktiv dødshjelp,»

	I alt			Menn			Kvinner		
	Enig	Både og	Uenig	Enig	Både og	Uenig	Enig	Både og	Uenig
Norske uten innvandrerbakgrunn	44	31	25	49	29	22	38	33	29
Innvandrere fra Vest-Europa	50	22	27	46	27	27	54	19	27
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	44	30	26	44	26	29	44	32	24
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	39	32	29	40	29	31	38	36	26
Norskfødte med innvandrerforeldre	39	36	25	42	34	24	37	37	26
Stemte ikke i valget									
Norske uten innvandrerbakgrunn	47	31	22	54	27	19	39	35	26
Innvandrere fra Vest-Europa	59	14	27	36	29	35	70	7	23
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	43	27	30	38	21	41	45	29	25
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	37	33	30	41	27	32	35	37	28
Norskfødte med innvandrerforeldre	39	40	21	41	39	21	43	30	27
Stemte i valget									
Norske uten innvandrerbakgrunn	43	31	26	47	30	23	38	32	30
Innvandrere fra Vest-Europa	47	26	27	48	27	25	46	25	29
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	45	33	22	49	30	21	43	34	22
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	40	32	27	40	29	31	41	35	23
Norskfødte med innvandrerforeldre	39	32	29	37	41	22	37	34	29
Utvalgte partier									
Arbeiderpartiet									
Norske uten innvandrerbakgrunn	38	33	29	38	32	30	38	34	29
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	38	34	28	37	30	33	40	38	23
Norskfødte med innvandrerforeldre	37	35	28	36	33	31	37	36	26
SV									
Norske uten innvandrerbakgrunn	44	30	26	49	22	28	41	34	25
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	36	35	30	36	39	25	35	30	35
Norskfødte med innvandrerforeldre	37	33	30	35	37	28	38	30	32
Rødt									
Norske uten innvandrerbakgrunn	44	32	24	50	40	11	40	26	33
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	38	46	16	59	25	16	17	68	16
Norskfødte med innvandrerforeldre	50	27	23	62	11	26	41	38	21
Høyre									
Norske uten innvandrerbakgrunn	45	31	24	49	29	21	40	34	27
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	51	26	23	55	24	21	48	28	24
Norskfødte med innvandrerforeldre	53	30	18	62	22	16	38	42	20
Frp									
Norske uten innvandrerbakgrunn	58	27	15	60	26	14	52	29	18
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	61	25	14	49	26	25	68	24	7
Norskfødte med innvandrerforeldre	65	20	14	74	16	10	54	26	20
V									
Norske uten innvandrerbakgrunn	53	29	17	54	32	13	53	26	22
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	63	24	13	66	16	19	62	28	10
Norskfødte med innvandrerforeldre	45	33	22	56	32	12	36	34	30

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Tabell C 15 «Vi bør satse på et samfunn med mer internasjonal orientering og med mindre vekt på grenser mellom folk og land,»

	I alt			Menn			Kvinner		
	Enig	Både og	Uenig	Enig	Både og	Uenig	Enig	Både og	Uenig
Norske uten innvandrerbakgrunn	25	38	37	26	35	39	25	41	34
Innvandrere fra Vest-Europa	37	31	32	37	27	36	36	35	29
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	31	40	28	29	43	28	32	39	29
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	49	34	16	51	33	17	48	36	16
Norskfødte med innvandrerforeldre	54	34	12	53	35	12	55	33	13
Stemte ikke i valget									
Norske uten innvandrerbakgrunn	25	42	32	27	38	34	23	47	30
Innvandrere fra Vest-Europa	24	35	41	39	12	50	17	47	36
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	29	43	28	16	60	24	35	35	30
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	48	36	17	49	31	20	47	39	14
Norskfødte med innvandrerforeldre	48	38	14	48	39	13	48	37	15
Stemte i valget									
Norske uten innvandrerbakgrunn	25	37	38	26	34	41	25	40	35
Innvandrere fra Vest-Europa	42	30	29	37	31	32	47	28	25
Innvandrere fra østeuropeiske EU-land	33	38	28	39	30	31	30	43	27
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	51	33	16	52	34	14	49	32	18
Norskfødte med innvandrerforeldre	59	30	11	58	30	12	60	30	11
Utvalgte partier									
Arbeiderpartiet									
Norske uten innvandrerbakgrunn	30	41	30	29	36	34	30	44	26
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	53	34	12	54	32	14	53	36	11
Norskfødte med innvandrerforeldre	56	34	10	59	32	9	55	35	10
SV									
Norske uten innvandrerbakgrunn	48	38	14	63	34	3	40	40	20
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	69	25	6	65	26	9	72	25	3
Norskfødte med innvandrerforeldre	65	27	8	68	30	2	63	26	11
Rødt									
Norske uten innvandrerbakgrunn	55	35	11	65	27	8	48	40	12
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	59	35	6	73	22	4	46	47	7
Norskfødte med innvandrerforeldre	66	20	14	54	19	27	75	20	5
Høyre									
Norske uten innvandrerbakgrunn	22	38	40	23	38	39	22	39	40
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	41	33	26	48	33	19	35	33	32
Norskfødte med innvandrerforeldre	49	31	19	54	32	14	42	31	27
Frp									
Norske uten innvandrerbakgrunn	7	27	66	8	27	66	6	27	67
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	31	32	37	26	47	27	33	24	43
Norskfødte med innvandrerforeldre	32	11	57	16	19	65	54	0	46
V									
Norske uten innvandrerbakgrunn	48	36	16	48	35	18	48	37	15
Innvandrere fra Afrika, Asia etc	69	22	9	57	30	13	75	18	7
Norskfødte med innvandrerforeldre	62	32	6	62	38	0	63	26	11

Kilde: Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017, Statistisk sentralbyrå.

Figurregister

Figur 2.1	Andel stemmeberettigede fordelt på norske uten innvandrerbakgrunn, innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn. Stortingsvalgene 1981-2017.....	12
Figur 2.2	Overgang til norsk statsborgerskap, netto innflytting av utenlandske statsborgere og antall fødte i Norge med innvandrerforeldre per år. 1977-2017.....	13
Figur 2.3	Antall stemmeberettigede innvandrere etter landbakgrunn og kjønn. Stortingsvalget 2017	14
Figur 2.4	Gjennomsnittsalder blant stemmeberettigede uten innvandrerbakgrunn og innvandrere, etter land og kjønn. Stortingsvalget 2017	15
Figur 2.5	Stemmeberettigede norskfødte med innvandrerforeldre fra ulike land, etter kjønn. 2017. Antall	16
Figur 2.6	Gjennomsnittsalder blant stemmeberettigede norskfødte med innvandrerforeldre, etter land og kjønn. Stortingsvalget 2017.....	16
Figur 2.7	Stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn, etter fylke. Stortingsvalget 2017.....	17
Figur 2.8	Andel personer med innvandrerbakgrunn, etter landbakgrunn, i de 6 fylkene med flest stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn. Stortingsvalget 2017	18
Figur 3.1	Valgdeltakelse blant innvandrere, norske borgere og norske borgere uten innvandrerbakgrunn. Stortingsvalgene 1997-2017 (til venstre) og kommunestyre og fylkestingsvalg. 1999-2015	25
Figur 3.2	Andel som har stemt i ett eller to stortingsvalg blant dem som hadde stemmerett i begge valg. Norske uten innvandringsbakgrunn, innvandrere etter landbakgrunn. Stortingsvalgene 2013-2017	29
Figur 3.3	Andel stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc, valgdeltakelse blant innvandrere fra Afrika, Asia etc og norske uten innvandrerbakgrunn, etter stemmekrets i Oslo. Stortingsvalget 2017.....	33
Figur 3.4	Valgdeltakelse blant ulike kategorier av norske statsborgere. Stortingsvalgene 2009-2017 (til venstre) og kommunestyre og fylkestingsvalg. 2007-2015	34
Figur 3.5	Andel som har stemt i ett eller to valg, 18-28 år i 2013. Norske uten innvandringsbakgrunn, norskfødte med innvandrerforeldre etter landbakgrunn. Stortingsvalgene 2013 og 2017.....	35
Figur 3.6	Valgdeltakelse blant norskfødte med innvandrerbakgrunn og norske borgere uten innvandrerbakgrunn, etter landbakgrunn i Oslo (18-28 år). Ujustert og justert etter kjønn, alder og utdanningsnivå	39
Figur 4.1	Andel som er medlem i minst en forening. Etter innvandringskategori, landbakgrunn og kjønn. 2017	49
Figur 4.2	Andel som stemte i valget blant medlemmer og ikke medlemmer i foreninger. Etter innvandringskategori og landgruppe. Stortingsvalget 2017.	50
Figur 5.1	Partivalgets årsakstrakt.....	56
Figur 5.2	Partivalg blant personer med og uten innvandrerbakgrunn. Stortingsvalget 2017.....	59
Figur 5.3	Partivalg blant innvandrere fra Afrika, Asia etc. Stortingsvalgene 2013-2017 og kommunestyrevalgene 2007-2015. Norske statsborgere.....	60
Figur 5.4	Partivalg blant personer i alderen 18-34 år. Norskfødte med innvandrerbakgrunn (Afrika, Asia etc.) og norske uten innvandrerbakgrunn. Stortingsvalget 2017	62
Figur 5.5	Andel som stemte Ap/SV/Rødt blant velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. og øvrige befolkning etter utdanningsnivå. Stortingsvalget 2017.....	65
Figur 5.6	Andel som stemte Ap/SV/Rødt blant velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. og øvrige, etter sektor og yrke. Stortingsvalget 2017	68
Figur 5.7	Oppslutning om Ap/SV/NKP/RV/R i stortingsvalgene 1969, 1997 og 2017. etter stemmekrets i bydel.....	70
Figur 5.8	Andel med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. blant de stemmeberettigede og andel som stemte på Ap/SV og Rødt etter krets i Oslo. Stortingsvalget 2017.....	71
Figur 5.9	Oppslutning om Ap/SV/R (sett under ett) i Oslo etter, grad av innvandrertetthet i stemmekretsen. Blant innvandrere (R322-landen) og norske uten innvandrerbakgrunn. Stortingsvalget 2017	73
Figur 5.10	Oppslutning om Ap/SV/R (sett under ett) i Oslo etter grad av innvandrertetthet i stemmekretsen. Blant ulike innvandringskategorier og aldersgrupper. Stortingsvalget 2017	75

Figur 6.1	Holdning til politiske stridsspørsmål blant dem som stemte Rødt/SV/Ap blant norske velgere uten innvandrerbakgrunn og velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. 2017	92
Figur 6.2	Holdning til politiske stridsspørsmål blant dem som stemte Høyre/Frp blant norske velgere uten innvandrerbakgrunn og velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. 2017	93
Figur 6.3	Holdning til politiske stridsspørsmål blant velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. Etter parti. 2017	94
Figur 7.1	Kandidater og representanter med innvandrerbakgrunn til stortingsvalgene og andel stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn. 2005-2017.....	98
Figur 7.2	Kandidater med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. for utvalgte partier. Stortingsvalgene 1989-2017. Antall	100
Figur 7.3	Andelen med innvandrerbakgrunn fra Asia, Afrika etc. blant stemmeberettigede, opptalte stemmer, kandidater og representanter. Stortingsvalget 2013 og 2017	102

Tabellregister

Tabell 2.1	Antall stemmeberettigede i alt, personer med innvandrerbakgrunn, og fordelt på innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn. Stortingsvalgene 1981-2017	11
Tabell 2.2	Stemmeberettigede innvandrere fra ulike land. 1981, 1997 og 2017. Antall..	13
Tabell 2.3	Stemmeberettigede etter innvandringskategori og fylke. Stortingsvalgene 2013-2017. Antall.....	18
Tabell 2.4	Stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn, etter landbakgrunn og fylke. Stortingsvalget 2017. Antall	19
Tabell 3.1	Valgdeltakelse blant innvandrere og i øvrige befolkning. Utvalgte land. Stortingsvalgene 1997-2017. Prosent.....	26
Tabell 3.2	Valgdeltakelse blant innvandrere og i øvrige befolkning. Etter kjønn og fødeland. Stortingsvalget 2013 og 2017. Prosent	27
Tabell 3.3	Valgdeltakelse blant innvandrere og i øvrige befolkning. Etter alder, kjønn og fødeland. Stortingsvalget 2017. Prosent	28
Tabell 3.4	Andel som har stemt i ett eller to valg blant dem som hadde stemmerett i begge valg. Norske uten innvandringsbakgrunn, innvandrere etter landbakgrunn. Etter alder. Stortingsvalgene 2013-2017	30
Tabell 3.5	Andel som har stemt i ett eller to valg blant dem som hadde stemmerett i begge valg. Norske uten innvandringsbakgrunn, innvandrere etter landbakgrunn. Etter kjønn og alder. Stortingsvalgene 2013-2017	31
Tabell 3.6	Valgdeltakelse blant innvandrere etter botid, enkeltland og kjønn. Stortingsvalget 2017. Prosent.	32
Tabell 3.7	Valgdeltakelse blant norskfødte med innvandrerforeldre (18-28 år) og norske borgere uten innvandrerbakgrunn (18-28 år), etter landbakgrunn og kjønn. Stortingsvalget 2017	35
Tabell 3.8	Valgdeltakelse blant norskfødte med innvandrerforeldre og norske borgere uten innvandrerbakgrunn, etter aldersgrupper, kjønn og landbakgrunn. Stortingsvalg 2017. Prosent.....	36
Tabell 3.9	Valgdeltakelse blant norskfødte med innvandrerbakgrunn og norske borgere uten innvandrerbakgrunn, etter aldersgrupper, utdanning og landbakgrunn. 2017 Prosent?	37
Tabell 3.10	Valgdeltakelse blant norskfødte med innvandrerbakgrunn og norske borgere uten innvandrerbakgrunn, etter aldersgrupper, utdanning, kjønn og landbakgrunn. Stortingsvalget 2017. Prosent	37
Tabell 3.11	Valgdeltakelse blant norskfødte med innvandrerbakgrunn og norske borgere uten innvandrerbakgrunn, etter landbakgrunn i Oslo (18-28 år). Etter valgdeltakelse i stemmekretsen. Stortingsvalget 2017. Prosent.....	38
Tabell 3.12	Valgdeltakelse blant norske borgere uten innvandrerbakgrunn og innvandrere, etter fødeland, kjønn, aldersgrupper og utdanningsnivå. Stortingsvalget 2017. Prosent.....	40
Tabell 3.13	Valgdeltakelse etter arbeidsstyrkestatus blant norske borgere uten innvandrerbakgrunn og innvandrere etter fødeland. Stortingsvalget 2017. Prosent	42
Tabell 3.14	Valgdeltakelse blant lønnskakere etter yrke. Norske uten innvandrerbakgrunn og innvandrere etter fødeland. Stortingsvalget 2017. Prosent	43
Tabell 4.1	Interesse for politikk, om man brydde seg om hvem som vant stortingsvalget og diskuterte valget ukentlig. Etter stemt/ikke stemt, innvandringskategori og landgruppe. Stortingsvalget 2017. Prosent	45
Tabell 4.2	Hvor ofte en pratet om valget i familien eller med venner og bekjente i løpet av valgkampen 2017. Etter innvandringskategori, landgruppe, stemt/ikke stemt	46
Tabell 4.3	Forsøkte å påvirke, eller ble forsøkt påvirket til å stemme et bestemt parti i løpet av valgkampen. Etter innvandringskategori, landgruppe og stemt/ikke stemt. Stortingsvalget 2017. Prosent	46
Tabell 4.4	Informasjonskanaler i valgkampen. Etter stemt/ikke stemt, innvandringskategori og landgruppe. Stortingsvalget 2017. Prosent	47
Tabell 4.5	Andel som uttrykker høy tillit ¹ til ulike samfunnsinstitusjoner. Etter stemt/ikke stemt, innvandringskategori og landgruppe. Stortingsvalget 2017. Prosent	48
Tabell 4.6	Andel som er med i ulike organisasjoner blant stemmeberettigede. Etter innvandringskategori og landbakgrunn. Prosent. 2017	49
Tabell 4.7	Andel som stemte i valget. Etter medlemskap i ulike organisasjoner, innvandringskategori og landbakgrunn. Stortingsvalget 2017. Prosent	50
Tabell 4.8	Enkeltårsaker til ikke å stemme i valget. Etter innvandringskategori og landgruppe. Stortingsvalget 2017. Prosent	51

Tabell 4.9	Sammensatte årsaker til ikke å stemme i valget. Etter innvandringskategori og landgruppe. Stortingsvalget 2017. Prosent	52
Tabell 4.10	Politisk deltakelse utenom valgene siste fire år. Etter stemt/ikke stemt, innvandringskategori og landgruppe. Prosent. Stortingsvalget 2017	53
Tabell 5.1	Partifordelingen i stortingsvalget 2017 og partifordeling etter velgernes innvandringskategori og landbakgrunn. Prosent.....	59
Tabell 5.2	Partivalg etter innvandringskategori, landgruppe og kjønn. Stortingsvalget 2017.....	61
Tabell 5.3	Partivalg blant innvandrere over 34 år og norskfødte med innvandrerforeldre under 35 år etter utvalgte opprinnelsesland. Stortingsvalget 2017. Prosent.....	62
Tabell 5.4	Partivalg blant velgere med innvandrerbakgrunn etter enkeltland. Stortingsvalget 2017. Prosent.....	63
Tabell 5.5	Partivalg blant velgere med innvandrerbakgrunn etter enkeltland og kjønn. Stortingsvalget 2017. Prosent.....	63
Tabell 5.6	Partivalg blant velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. etter utdanningsnivå. Stortingsvalget 2017. Prosent.....	64
Tabell 5.7	Parti etter innvandringskategori, kjønn, aldersgruppe og utdanning. Stortingsvalget 2017. Prosent.....	66
Tabell 5.8	Parti etter sektor man jobber i, yrke og innvandringskategori. Stortingsvalget 2017. Prosent.....	69
Tabell 5.9	Partivalg etter innvandringskategori og landgruppe i Oslo. Stortingsvalget 2017. Prosent.	69
Tabell 5.10	Oppslutning om de ulike partiene i Oslo etter andel med innvandrerbakgrunn i stemmekretsen. Etter innvandringskategori og aldersgrupper. Innvandrere fra såkalte R322-land. Stortingsvalget 2017. Prosent	74
Tabell 6.1	Velgernes viktigste saker ved stortingsvalget 2017. Prosentandel som nevnte saken som viktig. Etter Innvandringskategori og landbakgrunn	76
Tabell 6.2	Viktigste saker ved stortingsvalget 2017 blant ulike partiers velgere, blant norske uten innvandrerbakgrunn og velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. Prosentandel som nevnte saken som viktig. Etter Innvandringskategori og landbakgrunn	77
Tabell 6.3	Holdninger til politiske stridsspørsmål, etter innvandringskategori. Prosent ..	80
Tabell 6.4	Sammenlikning av utvalgte velgergrupper blant norske uten innvandrerbakgrunn og velgere med innvandrerbakgrunn fra Afrika, Asia etc. Holdninger til politiske stridsspørsmål og partiidentifikasjon. Stortingsvalget 2017. Prosent.....	82
Tabell 6.5	Trossamfunn og livssynssamfunn blant stemmeberettigede, etter landgruppe og utvalgte enkeltland. Prosent. Stortingsvalget 2017	85
Tabell 6.6	Hvor ofte en deltar i religiøse møter etter tros eller livssamfunn og innvandringskategori og landgruppe. 2017. Prosent.....	86
Tabell 6.7	Andelen som svarer at likestilling mellom kvinner og menn bør føres videre, er ført langt nok eller er den ført for langt. Etter religionstilhørighet og religiøs praksis. 2017 Prosent.....	87
Tabell 6.8	Svar på spørsmål om «hvilken av standpunktene om adgang til abort stemmer best med din egen mening». Etter religionstilhørighet og religiøs praksis. 2017 Prosent	87
Tabell 6.9	Homofile og lesbiske bør ha frihet til å kunne leve som de selv ønsker.....	88
Tabell 6.10	Ordningen med kontantstøtte bør fjernes	88
Tabell 6.11	Partivalg etter innvandringskategori og tro og livssyn. Stortingsvalget 2017. Prosent	89
Tabell 6.12	Partivalg etter innvandringskategori, tro og livssyn og religiøs aktivitet. Stortingsvalget 2017. Prosent.....	90
Tabell 7.1	Kandidater og valgte representanter til stortingsvalgene, etter innvandrerbakgrunn, kjønn og landgruppe. Stortingsvalgene 2009-2017. Antall.....	99
Tabell 7.2	Kandidater til stortingsvalget, etter fylke og innvandringskategori og landgruppe. Stortingsvalgene 2013 og 2017. Antall	100
Tabell 7.3	Kandidater til stortingsvalget etter parti, innvandringskategori og landgruppe. Stortingsvalg 2013 og 2017. Antall	101
Tabell 7.4	Innvalgte stortingsrepresentanter med innvandrerbakgrunn fra Asia, Afrika etc. 2001-2017	101
Tabell A 1	Oversikt over velgerundersøkelsene 2017. Bruttoutvalg og svarprosent etter valgdeltakelse.....	108
Tabell A 2	Partivalg i 2017 blant dem som deltok i de ulike velgerundersøkelsene blant dem som stemte i stortingsvalget 2017. Uveid med hensyn til frafall ..	108

Tabell A 3	Bruttoutvalg og svarprosent etter valgdeltakelse i Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017. Blant innvandrere etter fødeland. Sortert etter svarprosent i alt.....	109
Tabell A 4	Bruttoutvalg og svarprosent etter valgdeltakelse i Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017. Blant norskfødte med innvandrerforeldre mellom 18 – 28 år. Sortert etter svarprosent i alt	110
Tabell A 5	Bruttoutvalg og svarprosent etter valgdeltakelse i Velgerundersøkelsen blant innvandrere og øvrige 2017. Fullstendige intervju. Blant innvandringskategori.....	110
Tabell A 6	Standardfeil i prosentpoeng for observerte prosentandeler ved ulike utvalgsstørrelser, for enkelt tilfeldig utvalg	113
Tabell C 1	Stemmeberettigede, kvinneandel blant stemmeberettigede og valgdeltakelse i prosent etter kjønn. Innvandrere etter landbakgrunn. Stortingsvalget 2017	118
Tabell C 2	Valgdeltakelse blant innvandrere, etter aldergrupper og kjønn. Prosent.....	120
Tabell C 3	Valgdeltakelse blant norskfødte med innvandrerforeldre, etter aldergrupper og kjønn. Prosent	121
Tabell C 4	Valgdeltakelse blant innvandrere, etter botid og kjønn. Botid etter landbakgrunn	122
Tabell C 5	«'Hvilken av disse standpunktene om adgang til abort stemmer best med din egen mening?'» Prosent	123
Tabell C 6	'Synes du at likestilling bør føres videre, er den ført langt nok eller er den ført for langt?'» Prosent	124
Tabell C 7	«'Homofile og lesbiske bør ha frihet til å kunne leve som de selv ønsker'»	125
Tabell C 8	«'Mange offentlige aktiviteter kunne blitt utført både bedre og billigere, hvis de ble overlatt til private'»	126
Tabell C 9	«For å oppmuntre innsatsviljen til den enkelte, bør vi godta større lønnsforskjeller enn i dag, »	127
Tabell C 10	«Det er viktigere å bygge ut offentlige tjenester enn å sette ned skatten,»..	128
Tabell C 11	«Flykninger og innvandrere bør ha samme rett til sosialhjelp som nordmenn, selv om de ikke er norske statsborgere»	129
Tabell C 12	«Minoriteter bør tilpasse seg norske skikker og tradisjoner»	130
Tabell C 13	«Ordnningen med kontantstøtte bør fjernes»	131
Tabell C 14	«Vi bør tillate aktiv dødshjelp,»	132
Tabell C 15	«Vi bør satse på et samfunn med mer internasjonal orientering og med mindre vekt på grenser mellom folk og land,»	133

© **Statistisk sentralbyrå, 2019**

Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

ISBN 978-82-537-9944-5 (trykt)

ISBN 978-82-537-9945-2 (elektronisk)

ISSN 0806-2056